

FORSVARSAKADEMIET

Michael Hesselholt
CLEMMESSEN

For fede, for gamle og for dårligt uddannede?

En tekstsamling i anledning af brigadegeneral
Michael H. Clemmesens fratræden som
seniorforsker ved Forsvarsakademiet

MICHAEL HESSELHOLT CLEMMESSEN

For fede, for gamle og for dårligt uddannede?

En tekstsamling i anledning af brigadegeneral
Michael H. Clemmesens fratræden som
seniorforsker ved Forsvarsakademiet

Redigeret af Niels Bo Poulsen og Jeppe Plenge Trautner
Institut for Militærhistorie og Krigsteori
Forsvarsakademiet 2016

MICHAEL HESSELHOLT CLEMMESSEN
For fede, for gamle og for dårligt uddannede?

En tekstsamling i anledning af brigadegeneral Michael H. Clemmesens
fratræden som seniorforsker ved Forsvarsakademiet

Redigeret af Niels Bo Poulsen og Jeppe Plenge Trautner

© Forsvarsakademiet

Alle rettigheder forbeholdes. Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse af eller kopiering fra denne bog eller dele heraf er kun tilladt i overensstemmelse med aftaler mellem Forsvaret og Copy-Dan. Enhver anden udnyttelse uden Forsvarsakademiets eller forfatterens skriftlige samtykke er forbudt i følge gældende lov om ophavsret. Undtaget herfra er korte uddrag til brug ved anmeldelser.

København 2016
Forsvarsakademiet
Ryvangs Allé 1
DK-2100 København Ø
Danmark
Tlf.: 728 17000
www.forsvaret.dk/fak
Omslagsfoto: FAK
Layout: FAK
Trykkeri: Rosendahls A/S
ISBN: 978-87-7147-154-0
Antal: 200

Indholdsfortegnelse

Forord.....	5
Et overblik over Clemmesens forfatterskab	10
Overblik over teksterne.....	19
1974: Opklaring og sikring - et par betragtninger	24
1984: Om principperne for krigsføring og vort forsvar.....	30
1985: Operativ planlægning til bunds eller bureaukratiske korthuse med frasefyld.....	39
1986: Om hærens mobiliseringsberedskab	43
1987: Anvendelsen af historien i hærens officersuddannelse	48
1988: Lidt landmilitær professionalisme - tak	64
1988: Kampene ved Maleme i maj 1941 - og nogle tanker på grundlag af deres forløb	72
1991: Et lille land langt borte.....	83
1993: Neutralitetens uendelige lethed	87
1994: En oprører i diplomatiet (interview)	91
2003: De danske væbnede styrker i fremtiden – en skitse fra sidelinjen ..	95
2004: Tanker om en Tænketank	150
2005: Den Kolde Krig i radikal optik	152
2006: Hommel-dom - ideal med tilbagevirkende kraft	156
2007: De døves samtale i næsten 100 år - Danmarks politisk-militære samspil	160
2007: Forsvaret som Parkinson's realiserede vision	166
2007: Svindsoten – historien om dansk Forsvars landmilitære professionalisme.....	173
2008: Projektkontrollens seks bud	193
2008: Den beordrede ødelæggelse af centrale arkivalier til dansk koldkrigshistorie.....	195
2008: Et tilbageblik	198
2008: Om at glemme eller skamme sig over at være militær – mens de unge er i krig	199
2008: Storm fra havet. USMC og angrebet på velforsvarede småøer	209

2012: De utilstrækkelige oberstløjtnanter.....	219
2013: Fra militær profession til pseudovidenskabelig amatørindsats på deltid.....	224
2015: Fokusering af videregående officersuddannelser og FAK's forskning gennem scenarier	237
2015: Krigsvidenskaben i en blindgyde	245
Bilag 1 – Kronologisk bibliografi 1974-2016	249
Bilag 2 – Tematisk bibliografi 1974-2016	264
Bilag 3 – Michael Hesselholt Clemmesens Curriculum Vitae.....	274

Forord

Nils Wang
Kontreadmiral
Chef for Forsvarsakademiet

Det er muligt, at journalisten spidsvinklede denne bogs hovedpersons karakteristisk af danske soldater som værende ”generelt for fede, for gamle og for dårligt uddannede” i Jyllandsposten i 2003, men udsagnet, og dermed overskriften på dette skrift, er karakteristisk for Michael H. Clemmesens særdeles direkte kommunikation og urokkelige tro på, at militære og strategiske emner kræver en åben og offentlig diskussion. Uanset at Forsvaret siden da i betydelig grad har strammet sundheds- og idrætskravene til medarbejderne samt løftet uddannelserne, deler den slags udtalelser vandede i Forsvaret og udenfor.

Efter over 50 års tjeneste lader brigadegeneral Michael Hesselholt Clemmesen sig nu pensionere fra Forsvaret. Nærværende bog fra Forsvarsakademiet er ment som en fejring af Clemmesens mangeårige virke som et militærintellektuelt dansk fyrtårn, mere end den markerer hans pensionering – for ingen, der kender ham, tror pensioneringen vil få en påviselig effekt på hans læsning og skrivning. Udgivelsen skaber dels overblik over Clemmesens produktion på over 250 bøger, artikler og debatbidrag, dels præsenterer den læserne for et udvalg af hans tekster.

Selv har jeg tre personlige grunde til, at dette forord falder mig let at skrive. For det første kan jeg som formand for Det Krigsvidenskabelige Selskab takke Clemmesen for i mere end fire årtier at have bidraget til selskabets Militært Tidsskrift og web-portalen Krigsvidenskab.dk med ofte fremragende artikler og utallige boganmeldelser og kronikker. For det andet har jeg som ung orlogskaptajn stået i lære hos Clemmesen, der i perioden fra 1989 til 1994 blandt andet var kursusleder for Forsvarsakademiets slagskib, Stabskursus. For det tredje har Clemmesen i de seneste 11 år været ansat ved Institut for Militærhistorie og Krigsteori og dets forløbere, hvor han har bidraget vægtigt til Forsvarsakademiets forskning og undervisning, herunder egenhændigt grundlagt det første og eneste fagfællebedømte militærhistoriske tidsskrift i Danmark, Fra krig og fred.

Lad mig begynde med Det Krigsvidenskabelige Selskab – en institution, som i snart 150 år har samlet udvalgte dele af officerskorpset i ambitionen om

en videnskabelig tilgang til studiet af krig. Den unge kaptajn Clemmesen fra Gardehusarregimentet dukker op i Militært Tidsskrift i 1974 med kritik af et udkast til ny opklaringsdoktrin. Allerede her ses ønsket om at ryste støvet af veletablerede tankegange og inddrage historiske og udenlandske erfaringer i vort eget forsvar ved bred inddragelse af litteratur. At Clemmesen dog ikke kun var debattør, men også kunne udfolde større selvstændige analyser, blev klart de kommende år: I 1979 belønnedes han således for en prisopgave om landsdelenes relative betydning i forsvaret af Danmark, og i 1980'erne var han medlem af Selskabets bestyrelse. Selskabets prestigøse Saint Germain-medalje uddeles stort set ikke. Det skyldes desværre ikke kun de høje sølv- og guldpriser, men at der i årtier kun har været, og stadig er, ganske lidt dansk militær videnskabelighed af den nødvendige kaliber. I dette årtusinde er der indtil nu kun uddelt en enkelt Saint Germain-medalje, nemlig i 2005, hvor Clemmesen 23 år efter han i 1985 fik sølvmedaljen for en afhandling med titlen Jyllands landforsvar fra 1901 til 1940, modtog guldmedaljen. Guldmedaljen blev givet med begrundelsen, at Clemmesens videnskabelighed og omfattende produktion inden for krigsteori og -historie samt hans engagement i debatten, nationalt og internationalt, aftvinger den dybeste respekt og står som et lysende eksempel for yngre officersgenerationer. Som det også fremgår af Selskabets formelle motivering, er Clemmesen en skarp og uforfærdet debattør, og ordene ”kontroversiel” og ”kompromisløs” fandt berettiget deres vej ind i motiveringen af guldmedaljen. Jeg kan forsikre om, at disse egenskaber fortsat i høj grad er til stede, hvad læsere af Krigsvidenskab.dk må nikke til, mere herom nedenfor.

I rammen af Forsvarsakademiet har jeg haft glæde af at være kollega til Clemmesen, bredt kendt som og kaldt ”Clemme”, ad to omgange. Som major og cand.mag. i historie tilgik han Forsvarsakademiet første gang i 1989-1994. Han havde da allerede været i Forsvarskommandoens Langtidsplanlægningsgruppe, været medlem af det af regeringen nedsatte Sikkerheds- og Nedrustningspolitiske Udvalg SNU, og havde netop udført nogle års operativ tjeneste. Tilmed blev han i 1980'ernes voldsomme sikkerhedspolitiske debat udpeget til at være medlem af Forsvarskommissionen af 1988 – og dette med bred politisk støtte. Det skete fordi hans bidrag til atomvåbendebatten i de sene koldkrigsår blev anerkendt som dels modig, idet han argumenterede for upopulære standpunkter om fordelene ved opstilling af atommissiler i mange offentlige sammenhænge, herunder med fredsbevægelsen, dels saglig. Han var inkluderende på en måde, der også vandt atom- og NATO-modstanderes respekt, og vel nok bidrog til at afmontere tidens hårde konfrontation.

Jeg tilgik Forsvarsakademiet som orlogskaptajn i 1992 og var underviser og faggruppet leder med ”Clemme” som chef. Det var en brydningstid, hvor Forsvaret og dets uddannelse gennemgik voldsomme forandringer som følge af Sovjets sammenbrud og de konflikter bl.a. i Den Persiske Golf og på Balkan, som også danske styrker blev indsat i. I disse år var ”Clemme” blandt de første til at se ud over de hjemlige kyster, og akademiets geografiske interesse strakte sig bl.a. til Baltikum og Kaukasus. Der blev opmuntret til bedre og bredere analyse af konflikter uden for Danmarks snævre nærområde, og emner som folkeret inddrognes i højere grad end tidligere i undervisning og operationsplanlægning.

Blandt hans nyskabelser var, at akademiet i vidt omfang inviterede embedsmænd, politikere, journalister og debattører samt civile forskere indenfor for at lade dets militære kursister lære af og om det omgivende samfund. Tiden, hvor Forsvaret kunne lukke sig om opgaven militært at imødegå truslen om sovjetisk invasion, var slut. De nye udfordringer krævede, mente ”Clemme”, at officerer bredt skulle kunne samtale og samvirke med civile eksperter og meningsdannere, lige som han indså, at samarbejde med civile aktører under indsættelserne i udlandet ville blive en del af opgaveløsningen fremover. Denne åbning af akademiet og dets uddannelser er en blivende og værdifuld arv, som blandt andet har bidraget til at give det større anseelse og gennemslagskraft, end det ellers ville have været tilfældet.

Den tredje sammenhæng hvorfra jeg kender ”Clemme”, er hans periode efter hjemkomsten fra Baltikum, hvor han som forsvarsattaché bl.a. fik oprettet Baltic Defence College, og derefter var chef for dette internationale forsvarsakademi i syv år indtil 2004. Også i denne periode var han flittig på tasten nationalt og i stigende grad internationalt, og slap ikke interessen for dansk forsvar. Siden 2005 har ”Clemme” som pensioneret brigadegeneral været tilknyttet Forsvarsakademiets Institut for Militærhistorie og Krigsteori som seniorforsker, og efter jeg tilgik som akademiets chef i 2010 har jeg igen nydt godt af hans vid og bid.

Tankens klarhed ledsages hos ”Clemme” af et talent for skriftlig produktivitet og gennemslagskraft, der også har ført til langt over hundrede artikler, debatindlæg og kronikker i danske dagblade, herunder som fast bidragsyder til Weekendavisen. Som meget synlig debattør har ”Clemme” beriget debatten med skarpe synspunkter, herunder det notoriske synspunkt at Forsvarets ansatte med fordel kunne blive tyndere, yngre og bedre uddannet. Hans kommunikationsform kan dog også lejlighedsvis overskygge budskabet og

har undertiden skabt modstand mod analyser og synspunkter, der kunne fortjene bredere anerkendelse. Men militær professionalisme, og ikke bred anerkendelse, er Clemmesens projekt. Det er også centralt at notere sig, at skarpheden i tanke og tale ikke bor sammen med en rigid opfattelse af egne synspunkters korrekthed, og at ”Clemme” på skrift og i tale af og til erkender at have taget fejl, og at han i øvrigt nyder at få med- og modspil. Der skal velunderbygget og gerne vedholdende argumentation til for at flytte ham, men det er absolut muligt og givende for alle parter.

Lad mig uddybe hvorfor Clemmes bidrag som debattør og som chef ikke har været uden gnidninger. Der findes et utal af elegante håndgreb, hvormed man kan kritisere kollegers artikler, planer og skrivelser med hårene. Man kan erklære sig delvis enig, glæde sig over vigtigheden af den debat de rejser, samt rose dem for deres bedste indsigter før, under og efter at man piller deres utilstrækkelige analyse og argumenter fra hinanden. Clemme mestrer ingen af disse håndgreb. Hvis en analyse, et forslag, et udkast, en operationsplan er misforstået, svagt underbygget eller fejlbehæftet, får ophavsmanden dette utvetydigt at vide på skrift og i tale. I et konsensusfund og dets forsvar, tilmed i en bureaukratisk tradition hvor åben uenighed er anatema, er en sådan direkte tilgang ikke enhvers kop te. Fra Clemmes 1974-bidrag til Militært Tidsskrift til i dag går der derfor en direkte linje af klar og oftest velunderbygget argumentation, der har efterladt mange læsere opløftede og et ikke lille antal oprørte. Det er næppe et eksempel til efterfølgelse for den unge generation eller andre, men, som det også kan ses i denne bog, er der en logisk baggrund for skrifternes meget direkte stil: For Clemme er emnet, væbnet konflikt og krig og det militære forsvars enorme ansvar og byrde, så vigtigt, at den yderste indsats, den mest oprigtige ærlighed og den skarpeste debat er bydende nødvendig - også i fredstid. Dette er baggrunden for den kompromisløshed, som også Det Krigsvidenskabelige Selskab bemærkede i dets medalje-motivering.

Samtidig med viljen til at argumentere skarpt for militære og forsvars- og sikkerhedspolitiske synspunkter har Clemme en i Forsvaret og i dansk politik usædvanlig opfattelse af, hvordan forholdet mellem politikere, embedsmænd og forsvarrets ledelse bør være. Han er clausewitzianer, og bidrog i øvrigt til oversættelsen af Clausewitz’ hovedværk Om krig til dansk. Som en sådan mener han, at tæt og løbende politisk-militær koordination er nødvendig i fred som i krig, herunder at politisk og offentlig debat om militære emner ikke blot er ønskelig, men kritisk nødvendig for at Forsvaret skal få de rammer, det fortjener, og for at politikere og Folketing får de

militære styrker og den strategiske rådgivning, de har behov for. Normalopfattelsen i Danmark var, i alt fald under Den Kolde Krig, at Forsvaret burde gives klare opgaver, midlerne og udstrakt handlerum til under kontrol af ministeriet at forberede forsvaret af landet. Et stille virke uden dialog, og især uden offentlig dialog, og hvor det beskidte militære tøj skulle vaskes diskret. Dermed var, og til dels er, Clemmes synspunkt om åben dialog og debat i modstrid med den normale og måske lidt for bekvemme praksis.

Den nye situation med konflikter og krige på Balkan og derefter i Mellem-østen, Asien og Afrika med dansk militær involvering gjorde det klart, at der var behov for meget tættere koordination mellem det politiske niveau og det militære, og at befolkningen føler et ejerskab for Forsvaret. Men det paradigmeskift Clemme ønsker, med en vid grad af åbenhed og debat, er bestemt ikke sket fuldt ud. Som følge heraf har han i årtier konstant ligget langt i front med offentlige tilkendegivelser, der næppe altid har været værdsat af forsvarrets ledelse, embedsmænd og politikere. Tag blot denne udgivelses titel som eksempel. Det taler til Forsvarets, embedsværkets og politikernes ros, og til inspiration for nutidens læsere og fremtidens, at brigadegeneral Clemmesen trods hans til tider betydelige evne til offentligt at mene noget ubekvemt, er blevet accepteret, forfremmet og fejret - også af kolleger der i glimt har ønsket, at han kunne tie med tilbagevirkende kraft, mindst.

Jeg skal ikke her opfordre læserne til at mene og sige noget ubekvemt i den militære og sikkerhedspolitiske debat blot for at blive hørt. Desuden bør enhver i videst muligt omfang fremføre sine ærinder både sagligt og imødekommende over for debattens øvrige deltagere. Men det skal stå helt klart, at afvigende synsvinkler og synspunkter er både velkomne og nødvendige for Forsvarets trivsel, også når de inddrager offentligheden. Mener man noget nyt og kontroversielt, er kravene til underbygning større, og i alle tilfælde skal den grundlæggende forståelse for den politiske beslutningsproces og dens begrænsninger samt respekten for politikerne være fuldt ud til stede, ligesom det har været tilfældet hos Clemme. Men der er kun en ting, der er værre i et åbent, demokratisk samfund som det danske end at blive udfordret af skarpe, spidse kritikere med høje idealer, nemlig ikke at blive det.

Jeg ønsker Michael H. Clemmesen en god og produktiv tilværelse som pensionist og alle god læselyst!

Nils Wang

Et overblik over Clemmesens forfatterskab

af Niels Bo Poulsen og Jeppe Plenge Trautner

Den her trykte tekstsamling er på en og samme tid ment som en indføring i Michael H. Clemmesens omfattende og mangfoldige forfatterskab og som en kilde til en række væsentlige temaer i dansk militærhistorie, strategisk og krigsteoretisk tænkning, samt debatten om det danske forsvar. Alle disse områder – og flere til – har været genstand for Clemmesens interesse, det være sig som debattør, officer eller som forsker. Som beskrevet i kontreadmiral Nils Wangs forord repræsenterer Clemmesens løbebane en forholdsvis unik kombination af et militært karriereforløb og en forskningsmæssig meritering (se bilag 3). Det har resulteret i, at hans visitkort både kan smykke sig med den ganske høje rang af brigadegeneral og med en kompetence som seniorforsker ved Forsvarsakademiet.

Nærværende skrift præsenterer ikke blot et repræsentativt udvalg af Clemmesens mindre tekster men rummer tillige en bibliografi, der omfatter omkring 250 publikationer (se bilag 1). De første 20 år af Clemmesens forfatterskab ligger tilbage i tiden før elektronisk registrering og publicering blev gængs, og en mængde bidrag er identificeret ved gennembladning af relevante tidsskrifter og blade. Bibliografien er derfor ikke komplet, men der er dog dækning for at hævde, at de væsentligste bidrag er ”indfanget

Ud over de bøger og de på dansk og udenlandsk udgivne artikler samt dagbladskommentarer og kronikker, der sammen med blog-artikler udgør hovedparten af bibliografien, har bogens hovedperson gennem årene udgivet et utal af militære småtryk inden for forsvaret, herunder vejledninger, boglister og opgaver og ikke mindst illustrerede og kommenterede præsentationer anvendt til undervisning og foredrag. Det har ligget uden for vores muligheder at inddrage dette materiale på trods af at det ofte har original karakter. Dertil kommer ikke mindst et stort antal detaljerede analyser af baltisk og russisk politik og forsvar fra tiden som forsvarsattaché og akademichef i Baltikum, som sammen med en strøm af andre indberetninger fra denne tid, kærligt-ironisk blev omtalt i Forsvarskommandoen som ’clemmogrammer’. Størsteparten af dette materiale er – såfremt det er korrekt arkiveret – fortsat (og i overensstemmelse med arkiveringspraksis) båndlagt i forsvarets arkiver. En dag når historien om den danske og anden vestlige støtte til de tre baltiske landes nye selvstændighed i 1990’erne skal skrives, venter her væsentlige arkivalier. Der er altså ikke tale om, at det med

denne udgivelse har været sigtet efter at etablere en komplet 'clemmografi'. Bibliografien er blot et godt dækkende udsnit af det væsentligste offentligt tilgængelige materiale, hvorigennem Clemmesen har præget sin samtid.

Bibliografierne i bilag 1 og 2

I denne bogs bilag 1 er bibliografien opstillet kronologisk, hvilket dels tegner et billede af Clemmesens interesser, dels af hans betydelige produktivitet. I perioden fra starten af 1980'erne, hvor han først blev en offentlig person i forbindelse med debatten om Danmarks og NATO's politik over for Sovjetunionen, herunder om atomvåben og defensivt forsvar, forrettede Clemmesen tjeneste i stillinger, som indebar, at han kunne skrive og publicere, herunder også i en del skrifter udgivet af Forsvarskommandoen med det sigte at oplyse om tidens varme emner. Men også i de perioder hvor hans tjeneste ved bl.a. Gardehusarregimentet og i Baltikum ikke i sig selv gav tjenstlige muligheder for at skrive, fortsatte hans skribentvirksomhed.

I bilag 2 er bibliografien opstillet efter bidragenes hovedtema, idet der tegner sig et mønster når man ser hen over de 250 publikationer her opdelt i ti temaer. Nogle temaer er afgrænsede i tid, eksempelvis atom- og nedrustningsdebatten der ophørte med Sovjetunionens opløsning, andre om eksempelvis militær professionalisme og officersuddannelse er gennemgående og problemstillingerne heri er langt mindre tidsbestemte. I det følgende knyttes nogle bemærkninger til de ti hovedtemaer, som dette skrifts redaktører mener at kunne identificere i Clemmesens publiceringer.

Temaet Danmarks og nærområdets strategi- og militærhistorie

Clemmesens væsentligste forskningsområde som officer og historiker omhandler Danmarks og nærområdets strategi- og militærhistorie fra omkring 1890 til 1940. De to hovedværker er bøgerne *Det lille land før den store krig* fra 2012 om kriserne forud for 1. Verdenskrig og international flåderivalisering og om stormagternes angrebsovervejelser mod Danmark, som heldigvis ikke realiseredes, samt *Den lange vej mod 9. april* fra 2010 om de militære og politiske forløb, der førte til den tyske besættelse af Danmark og Norge i 1940. Derefter fulgte i 2013 den bredere internationale antologi, *Northern European Overture to War, 1939-40* redigeret med Marcus S. Faulkner. De tre bøger er, set i bakspejlet, det logiske endemål i en forskningsperiode der går fra hans afhandling om *Jyllands landforsvar* fra 1901 til 1940 over en række bidrag om dansk militærhistorie og strategi, herunder bl.a. om forsvaret af København, Bornholm og Mors. Clemmesens indsigt som operativ officer med erfaring også fra højere operative stabe og med den politiske

proces plus hans clausewitzianske tilgang, giver ham et i Danmark sjældent anvendt perspektiv på samspillet mellem politik og forsvar. Nævnes skal også Clemmesens bidrag til det eneste nyere samleværk om Danmark som krigsførende nation – Gads *Danmarks Krigshistorie* (bd.1-2). Heri dækker han perioden 1870-1945 og viser således sin evne til at hæve sig over det kildenære og detailmættede til fordel for syntesen.

Et tilbagevendende sidetema i denne del af hans forskning er det danske politiske niveaus opfattelse af krig og det dermed forbundne syn på og styring af forsvaret; en relation han i en opsummerende blog-artikel fra 2007 kalder ”de døves samtale i 100 år”. Han udpeger dog også et antal perioder, hvor der har været et konstruktivt samspil mellem de politiske opdragsgivere og den militære institution, om hvordan mål og midler skal samordnes på det strategiske niveau, og de strækker sig fra I.C. Christensen over Stauning til Poul Nyrup Rasmussen. Om tiden efter 2. Verdenskrig er det Clemmesens vurdering, at forsvarsbudgettet politisk har været set som et NATO-kontingent, en – i hans formulering – uforpligtende ”sikkerhedspolitisk folkekirke” hvis reelle værdi var at levere et arbejdsplads i forsvarspolitikernes valgkredse. Konsekvensen blev en manglende interesse for forsvarets reelle evne til at levere kapaciteter, hvorfor NATO med en for Clemmesen karakteristisk formulering blev en ”rapporterings-kulisse”, hvortil man fra forsvarets side rapporterede urealistiske styrketal uden dækning i træningsniveau eller logistik.

Temaet militær professionalisme og officersuddannelse

Forud for tiden som chef for Det Baltiske Forsvarsakademi havde Clemmesen været lærer i militærhistorie ved Hærens Officersskole og senere kursusleder på Forsvarsakademiet. Begge steder stod han for en ambition om, at militær professionalisme blandt andet skulle skabes gennem at gøre militærhistorie til et kernefag. Et dybtgående og kritisk studie af militærhistorien skulle bidrage til at udvikle officerers sunde dømmekraft og faglige horisont, snarere end blot at være et almindeligt, holdningssskabende eller lige frem et uforpligtende og underholdende element i officersuddannelsen. Det er først efter tilbagekomsten fra chefvirket i Baltikum i 2004, at han for alvor behandler emnet professionalisme, idet forsvaret efter hans opfattelse da i betydelig grad havde tabt denne egenskab. Hans kritik er voldsom, også sprogligt, og næppe nogen anden side af hans skribentvirksomhed har i samme grad delt officerskorpset - især måske i Hæren, der mere end noget andet værn har måttet lægge eksempler til, når kritikken skulle underbygges. Her er tale om en produktion, som er mangfoldig og tit skrevet til øjeblikksbrug, men det betyder ikke at alt kun har dagsaktuel karakter. En

del af denne type tekster kortlægger den militære professionalismes vilkår i dansk forsvar over lange perioder og har særdeles nyttige analyserende og afklarende passager, der læst på et passende abstraktionsniveau til enhver tid vil kunne inspirere til kritisk selvransagelse i officerskorpset – og i øvrigt en hver anden faggruppe, som definerer sig som en selvstændig profession.

Temaet forsvarsreform

Clemmesen blev som ung major udtaget til tjeneste som strukturplanlægger i Forsvarsstaben, og et tilbagevendende tema i hans publikationer er netop hvordan et militært forsvar løbende må tilpasse sig såvel at samfundet og de internationale forhold ændres, som de indre skift der affødes af nye teknologier og organisationsformer. Det er der ikke noget unikt i; over alt i forsvaret vil man møde synspunkter om, at dette eller hint område skal tilpasses, opprioriteres, revolutioneres, lukkes eller på anden måde undergå en forandring i lyset af skiftende trusler, teknologier eller organisationsformer. Det der gør Clemmesens forfatterskab på dette område interessant, er den overordnede måde hvorpå han fletter landets vilkår, politikernes ønsker og forsvarets erfaringer sammen med en forståelse af de økonomiske og forvaltningsmæssige rammer som må og skal begrænse forsvarets virke. Der er i de større bidrag, og især i ”Skitse fra sidelinjen” fra 2003, tale om både metodisk interessant og fagligt velfunderede bidrag, der fortsat vil kunne inspirere forsvarsplanlæggere uanset at forhold og opgaver er forandrede.

Temaet Den Kolde Krig: Dansk forsvar, NATO, atomvåben og nedrustning

En meget stor del af Clemmesens publikationer, omkring 50 bidrag fra perioden 1980 til 1992, omhandler den sene koldkrigstid, og primært den danske debat. Emner som atommissiler, atomvåbenfri zoner, forstærkningsaftaler, nedrustning og defensivt forsvar fører læseren tilbage til den tid, hvor Danmark var frontlinjestat. Samtidig er de også en erindring om, hvor splittede danskerne og deres politikere var i perioden, når det gjaldt vurderingen af, hvilken sikkerheds- og forsvarspolitik, som bedst tjente landet. Med skarp og utrættelig pen sloges Clemmesen for en pro-NATO politik og værdien af et stærkt konventionelt forsvar som et middel til at stabilisere øst-vest forholdet på, og på den måde undgå en eskalation af en krise eller mindre krig til en kernevåbenkonfrontation. Flere sikkerhedspolitiske tænkere og analytikere har de seneste år påpeget, at der i stigende grad er risiko for, at kernevåben atter bliver en væsentlig militært og sikkerhedspolitisk komponent i stormagternes krisehåndtering, og derfor er genlæsning af dele af Clemmesens skrifter herom en nyttig *primer* til dette triste emne.

Temaet historisk forskning, arkivalie-adgang og historikerstrid

Det danske politiske ønske om et opgør med koldkrigstiden, førte fra år 2000 til nedsættelsen af en særlig koldkrigsudredning under Dansk Udenrigspolitisk Institut – siden Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS). I 2005 forelå resultatet i form af fire omfattende bind på over 2.000 sider, og i den efterfølgende tid udspandt der sig en livlig offentlig debat om udredningens metode, kilder og konklusioner. I denne debat var Clemmesen som strategi- og militærkyndig og ikke mindst som historiker, ganske kritisk overfor undersøgelsen. Clemmesen bidrog til tre af debattens spor. Kritikken af DIIS-udredningens metodik, og især fraværet af militær sagkundskab i forskerkollektivet var det ene, Forsvarets arkivpraksis var det andet, og den ”konkurrerende” udredning fra det i 2007 etablerede Center for Koldkrigsforskning det tredje. Clemmesens bidrag til debatten kan bidrage til en dybere forståelse af nogle af den sene koldkrigstids dynamikker og personligheder, og de bredere betragtninger om arkivering og klassificering er interessante.

Temaet dansk militær og offentlig ledelse under New Public Management

Hjemkommet efter mere end et årti i Baltikum, hvor en af hovedopgaverne var at understøtte opbygningen af et demokratisk funderet, ukorrump og effektivt forsvar i de tidligere sovjetrepublikker, tog Clemmesen fat på det fænomen, der i dag er kendt som ’new public management’ eller ’djøfisering’. I de tidligste indlæg i denne debat, griber han blot fat i hvordan støttevirk-somheden i forsvaret, det vil sige den del der holder regnskab med arbejds-tid, personel, penge, materiel, infrastruktur og processer, efter hans mening var blevet ikke bare stor, men absurd stor i forhold til den operative. Snart får han øje på de nye styringslogikker, der i betænkelig grad minder ham om de sovjetiske ’objektive’ planlægningsoptimistiske teoretiske tællings- og standardiseringsmetodikker, han havde hjulpet de baltiske forsvar med at kaste af sig. Han lokaliserer styringstænkningens spor op til departements-chefgruppen og især til Finansministeriet, og man fornemmer skuffelse og vrede over, at Forsvaret ifølge Clemmesen ikke strittede mere imod de udefra pålagte regimer. I den forstand kan en del af de her medtagne tekster også læses som en illustration af en klassisk diskussion om, hvilke former for samfundsmæssig kontrol og styring et samfund skal pålægge sit forsvar, hvis det på den ene side vil holde det under demokratisk-politisk kontrol og på den anden side sikre sig en militært set effektiv opgaveløftning. Som to yderpunkter kan nævnes den amerikanske politolog Samuel Huntington og den ligeledes amerikanske militærsociolog Morris Janowitz – de plæderer

for henholdsvis en model med betydelig autonomi til forsvaret, og for at et forsvar i stort omfang skal være et spejlbillede af det samfund, det virker i.

Temaet 1980'erne og 1990'ernes krige

I det lange opløb til og under den første Golfkrig i 1990-91 bliver Clemmesen Weekendavisens faste kommentator vedrørende militære anliggender. Umiddelbart efter bryder 1990'ernes Balkan-krige ud, og Clemmesens ståsted viser sig at være et noget andet end en væsentlig del af de danske politikere, forsvaret og medierne. Fra starten fortolker han Balkan-krigene som et direkte resultat af Serbiens og efter nogen tid Kroatiens ekstreme nationalistiske ekspansionspolitikker. Modsætningsvis var det udbredte synspunkt, at Balkans befolkninger var vendt tilbage til en primitiv og hadefuld urtilstand, hvorfor Europa intet kunne gøre ud over at yde nødhjælp og vride hænder på afstand. Clemmesens analyser og debatindlæg er i denne periode er interessante for deres forsøg på at åbne læsernes øje for at militær magt er et politisk instrument, der aktivt kan anvendes til at opnå politiske mål. Man kan se indlæggene som et eksempel på det danske og internationale strømskifte, som blandt andet førte til en stadig mere robust anvendelse af militær magt i situationer, hvor en humanitær katastrofe truer. Om end forsvarets udsendte enheder blev bedre til at agere i det diffuse og fjendtlige miljø, som afløste de tidligere indsatser under FN-flaget, og i et enkelt tilfælde med kampvognsslaget 'Operation Bøllebank' gjorde en markant forskel, var den danske indsats på Balkan dog næppe en entydig succes. Clemmesens argumentation er et samtidsdokument, men også en illustration af forskellen mellem den hos ham forankrede clausewitzianske opfattelse af krig som et (hovedsageligt) politisk instrument og andre, mere gængse opfattelser af krig som irrationel og meningsløs blodsudgydelse, og de forskelle i analyse og handlingsanvisninger der følger heraf.

Temaet Baltikums strategi, NATO-integration og forhold til Rusland

Clemmesen blev efter en besøgsrejse i Baltikum i 1990 engageret i Estlands, Letlands og Litauens kamp for at genetablere deres selvstændighed og gøre op med såvel den totalitære sovjetiske arv som efterfølgerstaten Ruslands manglende accept af den deres uafhængighed. I 1994 udsendtes han som forsvarsattaché til de tre lande. Herfra publicerer Clemmesen bredt i danske fora og senere i internationale sammenhænge, og brugte skribentvirksomheden som en integreret del af opgaveløsningen i de år hvor Danmark hjalp med opbygningen af de tre landes forvar og igen op til de baltiske landes optagelse i NATO i 2004. I tidsskriftet *Baltic Defence Review*, som Clemmesen startede på det nyoprettede Baltic Defence College,

blev landenes muligheder for at afskrække politisk og militært russisk pres drøftet i serier af artikler. Et af de emner, som medførte debat, var hvorvidt landene skulle satse på et værnepligtsbaseret territorialforsvar eller tilslutte sig den herskende trend i retning af mindre, professionelle styrker gearret til *expeditionary warfare*. 2000-tallets første årti blev også præget af en relativ afspænding i regionen, men også – og det ses tydeligst i bakspejlet – af en række stadigt mere tyngende konfliktpunkter mellem Rusland og landene samlet i NATO og EU. Clemmesen var en tidlig stemme blandt de, som pegede på at Rusland under Putin ikke blot bevægede sig i en mere autoritær retning, men at der også var sikkerhedspolitiske risici forbundet med udviklingen. Specielt *Baltic Defence Review*-artiklerne har værdi for de, der ønsker at forstå NATOs militære og strategiske muligheder i Baltikum og Østersøområdet i lyset af det ændrede trusselsbillede i området.

Temaet Danmarks krige i Irak og Afghanistan, strategi og oprørsbekæmpelse

Under årene i Baltikum skrev Clemmesen ikke meget om Danmarks nye krige. Det ændrede sig da han som seniorforsker på Forsvarsakademiet – blandt gennem sine samtaler med dets studerende – nåede frem til den vurdering, at krigsførelsen i Irak og Afghanistan i ringe grad syntes præget af strategiske og doktrinære overvejelser og sjældent udnyttede de historiske erfaringer fra tidligere oprørsbekæmpelse. Det førte til artikler om dels oprørsbekæmpelse, dels om demokratiernes begrænsede lyst til og mulighed for at bruge militær magt, bl.a. på grund af juridiske begrænsninger. Det førte også til en kritik af forsvarets praksis med at udsende sammenbragte enheder, der skiftes hver sjette måned så dyrekøbte erfaringer tabes.

Temaet militære operationer og doktrin

I intet skrift fra Clemmesens hånd finder man opskrifter på den lette sejr. Det er ikke ualmindeligt i militærhistorien, at enkeltpersoner eller grupper – lejlighedsvist i et forsvars top – begejstret kaster deres opmærksomhed på en enkelt militær komponent i en grad så netop denne komponent – en materieltype, teknologi, et nyt domæne, en forvaltningspraksis eller et strategisk snuvalg – for dem kommer til at fremstå som så epokegørende, at den skal i centrum for hele den militære virksomhed. Det er svært at finde denne tilbøjelighed hos Clemmesen, måske fraset det faktum, at store dele af hans skriftlige produktion bæres oppe af den kongstanke at militær erfaring i form af et bredt og dybt kendskab til militærhistorie netop vaccinerer mod troen på militære mirakelløsninger. Blandt de bidrag, der bedst illustrerer Clemmesens metode til at uddrage indsigt fra historiske

tildragelser er det i denne bog optrykte artikel fra 1987 kampene i 1941 ved Maleme på Kreta, hvor især føringsvirket bliver fremdraget, samt artiklen fra 2008 om hvordan US Marine Corps i løbet af tre årtier udviklede doktrin, materiel og uddannelser der gjorde USA i stand til at krydse Stillehavet i kamp. Både for metodik og indsigter, er en god del af denne type bidrag fortsat læseværdige.

I tilgift til de ovenfor skitserede emner, har Clemmesen gennem tiden skrevet om et udsnit af tidens politiske, sociale og kulturelle spørgsmål, specielt i form af blogindlæg. De er medtaget i den sidste del af bilag 2-bibliografien, idet man finder originale ideer, fornøjelig læsning og et bidrag til forståelse af forfatteren person heri. Her, som ved det øvrige tekstudvalg i denne bog, har det ikke været hensigten at hverve proselytter til Clemmesens synspunkter og syn på det militære virke, men at fremdrage et bredt og så repræsentativt uddrag, som det nu lader sig gøre, af skriftlige produkter fra hans hånd. Hvorvidt det tekstudvalg, som nu følger, først og fremmest fremstår for den enkelte læser som et vidnesbyrd om en bestemt tids-, professions- og personpræget form for militær og krigsteoretisk vidensproduktion og dermed en kilde til Clemmesens (og redaktionens) verdens- og videnskabsbillede eller om det transcenderer idiosynkrasien og dermed kommer til at bidrage til forståelse af en række af de centrale problemstillinger, som knytter sig til brugen af det militære instrument, skal redaktørerne ikke på om. Men håbet er naturligvis det sidste.

Tak

Til slut vil vi benytte lejligheden til at takke de der bidrog til dette festskrift: Forsvarsakademiets chef kontreadmiral Nils Wang for varm støtte til projektet samt for forordet. Forskningsbibliotekar Janec Helsted Larsen fra Forsvarets Bibliotekcenter har møjsommeligt indsamlet bibliografien fra utallige kilder og klargjort den. Patrick Eikeland og Jonas Pilgaard har som praktikanter ved Institut for Militærhistorie fremskaffet de originale tekster og haft det utaknemmelige arbejde at omdanne scanninger til klar tekst, ligesom de har læst korrektur på store dele af værket. Forsvarsakademiets kommunikationschef Marianne Smedegaard Hansen lagde skinnerne for produktionen, og ikke mindst har teknisk assistent Bent-Ole Kure vanen tro opnået det dobbelte på den halve tid ved at omdanne et uformeligt manuskript til en letlæst og elegant bog. Hvad der måtte være af fejl og mangler, skyldes redaktørerne. Og ikke mindst vil vi takke Det Krigsvidenskabelige Selskab, Jyllandsposten, Politiken, Weekendavisen og Information for til-ladelse til denne genudgivelse af Clemmesens tekster.

Endelig vil redaktørerne takke bogens hovedperson Michael H. Clemmesen ikke alene for teksterne, men for professionel inspiration i rammen af Forsvarsakademiets Institut for Militærhistorie og Krigsteori og dettes forgængere og i mange andre sammenhænge, hvor vi og andre ansatte i forsvaret har haft fornøjelsen af at samarbejde!

Niels Bo Poulsen og Jeppe Plenge Trautner

Overblik over teksterne

af Niels Bo Poulsen og Jeppe Plenge Trautner

De i det følgende genoptrykte tekster af Michael H. Clemmesen giver et overblik over hans omfattende og varierede forfatterskab. Dernæst er de tænkt at være til inspiration for læserne ved at fremkomme med synsvinkler og argumentation, og ikke mindst en karakteristisk clausewitziansk tilgang, der er usædvanlig i en dansk sammenhæng.

En læsning af alle teksterne er egnet til at illustrere de meget store skift, der er sket i Danmarks situation og forsvarrets funktionsvilkår i de seneste godt fyrré år, men er naturligvis også udtryk for den personlige og faglige udvikling hos Clemmesen. Bidragene kan dog sagtens læses enkeltvis og i vilkårlig rækkefølge. For at hjælpe læserne med at finde de tekster som er af særlig interesse, er hvert bidrag herunder kort introduceret.

1974: Opklaring og sikring - et par betragtninger

Som ung opklaringsofficer analyserer Clemmesen her et nyligt udkast til opklaringsdoktrin. Der er endnu ikke den præcision i skrivningen og anvendelse af historiske eksempler, der præger det senere forfatterskab, men artiklen rummer en fortsat nyttig påpegning af formålene med opklaring.

1984: Om principperne for krigsføring og vort forsvar

Clemmesen træder her frem med en Clausewitz-inspireret kritik af de såkaldte 'krigsførelsens grundprincipper'. Han kritiserer en omfattende "mental og fysisk bureaukratisering af forsvaret", og han anviser veje til en mere fleksibel og aggressiv kamp og konkrete måder til at træne til denne.

1985: Operativ planlægning til bunds eller bureaukratiske korthuse med frasefyld

I dette korte indlæg diskuteres det, hvor detaljeret militære operationer kan og skal planlægges. Det noteres, at dyb planlægning nok kan virke imponerende, men reelt reducerer ens egen mentale fleksibilitet og gør det nemt at glemme, at fjenden har en egen tankevirksomhed og vilje og i udgangspunktet vil reagere meget fleksibelt og netop på den måde udfordrer egne planer.

1986: Om hærens mobiliseringsberedskab

Her analyseres de væsentligste forhold vedrørende beredskab, kadre kvalitet og øvelse i et forsvar, der er afhængig mobilisering i krise og krig. Anvendelsen af reserver og mønstring diskuteres i lyset af uddannelsesbehovet.

1987: Anvendelsen af historien i hærens officersuddannelse

Som ansvarlig for undervisningen i historie på Hærens Officersskole drøfter Clemmesen hvad fagets rolle er og bør være på skolen. Fagplaner og undervisningsmetoder gennemgås kritisk, og analysen vil fortsat kunne inspirere faglærere m.fl.

1988: Lidt landmilitær professionalisme - tak

Vittig og skarpt og med hvad debatindlæggets ofre nok kunne opfattes som et strejf af arrogance, tager Clemmesen et frontalopgør med dårlig feltoptræden, sjusket føring, overfladiske planer, drejebogsøvelser og rituelle procedurer.

1988: Kampene ved Maleme i maj 1941 - og nogle tanker på grundlag af deres forløb

Den tyske luftlandsatte styrke, der erobrede Maleme flyveplads på Kreta, angreb ikke overraskende for briterne, men vandt alligevel kampene trods indledningsvis store tab. Føringsstil, organisation og motivation gjorde udslaget, og det påpeges, hvordan erfaringer fra det militærhistoriske studie kan anvendes af det danske invasionsforsvar.

1991: Et lille land langt borte

Udbruddet af ”borgerkrigen” i Jugoslavien diagnosticeres som et resultat af en storserbisk aggression med Ruslands opmuntring. Det hævdes samtidig, at Vesteuropas manglende evne til at forstå magtpolitik og brugen af militær magt vil resultere i en naiv politik, der vil gøre ondt værre.

1993: Neutralitetens uendelige lethed

I denne stærkt kritiske artikel undersøges det, hvorfor danske og andre fredsbevarende FN-styrker på Balkan blev systematisk udspillet og ydmyget af konfliktens stærkeste parter. Forklaringen på disse forhold var efter Clemmesens opfattelse en mangelfuld forståelse for brugen af militær magt og truslen derom.

1994: En oprører i diplomatiet (interview)

Forud for afrejsen til Baltikum, hvor han skulle være forsvarsattaché, bliver Clemmesen interviewet til Politiken, og et interessant portræt med også personlig baggrund tegnes.

2003: De danske væbnede styrker i fremtiden – en skitse fra side-linjen

I en meget detaljeret og tæt underbygget analyse gennemgår Clemmesen sit syn på, hvordan det i 2003 både forfaldne og diffuse forsvar kunne gives ny skarphed og retning inden for rammerne af de rådige midler. Nogle af tankerne blev gennemført, andre er blot på vej, og atter andre i dag forældede, men artiklen kan fortsat inspirere som et eksempel på en ambition om at præsentere et sammenhængende program for en forsvarsreform.

2004: Tanker om en Tænk tank

Det gamle politiske ønske om uafhængig forsvarsrådgivning, så man ikke kun skal bero på forsvarrets egne analyser, gennemgås. Et muligt rådgivende center skitseres i form af fem punkter.

2005: Den Kolde Krig i radikal optik

Udgivelsen af Koldkrigsudredningen ansporede til en del debat, idet rapporten i kritikernes øjne ikke kun var historieskrivning, men et forsøg på at dele sol og vind lige mellem alle parter i Den Kolde Krig og desuden led under et fravær af militær ekspertise. Denne kronik forklarer dette som et udtryk for den danske radikale historikertradition.

2006: Hommel-dom - ideal med tilbagevirkende kraft

Her går forfatteren i rette med, hvad han opfatter som en juridisk-politisk aktivisme, hvor politiske spørgsmål forbundet de nye krige Irak og Afghanistan omdefineres som juridiske og tørres af på laveste niveau forklædt som humanitær omsorg.

2007: De døves samtale i næsten 100 år - Danmarks politisk-militære samspil

En kritisk historisk analyse af det civil-militære samspil, hvor egentlig strategisk tænkning i fællesskab mellem politikere og forsvarschef præsenteres som den absolutte undtagelse i en langstrakt dialog mellem døve.

2007: Forsvaret som Parkinson's realiserede vision

Forsvarets voksende bureaukrati og relativt beskedne evne til at opstille militære kapaciteter præsenteres som et specifikt udtryk for den offentlige sektors generelle problem med ledelses- og styringsformer uden konkret viden om og interesse for substansen.

2007: Svindsoten – historien om dansk Forsvars landmilitære professionalisme

Med stor detailgrad analyseres den danske militære professionalismes udvikling og problemer fra 1908 til 2007, og de identificerede problemer karakteriseres som et resultat af bl.a. kvaliteten af den politiske styring af forsvaret.

2008: Projektkontrollens seks bud

Kort og klart bud på, hvordan forsvarsprojekter bør styres gennem helhedsansvar og -myndighed.

2008: Den beordrede ødelæggelse af centrale arkivalier til dansk koldkrigshistorie

Et debatindlæg, om hvilke militære arkivalier, der bør bevares, og historien om hvordan en del arkivalier undgik kassation, suppleret med et kort overblik over myndighedsansvar og -opgaver under Den Kolde Krig.

2008: Et tilbageblik

Et kort udsnit af en knap 100 år gammel dagbog om tjenesten i Hæren i 1908-13, som bidrag til debat om kvaliteten af den militære ledelse, og som en illustration af, at der intet nyt er under solen.

2008: Om at glemme eller skamme sig over at være militær – mens de unge er i krig

Et indlæg om militær professionalisme og dennes motivering og metodik henvendt til især de unge officerer, der er i kamp i Afghanistan, mens størsteparten af forsvaret set med forfatterens øjne forvalter og bureaukratiserer hjemme.

2008: Storm fra havet. USMC og angrebet på velforsvarede småøer

En artikel om hvordan US Marine Corps og dets officerskorps over årtier udviklede de kapaciteter, doktriner og den holdning, der gjorde USA i stand til at kaste Japan tilbage over Stillehavet. Det påvises, at processen, hvor man

i starten blandt andet stod helt uden det nødvendige materiel, blev drevet bevidst frem af officerer i nøglepositioner.

2012: De utilstrækkelige oberstløjtnanter

En tekst inspireret af en stor gruppe yngre officerers offentlige protest over deres foresatte, der argumenterer for, at forsvarrets personelstruktur og uddannelsessystem virker hæmmende for, at officerer med nylig militær erfaring og et robust militært udsyn når oberstløjtnantsgraden.

2013: Fra militær profession til pseudovidenskabelig amatørindsats på deltid

Om hvordan historie, karrierestruktur, kultur, uddannelser og ansættelsesforhold har formet det danske officerskorps siden 1920'erne og mere generelt om skabelsen af militær professionalisme, herunder en kritik af de nye akademiske officersuddannelser.

2015: Fokusering af videregående officersuddannelser og FAK's forskning gennem scenarier

Et forslag til hvordan Forsvarsakademiets uddannelser generelt kunne hjælpes til en større grad af sammenhæng ved fokusering på fire standard-scenarier.

2015: Krigsvidenskaben i en blindgyde

En kritik af den vestlige og især amerikanske tendens til at fokusere på særligt kapabelt materiel på bekostning af antal og dybde i den militære organisation, og en advarsel om at konventionel storkrig i Europa er en mulighed.

1974: Opklaring og sikring - et par betragtninger

Militært Tidsskrift 103. årg., okt. 1974. s. 408-13

Kaptajn M. H. Clemmesen, Gardehusarregimentet, kritiserer det nye udkast til dele af reglement for opklaringseskadronen og fremsætter forslag til organisatoriske ændringer, som skulle kunne medvirke til at forbedre de kritiserede forhold.

I denne sommer udsendte kampskolens kapitel 1 til 3 af reglement for opklaringseskadron i 1. udkast. Udkastet blev sendt til udtalelse ved landets opklaringseskadroner. Man havde ikke benyttet lejligheden til - i væsentlig grad - at ændre eskadronernes indsættelsesmåder.

Det er min opfattelse, at revisionen af indsættelsesmåderne er en nødvendig forudsætning for en lønnende anvendelse af opklaringseskadronerne.

Opklaringseskadronerne skal ud over mindre kampopgaver kunne løse sikrings- og opklaringsopgaver. I de senere år har eskadronerne været anvendt til kamp- og sikringsopgaver, men så at sige aldrig til opklaringsopgaver.

En årsag til denne tilstand er den nuværende, mindre hensigtsmæssige organisation og de af organisationen udledte bestemmelser for anvendelse og uddannelse af eskadronen. Målet for opklaringstjenesten er at skaffe føreren rettidige oplysninger om fjenden og terrænet. Opklaringen kan være offensiv (opsøgende) som jord- og luftopklaring eller passiv som signalopklaringen. For at sikre en lønnende anvendelse af de få opklaringsmidler, troppførereren råder over, må han tidligt indsætte sine offensive opklaringsmidler i det terræn, hvori han skønner, at kampens tyngde vil komme til at ligge. Enten fordi fjendens tyngde (kampenheder, atomare/kemiske-leveringsmidler) er indsat i dette område eller fordi egen tyngde vil blive indsat i området. Dette betyder, at de få RECCE- missioner og de få jæger[korps]patruljer troppførereren råder over må indsættes med tyngde i sådanne områder. Det betyder også, at jordopklaringen - om muligt - skal indsættes med tyngde mod sådanne områder.

Ligesom rekognosceringsflyene og jægerens transportmidler ved valg af adgangsveje om muligt vælger huller i den fjendtlige sikring, må også jordopklaringsenhederne søge at fastlægge og derefter udnytte huller/svage steder i den fjendtlige sikring.

Flys og jægeres valg af adgangsvej begrænses normalt kun, hvor koordinationen med andre fly hhv. transportmidler nødvendiggør det. Befalingen til jordopklaringsenheden bør kun indeholde restriktioner (rum, akser), hvor koordinationen af flere opklaringsenheders bevægelser gør det nødvendigt.

Befalingen til opklaringsenheden bør knytte sig til forhold ved opklaringsens mål og bør ud over selve opgaven kun indeholde den for dennes løsning nødvendige orientering.

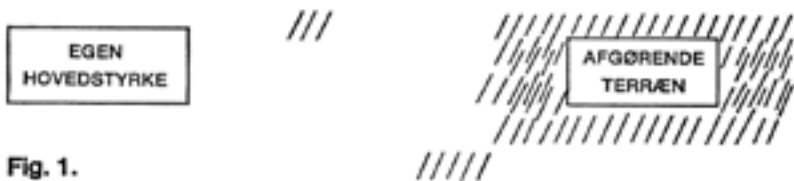

Fig. 1.

Med figur 1 søges dette illustreret grafisk. /// angiver placeringen i terrænet af forhold, der bør medtages i befalingen. Herunder orientering om forhold, opklaringsenheden bør medtage i vurderingen af de mulige adgangsveje.

Målet for sikringstjenesten er at sikre, at troppeenhedens tyngde - uopdaget af fjenden og med maksimal styrke - bringes til indsættelse mod fjendens - i indsættelsesøjeblikket - svageste punkt. De i sikring indsatte enheder skal søge at sikre egen hovedstyrke mod, at fjendtlige dispositioner får uheldig indflydelse på gennemførelsen af egen plan.

De fra hovedstyrken udsendte sikringsenheder vil - afhængigt af troppeenhedens kampform - optræde offensivt eller defensivt. Den i sikring indsatte opklaringseskadron vil efter troppeenhedens behov blive indsat i én af følgende indsættelsesmåder

- vej- eller rumopklaring foran egne forreste enheder.
- flankesikringsskærm.
- angreb efter infiltration for som fremskudt styrke at sætte sig på et nøgleområde.
- sikring (overvågning) af en linje/et rum.
- udvigende kamp.
- fastholdelse af en linje.
- BSO med opgaver i troppeenhedens ryg.

Bortset fra indsættelse som fremskudt styrke knytter alle indsættelserne sig til egen hovedstyrke, idet målet vil være

- at sikre denne mod den fysiske virkning af fjendens våben, og
- at sikre føreren tid til at disponere eller omdisponere tyngden.

De i reglement og udkast beskrevne indsættelsesmåder er således med én undtagelse alle knyttet til eskadronens løsning af sikringsopgaver. (Områdeopklaringen er den eneste undtagelse. Men som den er defineret — som afsøgning af et begrænset område eller en lokalitet — er indsættelsesmåden ikke lønnende for en semipansret enhed, men en fornuftig anvendelse af motoriseret infanteri).

Befalingen til en sikringsenhed vil gennem restriktioner m.h.t. bevægelsesfrihed knytte denne til hovedstyrken. Kun for den fremskudte styrke vil fuld bevægelsesfrihed være forenelig med opgavens løsning.

Afgørende terræn

Fig. 2.

Med figur 2 søges dette illustreret. /// viser den terrænmæssige placering af befalingens »tyngde« ved alle andre sikringsindsættelser end som fremskudt styrke. === viser befalingens »tyngde« ved indsættelsen som fremskudt styrke.

Figur 1 og 2 viser den terrænmæssige/enhedsmæssige »binding« ved indsættelser i opklaring hhv. sikring. En bevægelse af hovedstyrken i retning af det »afgørende terræn« vil fra et givet tidspunkt muliggøre en kombination af indsættelse i opklaring og sikring; *men indtil dette tidspunkt er opklaring og sikring to uforenelige indsættelsesmåder*. Kun indsættelsen som fremskudt styrke er en undtagelse fra denne regel. Jagerdækningen af et hangarskib vil ej heller kunne løse recognosceringsopgaver uden at kompromittere hangarskibets sikkerhed. Som ovenfor nævnt beskriver såvel reglement som udkast indsættelser i sikring. Indsættelsen i opklaring beskrives i realiteten ikke.

Grunden er, at såvel reglement som udkast i realiteten beskriver delingsindsættelser. Indsættelser, der er udledt af, hvad vor - fra USA arvede - opklaringsdeling er i stand til at udføre. Opklaringsdelingen er sammen sat af led med forskellige karakteristika m.h.t. bevægelighed og pansring. Opklaringsdelingen ligner til forveksling de ad hoc-enheder, de pansrede bataljoner sammensætter til løsning af sikringsopgaver som forspids og postering. En indsættelse i vej opklaring og for spids er i realiteten ens, og rumopklaring er blot en indsættelse i forspids, hvor opklaringsdelingens afsøgningskapacitet udnyttes fuldt ud.

Opklaringsdelingen er den ideelle forspids, men dens uensartede bevægelighed gøre den uegnet til indsættelse uden for vejnettet. Den er således ikke hensigtsmæssig, når eskadronen i overensstemmelse med Felt reglement i pkt. 211 under opklaring skal »bestræbe sig på at trænge i dybden« ved at »omgå fjendens opklaring og sikring«. Den ideelle for spids er ikke særlig anvendelig til opklaring. Reglement og udkast har ved ikke at beskrive indsættelsen i opklaring muligvis blot taget konsekvensen af opklaringsdelingens karakteristika.

Før opklaringsindsættelsens krav til eskadronens organisation vurderes, er det imidlertid rimeligt at gøre op, om der eksisterer et behov for at indsætte eskadronerne i andet end sikrings- og kampopgaver. Vil indsættelsen af de øvrige opklaringsmidler ikke - i begge landsdelskommandoer - kunne skaffe et tilstrækkeligt efterretningsbillede? Muligheden for indsættelse af eskadronen i opklaring er sandsynligvis kun til stede, hvis kampføling endnu ikke er opnået mellem de to hoved styrker, eller hvis situationen af andre årsager er flydende. I forbindelse med invasionsforsvaret af Østre Landsdelskommandos område vil en indsættelse af eskadronerne i opklaring være knyttet til imødegåelsen af landsætninger uden for det område, hvor landsdelskommandoens tyngde måtte være indsat. Opklaringen mod sølandsatte styrker vil sandsynligvis finde sted under fjendtlig luftoverlegenhed, hvilket vil begrænse egen luftopklarings muligheder. Hvis opklaringsenheder ikke tilfældigvis befinder sig i umiddelbar tilslutning til landsætningsstrandene, må det forventes, at de før opklaringen mod det »afgørende terræn« iværksættes skal omgå de til sikring af sølandsætningen luftlandsatte enheder. Det af hjemmeværnet tegnede billede vil - umiddelbart efter landsætningerne - formentlig være uoverskueligt og vil næppe kunne give et tilstrækkeligt sikkert dispositionsgrundlag for landsdelskommando og brigader.

Der vil således sandsynligvis være behov for indsættelse af eskadronerne i opklaring. I Vestre Landsdelskommandos område vil landsætninger på Jyllands østkyst kunne skabe samme behov for indsættelse af eskadronerne i opklaring som ovenfor beskrevet for Østre Landsdelskommando. Ved fjendtligt angreb op gennem den jyske halvø må det formodes, at COM-LANDJUT er i føling med den fjendtlige styrke, hvilket begrænser eskadronernes muligheder. Men rummets relative bredde gør opretholdelsen af en sammenhængende front hos den defensive part vanskelig og hos den offensive mindre hensigtsmæssig af hensyn til tyngdedannelsen, hvorfor en indsættelse sandsynligvis - trods alt - er mulig.

Der vil således - ved begge landsdelskommandoer - sandsynligvis være behov for at kunne indsætte eskadronerne i opklaring. Hvordan skal opklaringseskadronen se ud, hvis organisationen i højere grad skal tage hensyn til løsningen af opklaringsopgaver? Vil det være hensigtsmæssigt at gennemføre reorganiseringen med det nuværende materiel i eskadronerne? Vil en sådan reorganisering ikke udelukke eller vanskeliggøre løsningen af sikrings- og kampopgaver? RECCE-flyet bygger sit valg af adgangsvej på oplysninger fra signal opklaringen og fra »enheder i føling«, gennemførte eller igangværende taktiske missioner.

En opklaringseskadron, der skal søge igennem den fjendtlige sikring, må ligeledes støtte sig til enheden i føling, hjemmeværnet. Muligheden for, at jordopklaringen kan trække direkte på signalopklaringsenheden er - herhjemme - ikke til stede.

Imidlertid vil disse indhentningsorganer kun undtagelsesvis kunne skaffe tilstrækkelig sikre oplysninger om svage steder i den fjendtlige sikring. Eskadronen må derfor indeholde et patruljeelement. Patruljeelementet vil i visse situationer selvstændigt kunne løse opklaringsopgaver, men hvis den fjendtlige sikring på jorden hænger sammen, vil en indsættelse af et kampelement til åbning af en adgangsvej i den fjendtlige opstilling være en forudsætning for opgavens løsning. Eskadronen skal altså opbygges efter et puljesystem med rene enheder. Medens en samling af infanterielementet og ildstøtteelementet næppe vil kunne anfægtes, kan en adskillelse af patruljeelementet og kampvognene diskuteres. Den risiko, der eksisterer for at kampvognene røber patruljerne, kan imidlertid kun forsvares ved løsning af forspidsopgaver med disses store chance for frontalt sammenstød med fjenden og dermed følgende behov for frigørelse ved kamp. En ændring af den nuværende eskadron til puljeenhed vil være en anvendelig, men

dog kun delvis tilfredsstillende løsning. En endelig løsning vil først kunne nås ved anskaffelsen af et mere anvendeligt spejderkøretøj. En samling af eskadronens kamp-, ildstøtte og spejderelement vil begunstige løsningen af kampopgaver. De fleste sikringsopgaver vil ligeledes kunne løses af en puljeeskadron. Kun indsættelse i en sikring om akser vil nødvendiggøre en opstilling af ad hoc- enheder svarende til den nuværende opklaringsdeling.

Med opstilling af en puljeeskadron bortfalder behovet for at kunne indsætte denne i forskellige opklaringsmåder. Den befalende myndighed indsætter eskadronen i opklaring, der defineres som fremskaffelse af oplysninger om fjenden og terrænet i et nærmere angivet rum, hvor opklaringsens tyngde bestemmes af terrænforhold af afgørende betydning for rummets anvendelse.

Opdelingen i forskellige sikringsindsættelser bortfalder ligeledes ved overgang fra delings- til eskadronsindsættelser. Den befalende myndighed indsætter blot eskadronen i sikring (overvågning) i en nærmere angivet linje i et nærmere angivet rum eller i et nærmere angivet antal akser og fastlægger hvorledes eskadronen skal reagere ved sammenstød med fjenden.

Grundlag:

Reglementer:	• Feltreglement I (citat fra pkt. 211).• Reglement for Opklaringseskadron.• Første udkast til Reglement for Opklaringseskadron, Hærens Kampskole, 1974.• HRN BBU/KA.
Kompendier o.l.:	• Opklaringseskadronen. Hærens Officersskoles Taktiske Sektion. AUG 1963.• Opklaringseskadronen. Lærebog. Pansertroppers Befalingsmandsskoler. 1967 ?.• Opklaringsdelingen o.a. Lærebog. Pansertroppers Befalingsmandsskoler. 1967 ?.• Taktikmappe. Kampftruppenschule. 1968.• Taktisk Ordbog.
Artikler om opklaring/sikring i:	• Kentaur: 1969-1974.• Soldat und Technik: 1966-1973.• Armor: 1970-1974.

1984: Om principperne for krigsføring og vort forsvar

Militært Tidsskrift 113. årgang nr. 6 - juli/august/september 1984, s. 203-11

Med mellemrum tages krigsføringens principper op til analyse og diskussion. Man illustrerer den med passende krigshistoriske eksempler, eller man laver en sammenlignende analyse af deres plads og anvendelse i forskellige landes militære organisationer. Ingen af de to veje er benyttet i denne artikel af major M. H. Clemmesen, Gardehusarregimentet. Den vil i stedet - efter en generel vurdering af principperne - placere dem i et logisk hierarki og anvende dem til en indirekte og til tider direkte kritik af sider af forsvarrets og specielt hærens struktur og doktrin.

Principperne er generelt relevante

Den menneskelige vilje er i et stadigt samspil med omgivelserne. Den påvirkes af disse omgivelser og søger selv at påvirke dem. Sandsynligheden for, at det sidste lykkes, afhænger af, om ens opfattelse af omgivelser og egen udgangssituation er realistisk. Det afhænger endvidere af, om man har gjort sig helt klart, hvad man vil. Så klart, at man er i stand til at fastholde det stillede mål samtidig med, at man tilpasser sine handlinger til skiftende situationer. Man skal i den enkelte situation koncentrere sig om den vej til påvirkningen af omgivelsernes vilje, som er vanskeligst at blokere, og man skal samarbejde med dem, som har, eller tror de har, samme mål i denne situation. Man skal til stadighed være klar over og tage højde for, at dele af omgivelserne har andre mål end én selv, og at nogle har mål, der er uforenelige med dem, man selv søger fremmet. Systematiserer man, kan man udtrykke essensen af disse generelle betragtninger i en række fyndord. Med udgangspunkt i betragtningen af krigsføringen gjorde den britiske militærskribent J. F. C. Fuller det i 1923, og hans valg af principformuleringer indgår - med variationer - i den vestlige verdens militære organisationers grundlæggende operative/taktiske reglementer i disses generelle dele, som f.eks. i det danske Feltreglement I.

Man må imidlertid være opmærksom på, at selv om Fullers grundlag var krigen, er hans principformuleringer ikke kun relevante for krigsføringen. De siger noget generelt sandt om, hvorledes man kan påvirke omgivelsernes vilje. De er lige så anvendelige f.eks. i politik, i en erhvervsvirksomheds stræben efter markedsandel, i en fodboldkamp og i ens forsøg på at påvirke enkeltpersoner, som de er i krig. De er endvidere på alle områder lige anvendelige i planlægnings- og udførelsessituationer. Principperne er kun

anvendelige som generel vejledning Principperne er nogle sandheder om menneskers og menneskegrupperes samspil i krystallinsk form. Sådanne generelle sandheder er uanvendelige som huskeliste i en konkret situation.

Hvilken værdi har så disse principper, når de - ud over ikke at sige noget, der er specielt for den militære situation - ikke er umiddelbart anvendelige? Man kunne fristes til at sige: Ingen, idet de er blot en del af den indledning til de generelle taktiske bestemmelser, som man skal have for at opretholde et skær af professionel »videnskabelighed« - noget, der af prestige Grunde er nødvendigt i dette århundrede. De udtrykker jo kun, hvad man må anse for sund fornuft.

Imidlertid er dette netop det væsentlige. Den sunde fornuft er ikke let at fastholde i den militære førers friktions-, usikkerheds- og stress-dominerede situation i kamp. Her er det langt mere naturligt at handle direkte mod disse principper end i overensstemmelse med dem. De skal medvirke til at modvirke denne tilbøjelighed. Man kan i øvrigt også sige, at den sunde operative fornuft ej heller er specielt styrende under fredstidsbureaukратиets aktiviteter. Både i fastlæggelsen af, hvorledes ressourcerne skal anvendes, og i overvindelsen af modstanden mod en hensigtsmæssig kurs, er en efterlevelse af princippernes sunde fornuft ønskelig.

Om målet

I en diskussion af princippet om målet et det væsentligt at skelne mellem målet for den konkrete handling og det mere overordnede og langsigtede mål, som opnåelsen af det umiddelbare mål skal fremme. Princippet om målet er først og fremmest princippet om nødvendigheden af, at man gør det langsigtede og overordnede mål klart. Fastlæggelse af målet for den umiddelbare og konkrete handling er blot en udstikning af den kurs, der er hensigtsmæssig under de øjeblikkelige ydre omstændigheder, som man kender dem på grundlag af de aktuelle informationer. I den nationale strategi, hvori anvendelsen af kamp og truslen om kamp 204 indgår som en integreret del, er målet altid at påvirke omgivelsernes (altså ikke kun den formelle modparts) vilje. Det kan ske ved at anvende militær magt eller trussel om militær magt direkte mod beslutningstagerne.

Det sidste - truslen direkte mod beslutningstagerne - kan være en central del af strategien for kernevåben-»anvendelse«. Denne direkte anvendelse er ofte utilstrækkelig. Det er som oftest nødvendigt at anvende en indirekte strategi, at søge at påvirke viljen

- via opinionen,
- via ødelæggelse eller demoralisering af de militære styrker, der enten kan rammes direkte eller ved at ødelægge de ressourcer, hvormed de opstilles, eller ved at afskære styrken fra disse ressourcer, eller
- via økonomien, der både producerer de militære ressourcer og påvirker opinionen.

Målet for den nationale strategi er, at berøve omgivelsernes vilje opfattelsen af at have handlefrihed samtidig med, at man i maksimal grad sikrer egen handlefrihed.

Sådanne betragtninger er selvfølgelig i nogen grad irrelevante for en småstat som Danmark. Dog kun i nogen grad, og de kan i betydelig grad overføres til de militære niveauer. Også på det militærstrategiske, på det operative og på de lavere taktiske niveauer er det egentlige mål for ens handlinger at påvirke omgivelsernes vilje. Den skal rammes ved, at man berøver omgivelserne oplevelsen af at have handlefrihed. Også her er vejen normalt indirekte, via erobring, fastholdelse eller beherskelse med direkte eller indirekte ild af nøgleterræn, eksempelvis med henblik på afskæring af modpartens styrker fra deres hjælpemidler, eller via en ødelæggelse af disse styrker. Men også her kan handlinger rettes direkte mod modpartens vilje og evne til at kontrollere sin indsats, direkte mod hans førere og føringsstruktur.

Den væsentligste betingelse for at kunne nå det overordnede mål er, at underordnede og sideordnede myndigheder ved mest muligt om dette mål. Det umiddelbare delmål, vi befaler til vore dispositionenheder, er kun et - lige nu hensigtsmæssigt - skridt mod det overordnede mål. Det opstilles kun for at sikre den nødvendige samordning af anstrengelserne. Denne forud tilrettelagte samordning vil normalt hurtigt bryde sammen i kamp, hvorefter målopfyldelsen vil afhænge af dispositionshedernes kendskab til det overordnede mål og deres evne til løbende decentraliseret samvirke. Det er afgørende, at kampens meget begrænsede muligheder for centraliseret kontrol indbygges i vor føringskoncept og i en eventuel datamatstøttet føringsstruktur.

I fastlæggelse af delmålene, d.v.s. vejen til det overordnede mål, er det væsentligt, at disse fastlægges så optimistisk, som det kan ske under hensyn til en nøgtern vurdering af de pågældende enheders muligheder. Man kan dog sige, at dette med den hidtidige praksis skulle være unødvendigt at konstatere. Problemet har her i landet snarere været for stor optimisme end for stor

nøgtørhed. På det politiske niveau har denne optimisme hvilet trygt på et solidt grundlag af manglende ønske om at søge den nødvendige indsigt samt en urimelig kritisk holdning til investering i nyt materiel. På det militære område har det været karakteristisk, at man ikke har taget de doktrinære konsekvenser af utilstrækkelige ressourcer. I defensiv kamp har vi dels overvurderet den frontbredde, en enhed med en given sammensætning m.h.t. våben og overvågningsmateriel kan beherske. Endvidere undervurderer vi tiden, der er nødvendig for at udbygge stillinger, og vi overvurderer i meget betydelig grad deres modstandskraft over for koncentreret artilleribeskydning. I offensiv kamp var den manglende nøgtørhed tidligere total - i den bevægelige forsvarskamp - i dag knytter den sig til en vis lokalt manglende vilje til at se kampvognes afhængighed af et tæt samarbejde med betydelige infanteristyrker og indirekte skydende nærstøttevåben i øjnene. Det eneste område, hvor vor doktrin i dag er præget af nøgtørhed, er i den formelle ordning af den stedbundne forsvarskamp.

Om offensiven

Målets opnåelse kræver handling. Dette er indlysende under offensiv kamp, men som Clausewitz konstaterede, kræver ligeledes defensiv kamp, at man ud over at vente også slår. Handlingen - »angrebet« i dette begrebs bredeste forstand - indeholder forskellige kombinationer af manøvre og ild. I den umiddelbare og traditionelle opfattelse af princippet om offensiven har man været tilbøjelig til at koncentrere sig om kampenhedernes søgen fremad til erobring af et nøgleområde eller til nedkæmpelse af fjendens enheder. For 150 år siden var dette også offensivens eneste mulige udtryk. Fodfolkskolonnens bajonetbølge og ryttersværmens attack var de eneste veje til afgørelse af slaget. Så sent som under 2. Verdenskrig så man situationer, hvor sejren søgtes gennem en indsættelse af kampvogne til storm i en massiv falanks. Der er nok selv i dag en vis tilbøjelighed til at lægge for meget vægt på selve enhedens bevægelse i angrebet. Men - selv når vi ser på kampvognen - har udviklingen af ildkraften været de senere års dominerende faktor. Kampvognen bør nu ses som en nogenlunde beskyttet, alsidigt anvendelig, meget præcis direkte skydende artilleripjece med terrænmobilitet. Bevægelsens formål er - uanset kampform og kampmåde - at sikre, at kampvognens virkemiddel, dens ild, bliver placeret, således at effekten er størst mulig. Ligeledes infanteriets kampkraft er under kraftig øgning, så også her kan man i stigende grad se bevægelsen som en flytning af ildvirkning. Det er i dag og i fremtiden kamptroppers ild, der er det centrale materielle element i »angrebet«. Når udviklingen i den indirekte ilds virkning inddrages, bliver ildens betydning endnu klarere. Såvel målklarings- som ildledelsessyste-

mer og ammunition effektiviseres drastisk i disse år. Indtil nu har vi i store træk levet med det artilleri, som blev udviklet før og under 1. Verdenskrig.

Når det er fremført, at det centrale materielle element i dagens og fremtidens offensive handlen er ilden, skal det dog anføres, at hvis et delmål er erobring af nøgleterræn, kan kamptroppers bevægelse til og gennem dette terræn - i et tæt samvirke mellem egen og støttende elementers ild - selvfølgelig fortsat være afgørende for, at det delmål nås. Som afslutning på denne diskussion af ild kontra bevægelse må det i øvrigt generelt siges, at jo kortere rækkende ilden er eller kan være, jo dårligere målopfølgningen er eller kan være, og jo mindre effekt i målet, der er muligt at opnå med ilden, des mere afgørende bliver bevægelsen i angrebet.

Det væsentligste mål for handlingens anvendelse af ild og manøvre, d.v.s. det primære i princippet om offensiven, er at tilkæmpe sig og bevare den størst mulige del af initiativet. Dette uanset hvilken situation man befinder sig i, uanset hvilke begrænsninger, der er pålagt én. Man skal have en knusende overlegenhed, hvis man skal kunne tillade sig som hovedregel at overgive initiativet til modparten. Kun da kan man forvente at kunne bøje hans vilje uden at tilkæmpe sig initiativet, d.v.s. uden drastisk at begrænse hans opfattelse af at have handlefrihed. Af politiske og andre grunde kan man - som NATO - indledningsvis have fraskrevet sig initiativet på væsentlige områder. På andre områder - eksempelvis i anvendelsen af elektroniske kampmidler - er dette ikke nødvendigvis tilfældet. Den part, der ikke har initiativet, bruger sin hjerne til at finde ud af, hvad modparten vil gøre, og sine ressourcer til at forberede parader mod mulige handlinger. Den part, der på væsentlige områder har initiativet, kan anvende sine ressourcer mere hensigtsmæssigt, til at bevare initiativet og den heraf følgende handlefrihed. Mere end noget andet er princippet om offensiven et krav om, at officerskorpset fornægter enhver form for passivitet og dogmatik. Det skal være frittænkende professionelle, der i enhver situation uhildet søger mulighederne for at vinde og bevare initiativet.

Om overraskelse og bevægelse

Overraskelse er det primære element, når man vil opnå og fastholde initiativet. Evnen til at opnå overraskelse hænger snævert sammen med mental og fysisk bevægelighed, d.v.s. evnen til at tænke, handle og bevæge sig hurtigt og fleksibelt. Man skal gøre noget nyt hele tiden. Det eneste, der begrænser muligheden for til stadighed at handle anderledes end sidst, er behovet for samvirke. Enheders samarbejde kræver et vist minimum af

procedurer. Føreres utilstrækkelige rutine, kamp- og støtteenheders fysiske begrænsninger og signalmidlers karakteristika i det sandsynlige kampmiljø sætter også klare rammer for bevægelighed og fleksibilitet, men inden for disse rammer må der stræbes mod den højest mulige grad af mekanisk og konditionsmæssig udholdenhed. For så vidt angår ilden, må man stadig tilstræbe en mere fleksibel virkende reaktion og kontrol. Det er en forudsætning for at opnå overraskelse, at man løbende får gode oplysninger om fjenden. Man skal - på trods af vor tradition for det modsatte - søge aktivt altid at kunne skaffe og faktisk skaffe viden om fjenden. Det må både afspejles i vore materielanskaffelser og i vore taktiske procedurer.

Overraskelse kan kun opnås, hvis fjenden nægtes viden om os. Dette forudsætter disciplin, såvel under bevægelse som stationært: Lyd-, lys-, spor-, slørings-, radio-, og radardisciplin, en disciplin, der er afstemt efter det bedst mulige kendskab til de overvågnings- og opklaringsystemer, der er rettet mod vore styrker, således at man ikke opretholder en ressource krævende høj disciplin på områder, hvor mindre kunne gøre det. Med fremtidens overvågnings- og opklaringsystemer vil det imidlertid ikke være muligt at skjule alt for fjenden. Overraskelse vil derfor også indebære en bevidst stræben efter at vildlede: Lad ham få dét at se, som han ville se, hvis vi handlede dogmatisk. Også fjenden har begrænsede ressourcer.

Derfor må han prioritere sine parader efter, hvor umiddelbart sandsynlige vore handlinger er. Og jo højere grad af overraskelse vi opnår, jo større del af initiativet glider over i vore hænder, og jo flere af sine ressourcer må han bruge på sine parader.

Overraskelse er lettere at opnå, hvis ens styrker ikke kun kan én ting, men er udrustet og uddannede til alsidighed. Det vil bl.a. kunne medføre, at flere våben (og værn) har en vis mulighed for at løse samme opgave. En sådan alsidighed virker ikke nødvendigvis driftsøkonomisk hensigtsmæssig, men den er vital for effektivitet i kamp. Omkostningerne ved alsidighed kan dog holdes nede, hvis styrkerne specialiseres til at løse de opgaver, der er relevante i vort område. En type alsidighed, der stadig er afgørende for muligheden for at opnå overraskelse, er evnen til at kunne kæmpe under dårlige sigtbarhedsforhold og i lukket terræn. Det sidste vil for vort områdes vedkommende primært sige i bebygget område. Begge områder har været forsømt både organisatorisk/materielt og uddannelsesmæssigt.

Om tyngde, økonomi med kræfterne, disses samspil og sikring

Man har altid for få ressourcer til at tage parader mod alle fjendens handle muligheder. Man må tage risici og koncentrere sin indsats. På det national strategiske niveau betyder det, at vi, på trods af at vi længe har fornægtet dette, bliver nødt til at tage stilling til, hvilke af vor potentielle modstanders muligheder, der er de mest sandsynlige. Ikke at gøre det, at lade som om Sovjetunionens adfærd er uforudsigelig, er en grov forsømmelse mod princippet om tyngde. Tyngde betyder også, at intet værn i alsidighedens navn anvender væsentlige ressourcer på systemer, der ikke først og fremmest er egnede til operationer i det direkte forsvar af landet. I et tæt alliancesamarbejde i samme geografiske område som det dansk-tyske kan en fornuftig efterlevelse af princippet om tyngde indebære national specialisering.

En efterlevelse af princippet om tyngde indebærer, at man først og fremmest koncentrerer sig om at opbygge og uddanne styrker, der er velegnede til at imødegå den sandsynlige trussel i vort geografiske område. I sin stræben efter at opbygge de - også nødvendige - pansrede enheder, har hæren i meget høj grad forsømt at bevare det vel førte, uddannede og udrustede lette infanteri, der er afgørende i virkelig kamp (til forskel fra den fra vore stabs- og signaløvelser og øvelser med tropper kendte forveksling af de »Guderianske« bevægelser, der kan følge efter et gennembrud, med kamp).

Med tyngdedannelse har man som oftest ment koncentration af styrker i tid og rum, og med økonomi med kræfterne, at man er tilbageholdende med anvendelsen af styrker uden for tyngdeområdet. Det centrale i princippet om tyngde er imidlertid, at man i anvendelsen af sine styrker koncentrerer sig om at løse den eller de opgaver, der med størst sikkerhed fører til målet. En tyngdedannelse i tid og rum af enheder kan være nødvendig, men med den stadig stigende virkning af indirekte ild vil den blive mere og mere risikabel. Det centrale i tyngdedannelsen er fastholdelsen af opgavens løsning som den styrende faktor. M.h.t. fysisk tyngde er det primære koncentrationen af ild.

Kun, hvis man på væsentlige områder har initiativet, eller hvis man har sikker viden om enden, der tillader det, er det muligt for den svage part at etablere en mere varig fysisk tyngdedannelse. At satse på operationer, der skal øge egen andel af initiativet, herunder ikke mindst ihærdige opklaringsoperationer, er altid den bedste økonomi med kræfterne. At man har et indgroet kendskab til alle underlagte, sideordnede og støttende elementers karakteristika, og at der eksisterer enkle og fleksible samvirkeprocedurer, er forudsætninger for økonomi med kræfterne under den overraskende

tyngdedannelse, der skal bidrage til, at man tiltager sig en større andel af initiativet. Kræfternes samspil bygger på god kommunikation, herunder det at kunne tale og skrive det samme korrekte sprog - en del af dette er den militære terminologi. Klare, korte og entydige formuleringer er ikke mindst afgørende i en fremtid med taktisk kommunikation via forhånds-indtastede signaler. Samspillet bygger på gode tekniske hjælpemidler og på evnen til at kunne operere uden disse. Det bygger endvidere på en intensiv trang til at søge forbindelse til alle sider med henblik på koordination af samvirket. Den centraliserede føring vil være stadig mere udsat på grund af udviklingen inden for opklaringsmidler og indirekte ild. Kræfternes samspil kræver karske og stadige bestræbelser for at afbureaukratisere føringsstabe og føringsprocedurer. Effektiv føring bygger på få, men dygtige personer, ikke på besatte funktioner. Det vil aldrig være muligt for den ene part - under kampen - helt at fastholde initiativet på alle områder. Derfor vil det altid være nødvendigt at anvende ressourcer til sikring mod mulige fjendtlige handlinger. Sikring har to dimensioner: Paraden og beredskabet. Begge dimensioner indebærer en ressourceanvendelse, der mindsker de ressourcer, vi kan disponere over i vor aktivitet for at fremme målet. Vi skal derfor til stadighed søge at øge vor viden om modstanderen og de øvrige dele af omgivelserne, således at vi kan mindske ressourcerne til sikring og bedre efterleve principperne om tyngde og økonomi med kræfterne. Dette gælder uanset, hvilket niveau vi taler om. Hvis vi betragter beredskabet, må vi sige, at det gælder for både det nationale forsvarsberedskab i fred og for det operative og taktiske beredskab ved en indsat enhed. Et (for) højt beredskab er dårlig økonomi med kræfterne, et resultat af utilstrækkelig mental og fysisk stræben mod initiativ via viden om omgivelserne, og det er ofte et resultat af en manglende evne til at tage beslutninger om at løbe en inden for den givne ressourcefordeling nødvendig risiko.

Som afslutning

Der er her blevet fremlagt en revisionistisk holdning til væsentlige sider af den nuværende strukturelle, aktivitetsmæssige og doktrinære profil af vort forsvar og - i de konkrete bemærkninger - specielt til hæren. Ikke alt er forsvarrets egen fejl. Den meget begrænsede politiske styring, der også skyldes utilstrækkelig politikerinteresse, har været medvirkende. Ressourcefordelingen har været begrænset, og administrationen af mangler kræver mange mentale ressourcer, som kunne have været anvendt anderledes.

Men meget er vor egen fejl. Fra at have vort professionelle fokus i udførelsen af det, som forsvaret eksisterer for at kunne gennemføre, har vi i høj grad

skiftet vor interesse til fredstidsprocesser og -systemer inden for forvaltning af økonomi, personeluddannelse og planer. Denne udvikling skete ikke kun i vort forsvar, og den ville kun have haft gavnlige virkninger, hvis der fortsat havde været tale om en klar forståelse for de rammer, som løsningen af forsvarets krigstidsopgaver sætter, d.v.s. hvis aktiviteterne havde været målstyret. Hvis udviklingen var sket uden en mental og fysisk bureaukratisering af forsvaret. Hvis man havde opretholdt et kritisk policy-skabende miljø, som kunne have gjort alt det, man regnede med, at andre gjorde, medens man hyggede sig med systemudvikling i hvert sit hjørne.

Dette er én diagnose. Artiklen beskæftigede sig indirekte eller direkte med nogle af symptomerne.

M. H. Clemmesen.

1985: Operativ planlægning til bunds eller bureaukratiske korthuse med frasefyld

Militært Tidsskrift 114 (3), marts 1985 s. 112-15.

En nu pensioneret kollega bemærkede for nogen tid siden over for mig, at det først var efter krigen, at vi i den danske hær var blevet professionelle i den operative planlægning. Først da var vi gået i gang med at planlægge til bunds.

Det undrede mig lidt, fordi jeg under arbejde med førkrigsperiodens planlægning ikke kunne konstatere væsentlige mangler i denne. Såvel mobiliseringen som sammendragningen til alternative mulige indsættelses-områder, placeringen her samt bevogtningen af truede havne, kyststrækninger og kommunikationer var grundigt forberedt. Der eksisterede altid ajourførte planer for ødelæggelse af kommunikationerne, og på dette og andre områder, som i dag opfattes som en naturlig del af den regionale planlægning, var der et tæt samarbejde med civile myndigheder. Men der var dog en forskel. Planerne var tyndere. Kun, hvor der var tale om forberedelser til forsvar af et nøgleområde - som ved Københavns landforsvar og senere byens luftforsvar - var der tale om, hvad vi i dag vil kalde planlægning til bunds. Man var øjensynlig mindre optimistiske m.h.t. mulighederne for at kunne forudse angriberens handlinger end vi er i dag. Planernes logistiske dele, bevogtningsplanerne og de generelle oplysninger om hindringer var vel så detaljerede, som vi kender dem i dag, men planerne var langt mindre omfattende på det rent operative område. Stillinger, hindringer og anvendelse af artilleri o.a. kunne efter den tids opfattelse ikke fastlægges på forhånd. Det måtte henlægges til den førervirksomhed under tidspres, som fandt sted, når situationen var mere afklaret. Denne førervirksomhed øvedes under varierende forudsætninger jævnlige under krigsspil, instruktionsøvelser og generalstabsrejser. Ofte skete endog det, at man brød med de forudsætninger, der faktisk var indarbejdede i planlægningen m.h.t. mobiliseringstidspunkt og angriberens operationer, og gennemtvang en ny førervirksomhed fra top til bund. Uanset om udgangspunktet var det normale eller ikke, blev fremrykningen planlagt, stillinger fastlagt og troppeinddelingen lavet på det tidspunkt, hvor man kunne have reel viden om, hvilke enheder, man faktisk havde rådighed over, hvor man kendte disse enheders materiel- og personel situation (herunder den faktiske førers kvalitet), samt hvor angriberens situation var bare lidt afklaret. Kun, hvor hovedparten af disse forhold var kendte, hvilket var tilfældet f.eks. da man

anlagde Tune-stillingen, planlagde man til bunds. Men så kunne man også forberede til bunds, herunder udbygge stillinger og hindringer. I øvrigt så man sig selv ved Tune-stillingen ikke i stand til på forhånd at befale, hvilke enheder, der skulle besætte et givet afsnit.

Det er min påstand her, at det var datidens forberedelsesform, der er bedst i overensstemmelse med krigens vilkår, at det således er den mest militært professionelle. For tidligt at forberede til bunds er bureaukratisk at undergrave det professionelle i forsvarsforberedelserne. Af hensyn til den logistiske planlægning ved såvel felthæren som det regionale forsvar - og denne planlægning må, hvor overhovedet muligt, gennemføres til bunds - må det primære sammendragingsområde for hver troppeenhed fastlægges. Af hensyn til samme planlægning og for at kunne have et grundlag for forberedelsen af hindringer og ødelæggelser må man have en styrende opfattelse af, hvilken karakter kampen vil få. Det er imidlertid et åbent spørgsmål, hvor meget længere man skal gå. Hvis det var sandsynligt, at vi kunne tage det operative initiativ, kunne man forsvare en detailforberedelse af »indbrudsfasen« og af skridt, der i samme fase kunne lamme modstanderen og gøre de første operationer til en operativ sejr. Det er ikke vor situation.

Hvis vi med sikkerhed havde så store styrker, at vi ved en fast placering af disse kunne gardere os mod alle sandsynlige fjendtlige handlinger og fortsat bevare en betydelig reserve til imødegåelsen af de usandsynlige, kunne vi detailplanlægge for de »sandsynlige«. Det er heller ikke vor situation.

Hvis vi gennem en detailplanlægning kunne sikre os, at der blev investeret i faste forsvarsanlæg, som kunne gøre løsningen af en delopgave lettere, måtte vi gennemføre en sådan planlægning for det pågældende område. Men hvor er det tilfældet?

Hvis vort officerskorps var utilstrækkeligt uddannet til løbende og fleksibel førervirksomhed med inddragelse af de faktiske vilkår, måtte vi satse på forberedelse af én eller to situationer til bunds og håbe på, at intet uforudset skete. Med de ressourcer, vi hidtil har ofret på uddannelse af officerer på niveauet over deres umiddelbare funktionsniveau skulle dette ikke være nødvendigt.

Hvis modpartens handlemuligheder var så få og vor egen styrkesammensætning så entydig, at man ved to-tre alternative indsættelsesmåder kunne sikre en afparering, ville det være relevant at overveje, om disse alternativer skulle planlægges til bunds. Såvel antallet af modpartens handlemuligheder,

som ikke mindst vor egen usikre udgangssituation i løsningen af en opgave, taler imod et forsøg på dette. Planerne bliver enorme, vanskelige at holde ajour, næsten umulige at sætte sig ind i under stress og tidspres, og de vil alligevel ikke dække den faktiske situation. Det er rigtigt, at det er lettere at improvisere, hvis der findes et grundlag - en plan - for improvisationen. Men dels forudsætter det, at planen er kendt, hvilket igen forudsætter, at den er ret simpel, dels er det ret irrelevant på niveauer under bataljon, hvor kampens forløb helt styres af årstiderne, tilfældig våbenvirkning og den lokale førers reaktionsevne. Det forudsætter dog først og fremmest en klar og situationsrelevant opgaveformulering samt en trænet evne til at improvisere.

Jo større - d.v.s. jo mere detaljeret - plankomplekset er, jo længere vil det vare at indpasse en ny indsigt vedrørende modpartens metode eller egne muligheder, jo større risiko er der for kompromittering, jo mere luller man sig ind i vanen at tro på, at det er forsvareren, der styrer angriberens handlinger: han *må* jo lade sig styre af denne mængde papir. Stadig mere afløser rettelse af papiret reel og løbende tankevirksomhed og diskussion om de sandsynlige operative vilkår. Stadig mere specialiseres enhedernes officerskorps i løsningen af den ikke nødvendigvis eneste tænkelige opgave.

Hvis hæren umiddelbart var klar til indsættelse, kunne man betragte det som hensigtsmæssigt at have forberedt, hvad den i første omgang skulle gøre. Det er den imidlertid som bekendt ikke. Når det efter den første sammendrag af felthæren bliver relevant at udbygge den overordnede planlægning har der været god tid til dette, og denne udbygning kan nu ske ud fra et langt mere solidt kendskab til ikke mindst egen situation.

En ting må vi dog nok se i øjnene: en planlægning, der ikke på alle områder når til bunds, virker mindre imponerende på besøgende allierede og nationale militære bureaukrater.

Professionalisme er hverken ligefrem eller omvendt proportional med mængden af papir. På nogle områder er - som allerede nævnt - detailplaner nødvendige. Mobilisering af civile og militære ressourcer, logistik, sammendragning samt sikring af nøgleområder bør være gennemtænkt og dækket af realistiske detailplaner. Men i vor situation gælder på det operative område den hovedregel, som en taktiklærer i sin tid med et Moltke-citat søgte at banke ind i kadetternes hoveder: man skal tænke forud, ikke forhåndsdisponere. Og man skal kunne handle fleksibelt under hensyn til den faktiske situation.

Med udgangspunkt i det nødvendige sæt af detailplaner bør stabene jævnligt øves i tilbundsgående operativ planlægning i forskellige situationer, der ligger inden for disse planers forudsætninger. Af og til bør man dog også tvinges til at iværksætte planlægning på et helt nyt forudsætningsgrundlag. På den måde undgår man at blive bundet af, at en troppe enhed nødvendigvis må sammendrages ud fra hensynet til løsningen af én primær opgave. Instruktionsøvelser og stabs- og signaløvelser bør ikke være mere eller mindre direkte afprøvning af planer, men som hovedregel en frisk udarbejdelse af operative løsninger på relevante problemer. På den måde sikrer man sig mod, at den daglige planlægning bliver irrelevant detaljeret og derigennem så belastende, at operativ tænkning hæmmes. Omfattende operative alternativplaner kunne få en gavnlig virkning, men kun, hvis man i en beredskabsperiode samlede dem alle og placerede dem i vor potentielle modstanders hænder. Da han i endnu højere grad end vi er bureaukrat, ville han være tvunget til at tage dem alvorligt og søge en logisk sammenhæng i deres udsagn. Vi ville være tvunget til konstruktiv nyvurdering.

M.H. Clemmesen

1986: Om hærens mobiliseringsberedskab

Militært Tidsskrift 115. årgang nr. 4 - april 1986 s. 129-33

Major Michael H. Clemmesen, Gardehusarregimentet, fremsætter her nogle betragtninger om, hvorledes evnen til at mobilisere sammenhængende enheder til felthæren kan opretholdes i en situation, hvor behovet for etablering af et landmilitært indsatsberedskab er overhængende.

Under et politisk og rapporteringsmæssigt røgslør fuldendes den udvikling, der tog sin begyndelse i 1966. Det stående landmilitære indsatsberedskab, der blev opstillet i årene efter 2. Verdenskrig, som en naturlig, men umiddelbar, reaktion på de danske oplevelser den 9. april 1940, er nu under sin endelige afvikling. Det har i mange år været økonomisk urealistisk at opretholde et indsatsberedskab i hæren af en sådan størrelse, at det havde nogen mening i relation til landforsvarets opgaver.

Det betyder, at der må ske en revurdering af alle de hidtidige aktiviteter og prioriteringer. Alt, hvad der ikke bidrager direkte til at fremme kvalitet og mobiliseringsberedskab i krigsstyrken - og primært i felthæren - må tages op til kritisk revurdering. Er det f.eks. en god idé at indrette indkaldelsesterminerne efter behovet for at kunne deltage i større NATO-øvelser, hvis uddannelsesværdi for de deltagende enheder er i bedste fald tvivlsom, og hvor det kun er muligt at øve samarbejde med mønstrede enheder under betydelig risiko for at desillusionere det genindkaldte mandskab? Er det en god idé, når disse terminer vil gøre det mere end tvivlsomt, om det bliver muligt at få de egnede befalingsmandsemner, der er en forudsætning for felthærens kvalitet, til at tegne korttidskontrakter. Er det hensigtsmæssigt at gennemføre de nuværende typer beredskabsøvelser og -inspektioner? Kort sagt: hvordan skal indholdet prioriteres i forhold til facaden? Det har i mange år - af hensyn til forsvarets værdi som symbol over for vore allierede - været normalt at prioritere facaden: d.v.s. antallet af troppeenhedskadrer i fredstid og deltagelsen i større allierede øvelser samt et tyndt indsatsberedskab. Således ikke at prioritere indholdet er at fortrænge, at symbolværdien hurtigt undergraves, hvis vi som professionelle ikke tror på kvaliteten af vort produkt, og hvis de professionelle, der til stadighed betragter os udefra, ikke overbevises.

Ud over en sådan revurdering af forhold og aktiviteter, der under de tidligere forhold måtte tillægges vægt, må det overvejes, hvorledes vi sikrer en

tilstrækkelig høj føringskvalitet og et tilstrækkeligt sammenhold i kadreerne under de nye vilkår.

Føringskvalitet

Chefer og førere i felthærens enheder skal være til rådighed og anvende den fornødne tid til deres enheder. Linjeofficerer skal passe deres designeringsfunktion. Der er ingen holdbar forklaring ud over sygdom på ikke at stille til aktiviteter, der har været fastlagt med den nuværende planlægningshorisont. Det er tjenesten i designeringsfunktionen, der sikrer opretholdelsen af et ajourført professionelt niveau hos officeren i fremtidens danske hær. Dette forhold bør gøres helt klart for »arbejdsgiverne« i de mange ikke-operative niches i forsvaret, hvor den daglige tjeneste finder sted. Man kan altid overbevise sig selv og sin daglige chef om, at man ikke har tid til at passe designeringsfunktionen, så der må sandsynligvis en blanding af gulerod og pisk til, før situationen generelt bedres. Guleroden kunne være, at tilfredsstillende tjeneste i krævende designeringsfunktioner medførte en forhøjelse af officerens procenttillæg. Pisken over for officeren kunne dels være, at en tilfredsstillende varetagelse af designeringsfunktionen dels var en forudsætning for bevarelsen af »operativ status« med dette tillæg dels var en forudsætning for udnævnelsen til næsthøjere grad under bevarelsen af denne status. Bedømmelsen af officerens varetagelse af designeringsfunktionen skulle gennemføres af hans designerede chef. Man kan sige det på den måde, at det er uholdbart at forlange, at hjemsendt personel skal stille til mønstringer, når det betragtes som legalt, at tjenstgørende officerer er fraværende fra tjeneste i krigsfunktionen.

Chefer og førere skal ud over at deltage i aktiviteter ved deres enheder - befalingsmandsuddannelse, mønstringer, instruktionsøvelser samt stabs- og signaløvelser - også være parat til at planlægge disse og lede deres gennemførelse, kun derigennem kan man forvente den nødvendige professionalisme opretholdt. Man lærer ikke tilstrækkeligt, hvis aktiviteten blot »køres« af den foresatte myndighed henholdsvis dennes mønstringsstab. Dette indebærer, at de pågældende officerer bliver involveret i tilsvarende aktiviteter ved tilsvarende enheder som instruktører, kontrol officerer eller lignende. For at gøre det muligt for linjeofficerer samt reserveofficerer at holde sig ajour professionelt, bør hærens publikations virksomhed ændres fra stadig mere omfattende og mindre læseværdige taktiske reglementer o.a. til de mindre, illustrative og eksemplificerende publikationer og tidsskrifter, der kendetegner bl.a. lande som Schweiz, Sverige og Østrig.

Brevskolens aktiviteter må kraftigt udvides og må inddrage fremtidens muligheder for decentraliseret undervisning. Chefer og førere må have en alder, der står i rimeligt forhold til de krav, som den pågældende funktion vil stille i krig. I felthærens kampenheder er det reglen - som man må bygge sit system på - at officerer over 48-50 år er uegnede som bataljonschefer, 43-45 år er uegnede som kamp-under-afdelingschefer og over 35-38 år er uegnede som delingsførere for kamp delinger. For alle øvrige chefs- og førerfunktioner i kamptropperne og kampstøtteenhederne er det at narre sig selv at tro, at funktionen kan bestrides tilfredsstillende af officerer over 48-50 år. Ud over at opfylde disse alderskriterier må alle holde sig i en sådan fysisk minimumsform, at de er i stand til at klare 12-minuttersprøvens krav for den pågældende aldersgruppe. Det gælder for såvel linjeofficererne med disse krigsfunktioner som reserveofficerer.

De betydelige krav, der her stilles til chefer for felthærens enheder kan synes at gøre det vanskeligt for officerer af reserven at opnå at gøre tjeneste på chefniveauerne. Hertil kan anføres følgende: Enhedernes personel har krav på at få så veluddannede og egnede chefer som muligt, og de har krav på, at cheferne ofrer så megen tid på enhederne, at de vil kunne fungere efter en mobilisering. Det gør det naturligt at besætte så mange chefstillinger med linjeofficerer, som der er egnede emner til. Men man kan dog samtidig forsøge at skabe forudsætningerne for, at de bedste reserveofficerer kan opnå et tilstrækkeligt uddannelsesniveau til at kunne rykke op til kommando eller til at besætte de chefstillinger, som der selv efter en klarere prioritering af krigsstyrken ikke er egnede linjeofficerer til. For at dette skal være muligt i en hær, hvor antallet af enheder i freds-styrken knap tillader føringsrutinering af linjeofficererne, og hvor det ikke bliver muligt at tilbyde reserveofficerer den rutinering gennem kontrakttjeneste, som vore nuværende ældre reserveofficerer har haft mulighed for indtil 1973, må der tages ekstraordinære skridt. Det er allerede nævnt ovenfor, at det teoretiske grundlag - publikationerne - bør tilpasses krigsstyrkens behov, og at enhedernes officerer - under vejledning og kontrol - i højere grad end i dag bør stå for tilrettelæggelsen og gennemførelsen af egne aktiviteter. Men det betyder en ekstra belastning, som det kun vil være lidet tiltalende for mange af de mest egnede chefemner blandt de yngre reserveofficerer at påtage sig. Det vil derfor være nødvendigt at afpasse rådighedskontrakternes indhold endnu mere efter funktionens belastning end tilfældet er i dag. Det vil også være nødvendigt, at den civile arbejdsgiver inddrages som part i kontrakten.

Sammenhold i kadrerne

For at enhedernes føring etableres og bevares på et nødvendigt niveau, må man gennemføre et forholdsvis stort antal instruktionsøvelser og stabs- og signaløvelser med såvel afdelings- som underafdelingsniveauet som primær øvelsestager. Dette gælder selvfølgelig ikke mindst i de pansrede enheder, men hvis kampgruppernes afdelinger skal kunne siges at være på felthærniveau, er det samme tilfældet her. Ved disse øvelser skal der dels - som hidtil - etableres et rutineret samarbejde mellem chef, stab og under førere, dels skal der etableres et fungerende samarbejde mellem chef og dennes personlige hjælpere af menig- og befalingsmandsgraderne, og mellem officererne i stabene og disses tilsvarende hjælpere. Det sidste har i flere år været forsømt i alle enheder bortset fra den stående styrkes. Man har på grund af utilstrækkelige muligheder for at kunne mønstre stabsdelinger m.m. klaret sig med tilfældigt sammenskrabet personel og materiel fra de stående bataljoner.

I fremtidens danske hær stramt uddannelsesorienterede fredsstyrke er dette ikke længere holdbart. Et forsøg på i den mindre delvis uddannede styrke at fordele den nuværende, for slet ikke at tale om en udvidet afgive byrde, vil virke undergravende på uddannelsens kvalitet. Der må findes en anden løsning. Der eksisterer et meget betydeligt behov for at indkalde kernen af føringselementerne, et så stort behov, at det ikke er muligt at forestille sig, at man kan løse problemet gennem mønstringer af disse. At holde føringselementerne stående vil være i modstrid med den kommende ordnings filosofi og vil medføre en meget skæv friskning. Den eneste vej synes at være at gennemføre en udbygning af rådighedstjenestesystemet til at omfatte disse elementer. Umiddelbart set synes der et behov for at holde kernen af de pansrede bataljoners stabsdelinger på et særligt højt niveau sammen med kernen af brigadernes artilleris, divisionsartilleriets og korps-/landsdelsartilleriets observationstroppe og skydecentraler og resten af føringselementer på kampgruppe-, afdelings- og underafdelingsniveau i felthæren på et andet - lidt lavere - niveau. For at kunne tegne det nødvendige antal rådighedskontrakter blandt menige og sergenter før hjemsendelse, vil det være nødvendigt at gøre kontrakterne tilnærmelsesvis ligeså attraktive som tilsvarende rådighedskontrakter for officerer. For at få et sådan system til at hænge sammen og give det størst mulige udbytte, er det nødvendigt at holde én gang etablerede bemandinger af føringselementer så stabile som muligt. Det vil også være nødvendigt at opprioritere forsyningen af stamkøretøjer til disse »elementkerner«, og da al føring naturligt vil finde sted på enhedens faktiske signalmateriel, er det sandsynligt, at

man af fastholdelsesgrunde skal opprioritere anskaffelsen af radiomateriel, der ikke er ældre end AN/VRC-53 hhv. -12-serien (måske brugt) til alle førings- og støttenet i felthæren. Som en bivirkning af en sådan udvidelse af rådighedstjenestesystemet til alle felthærens føringsselementer, vil der være etableret tilpas modtagehold, som kan indkaldes administrativt, ved alle disse enheder.

Afsluttende bemærkninger

Hermed er der blevet fremlagt nogle umiddelbare betragtninger om, hvorledes vi kan bidrage til at opretholde evnen til at mobilisere sammenhængende enheder til felthæren, således at vi under en international krise på få uger kan etablere et landmilitært indsatsberedskab af en størrelsesorden, der er relevant i forhold til forsvarets opgaver. For at være sikker på, at mobiliseringsberedskabet er rimeligt højt, er det dog også nødvendigt, at der udarbejdes og ajourføres detaljerede planer for indkaldelse, udrustning, første sammendragning og efteruddannelse af enhederne, og det er nødvendigt, at der jævnligt opnås erfaringer ved realistiske mobiliseringsmønstringer. Evnen til en hurtig og smidig mobilisering forfalder hurtigt, hvis den ikke jævnligt øves.

M.H. Clemmesen.

1987: Anvendelsen af historien i hærens officersuddannelse

Militært Tidsskrift 116. årgang nr. 2 - februar 1987, s. 45-61

Major, cand. phil. M.H. Clemmesen, Gardehusarregimentet, redegør i det følgende for sine synspunkter.

»A man cannot learn his profession without constant study to prepare, especially for the higher ranks, because he then wants the knowledge and experience of others improved by his own - but when in a post of responsibility he has no time to read, and if he comes to such a post with an empty skull, it is then too late to fill it«. (Sir Charles Napier til en ung løjtnant i 1844.¹

»Our acquaintance with war is historical; our knowledge can only come in that category. Other disciplines - psychology, physics, philosophy, whatever - may cast great beams of light, but their insights too must be related to historical information«. (Den britiske militærhistoriker Hew Strachan i artiklen »The British Army and the Study of War - A Personal View«. ²

Teorien »skal give den fremtidige fører i krig hans åndelige uddannelse, eller snarere lede ham under hans selvstudium, men ikke ledsage ham til slagmarken - sådan som en forstandig huslærer styrer og letter en ung mands åndelige udvikling uden derfor hele livet igennem at have ham i ledebånd«. (Carl von Clausewitz om den teori om krigen, der må hvile på historien. Fra »Om krig«, bind I, s. 122).

Hærens officerer har haft meget forskellige oplevelser på officersskolen i faget krigshistorie. Under den senere tjeneste er det i øvrigt sjældent, at man føler mangler i den historiske baggrund som noget hæmmende handicap. Behovet begrænser sig til at finde et præcedens for den valgte forvaltningsbeslutning. I det omfang officeren i dag har en holdning til historiens placering i den professionelle uddannelse, kan den dækkes af ét eller et par af de følgende udsagn:

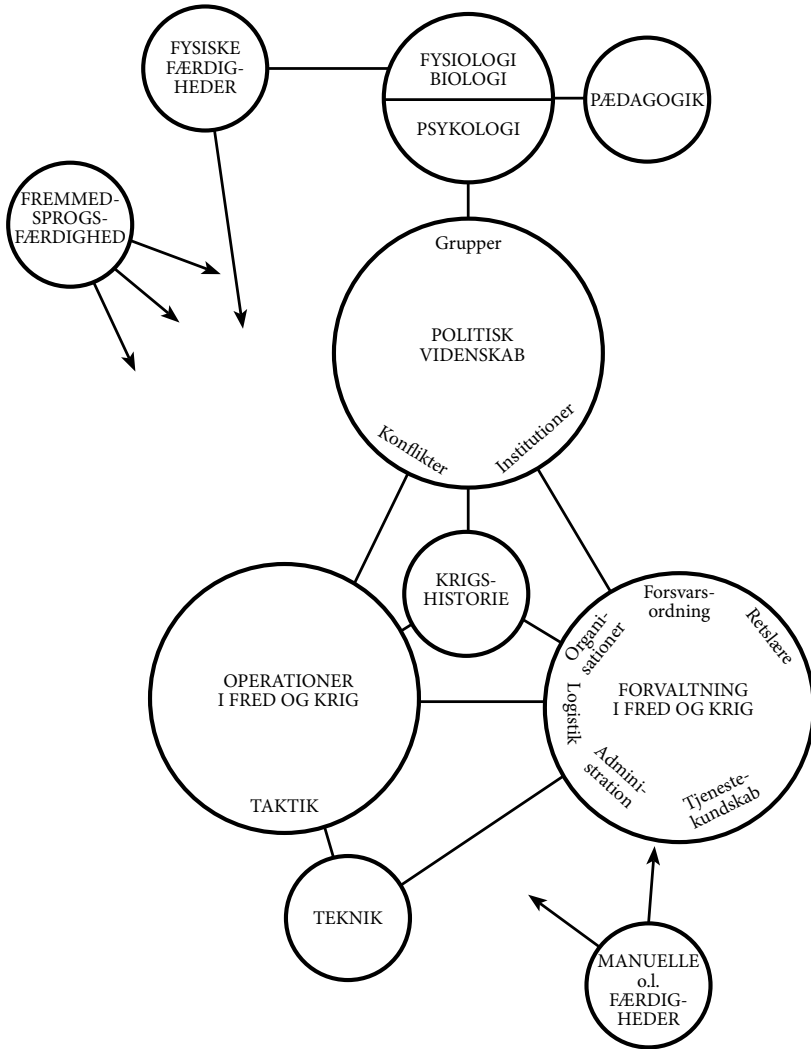
- Krigshistorien er et levn fra tidligere tiders læseplaner. På grund af den teknologiske udvikling er det spild af kostbar undervisnings tid at opretholde undervisning i faget.

- Krigshistorien er sådan set ikke irrelevant i forberedelsen af officerer til krig. Men det danske forsvars opgave er ikke at slå, men at forvalte fornuftigt, således at vi får mest muligt ud af ressourcerne. Derigennem kan vi opretholde et større - og mere afskrækkende - forsvar inden for de tildelte midler. Hvis vi skal prioritere, er her et område for nedskæringer.
- Militærhistorien er et af de »højere« indslag i uddannelsen, der skal retfærdiggøre officerers placering i akademikergruppen.
- Krigshistorien er - når godt fortalt - et oplivende indslag i under visningen.
- Krigshistorien kan bidrage til at opbygge og forstærke et tilhørsforhold, det være sig til enheden, værnene eller nationen.
- Det, at kadetterne undervises i et fag, der klart er egnet som grundlag for udarbejdelse af hovedopgaver, er særdeles nyttigt. Større skriftlige opgaver giver et udmærket bedømmelsesgrundlag. Det demonstreres her, om man kan behandle et større område systematisk og analytisk, og om man kan gøre det uden, at det går ud over den øvrige undervisning.
- Krigshistorien kan give eksempler på førere, som den unge officer kan forsøge at leve op til.
- Krigshistorien leverer eksempler, der kan anvendes som uddannelseshjælpemidler i indoktrineringen af kadetterne i faget taktik. Den giver passende eksempler til illustration af krigens principper o. a.
- Undervisningen i krigs- og militærhistorie er et middel i opbygningen af den professionelle almene dannelse.
- Militærhistorien kan give kadetten en forståelse for det militære apparats placering som en del af staten med betydning for statens udvikling. Den udgør en meget væsentlig del af den moderne, demokratiske officers uddannelse.

Ud over at konstatere, at de sidste to udsagn har et så væsentligt indhold, at de må tillægges nogen vægt, vil jeg kun benytte disse udsagn som udgangspunktet, som en beskrivelse af de holdninger, jeg har fundet hos målgruppen for denne artikel: Hovedparten af mine kollegaer.

Forhistorien til vor nuværende situation

I 1960'erne og i begyndelsen af 1970'erne gennemførtes en reform af uddannelsen i faget krigshistorie på Hærens Officersskole. Den begyndtes i undervisningen af de sidste hold kadetter under den gamle linjeofficers uddannelse, som jeg er et produkt af, men nåede først sin endelige form i uddannelsen af officererne af A-linjen. Fra at være et fag, som man nu engang havde på en officersskole, skulle faget gøres til en integreret del af »det militærvidenskabelige grundstudium«, som vist på modellen.³

I fagplanen blev undervisningsens mål:

»... at kadetten opnår den indsigt i militær- og krigshistoriske emner der sætter ham i stand til at forstå sammenhængen mellem krigsføringens og samfundets udvikling, de væbnede konflikters væsen samt varians og konstans af krigens faktorer, der giver ham baggrund for og perspektiv i den taktiske undervisning, bl.a. ved behandling af emner som krigsteknologiens udvikling, krigsføringens principper og førervirksomhedens problematik.

Gennem undervisningen skal kadetten herudover opnå viden om krigshistorisk kildekritik og den analytiske og dokumentariske metode, der bør anvendes ved behandling af krigshistoriske emner«. ⁴

Til faget afsattes 115 timer. Ud over målet at virke som referenceramme og bindeled mellem uddannelsens hovedfaggrupper blev undervisningens tilrettelæggelse i meget høj grad styret af Michael Howards ideer om, hvorledes undervisningen i krigs- og militærhistorie bør foregå. Han havde fremlagt disse ideer i 1961 i forelæsningsen »The Use and Abuse of Military History«. ⁵ Han understregede, at undervisningen skulle sikres bredde, d.v.s. at den skulle dække udviklingen i det militære apparat og krigsførelsen igennem historien. Den skulle også skabe mulighed for, at man forstod denne udviklingssammenhæng med den generelle samfunds udvikling. Men først og fremmest skulle man undersøge enkelte episoder i dybden, inddragende alle relevante oplysninger, således at man fik et realistisk billede af krigens - og specielt kampens - kaotiske virkelige karakter. Han lå i den prioritering på linje med forrige århundredes fremragende britiske militærhistoriker, G. F. R. Henderson, der i et foredrag i 1894 understregede:

»A few campaigns thoroughly studied will do more to strengthen the intellect, to develop a capacity for hard thinking, and teach the art of leading troops, than fifty campaigns that have been merely skimmed. General knowledge is often superficial«. ⁶

I et foredrag til den internationale historikerkongres i Wien i 1965 (trykt i Militært tidsskrift i 1966) udtrykte en anden fremtrædende britisk militærhistoriker, Christopher Duffy, det således:

»Man kan også komme ud for, at beretninger og memoirer, som er skrevet af store førere, giver et billede af et slag eller et felttog som et til mindste detalje planlagt hele - dette fører let til den uundgåelige konklusion: Operationens forløb er fortolket udelukkende ud fra dens resultat, og førerne tillægges en helt usandsynlig forudseenhed. - Sådan krigshistorie har slet ingen uddannelsesmæssig værdi for en kadet og vil sikkert blive afvist, når den unge officer kommer ud for den forvirring, som er krigens egentlige tilstand. Det rigtige er at studere militærhistorie i dybden, for her fremgår tydeligt den rolle, som opportunist og held spiller i operationerne sammen med alle de faktorer, som Clausewitz tilsammen kaldte krigens friktion«. ⁷

Efter at have undervist efter denne fagplan i årene 1982 til 1984 er det min opfattelse, at undervisningen var gledet af dette spor, om den nogensinde havde været på det (se bemærkningen note 5). I fordelingen af tid var der en klar prioritering af bredde og sammenhæng. Kun i den enkelte kadets arbejde med et foredrag i Den anden Verdenskrigs historie samt under udarbejdelsen af hans krigshistoriske øvelsesarbejde fik han mulighed for at dyrke faget i nogen dybde. Men såvel under foredraget som under arbejdet med øvelsesarbejdet beskæftigede kadetterne sig med det strategiske og de højeste operative niveauer. For en ung mand, hvis praktiske erfaring er at føre en infanterigruppe eller eventuelt en deling under et par fredstidsøvelser, kan det ikke kaldes at studere i dybden. Han må så »langt ned«, at der etableres en forbindelse mellem hans erfaring og det, han læser. Som Nietzsche har udtrykt det: »I sidste ende kan ingen uddrage noget fra ting, inklusive bøger, som han ikke allerede ved. Hvad man ikke har adgang til gennem erfaring, har man ikke øre for«. ⁸

Det docerede eller læste bliver først til indsigt, der kan udmøntes i praksis, i et samspil med en stadig mere omfattende og dybere personlig erfaring. For at kadetten kan opnå det af sit dybdestudium af krigshistorien, som Michael Howard m.fl. anbefalede, skal han også beskæftige sig med de taktiske niveauer, som han genkender. D.v.s. at han - i det omfang litteratur og kilder tillader - skal kunne nærme sin metode til den, som den amerikanske krigshistoriker S. L. A. Marshall⁹ anvendte under rekonstruktionen af en operations forløb: Den skal indledningsvis opleves med deltagerens øjne, således at man når til erkendelsen af kampens virkelige karakter, som så kan parallelstilles med de højere niveauers reduktion af virkeligheden til orden og pile.

Kun derigennem kan undervisningen i krigshistorie bringes til at give »baggrund og perspektiv i den taktiske undervisning«, d.v.s. bibringe kadetten forståelse for, at en god plan ganske vist af hensyn til samvirke med andre normalt tager sit udgangspunkt i gældende taktiske principper og procedurer, men at det, som det drejer sig om, er at forstå de faktiske muligheder på personel-, våben-, mobilitets- og kommunikationsområderne hos egen styrke og fjenden og at udarbejde planen på dette grundlag. Kun så opnår han en forståelse for, at hans plan med stor sandsynlighed vil bryde sammen i kamppladsens kaos, og at det derfor er frugtesløst at befale flere faser frem. Det vil blot virke lammende på underførernes initiativ. Enheden løser snarere sin opgave, hvis man lægger vægt på at klarlægge målet for underførerne og »styre« med dette, blot - i muligt omfang - koordinerende deres indsats.

Opgaven løses snarere, hvis alle førere imødeser planens sammenbrud og satser på fleksibelt at kunne reagere i denne forventelige situation.

Situationen i dag

Men selv om denne uddannelse havde mangler, byggede den på en sund samlende idé: Undervisningen skulle hænge sammen med undervisningen i hovedfagsområderne og medvirke til at danne grundlag for disse og binde dem sammen. En sådan samlende filosofi var ikke det styrende element, da man sammenlagde A- og B-linieuddannelserne og delte dem op i den grundlæggende og den videregående officersuddannelse (OGU henholdsvis VOU). Samtidig gennemførtes en værnsstandardisering for standardiseringens skyld. Det var fra starten klart, at begge de to uddannelser skulle indeholde et kursus i militær- og krigshistorie. Da OGU ville være den eneste berøring med faget, som alle ville få, forekom det rimeligt at overføre så meget af stoffet fra A-uddannelsen, som det er muligt at nå på de 70 timer, som blev afsat til faget. Den oprindelige formålsformulering - som blev anvendt under overgangsuddannelserne - blev:

»Formålet med uddannelsen i militær- og krigshistorie er, at kadetten opnår viden om fagområdet emner samt opnår kendskab til krigsførelsens og den militære professions særpræg, historie samt sammenhæng med samfundsudviklingen. Kadetten skal herunder bibringes forståelse for selvstændig kritisk læsning af militær- og krigshistorie. Kadetten skal - ved uddannelsens afslutning - kunne anvende den meddelte viden som baggrund for forståelse af den taktiske uddannelse«. ¹⁰

Understregningen af, at uddannelsen på officersskolen også skulle have en sådan karakter, at den kunne lede til fortsat læsning, var en værdifuld fornyelse. For senere ville officeren have opnået en større professionel erfaring - »viden« - og han ville således kunne anvende mere af andres erfaring til at udbygge sin forståelse for krigens vilkår, end han kan som kadet. Imidlertid overlevede denne formulering ikke i den endelige formåls formulering. Med henvisning til behovet for standardisering af formuleringerne i de tre værn bortfaldt både den og den tredje, hvor tilknytningen til faget taktik var understreget. Tilbage stod den første sætning, blot med tilføjelsen af et par ord om, at undervisningen skulle lægge vægt på hær-forhold. ¹¹

Bortset fra, at man ikke startede med Den anden Verdenskrig, men gik rent kronologisk frem fra Oldtiden til den seneste tids krige, og at man nu hentede foredragsemnerne i De slesvigske Krige, tog undervisningen karakter af en

forkortet udgave af A-linjens. Den kortere tid og kadetternes lavere gennemsnitlige forudsætningsniveau gjorde det endnu vanskeligere end før at give andet end et bredt »alment dannende« overblik i bredde og sammenhæng bygget på beskrivelsen i bredden. Kun under udarbejdelsen af øvelsesprojektet kan kadetten - alene - forsøge at nå i dybden af et hjørne af militærhistorien. Og på grund af, at man i de senere år har gjort meget for at finde emner for projekter, der ligger på et overskueligt taktisk niveau, er der mulighed for, at et par stykker i hver klasse kan opnå en vis holdbar indsigt i krigens karakter fra dette enkelte sondestød i dybden. Den tætte forbindelse mellem undervisningen i taktik og uddragning af kamperfaringer, som er af væsentlig betydning for føreruddannelsen på alle niveauer, er ikke etableret på OGU.

Ved tilrettelæggelsen af undervisningen i militær- og krigshistorie under den videregående officersuddannelse var man i den gunstige situation, at eleverne havde gennemført det alment dannende kursus. Man kunne nu nå betydeligt længere end blot at give forskellen mellem OGU-niveauet og det gamle A-linjeniveau. Derudover havde man den fordel, at elevernes menneskelige og professionelle modenhedsniveau efter et par års praktisk tjeneste gav et godt fundament for faget.

Denne situation kom dog ikke til at afspejle sig i målformuleringen i uddannelsesdirektiver for faget:

»Ved uddannelsens afslutning skal eleven kunne forstå sammenhængen mellem krigsførelsens og samfundets udvikling, den væbnede konflikts væsen samt varians og konstans af krigsførelsens faktorer, kunne forstå den historiske udvikling af væbnede styrkers funktion som krisestyringsinstrument, kunne anvende uddannelsen som baggrund for og perspektiv i den taktiske undervisning, bl.a. ved behandling af emner som krigs-teknologiens udvikling, krigsføringens principper og førervirksomheden«. ¹¹

Bortset fra, at man havde medtaget krisestyringsområdet og havde ladet det nu mellem VOU og OGU delte metodekursus udgå (dog kun af formuleringen) var der her tale om en direkte videreførsel af formuleringen fra A-linjens fagplan. Forskellen lå i undervisningens karakter. Ud af de 100 timer, der er afsat til faget, anvendes de 80 til gennemførelsen af 4-5 projekter, hvor man i plenum går i dybden af et emne - ikke en operation - på grundlag af studiet i grupper af forskellige situationer/perioder. På grundlag af den begrænsede erfaring, man har indtil nu, må det nok konstateres, at

nogle af emnerne burde lægges på et noget lavere ambitions niveau - tættere knyttet til operationer - end de blev lagt. Behandlingen af det nationale strategiske niveau vil på dette tidspunkt af officerens erfaringsudvikling ikke give en forståelse i dybden af emnet, blot en vag almen opfattelse af emnets hovedtræk. Der er dog hos den enkelte lærer en tendens til at glide mod de emner, som er de interessante på hans professionelle niveau, og derigennem trække eleverne væk fra deres erfaringsgrundlag. Det kan med de brede formuleringer, som styrer under visningen, altid lade sig gøre, for historiens placering i officerens uddannelse og udvikling har i mange år ikke bygget på en egentlig forståelse hos kommandomyndighederne, men på en lille håndfuld officerers engagement. Dette har også medført, at det er helt afhængigt af de aktuelle læreres interesser, hvilken rolle krigs- og militærhistorien har på uddannelser som Føringskursus-II og Stabskursus-II.¹²

Grundlaget for justeringer

Med opdelingen af officersuddannelsen i en kortere grunduddannelse, fulgt af mere eller mindre generelt sammensatte videregående uddannelser, har vi for så vidt ikke brudt med den model for det militærvidenskabelige grundstudium, der blev formuleret i midten af 1960'erne. Men vi har med sammensætningen af specielt den nye grunduddannelse i væsentlig grad brudt med den idé om sammenhæng og balance mellem hovedfaggrupperne i officersuddannelsen, som modellen beskriver. Det er kun med hensyn til ambitionsniveauet, at der må være en forskel mellem OGU, den tidligere A-uddannelse og VOU. Det er alle uddannelser med generelt sigte. Det samme gælder også i betydelig grad Stabskursus-II. Ved opstilling af målet for det enkelte fag bør det holdes for øje, at niveauet ikke kommer ud af balance i forhold til målet for uddannelsen som helhed, og der må sikres den størst mulige sammenhæng med uddannelsen i de øvrige fag. Hvis der er tale om snævrere uddannelser - som renere føringsuddannelser - indgår uddannelse i krigshistorie som et supplement og en støtte til at tilføre undervisningen i hovedfaget kritik og tvivl fra erfaringen. Den nuværende anvendelse af historie i undervisningen af officerer er først og fremmest knyttet til grunduddannelsen og den første videregående uddannelse. Her ligger de mange timer placeret. Man må imidlertid konstatere, at undervisningen - specielt på den grundlæggende uddannelse - er lagt på et så alment niveau, med så lidt forbindelse til elevernes erfaringsgrundlag og til uddannelsens hovedfag, at man kunne anfægte fagets nuværende relevans.

Eleverne motiveres primært ved den vægt, som skolen lægger på faget som bedømmelsesgrundlag, d.v.s. gennem en i hovedsagen negativ motivation.

De bedste elever i klassen vil eventuelt kunne opnå en vis forståelse for udviklingen i dens bredde og sammenhæng - og vil således have opnået en ønskelig grad af professionel almen uddannelse - medens resten meget vel kan være efterladt med en følelse af, at dette fag er noget, som man åbenbart skal undervises i. Et par vil fra faget måske have fået det klare billede af krigens virkelige karakter, som er det eneste holdbare grundlag for militær professionalisme, og som kan give en kritisk og konstruktiv indgang til tjenesten som taktisk fører og uddanner. Meget få har fået en forståelse for, at de under deres professionelle udvikling løbende kan udnytte andres erfaringer til at få forståelse for deres egne mere begrænsede oplevelser, at de kan udnytte historien i et samspil og som en hjælp til at få uddybet indsigten i kampens grundlæggende vilkår. Det kunne i undervisningen i militærhistorie også prioriteres højere at give eleven den nødvendige kritisk-konstruktive indgangsvinkel til tjenesten i det militære fredstidsbureaukrati på dettes forskellige niveauer. Uanset niveau burde undervisningens karakter præges af forståelsen for, at man først kan have nogen sikkerhed for holdbare resultater ved studium i dybden af hændelser og forhold, som eleverne umiddelbart har forudsætninger for at forstå.

Hvilke kriterier skal så lægges til grund for en justering af anvendelsen af historien i officersuddannelsen? Fra den kritiske gennemgang af den eksisterende undervisning kan følgende uddrages:

- Der skal, fra undervisningen indledes, lægges en afgørende vægt på at anspore eleven til en anvendelse af kritisk historisk læsning efter uddannelsens afslutning. Derigennem skal der investeres i officerskorpsets selvudvikling.
- Undervisningen skal i høj grad hænge sammen med formålet og det øvrige indhold i den pågældende officersuddannelse.
- Det betyder, at der ved specielt grunduddannelsen og specialiserede føreruddannelser etableres en klar, men kritisk, sammenhæng med undervisningen i operationer.
- Det betyder, at der ved specielt de afsluttende officersuddannelser skal etableres en klar, men kritisk, sammenhæng med undervisningen inden for områderne politisk videnskab og forvaltning.
- Af alment dannende elementer skal understregningen af sammenhænge prioriteres over viden i kronologisk bredde.
- Undervisningen skal tage sit udgangspunkt i elevens professionelle erfaringsgrundlag.

Disse mål skal nås ved, at der ved studiet af historien i dybden både skabes en vis kontakt til egen erfaring og et grundlag for forståelsen af sammenhænge.

Under den grundlæggende officersuddannelse

»Her har vi én væsentlig forbundsfælle på vor side - nemlig det faktum, at så godt som enhver kadet mere eller mindre fascineres af militær- og krigshistorien, og det er den »madding«, hvormed vi gradvis kan lokke kadetten til at tilegne sig nærmere kendskab til krigen og derigennem til at interessere sig for historiske, økonomiske, sociale og aktuelle emner.¹⁴ Denne konstatering af Christopher Duffy er på linje med erfaringen hos alle, der indleder undervisningen i faget i en ny officersklasse. Men hvis undervisningen derefter - i kadetternes øjne - mister sin relevans, går den positive motivation til at interessere sig for faget med stor sikkerhed for stedse tabt hos hovedparten. Det er altså afgørende, at undervisningen gives et sådant indhold, at kadetterne fastholder interessen.

Til rådighed for faggruppen har man - ud over de nævnte 70 timer - 20 timer delt ligeligt mellem sø- og luftkrigshistorie og 30 timer til et generelt kursus i de sidste hundrede års historie. Formålet med officers-grunduddannelsen er dels alment - sigtende mod hele hans tjeneste på lederniveauer i forsvaret - dels direkte rettet mod hans tjeneste på de laveste førerniveauer umiddelbart efter officersskolen.

Den hidtidige undervisning i militær- og krigshistorie har som nævnt i alt væsentligt været knyttet til opfyldelsen af det almene formål. Det er bl.a. en følge af den nævnte værnsstandardisering af uddannelsens formål. Imidlertid prioriterer langt hovedparten af kadetterne - inklusive mange af de bedste - den del af grunduddannelsen højest, der er den direkte relevante, d.v.s. den anden. Det er ikke urimeligt eller forkert, men naturligt, hvis en undervisning i historie, der har den nuværende karakter, ikke altid fascinerer så meget ret længe.

Det kan der dog rettes op på inden for de nuværende rammer med kun en mindre justering af uddannelsesdirektivet. Derved kan man bringe undervisningen i overensstemmelse med de opstillede kriterier. Det er nødvendigt, at undervisningen bliver koncentreret i det andet uddannelses år, dog således, at det generelle historiekursus er overstået, når undervisningen i militær- og krigshistorie bliver indledt. Det ville forbedre kadetternes grundlag.

I størrelsesordenen 40 timer af det egentlige militær- og krigshistorie-kursus bør anvendes til gennemgang i dybden af kampe fra den nyere krigshistorie, hvor våbenvirkningen på de laveste taktiske niveauer er nogenlunde sammenlignelige med i dag, d.v.s. fra 1. Verdenskrigs sidste år til nu. For at skabe grundlag for forståelse af sammenhænge må man ved de 3-4 emner, man således undersøger i dybden, give en grundig indføring i den politiske, sociale og militære situation. Emnerne skal vælges ud fra, hvilken kampmåde, der gennemgås i taktik på det pågældende tidspunkt. Der skal kun vælges kampe, hvor der forefindes et sådant litteratur- og kildegrundlag, at det er muligt at belyse og begrunde forløbet på de laveste taktiske niveauer, d.v.s. deling til bataljon.

Anvendelsen af så mange timer på undersøgelser i dybden vil i nogen grad gå ud over den kronologiske bredde. Der vil dog uden vanskelighed kunne skabes såvel bredde som sammenhæng i undervisningen, hvis man blot koncentrerer den om perioden efter 1840, og i øvrigt gav behandlingen af denne periode ny form. Perioden fra 1840 til nu - nationalismens og den industrielle revolutions - dækkes af den indledende, generelle undervisning i de sidste hundrede års historie, og dybdeundervisningen ligger også her. Luftkrigshistorien ligger også i den periode, og den centrale del af søkrigshistorien dækker perioden efter 1860. Og der er fortsat 30 timer til at sikre dækning af perioden i bredden og til at understrege sammenhænge under den første almene videregående officersuddannelse (VOU).

»Men undertiden foregår der ingen operationer, og man må i stedet studere fortidens operationer, og efter min personlige opfattelse er hovedtemaet i studiet af fortidens operationer ikke krigens principper, ej heller evnen til at udføre manøvrer, men simpelthen krigens væsen: At finde ud af, hvilken gennemført ubehagelig og farlig foreteelse krigen er, samt hvilke problemer, den stiller én over for. Jeg mener, at hvis man studerer krigen overfladisk, er det bedre slet ikke at studere den.«
(Michael Howard på Hærens Officersskole i marts 1971).¹⁵

Når officeren indtræder på VOU har han nogen personlig professionel erfaring, og han vil været udtaget blandt den del af sin aldersgruppe, der har bedre anlæg for abstrakt analytisk tænkning. Både uddannelsens almene formål og målet i relation til den efterfølgende tjeneste er forholdsvis bredt formuleret. Som nævnt er der 100 timer til rådighed for undervisningen i militær- og krigshistorie.

Også her vil det være hensigtsmæssigt at justere undervisningen i retning af at skabe bedre forbindelse med uddannelsen i hovedfagsområderne, justere ambitionsniveauet og stræbe mod at gøre undervisningen mere umiddelbart relevant i elevernes øjne.

Dette skal ikke nødvendigvis gøres ved at gå væk fra projektformen, men ved at ændre indholdet i nogle af projekterne væk fra temaer mod at være analyser af en operation i dybden. Man skal også - som et projekt - analysere den del af udviklingen af det militære apparat og krigen i perioden indtil 1840, som ikke længere dækkes af grunduddannelsen. Nogle af de nuværende projekttemaer, som »Den russiske/sovjetiske militære tradition« og »Samarbejde mellem våbenarter og værn i nyere krige«, forekommer det også særdeles relevant at bevare uændret.

Både under denne uddannelse og ved de øvrige gør man den nødvendige introduktion til fagets kritiske undersøgelsesmetode relevant ved at understrege, at den i realiteten ikke afviger fra den metode, som den taktiske efterretningstjeneste meget gerne skulle anvende i sin søgen efter virkeligheden på et svagt eller modstridende grundlag.

Under mere specialiserede videregående føreruddannelser

»He should take a single campaign and explore it thoroughly, not simply from official histories but from memoirs, letters, diaries, even imaginative literature, until the tidy outlines dissolve and he catches a glimpse of the confusion and horror of the real experience. He must get behind the order subsequently imposed by the historian and recreate by detailed study the omnipresence of chaos, revealing the part played not only by skill and planning and courage, but by sheer good luck. Only thus can he begin to discover, if he is lucky enough not to have experienced it at first hand, what war is really like - 'what really happened.« (Michael Howard i »The Use and Abuse of Military History«.¹⁶

Under disse uddannelser indtager taktik og de taktiske støttefag en alt afgørende stilling, og anvendelsen af historie i undervisningen knytter sig naturligt direkte til taktikundervisningen. Heller ikke her må denne anvendelse tage karakter af levering af passende eksempler til gennemtrufning af de aktuelle doktriner. Tværtimod bør anvendelsen af historien illustrere - ud over kampens uordentlige virkelighed - hvorledes taktiske doktriner til stadighed skal justeres under hensyn til de menneskelige og materielle vilkår på de to sider og under hensyn til det faktiske kampmiljø. Også her

er det mere hensigtsmæssigt at gå i dybden med en eller to operationer end - som det ofte gøres - at hente passende illustrationsbrokker her og der.

På grund af elevernes professionelle modenhed er projektformen særdeles anvendelig, og man kan uden videre anvende projekter svarende til dem, som anvendes med samme formål på VOU. Man kan på den første af disse uddannelser overveje at indlede med - også i et projekt - at dække de mest relevante faser af perioden op til 1840, hvis den afsatte tid gør det muligt, og således også etablere forbindelsen til uddannelsen på OGU. På den afsluttende føreruddannelse - Føringskursus-H - hvor man også berører udviklingen af den operative doktrin, er det hensigtsmæssigt i projektform at undersøge, hvorledes doktriner rent faktisk er blevet udviklet tidligere. Det vil lære eleverne at forholde sig kritisk til deres egen rationalitet. Det er ikke let at nå til den - objektivt set - korrekte løsning. Uden den aktive selvkritik er der intet håb om, at man når til, hvad Michael Howard i 1973 anbefalede som grundregel i forsøget på at sikre en hensigtsmæssig udvikling af de operative doktriner:

»De militære må ikke, således som de alt for ofte gør, se sig selv som repræsentanter for den gamle orden, der forsvarer civilisationens værdier over for en revolutionær trussel, folk som ombord på en oceanliner kigger ud på det oprørte hav udenfor.

De skal se sig selv som intelligente 'surf-riders', der finder den rigtige bølge i et hav, som tilvisse er oprørt og ikke i mindste måde venligt, men på hvilket de vil være i stand til at overleve, såfremt de er dygtige nok«. ¹⁷

Under den afsluttende almene videregående uddannelse

Stabskursus-II vil som nu skulle inddrage det teoretiske og det strategiske niveau i officerens uddannelse. Vægten må som nu lægges på at belyse sammenhænge, som elevernes modenhed nu skulle give dem forudsætningerne for at forstå. Projektformen er også her særdeles anvendelig. Man kunne dog i endnu højere grad inddrage den historiske dimension under behandlingen af ikke mindst de nationale danske strategiske og forsvarspolitiske vilkår. Danmarks vilkår under stormagtskriser, der indebærer en militær trussel mod landet, vil såmænd ikke være så forskellige fra, hvad vi oplevede i 1801, 1853, 1870, 1914 og 1939. Man kan her lære ganske meget om mulighederne for nationalt at »styre« krisen. Brydningerne mellem politikerne, hær og søværn, om trusselbillede og forsvars-doktrin i 1840 og i årene mellem de slesvigske krige kan på mere end ét område give en genkendelsens fortvivlelse. Debatten om det territoriale militærforsvar kan genfindes i 1860'erne og

i begyndelsen af dette århundrede samt i flere af sine præmisser i hærens forslag til en territorial hærordning i 1948, der skulle sikre kamp uanset vilkårene ved en ny »9. april«. Debatten om defensiv strukturering af forsvarets styrker kan genfindes i tilknytning til nedrustningskonferencen i begyndelsen af 1930'erne. Hvis man kender Det radikale Odense-program for dansk forsvar fra 1905, virker SFs forsvarspolitiske program fra 1986 ikke fremmed. Det har haft en varig betydning for vilkårene for dansk forsvarspolitik, at den egentlige politiske ressortansvarlige - bortset fra i P. Munchs forsvarsminister periode fra 1913 til 1920 - i hele dette århundrede har været statsministeren, hvis kontakt til sagkundskaben har været såre indirekte. Mulighederne for at opnå indsigt gennem historien er på Stabskursus-II-niveau mangfoldige, og danske eksempler er bl.a. særdeles anvendelige på grund af adgangen til kildematerialer.

Til slut

Under indflydelse af uklare eller tvivlsomme motiver bag opretholdelsen af historien som et element i officersuddannelsen er den i det store og hele reduceret til kun at give professionel almen uddannelse. Under grunduddannelsen, hvor det er væsentligt at få den kommende professionelle til at forstå betydningen af at bruge dette eneste hjælpemiddel til opbygning og vedligeholdelse af reel indsigt i denne professions vilkår, tager undervisningen ofte karakter af lærerens forsøg på at formidle den - i hans hoved næsten opnåede - syntese til de unge håbefulde. Denne tilstand kan og bør laves om, for uanset at vi er tilbøjelige til at glemme det, løser forsvaret kun sine primære opgaver, hvis det er indlysende, at det kan løse opgaverne i krig. Hvis vi ikke opretholder den indsigt, der gør dette sandsynligt, udgør forsvarsudgifterne et meningsløst spild af offentlige ressourcer. Denne indsigt kan kun opnås ved studiet af krige, og selv samtidige konflikter, som man ikke selv deltager i, overbringes én som historisk materiale. Men hvis »... der ikke i samtiden er krige, hvori den professionelle soldat kan lære sin bestilling, er han næsten tvungen til at studere fortidens krige. For - med skyldig hensyntagen til historiske forskelligheder - krige ligner stadig hinanden mere, end de ligner nogen anden menneskelig virksomhed«.(^').

Denne artikel har haft militær- og krigshistorien som emne. Men indirekte har den også haft adresse til undervisningen i taktik - samt taktik som den løbende praktiseres under øvelser og operativ planlægning. Man kunne meget vel diskutere, i hvilken grad den danske taktikundervisning og praktik tager højde for den tilstand af kaos, som vi vil møde på kamp pladsen. Vi søger som oftest det organisatoriske, det teoretiske, det principielt korrekte

grundlag, som aldrig vil eksistere. Vi fører vore enheder under det ideelle grænsetilfældes vilkår, indbygger sjældent den sandsynlige friktion, fordi vi ikke med støtte i andres erfaring sætter os ind i, hvad vi kan forvente. Vi centraliserer, planlægger i dybden, skematiserer fjendens handlinger, søger at gøre krigen forudseelig. Vi handler derigennem uprofessionelt, indarbejder med sikkerhed fejlagtige metoder og får ikke det maksimale ud af de tildelte ressourcer.

Formålet med anvendelsen af historien i officersuddannelsen skal være - via forståelsen af andres erfaringer - at opnå indsigt og kritisk sans. Der må opbygges en konstruktiv kritisk og udogmatisk holdning til organisation og metoder i fred og krig.

Noter

1. Citeret i Hew Strachan: »The British Army and the Study of War - A Personal View«. I »The Army Quarterly and Defence Journal«. April 1981.
2. Hew Strachans egen formulering.
3. Fra Nils Berg: »Det militærvidenskabelige grundstudium«. Militært tidsskrift 1966.
4. Fra »Undervisningsplan for Hærens Officersskole, A-linjen. Militær- og krigshistorie. Fagplan«. Sammenhængen med Michael Howards ideer fremgår af studieplanen for krigshistorie fra 1978, der indledes med: »Undervisningen gennemføres som et studium i bredde, dybde og sammenhæng af militær- og krigshistorie ...«.
5. Trykt i »Journal of the Royal United Services Institute«. Februar 1962. Genoptrykt i Michael Howards artikelsamling: »The Causes of Wars«. London 1983. Sidste del af artiklen indgik i kompendiesamlingen til faget på Hærens Officersskole - i min tid i en dansk oversættelse.

Det er min teori, at det forhold, at Michael Howard her parallelstillede studiet i »bredde«, »dybde« og »sammenhæng« har været medvirkende til, at hans senere argumentation for - i foredraget på Hærens Officersskole i marts 1971 - at studiet i dybden må prioriteres højest, er gledet ud af fokus. Han sagde i den pågældende del af forelæsningsen: »... one must study military history in real depth, even if you study one campaign and get some idea of what that was like. It is better than to study a great sort of broad spread without really knowing about any single battle, and only if you study in depth, can you begin to understand the confusion of war and the real difficulties which the great commanders were able to overcome«.

En anden årsag kan have været svigtende forståelse hos nogle taktiklærere for, at en hensigtsmæssig taktisk løsning ikke blot er den korrekte udførelse af reglementets grund sætninger og principper.

6. Citeret i Hew Strachans artikel, jf. note 1.
7. Christopher Duffy: »Militærhistorien og dens plads i undervisningen på militære skoler og universiteter«. Militært tidsskrift 1966.
8. Citeret i Hew Strachans artikel, jf. note 1. Oversat af MHC.
9. Samuel Lyman Atwood Marshall, 1900-1977. Oprindeligt journalist. I 1941 kendt som krigskorrespondent. Blev i 1943 knyttet til den amerikanske generalstabs historiske sektion. Blev banebrydende ved at anvende den journalistiske metode - i form af enhedsinterviews efter kamp - i rekonstruktionen af, hvad der faktisk skete. Omfattende historisk skribent virksomhed dækkende operationer og kampmoral i 2. Verdenskrig, Koreakrigen, Vietnam krigen og Mellemøstenkrigene. Et par af de mest kendte titler er: »Men against Fire«, »Battle at Best«, »The River and the Gauntlet« og »Night Drop«. Hans metode er udmærket beskrevet i den posthumt udgivne selvbiografi: »Bringing up the Rear. A Memoir«, San Rafael, Californien, 1979.
10. Fra »Undervisningsplan for Hærens Officersskole, B-linjen. Militær- og krigshistorie. Fagplan. August 1982«.
11. Jf. »U-plan/HO, OGU. JAN 86«.
12. Jf. »U-plan/HO, VOU. JUL 83«. De kritiske bemærkninger til niveauets urealistiske højde må ses som selvkritik, da jeg selv lavede det udkast til uddannelsesdirektiv, der senere blev godkendt.
13. Undervisningen på F0R-II i krigshistorie har i de seneste år været prioriteret ret højt, som det fremgår af »Fagområdeplan krigshistorie« fra 1986. Undervisningen er tæt integreret med uddannelsen i taktik. Den består af »tværgående gennemgange og enkelte orienteringer vedr. skelsættende krigshistoriske begivenheder... fordelt over kursus forløbet«, »gennemgang af eksempler« samt elevforedrag. Den er et væsentligt fremskridt i forhold til, hvad jeg oplevede. Man kunne dog nok komme ét skridt videre. Dels ved at arbejde med færre emner dybere, dels ved - under behandlingen af doktrinudvikling - at lægge endnu mere vægt på eksempler, der viser vanskelighederne med at opnå rationalitet under fredsforhold.
14. Christopher Duffys formulering, jf. note 7.
15. Jf. note 5.
16. Fra Michael Howards forelæsning »Militærvidenskab i en fredperiode« for The Royal United Services Institute, 3. oktober 1973. Oversat til kompendiesamlingen på Hærens Officersskole.
17. Fra oversættelsen af »The Use and Abuse of Military History«. Til kompendiet »Brug og misbrug af krigshistorie«, jf. note 5.

Michael Clemmesen.

1988: Lidt landmilitær professionalisme - tak

Kentaur 1988:5.

Oberstløjtnant M. H. Clemmesen, chef for 1. Motoriserede Infanteribataljon, Bornholms Værn og kommandør for Kampgruppe Bornholms Værn.

Alt godt har sin ende. Det blev i denne omgang til 4 1/2 års tjeneste i kamptropperne geled. Kampvognseskadronschef, CH/O ved 2. sjællandske Kampgruppe og til sidst chef for en motoriseret infanteribataljon i krigsstyrken samt for den aparte sammensatte let pansrede bornholmske kampgruppe i fredsstyrken.

På vej væk har man næsten pligt til at samle observationer og erfaringer op. Selvom tjenesterne udelukkende var i øernes felthær, kunne oplevelserne godt have generel relevans. De fremlægges hermed til den åbne diskussion, samt med den nuværende spredte stilling af hærens besluttende lag, må de ses som den eneste direkte vej til nødvendige reformer. Der er tale om umiddelbare og derfor subjektive observationer, ikke om objektive kendsgerninger. Det håber jeg ikke de er, for det umiddelbare billede, som jeg har fået af hærens professionalisme, er ikke opløftende. Ganske vist ses også dygtig føring og god taktisk optræden, men tre ud af fire gange er billedet som herefter beskrevet.

Vor offensive kamp: Frontalt rituelt selvmord

Vi er mildest talt dårlige til at gennemføre angreb. Som oftest ser man enhederne tumle ud over en udgangslinje, der er placeret uden kendskab til fjendens faktiske styrke og position. Opklaring både før, under og efter angrebet er rudimentær. Dette medfører, at de indirekte skydende våben som lydkulisse hælder deres ammunition ud over stedet, hvor fjenden muligvis, men reelt næppe opholder sig, demonstrerende, at vi da godt ved, at der skal laves en ildplan. Angrebet føres alt for ofte frem over ildterræn. Man ignorerer tilstedeværelsen af moderne panserværnevåben. Disse virkninger afsværges ved, at man ser ildterrænet som "kampvognsterræn" - en i dag indholdsløs anakronisme. Selv vort pansrede og motoriserende infanteri elsker at demonstrere skyttekæder i åbent terræn, selv hvor der er alternativer. Man forstår ikke, hvilken enorm mængde af indirekte ild, der skal til for at hjælpe en over 1.000 - 1.500 meter åbne marker, der beherskes af panserværnshold og vha. maskingeværild fra delvis ukendte stillinger. Muligheden for at komme over åbne steder, hvor der ikke er mere ydmyge alternativer, er ikke bedret af ildstøttefolks og ingeniørers succesrige modstand mod, at der anvendes penge på blændingsmidler.

Mål lægges ofte fantasiløst over de vejknudepunkter, der samtidig er tæt bebyggede, idet man ignorerer, hvor tids- og ressourcekrævende samt begrænsende på angrebets moment, som kampen vil blive, hvis fjenden sidder der med nogen styrke. I øvrigt placeres mål meget ofte steder, hvor fjendens hovedstyrke er erkendt, sandsynligvis ud fra den katastrofalt naivistiske opfattelse, at det er bedre at slå fjenden end at overraske og chokere ham til overgivelse eller blot efterlade ham passeret og demoraliseret. Billedet af mål lig med fjendens placering forstærkes af, at fjenden under enhedsuddannelse og øvelser netop placeres her, i stedet for om angrebsaksler eller bag målet.

Angrebet føres meget ofte frontalt mod målet, uden forsøg på vildledning. Når man så endelig sætter angrebet ind mod fjendens flanke eller ryg, sker det ikke sjældent i en så kompleks operation, at det praksis vil være meget vanskeligt at hindre kamp mod egne styrker i angrebsmålet. Kampen i målet er stærkt hæmmet af, at vort infanteri i en årrække næsten udelukkende har tænkt sig anvendt i stillinger til standsning af pansrede angreb. Under reorganiseringen ignoreres som oftest en hurtig iværksættelse af patruljering. Meget naturligt. En fjende under kontrol af en dansk drejebog angriber ikke opportunistisk.

Man befaler normalt angrebsenhedernes interesse og indsats delt af alt for absolut opfattede skillelinjer i alt for stor dybde, i stedet for, når overhovedet muligt, at henvise dem til løbende gensidig støtte og samvirke. Lad dem aftale eller endeligt terrænplacere skillelinjer og ildkoordinationslinjer når nødvendigt, dvs. når anvendelsen af ilden kræver det.

Det er som om, at angreb i en årrække har været set som ”bollekrig”, der kun havde ritual karakter fordi man ikke rigtig troede mulighederne for succes. Man prøvede ganske vist at kompensere for tvivl og usikkerhed gennem nøje planlagte angreb, som ignorerede, at det fornødne kendskab til fjenden aldrig fandtes, og at fjenden næppe ville optræde i overensstemmelse med en af ens planer. Vi glemte, at kamp både for os og fjenden må forventes at tage kaotisk karakter, og at vi kun kan imødegå virkningerne af dette forhold ved at decentralisere udførelse og koordination, samt ved at forstå i dybden, at vi skal være klar til at handle hurtigt, når lejlighed byder sig, overraskende uden hensyn til det planlagte og forberedte.

Vi bør indse, at alle vore angreb vil tage karakter af angreb fra bevægelse. Der bør ske en så grundig oplæring som mulig. Udgangslinjen for angrebets

afsluttende faser bør først vælges, når der findes et situationsbillede, der gør det rimeligt at koordinere ilden med bevægelsen i en ildplan. Fremrykningen mod denne linje tager infiltrationens karakter. Bevægeterræn anvendes i størst mulig udstrækning. Angrebsenhederne koordinerer løbende direkte med hinanden. Fjender omgås på vej mod målet, der vælges således, at fjendens handlefrihed begrænses uden at vores gør det. Om overhovedet muligt føres angrebet overraskende frem mod fjendens flanke eller ryg gennem bevægeterræn. Overraskelse lettes ved at give fjenden vildledning at koncentrere sin opmærksomhed mod. Vis ham noget truende eller interessant og nak ham. Kampen op mod målet gennemføres med ledvis bevægelse og gensidig støtteild og bevægelse i alle enheder og led. Hold derefter føling.

Uanset kampform eller kampmåde bør der i betydelig udstrækning gives dispositionenhederne mulighed for fri situationsbestemt, aktiv og offensiv handling. Herigennem opfordrer man også indirekte til at vise en intensiv interesse i hvad fjenden og naboerne er i gang med. Ingen kamp vindes ved blot at sidde afventende på fjendens angreb i de maskingravede og derfor erkendte stillinger.

Vor defensive kamp: Tappert at vente i skyttegraven

I en årrække har vi vistnok anvendt hovedparten af vor tankevirkosomhed og vore ressourcer på defensiven. Det har desværre ikke gjort situationen her bedre end ved offensive operationer. Vi anbringer alt for ofte kampstillingerne de indlysende steder, omkring veje, på kreter, hvor vi kan se langt. Vi søger ikke at beherske fjendens fremrykkeligheder med ild, men med fysisk tilstedeværelse. Flankerende indsættelse er desværre undtagelsen. Man har ikke tillid til, at naboen lukker området foran en med observation og ild. Derigennem opnår man, at nedkæmpelsen af en enhed medfører gennembrud af den pågældende stillingslinje. Stillinger lægges i øvrigt næsten på linje, 18 til 27 gruppestillinger, afhængig af hvor mange delinger henholdsvis kompagnier bataljonen har i front.

Opklaring foran stillingen finder næsten aldrig sted med den begrundelse at patruljerne måske ikke kommer med tilbage. De kunne jo eventuelt gå tilbage - om nødvendigt. Man sidder på sin dertil indrettede bag våbnene, passivt ventende, alle øjne observerende ud i ildterrænet, som man går ud fra, at fjenden vil anvende til sin bevægelse. At han senest på det tidspunkt, hvor det lykkes os at opfange hans pansrede angreb vil udnytte terrænet, som også vi burde gøre det, syntes ikke at falde os ind.

Vor defensive kamp er næsten altid passiv, reglementsstyret, betragtende naboens problem som alene hans. Anvendelse af kampstillingerne som udgangsområder for situationsbestemt, aggressiv optræden finder ikke sted. Vi sidder og venter selvom vi undtagelsesvis har den opklaring fremme i føling, der giver os mulighed for at handle anderledes. Det maksimale, som vi håber at kunne opnå er et velgennemført ildoverfald fra hovedstillingen. Men det er ikke sandsynligt, at dette opnås. Efter at vi har fået ingeniørmaskinerne, bestemmes vore stillinger i stigende grad af, hvor disse maskiner kan grave. Feltspaden og de lange redskaber har ingen selvstændig rolle længere. Vi lægger derfor - vore i øvrigt lineært placerede, frontale krestillinger - så de kan ses fra fem kilometers højde med det blotte øje og udbygger dem derefter så de kan ses fra satellit. Vi gør, hvad vi kan for at hjælpe de fjendtlige målklaringsmidler. Når vi så går over til bevægelig defensiv kamp, er bevægelsen altid bagud. Andre manøvrer syntes utænkelige, måske også fordi de er lidt vanskelige at styre i drejebogen. Vi vil ikke improvisere modangreb, hvorfor vi forbereder så mange af disse, at de i praksis ikke kan forberedes og derfor blot virker som en hæmsko for reserveførerens frie tanke og initiativ.

For at få muligheder for at forberede og styre den tilbagegående kamp, opdeler ikke alene troppeføreren, men også bataljonen og underafdeling, modstandsrummet ved skillelinjer i stor dybde. Det er som om man derigennem håber at kunne påvirke fjenden i hans valg af angrebsakser m.m.

Også under defensiv kamp burde vi altid opklare til føling og derefter holde den. Vore kampstillinger skal bringes til at virke ved deres effektive og overraskende ild, ikke ved deres feltbefæstninger.

Overraskelse opnås kun ved velplacerede og skjulte stillinger. Hvis dette ikke kan forenes med, at man udbygger stillingerne fuldt ud, er det udbygningsgraden man må slække på. Erfaringerne fra verdenskrigenes kamp fra feltbefæstede stillinger efter massive artilleriangreb viste, at gode - dvs. meget dybe - overdækkede dækningsanlæg er af langt større betydning end kampanlæggene. Efter den massive og intensive ildforberedelse var de sidstnævnte alligevel skredet sammen, således at man måtte kæmpe fra granathuller. Dækningsanlæggene har derfor prioritet, hvor vi må vente en virkelig massiv ildforberedelse. Men selv ved udbygningen af disse bør der lægges meget stor vægt på, at stillingen kan skjules.

I situationer, hvor en virkelig massiv ildforberedelse er mindre sandsynlig, øges betydningen af de - stadig skjulte - kampanlæg. Den defensive kamp skal føres aggressivt, opportunistisk, med delegeret myndighed til at gribe ind over for fjenden - blottelser, dvs. ved fremrykning til modstød eller ildoverfald. Når angrebets tyngde, er erkendt, samles forsvarets indsats mod denne, herunder mod angrebets flanker. Inaktive passerede styrker har ingen indflydelse på kampens udfald.

Aktiv optræden under defensiv kamp er risikabel, fordi den kan betyde, at man blottes sig. Men den giver bedre mulighed for at påvirke kampens udfald, end hvis man skal blive siddende i hullerne, afventende, eller i bedste fald nedkæmpelsen ved angreb fra det nærtliggende bevægeterræn, som man ignorerede ved indretningen af stillingen.

Den bevægelige defensive kamp forberedes først og fremmest ved o-gruppen fælles gennem rekognoscering af terrænet med drøftelse af dets muligheder. Hvis der er tid at udbygge stillinger og hindringer i dybden, skal alle førerne have et rimeligt godt kendskab til de muligheder, der hermed er skabt i rummets forskellige dele. Man kan befale underførerne til at forudse, det rum man forventer, men fastlæggelsen af skillelinjerne må vente, indtil den fjendtlige tyngde har manifesteret sig. Og man må til stadighed være klar til at tilpasse sig en skiftende tyngde.

Vor føring: Under magelige forhold at føre planer ud i livet

Lad os først se på føreren selv. Hvis han sidder af er det med sig selv og ledsagere med kikkert på brystet. Han medfører en ½ - 1m² kortplade eller et, i klart reflekterende plastik, foldet kort, som indeholder den halve landsdel, selvom enhedens faktiske kampområder kunne foldes eller klippes i A4 størrelse. Han bærer gradstegn, navneskilt og et personligt våben, der - hvis en maskinpistol - viser ham som fører for fjendens snigskytter. Hvis det er den uanvendelige pistol, burde han Han opfører sig sjældent feltmæssigt eksemplarisk, så hvis fjendens delingers snigskytter ikke har erkendt ham i første omgang, hjælper dette nok. Udlever gevær til alle førere i infanterienheder. Kikkerten ind på maven. Anbring din radio på udrustningen, så den ikke kan ses forfra. Fold - eller bedre klip - kortet i A4 format, når man kender kampområdet for underafdelingen eller bataljonen. Brigadens kan være på A3. Hold i øvrigt kortet skjult, anvend terrænet, når man kan se det.

Føreren er magelig. Det er umageligt at føre fra jorden (uden varmeapparat). En kampvogn er heller ikke let at føre fra og kræver, at man holder sig ajour som kampvognskommandør. Men i en kampvognseskadron må man opholde sig i en kampvogn for at kunne overleve, hvor man kan lede kampen - nu ikke mindst om natten.

Vores førings-PMV'er adskiller sig i øvrigt fra resten af køretøjsfamilien i en betænkelig grad, og behovet for, føringskøretøjer skal være anonyme, ses heller ikke dækket i vore valg og udrustning af terrængående personvogne til førerne.

Vore føringsenheder er store og derfor vanskelige at skjule selv i de landsdele, hvor kampen efter al sandsynlighed vil være afgjort efter et par intensive døgn. De forholdsvis store stabe betyder, at de bedst kvalificerede stabsofficerer træder tilbage og overlader deres normale funktioner til vagthold af langt mindre rutinerede til- og indkommanderede officerer. For ikke at fylde for meget hvert sted (og for at have en planlægningsreserve) opdeler man så føringsenhederne på centre, der kan planlægge alle fraserne efter den afgørende kamp.

Vore øvelser ligger i en næsten fast døgnrytme. Et klokken H er næsten altid første lys. Dette på trods af, at rutine i mørkekamp er en af vore bedste muligheder for at udligne fjendtlig overlegenhed. Men mørkekamp er jo så kaotisk, så vanskelig at planlægge, og vi er først og fremmest planlæggende, ikke udførende førere. Vi planlægger og befaler i en fremtid og en dybde, som om vi ville besværges os til kontrol over fjendens handlinger. Vor føring er næsten altid lidet fleksible forsøg på at føre planen ud i livet, uanset at fjenden ikke gør en af de ting, vi har planlagt for ham, uanset at terrænet ikke er som kortet.

Man oplever, hvorledes delingsførere af såvel linjen som reserven giver lange og fuldstændige fempunktsbefalinger indeholdende mængder af fuldstændig irrelevante forhold, men meget lidt om det terræn, som delingen skal virke i, og meget lidt om de konkrete oplysninger om fjenden overfor, som er helt afgørende for mulighederne for succes. Dette er et resultat af en ofte rusten efterretningstjeneste, svigtende føling og paradepatruljering. Dette, hvor føreren i stedet burde have brugt tiden ved personlig kontrol af om enheden var klar og har de ting med, som man skal anvende i pågældende stilling eller under den pågældende bevægelige operation. Man bruger meget lang tid på at befale om ting, som man intet kan vide om,

men ingen tid på kontrol. Når man iværksætter, glemmer man løbende at videregive de oplysninger, der nu kommer, og som er afgørende for løsningen af opgaven. Anvendelsen af terrænet samt formationerne kontrolleres og rettes ikke. Afsøgningspatruljer sendes ikke frem til føling. Udførelsen tilpasses ikke den faktiske situation. Løbende koordination med naboer foregår ikke. Man er stadig på vej hen over kortet i overensstemmelse med den lagte og detailbefalede plan.

På det laveste niveau konstaterer man gang på gang, at post- og patruljeinstruktioner, om de overhovedet gives, er helt utilstrækkelige. Vi overlader disse småting til de udførende - nu ikke længere fastansattes soldaters professionelle fantasi. Observations teknik og evnen til måludpegning er ofte langt fra tilstrækkelig god. Grufførere forsøger febrilsk at reproducere lidet hensigtsmæssige standard løsninger i stedet for at anvende deres sunde fornuft. De viser således spejlbillede af de højere føreres svigtende forståelse af, at taktik ikke drejer sig om at møde alt for mange alt for tykke og pædagogisk tvivlsomme reglementer og principper presset ned over i det aktuelle terræn under anvendelse af bredt tegnede boller og streger. Det drejer sig jo reelt om at inspirere enhederne til at anvende de menneskelige og materielle ressourcer i overensstemmelse med disse muligheder så opgaven løses, anvende dem frit og dynamisk, kun begrænset af hensyn til fleksibelt samvirke.

Med mere...

Man kunne her fortsætte med at bedømme hvilket landmilitært professionelt indhold, der har ligget bag de seneste års anskaffelser af materiel og udrustning. Men med denne artikel har jeg koncentreret mig om hærens 'software'. Med forbedringer her følger resten efter.

Hvis jeg skulle have helt ret i dette bevidst hårdt tegnede billede - også i Jylland - kunne man få den tanke, at hæren kun er et forsørgelsessted for et antal triste offentlige ansatte, der tankeløst forvalter rutiner og dyrker deres hobbies, en hær, som det nøgternt set er tåbeligt at anvende skatteborgernes penge på. Men selv om det ikke er helt så galt, selvom det skulle være en karikatur, er der behov for mere alvorlige reformer. At man trods alt til tider ser en særdeles god indsats fra yngre førers side, giver en håb om, at reformerne kan føres ud i livet.

En ung officer kunne stille sig det spørgsmål, hvorfor f.eks. jeg ikke har gjort noget ved det. Det er jo forhold, som ligger helt inden for hærens eget ressort at ændre.

Så let er det ikke. Selv en oberstløjtnant i lønramme 36 forventes kun at forvalte taktiske rutiner og procedurer. Forsøg på at ændre mødes af svar præget af overfladiske og stereotypiske opfattelser af, hvad kamp og taktik er, af højtloftende reglementer. Problemet er, at hæren i nu tyve år har interesseret sig for alt andet end det egentlige indhold i professionen. Man har koncentreret sig om den viden og kunnen samt de holdninger, som er mere direkte relevante for at fremme karrieren i forvaltningen. Taktiske forståelse - et centralt element i professionalisme - blev ikke set som det, det er, en kombination af viden og indsigt på forskellige områder, som kun kan vedligeholdes og udvikles gennem praktisk samt personlig interesse og stadig indsats. Man så det som en viden - primært om procedurer - som man kunne få vedligeholdt og udbygget på skoler og kursus, hvor relevante reglementer blev gennemgået af den lidt lavere kategori af officerer, som syntes, at det var tilfredsstillende. At forsøge at lave om på dette har hidtil været lige så frugtbart som at tegne i strandkanten.

Hæren er i dag i taktisk henseende næsten procedureprofessionel. Den praktiske professionalisme, den udførende professionalisme, som også al planlægning må basere sig på, er næsten væk. Og den tilstand er ikke bevidst. Det er ikke på grund af mangel på økonomiske ressourcer. Det er heller ikke på grund af, at vi ikke anvender tid nok på at grund-, efter- og videreuddanne vores officerer, mildest talt tværtimod. Det er udelukkende, fordi alt for mange af os i en alt for lang årrække har haft en uprofessionel holdning til det centrale i vor profession: At kunne kæmpe effektivt på landjorden om nødvendigt.

1988: Kampene ved Maleme i maj 1941 - og nogle tanker på grundlag af deres forløb

Militært Tidsskrift 116. årgang nr. 6, 1988, s. 180-95.

Den 20. maj syntes at skulle forløbe som det foregående par dage. Bortset fra de sædvanlige morgenbombardementer kom tyskerne ikke. Bataljonens stillinger var så velplacerede og velslørede, at disse bombardementer snarere måtte ses som en gene end som en trussel. Chefens kontrol af sløringen fra fly havde ikke været forgæves. Bataljonen gik i gang med morgenspisingen.

Vejret var, som det er på Kreta i forsommeren, pragtfuldt med høj himmel og 35 grader i skyggen. Det er intet under, at brigadens ansvarsområde med 10 kilometer sandstrand nu er blevet et eftertragtet feriemål for forfrosne nordeuropæere. For newzealænderne på flyvepladsen og i olivenlundene i stillingerne på højdepartiet mod syd var det lidt vel varmt. 22. newzealandske Infanteribataljon havde haft god tid til at komme på plads og forberede forsvaret. Der var gået over tre uger siden man var ankommet til dette område på Vestkreta efter evakueringen fra Grækenland. Man havde i betydelig udstrækning fået skaffet sig erstatning for de efterladte tunge våben. Maskingeværer havde man bl.a. skaffet sig fra ødelagte fly på flyvepladsen. Kun morterer havde det ikke været muligt at erstatte i fuld udstrækning, og det var ikke mindst ubehageligt på grund af, at mulighederne for at få støtte fra feltartilleriet var meget begrænsede. Bataljonens opgave var at forsvare den lille ny-udbyggede flyveplads ved Maleme. Pladsen skulle beherskes med ild, men kampen skulle ikke kun gennemføres som kamp fra stillinger. Luftlandsætninger skulle imødegås med øjeblikkelige modstød. At opgaven ikke ville kunne løses med ild fra stillinger var i øvrigt givet af terrænet. Kun selve flyvepladsen var åbent »ildterræn«.

Nok kunne man se og beskyde flyvepladsen fra højde partiet - punkt 107 - syd for denne, men skråninger på Tavronitis-floden, det terrasserede landskab og ikke mindst den tætte bevoksning på kystsletten og olivenbevoksningen på skråningerne hindrede observation og gav ofte meget korte skudfelter. Flyvepladsen var i øvrigt fuldt anvendelig. Selvom det havde været nødvendigt på grund af situationen i luften at evakuere de sidste egne fly, var der ikke taget beslutning om at ødelægge eller spærre landingsbanen. Forskellige forhold omkring flyvepladsen var et af de emneområder, som bataljonschefen havde rejst over for sine foresatte. Han havde ikke myndighed til at koordinere forsvaret. Alle de forskellige luftværnsartillerienheder m.m., som fandtes på flyvepladsen og inden for det forsvarsområde, som han havde etableret, var uden for hans kontrol, og luftværnsstillingerne levede ikke op til de krav om beskyttelse og sløring, som han havde fastholdt efterlevet i sin egen enhed. Han havde heller intet kunne gøre ved en teltlejr for RAF personel, som hindrede etableringen af et sammenhængende ildsystem i den nordvestlige del af forsvarsområdet.

Området med de newzealandske stillinger (fra anderson: »22 battalion«)

Et andet problem var, at brigaden - 5. newzealandske - ikke havde lagt en klar tyngde i forsvaret af flyvepladsen. Der var ingen styrker umiddelbart vest for bataljonens forsvarsområde, vest for floden. Brigaden dækkede ganske vist med denne vestlige bataljon pladsen, men i øvrigt var enhederne grupperet til forsvar af kystsletten øst for pladsen mod en fremrykning fra vest samt til imødegåelse af sø-landsætninger i rummet. Således havde brigaden ligget placeret siden begyndelsen af måneden. Opgaverne til de to bataljoner umiddelbart øst for 22. bataljon - 23. og 21. - afspejlede brigadechefens

uklare prioriteringer. 23. bataljon skulle forberede indsættelse til forsvar af kysten samt modangreb mod øst-enden af flyvepladsen. 21. bataljon, der havde fået betydelige tab ved en mindre vellykket indsats i Grækenland, skulle forudse indsats i vestvendt forsvar ved floden syd for 22. bataljon samt afløsning af 23., hvis denne bataljon blev indsat i modangreb. 21. bataljon havde fremskudt en deling til det mulige indsættelsesområde syd for 22. 5. Brigades fjerde bataljon - 28. - var placeret som reserve i den modsatte ende af brigadens område. Dvs. at i relation til imødegåelse af luftlandsætninger på flyvepladsen var tre ud af fire bataljoner i reserve, idet dog to - 23. og 22. - dækkede mulige landsætningsområder. Brigadechefen opholdt sig i 28. bataljons område ca. 7 km i luftlinje fra flyvepladsen.

Det newzealandske infanteri udmærkede sig i begge verdenskrige i forhold til andre enheder fra det britiske imperium. Bortset fra i 21. bataljon var moralen god. Disciplinen var god og forholdet mellem graderne forholdsvis uformelt. Man forventede initiativ hos alle grader. 22. bataljon var blevet forstærket med to kampvogne, der var blevet placeret som en sidste reserve i velslørede ventestillinger. Bataljonschefen havde overdrevne forestillinger om, hvad to kampvogne kunne udrette uden effektive forberedelser med bl.a. indøvelse af samvirke med kompagnierne. Alle kompagnierne i bataljonen var - som det kan ses på skitsen - indsat i stillinger i forsvarsområdet, også stabskompagniet, der dog både manglede en effektiv uddannelse i infanteritaktik samt de flere automatiske våben, som fandtes i infanterikompagnierne. Der var udlagt minefelter i tilslutning til forsvarsområdet, men af hensyn til den kretensiske civilbefolkning var de ikke armeret. På et højdeparti sydøst for bataljonen havde RAF placeret en overvågningsradar, der bl.a. sikrede varsling af bataljonen før flyangreb. Hvad bataljonen ikke vidste, var, at man efter at have brudt det tyske flyvevåbens signalkode var i besiddelse af den tyske plan for angrebet på Kreta. Man havde fra begyndelsen af måneden vidst, at øen ville blive mål for en stor luftbåren operation. En fuld tysk operationsplan nåede ø-kommandanten fra London 7. maj. I denne blev også angivet den planlagte angrebsdag, 17. maj. Dagen blev d. 15. maj meldt udsat 48 timer. De tyske angrebsmål var kendte. Målene var sammenfaldende med de områder, hvor man hele tiden havde koncentreret forsvaret. Der var ikke så mange muligheder. Order-of-battle var dog ikke kendt i et sådant omfang, at man var i stand til at bestemme størrelsen af den søbårne opfølgingsstyrke. Også de tyske fremgangsmåder ved luftlandsætninger var kendte og havde dannet grundlag for den britiske doktrin for imødegåelse. Året før var det tyske reglement for luftlandsætninger faldet i allierede hænder.

Operationernes forløb

Men den 20. maj kom ikke til at forløbe som de foregående dage. Bataljonnens morgenspisning blev afbrudt af et ca. tyve minutters luftangreb. Alle erkendte og sandsynlige stillinger i bataljonnens område blev dykbombet, og alt hvad der rørte sig, blev beskudt af jagerfly. Bombardementet var så voldsomt, at veteraner fra 1. Verdenskrigs ildforberedelser ikke erindrede at have været udsat for noget tilsvarende. Herunder blev bataljonnens felttelefonforbindelser ødelagt. Man var herefter henvist til ordonnanser. Forbindelsen til brigaden var henvist til en ustabil radioforbindelse

Umiddelbart efter ildforberedelsen landsattes et regiment - »luftlandestormregimentet« - i Maleme-området. Landsætningen skete dels med glidere, dels med faldskærm. Tyskerne havde undervurderet den allierede styrke på Kreta. Dette skyldtes bl.a., at enhederne havde måttet efterlade de organisatoriske køretøjer, som kunne tælles på luftfotografier i Grækenland. De effektive newzealandske sløringsforanstaltninger gjorde, at man intet klart billede havde af placering og styrke af forsvaret ved Maleme. Man havde planlagt at erobre flyvepladsen fra landsætningszoner nogle kilometer øst og vest for denne. Nøgleområdet punkt 107 skulle dog erobres ved landsætninger direkte på dette.

Regimentets landsætning forløb i det store og hele planmæssigt, men placeringen af de newzealandske enheder gjorde, at de enheder, der landsattes øst for Tavronitis-floden enten blev nedkæmpet i landsætningsfasen eller opsplittet i små grupper, der blot overlevede. Hvor de newzealandske styrker viste initiativ og gennemførte modstød, overlevede sådanne små grupper kun kort tid. Et par timer efter landsætningen var den, ved Maleme landsatte tyske styrke, reduceret til to små let bevæbnede bataljonnens værdi. Styrkeforholdet var på det tidspunkt i størrelsesordenen 2:1 i newzealændernes favør. Ganske vist havde tyskerne luftherredømme, men med en kamp af

nærkampens karakter i lukket terræn var det vanskeligt at anvende denne fordel. Flyvepladsen var fortsat under newzealandsk kontrol.

Landsætningerne andetsteds på Kreta blev inddæmmet af allierede styrker, og søtransport af opfølgingsstyrken blev hindret af den britiske flåde. Men på trods heraf kom Maleme flyveplads allerede den 21. maj så meget under tysk kontrol, at bl.a. bjergjægerenheder kunne flyves ind til forstærkning af luftlandestormregimentet. D. 23. maj måtte de allierede på Vestkreta gå over til henholdende kamp, og efter en evakuering af de allierede styrker den 28. maj til juni var Kreta på tyske hænder. Hvad gik galt? Hvorledes ændrede en situation sig så hurtigt til nederlag? Man havde haft et ekstraordinært godt efterretningsgrundlag. Man havde gennem sin styrke og placering overrasket fjenden og tilføjet ham et taktisk nederlag (som ville have været totalt umiddelbart, hvis man blot havde placeret sig lidt anderledes). Man havde derigennem skaffet sig en meget væsentlig fordel i relativ kamp kraft.

Det synes nu klart, at hændelsesforløbet havde fire hovedårsager, som alle er relevante for den danske hær i dag. For det første en underliggende pessimisme hos de newzealandske chefer stillet over for forventning om sejr blandt de tyske. For det andet føringsstil i bredeste forstand. For det tredje forskel i, hvorledes kampen på de laveste taktiske niveauer blev søgt ført, herunder hvilken rolle offensiven havde under forsvar. For det fjerde udrustning og bevæbning af infanteriet. De tre sidste områder er i meget høj grad forskellige sider af samme sag.

Forventningen om nederlag eller succes

De allierede styrker på Kreta var indledningsvis meget pessimistiske med hensyn til mulighederne for at forsvare øen. Man havde ikke de styrker, som man anså som nødvendige for øens forsvar, og det syntes meget vanskeligt - om overhovedet muligt - at holde øen forsynet under tysk luftoverlegenhed. Man var under over 1-2 års krig vænnet til nederlag. Nok udtrykte man til sidst tillid til, at øen kunne forsvares - når man nu skulle forsvare den, var dette det eneste, man kunne gøre - men man følte en sådan resignation i forhold til mulighederne for at vinde, at man hele tiden så over skulderen. Det var den holdning, som Montgomery brutalt måtte gøre op med sin overtagelse af kommandoen over 8. Arme året efter. Det er en holdning, der gør, at man kun ser egne problemer, ikke fjendens, og som gør, at man ikke rigtigt føler behov for at finde den mulighed, der kunne bringe sejren (vi ved jo det er håbløst). Denne holdning gør også, at man ikke søger at vinde med en tilstrækkelig hensynsløshed. Man viser f.eks. overdrevet

hensyn til civile interesser i kampområdet og opfører sig hensynsfuldt over for bekvemmelighedsinteresser. Officersmessen i RAF-teltlejren hindrede således, at der kunne opbygges et sammenhængende ildsystem mellem to af 22. bataljons kompagnier. Netop her fandt det tyske indbrud i forsvaret af punkt 107 sted. I modsætning til de allierede var der ikke nogen væsentlig tvivl i de sejrsvante tyske officerers sind om, at man ville vinde, selvom det i øjeblikket var mildest talt ubehageligt.

Relevansen af disse betragtninger for vor hjemlige situation vil blive overladt til læserne at bedømme. Men det kan anbefales at overveje, hvilken af de to holdninger, der har præget den danske hærs øvelser og forsvarsplanlægning i de seneste mange år.

Føringsstil og opfattelse af kampen

Brigadechefen for den newzealandske brigade førte bagfra. Han så sig som »battle manager«. Indsættelsen af hans enheder skulle holdes under kontrol, de skulle først disponeres på det nogenlunde sikre handlingsgrundlag, som meldingerne fra enheder i føling ville give. Han opholdt sig ved signalmidlerne - sandsynligvis voldsomt irriteret over, at de ikke virkede ordentligt. Han søgte ikke selv frem og sendte heller ikke stabsofficerer frem (med myndighed til at disponere). Både han og hans underførere ventede på, at systemet fungerede. Ingen handlede på eget initiativ. Alle sad tilbage og sikrede, at den foresatte, som ikke havde et ajourført beslutningsgrundlag, bevarede sin handlefrihed. Under denne passive venten på beslutningsgrundlaget blev chancen for at vinde forpasset. Den tyske føring var karakteriseret af, at der blev ført fra fronten (der var mange chefer blandt de tyske tab), ingen forholdt sig afventende på grund af svigtende forbindelser. Man handlede inden for rammen af den opgave og hensigt med operationen, som man kendte, med de dele af enheder og ressourcer, som befandt sig i ens nærhed.

Føringsstilen hænger nøje sammen med, hvorledes man så kampen, og hvorledes den derfor skulle søges ført. Er kamp så forudsigelig, at man kan planlægge og gennemføre den som et ingeniørprojekt, hvor anvendelsen af enheder og deres ild blot skal indsættes af den, der har overblikket, for at den pågældende kamp vindes? Eller nærmer kampens karakter sig kaos, således at det vil være næsten umuligt for andre end den lokale fører at skaffe sig grundlaget for hensigtsmæssig handling, dvs. at kampen vindes ved, at underførere viser initiativ og handler opportunistisk inden for rammen af troppeførerens hensigt? Gennemføres forsvarskampen mest

hensigtsmæssigt primært ved kamp fra stillinger, hvorfra terrænet beherskes med et sammensyet ildsystem, samt gennem iværksættelsen af forberedte koordinerede modangreb? Eller er mulighederne for at standse fjenden på denne måde ofte begrænsede, fordi det forberedte ildsystem vil blive gennembrudt og beslutningsgrundlaget for rettidig anvendelse af reserver og modangrebsstyrker ikke vil være til stede? Er det således, at forsvarskampen ofte kun vindes, hvis den præges af lokalt besluttede og gennemførte modstød og modangreb, dvs. at ildsystemet bliver bevægeligt snarere end stationært? Ideelt set burde man tilpasse sin opfattelse af kampen og dens korrekte gennemførelse til situationen. Hvis man - som ved slutningen af 1. Verdenskrig havde et næsten sikkert billede af fjenden og hans metoder, kan kampen på troppeenhedsniveau i nogle situationer planlægges og gennemføres som et ingeniørprojekt. Men på de laveste niveauer vil udførelsen altid finde sted i kaos. Hvis terrænet i det store og hele er domineret af ildterræn, dvs. at det er overskueligt, kan såvel angreb som forsvar i øvrigt lettere planlægges og gennemføres »videnskabeligt«, end hvis terrænet er domineret af bevægeterræn (og derfor også relativ lav passabilitet). Tyskernes taktiske optræden ved Maleme var karakteristisk for dem. I alle de områder, hvor det overhovedet var muligt, gik man i umiddelbar forlængelse af reorganiseringen i gang med at tiltvinge sig initiativet ved angreb. Der fandt ingen systematisk brohoveddannelse sted, og man afventede ikke nødvendigvis tilrettelæggelsen af den tunge støtte (dvs. flystøtte). Man trak på støtten, når og hvor man løb ind i alvorlig modstand. Newzealændernes optræden var i det store og hele aggressiv og effektiv på delings- og kompagniniveau, hvor man jagtede landsatte fjender inden for eget område. I 22. bataljons område var det kun i stabskompagniets område, at en sådan optræden ikke fandt sted. Kompagniet havde ikke tilstrækkelig uddannelse og bevæbning til effektiv optræden som let infanteri. Men på bataljons- og brigadeniveau forholdt man sig passivt, man forblev - eller lod enhederne forblive - i kampstillingerne, ventende på beslutningsgrundlaget for at iværksætte det koordinerede og støttede modangreb. Man søgte ikke afgørelsen i nærkampens kaos. Samtidig blev 22. bataljons delinger i nøgleområderne på flyvepladsen og punkt 107, på trods af indædt sejt forsvar, nedkæmpet en efter en. Den måde, som man så og gennemførte kampen i 5. newzealandske Brigade betød, at tabet af omkring fem delingskampstillinger kom til at betyde nederlag for brigaden, hvilket igen betød tabet af øen. Heller ikke her skal jeg gøre andet end at bede mine læsere om lidt kritisk at gennemtænke, hvorledes vi - om vi overhovedet gør noget sådant bevidst - ser på kampen og forudser at gennemføre det umiddelbare forsvar mod landsætninger.

Infanteriets bevæbning

Det sidste område, som det er relevant at komme ind på i forlængelse af den korte gennemgang af operationerne ved Maleme, er bevæbningen af de to infanteristyrker, som stod over for hinanden. Newzealænderne var som andet britisk infanteri på det tidspunkt i det store og hele udrustet som »riffelinfanteri«. Selvom man havde fået erstatning for materieltabene i Grækenland, ville mængden af tunge våben i bataljoner og kompagnier have været forholdsvis begrænset, og tunge våben blev i øvrigt betragtet som specialvåben, der var samlet i puljeenheder. Tildelingen af utomatiske våben var meget begrænset, og i nogen grad var der tale om våben, som man havde i uautoriseret norm - som det jo sker i krig, når man erkender et behov. I forhold til newzealænderne havde de tyske infanteribataljoner - selv faldskærmsinfanteriet - en generøs tildeling af tunge våben. Tildelingen af tunge våben muliggjorde den uafhængige optræden, som var en følge af den måde, som man så på føring og kamp. Faldskærmsinfanteriet var på grund af sin offensive rolle i meget stor udstrækning bevæbnet med automatiske våben, herunder maskinpistol. Det var således velegnet til kampene ved Maleme, der tog karakter af nærkampe i lukket terræn, som blev afgjort med håndvåben og håndgranater.

Den danske hærs infanterienheder i dag

Fra gennemførelsen af 1960-forsvarsloven har man koncentreret sin opmærksomhed om den fjerdedel af infanteriet, der lidt efter lidt fik svagt pansrede terrængående transportkøretøjer. Den resterende del af infanteriet måtte forblive uden denne kombination af beskyttelse og taktisk mobilitet. Mobiliteten var ikke mindst nødvendig på den taktisk nukleare kampplads, som man da så som den sandsynlige. Under henholdende kamp og bevægelig forsvarskamp var det ikke-pansrede infanteri nærmest en klods om benet på føreren. I både panserinfanteriet og det lette infanteri - nu efter tildeling af køretøjer, signalmateriel og tunge våben opdelt i »det motoriserede infanteri«, »infanteri« og »skyttenheder« - var delingerne fortsat i det store og hele organiseret som rekylgeværdelinger. Gradvis blev disse delinger mindre og mindre egnede til bevægelig afsiddet kamp. Det skete delvis i forbindelse med tilgangen af de enkelte typer nyt materiel og ny udrustning, der nåede enhederne. Det lette maskingevær blev afløst af et fysisk tungt, meget ammunitionskrævende, båndfødet maskingevær. Det var på ingen måde »let«. På grund af, at det var båndfødet, var det ikke klart umiddelbart, når man faldt ned. Både våbnets og ammunitionens vægt hæmmede delingens bevægelser. Af hensyn til skudafstandene under den udvigende kamp skulle maskingeværet helst anvendes fra trefoden. En uegnet maskinpistol blev delvis afløst

af et gevær, hvis ammunition er så kraftig, at en normal skytte ikke kan kontrollere træfningen under bygeild. Et utidssvarende oppakningssystem blev mere og mere overbelastet, så det ud over at være utidssvarende ikke er egnet under bevægelig afsiddet kamp. Der var fortsat kun et automatisk våben med støtteben i infanterigruppen, hvilket er forståeligt, når der er tale om det pågældende maskingevær, men dette giver bl.a. problemer under gruppens ledvis bevægelser. Der findes fortsat intet finskyttegevær. Der mangler en virkelig egnet håndgranat samt en moderne geværgranat med fragmentationsvirkning. Delingen har kun en meget begrænset evne til at overvåge kamppladsen og kæmpe i mørke og kun en begrænset evne til at oplyse kamppladsen. Der findes kun meget begrænsede muligheder for røgblænding. Vi har en udmærket dysekanon med evne til at bekæmpe lettere pansrede køretøjer samt virkning mod side og hæk hos moderne middeltunge kampvogne. Men vi har samtidig en ammunitionstypefordeling, der hindrer en udnyttelse af våbnets alsidighed. Vi har kort sagt infanteridelinger, der er nogenlunde egnede til kamp fra stilling om dagen, indsat flankerede i forhold til akser for et opsiddet og pansret angreb. De har kun en meget begrænset evne til at hindre, at en fjende i afsiddet angreb holder delingen nede eller bekæmper den med granatgeværer. Delingerne er mindre egnede til- dag eller nat - at trænge ind på en moderne veludrustet infanterist styrke og nedkæmpe den, dvs. mindre egnede til angreb. Vi har heller ikke gennemført den fornyelse af kompagniernes og bataljonernes støttevåben - de middeltunge og tunge morterer - som er sket i andre hære. Denne beskrivelse dækker alle vore infanteri delinger - pansrede som lette.

Det danske infanteris opgaver

For enheder, hvis opgave er imødegåelsen af et pansret angreb mod den jyske halvø sydlige del, kan disse mangler måske umiddelbart synes mindre afgørende. Man kan have den opfattelse, at den afgørende mangel er moderne infanterikøretøjer med mørkekampsevne. Det er dog en overfladisk betragtning.

Mulighederne for at fastholde kampstillinger kompromitteres af de begrænsede muligheder for at hindre, at en afsiddet angriber ved dag eller eventuelt i mørke trænger ind på kamp stillingen og nedkæmper enheden med granatgeværer, holdende sig uden for håndgranatafstand. Hvis man derudover inddrager de muligheder, som det forsvarende infanteri rent faktisk har for at optræde aggressivt i det ofte lukkede holstenske terræn, bliver hele komplekset af mangler væsentligt. Uanset hvor godt man forsvarer en kampstilling, vil man blive nedkæmpet efter et stykke tid og den

pågældende stillingslinje gennembrudt, hvis man gennemfører kampen passivt. Enheden vil blive nedkæmpet stykkevis, som det skete med den newzealandske bataljon ved Maleme. I lukket terræn skal afsiddet infanteri i forsvarskamp også anvendes aggressivt bevægeligt, som tyskerne gjorde i Normandiet i imødegåelsen af allierede forsøg på at bryde ud af brohovedet i sommeren 1944. Hvis man skal udnytte det holstenske terræn effektivt i forsvarskamp, skal det afsiddede infanteri også kunne kæmpe således opportunistisk. Det skal være udrustet og bevæbnet samt uddannet til umiddelbart, uden anden støtte end fra egne våben, ved dag eller nat at gennemføre modstød, modangreb eller baghold. Kampstillingerne skal også ses som udgangsområder for aggressiv optræden.

Hvis vi bevæger os fra den sydlige del af halvøen til landforsvaret af resten af landet, til ø-forsvaret, er erfaringerne fra Maleme af direkte relevans. Uden aggressiv optræden er kampen tabt på forhånd. Og aggressiv optræden kræver bl.a. et alsidigt udrustet, bevæbnet og uddannet infanteri. Selv let infanteri er et særdeles effektivt middel, indtil den landsatte styrke har fået tilført et stærkt artilleri og indtil større pansrede opfølgingsstyrker er klar i brohovedet. Det er en desværre udbredt misforståelse, at vore muligheder for at bryde ind i brohovedet er begrænset til de senere koordinerede angreb, og at kun de pansrede enheder har en rolle at spille der. Indtil - samt i forbindelse med - disse angreb er et aggressivt og veludrustet infanteri, der infiltrerer brohovedet gennem lukket terræn eller i mørke en meget vanskelig trussel at håndtere for den landsatte styrke. Det kan i øvrigt også klare sig mod de pansrede enheder, som det vil møde. De BMD, BTR samt måske T-55, som en landsat styrke råder over i brohovedlinjen og reserven, udgør ikke større problemer for Carl-Gustav-bevæbnede. Risikoen for at møde T-64B eller T-80 er foreløbig stærkt begrænset.

Afsluttende bemærkninger

Denne artikel tog sit udgangspunkt ved Maleme, fordi det var på nordskrånningen af punkt 107 en dag i juni 1986, at det blev klart, at netop de forhold, som man stående her måtte erkende som afgørende for det newzealandske nederlag i kampene, kun er alt for kendte fra vor egen hær. Erkendelsen, som hermed er fremlagt til anvendelse eller modsigelse, er - på det rent konkrete plan - at vi nu må have fat i udrustning, bevæbning og uddannelse af vore infanterienheder. Vi skal også straks justere uddannelsen af de førere og chefer, der fører og anvender infanterienhederne. Inspiration til, hvordan enhederne skal udrustes og bevæbnes, kan hentes overalt i udenlandske hære. Vi har med rette i en årrække koncentreret os om at kunne imødegå

den pansrede trussel. Med den hurtige udrustning af de nyeste sovjetiske kampvogne med reaktivt panser er dette problem ikke løst. For enheder med indsættelsesområde i Slesvig-Holsten vil problemet fortsat være akut. Men det er ikke det eneste problem, heller ikke der. Vi skal også gøre os klart, hvorledes vi skal kunne bekæmpe et infanteri, der bliver stadig bedre udrustet med tunge våben til kamp mod vores infanteri.

For resten af landets vedkommende må man sige, at den gennemførte investering i panserværnsvåben dækker behovet i en årrække. Udviklingen af reaktivt panser er ikke så meget et problem for os som for den landsatte styrke, hvis vi anskaffer det til vore kampvogne. Her vil kampen i meget stor udstrækning - som ved Maleme - blive afgjort ved kampen mellem to infanteristyrker. Her er forbedringen af vore muligheder for at gennemføre den afsiddede infanterikamp afgørende for forsvarsevnen. Det er dog som beskrevet ikke tilstrækkeligt. Vi skal også have en mere sund opfattelse af, hvordan kampen må føres, og vi må skaffe os en sådan indsigt i en invasionsstyrkes problemer, at vi ærligt tror på, at vi kan vinde. Det er ikke let i denne tid, hvor vi mangler penge, og hvor den professionelle forståelse af militære muligheder ikke længere er så udbredt hos dem, der lønnes som professionelle militære, men det skal ske.

Litteratur til behandlingen af landsætningerne ved Maleme

John Hall Spencer: *Battle for Crete*. London 1962.

Jim Anderson: *The Official History of New Zealand in the Second World War. 22 Battalion*. Wellington 1958.

F. Cody: *The Official History of New Zealand in the Second World War. 21 Battalion*. Wellington 1953.

M. David: *The Official History of New Zealand in the Second World War. Crete*. London 1953.

Dennis Luther Forbes: *The Battle of Crete from the German View. Pyrrhic Victory or Unexploited Success?* Ikke publiceret doktorafhandling fra Mississippi State University, 1975.

Karl Gundelach: *The Battles of Crete 1941*, i Hans Adolf Jacobsen og Jürgen Rohwer: *Decisive Battles of World War II: The German View*. London 1965.

H. Hinsley m.fl.: *British intelligence in the Second World War. Volume 1*. London 1979. Frank Kurowski. Frankfurt a.m. 1965.

1991: Et lille land langt borte

Weekendavisen, 1. november 1991

Jugoslavien. Vel, krigen er ikke EF's skyld. Men EF har heller ikke gjort meget for at vise sig sin ny rolle i Europa voksen. Og krisehjælp er stadig nødvendig for at stabilisere en farlig udvikling. Den seneste Balkankrig optrappes og spredes stadig. Det er tragisk at konstatere, at det bedste man kan påstå om EF's politik op til og under krigen, er, at fællesskabet ikke bevidst har fremmet forløbet. Den politik, som er blevet resultatet af uenigheden, signalerer en interessant blanding af manglende viden, svigtende perspektiv, overoptimisme, kortsigtet egoisme, moralsk afstandtagen, fastlåsning i status quo og frygtsommelig jomfruelighed. Man konstaterede lidt overrasket og forarget, at de skyder på hinanden. Selve dette banale faktum sås derefter som problemet. Det var krigen, symptomet, der skulle bekæmpes, ikke konflikstens årsager, der skulle forstås og accepteres som udgangspunktet for en politik til afhjælpning.

Dette ledte til fællesskabets politik: Stands straks det upassende slagsmål og sæt jer til forhandlingsbordet. Vi stiller en erfaren forligsmand til rådighed. Snak bare i et par år, indtil I når et kompromis. Vi ser helst, at Jugoslavien bevares, så vi ikke også skal lave dét kort om. Det markerer vi bl.a. ved at kalde den upassende optræden en borgerkrig. I det uenige og derfor handlingslammede ministerråd vil vi Jeres bedste. Vi er uhildede, befinder os på den moralske neutralitets højere niveau. Hvis I ikke makker ret, bliver vi kede af det. I mellemtiden har vi besluttet os for en ikke-indblandingspolitik, ligesom man gjorde under Den spanske Borgerkrig. Denne gang vil det forhåbentligt ikke vare så urimeligt længe, før den part, der kontrollerer det meste af militæret, får overtaget, og de andre kommer til fornuft.

Vi er lige nu enige om at håbe, at der ikke er nogen, der hjælper den svageste part. Desværre er Tyskland, Østrig og Italien tilbøjelige til at optræde ligeså engageret, som Danmark gjorde i spørgsmålet om De baltiske Lande. Vi bliver derfor specielt kede af det, hvis serberne udnytter de militære fordele, som vi har givet dem, således at tyskerne lader sig ophidse, bryder enigheden og støtter Kroatien med våben. Det er uheldigt, fordi det vil betyde, at EF's konsensuspolitik er strandet. Det vil specielt være ærgerligt, fordi det vil udgøre det hidtil alvorligste nederlag for det europæiske politiske samarbejde, netop på det tidspunkt, hvor Østeuropa har brug for et sammenhængende politisk og økonomisk modspil. Men det går nok, og

Herregud, Balkan er langt væk. Det forhold, at de er begyndt at slå, viser blot, at de kun er halvt civiliserede dernede. Civiliserede mennesker - som vi - har forlængst opnået et konfliktfrit forhold til andre folk i eget land. Hvis det ikke kan være anderledes, så lad dem slå hinanden ihjel, indtil de kommer på bedre tanker. Til sidst bliver de nok modtagelige for vor kombination af forudsætningsløs ærlig mægling og økonomisk bestikkelse. Det kan ikke blive værre end Libanon. Der holdt det jo - vist nok - op efter 16 år. Ingen af vores soldater skal derned, før det bliver et næsten risikofrit halvferieophold som på Cypern. (Det er måske relevant at understrege, at freden i Libanon først blev opnået efter en langvarig og stadig mere massiv og direkte syrisk militær intervention.) Så langt væk. Man har ganske vist ikke erkendt muligheden, men kan godt leve med, at krigen spredes til terroristisk kamp mellem sydslaviske indvandrere i andre europæiske lande. Det er trods alt næsten 80 år siden, at Balkan-terrorisme ledte til en verdenskrig og op mod 60 år siden, at en fransk udenrigsminister blev sprængt i luften, fordi Frankrig støttede serberne.

De uundgåelige flygtninge fra krig, sult og undertrykkelse er foreløbig kun et problem for naboerne. Man håber intensivt på at undgå, at det forløb, som man ikke kan enes om at forsøge at styre, leder til krig med nabostaterne. Det kunne ske, hvis Serbien kræver at søge fuld kontrol over Kosovo og det selvstændighedssøgende Makedonien. Albanien har ganske vist erklæret sin interesse i det albansk befolkede Kosovo. Bulgarien og Ungarn har opbygget deres militær ved grænsen, men begge lande er så svage for tiden, at de uanset provokationer nok holder sig i ro. Hvis det alligevel skulle gå galt, kan vi trøste os med, at nok bliver det grimt at se på, men det er så langt væk. Endnu en grund til EF-tilbageholdenhed er, at en serbisk disciplineringsaktion støttes af EF-landet Grækenland, der ikke ønsker et selvstændigt Makedonien lige nord for den landsdel, hvor de »slavisktalende grækere« bor.

Spildte chancer

Vi kan konstatere, at Europa med sin politik på Balkan vil vække glæde i det nye russiske udenrigsministerium. Her ser man det som en primær opgave at sikre de russiske befolkningsgrupper i de tidligere sovjetrepublikker uden for Rusland. Vi legitimerer, uden direkte at ville det, en politik, der iboende truer med at gøre netop sådan i Ukraine og andre steder (men forhåbentligt ikke i De baltiske Lande), som Serbien gør så aktivt for serbere i nabolandene. Europæisk inaktivitet i sådanne nationsinterne forhold følger traditionen fra 1938-39, hvor det også kun gik ud over et lille land

langt væk, som man kun vidste lidt om. Det er frugtbart at overveje, hvad EF kunne have gjort, hvis man ikke havde ladet sig blokere af diplomatisk konservatisme samt spanske, franske og britiske interesser i at inddæmme nationale selvstændighedskrav på egen jord.

Tænk, hvis man havde lyttet til det enstemmige ekspertkor fra begyndelsen af 1991, hvor alle konstaterede, at statsdannelsen Jugoslavien var død, hvorfor det herefter drejede sig om at fremme og lette opløsningen og overgangen til en ny struktur med samarbejdende selvstændige stater. Med denne erkendelse som politisk udgangspunkt kunne man have fokuseret den europæiske indsats. Man kunne have koncentreret sig om at kræve parternes støtte til en ny grænsedragning, der i størst mulig udstrækning fulgte nationalitetsgrænserne, dvs. en grænsedragning på grundlag af princippet om national selvbestemmelse som i Slesvig i 1920. Sådanne grænser kunne garanteres og indledningsvis overvåges af en fredsbevarende styrke. Grænserne ville hverken svare til den ene eller anden parts maksimale krav. På grund af den kludetæppeagtige fordeling af nationerne ville det sandsynligvis indebære behov for folkeflytninger. Disse ville medføre krav om investeringer i genhusning m.m., men de ville som princip være meget vanskelige at afvise som grundlag, uanset hvilket samarbejde, der i fremtiden skulle være mellem republikkerne. Det ville efter al sandsynlighed have været nødvendigt med en ret kortvarig, men massiv, defensiv militær EF-tilstedeværelse med samme formål som FN-indsatsen i Namibia: At kontrollere en folkeafstemning og overgangsperiodens forløb samt herunder hindre anvendelse af magt fra en af siderne. EF's militære tilstedeværelse kunne have været reguleret efter, hvad der var mest acceptabelt i den pågældende republik, dvs. franske styrker i de rent serbiske områder og italienske i Kroatien-Slovenien. Efter sikringen af disse områder kunne mindre EF-landes styrker blive placeret i selve grænseområdet.

En sådan militær fredsskabende og reformstøttende indsats ville være begunstiget af det forhold, at den støttede en politik, der både var klar og politisk vanskelig at afvise. Det sidste på grund af, at den grundlæggende var fair og udtryk for et anerkendt princip i dette århundredes internationale politik. Den militære rolle ville være at levere et til politikken tilpasset instrument. Men hvad så? Den indtil nu gennemførte og overvejede indsats har primært været udtryk for interne markeringsbehov i fællesskabet. Den har skullet kompensere for en svigtende enighed om politikken over for de stridende parter. Observatørerne har været henvist til at rapportere til handlingslammede samt bistå ved humanitær indsats. En aktiv interven-

tionspolitik er stadig mulig, men den ville nu være mere risikabel og kræve en mere massiv magtdemonstration. Det skyldes de militære fordele, EF har tilladt serberne at skaffe sig. Man skulle indledningsvis forbyde forbundshæren at bruge luftrummet (som det sker i Irak) og havet. Deplojeringsen af EF-sikkerhedsstyrker til de serbisk hhv. kroatisk dominerede områder måtte gennemføres mere gradvist. Den efterfølgende pacificering af grænseområderne ville nu være risikabel og vanskelig, dog ikke nær så problematisk som den forestående FN-operation i Cambodja. Kampene i grænseområdet har sandsynligvis ødelagt basis for en folkeafstemning, som kunne danne grundlag for en ny grænsedragning samt folkeflytning. Grænsen måtte nu fastlægges mere arbitrært. På grund af det had, som kampene har skabt, vil der også være et længerevarende behov for en neutral overvågning af grænseområdet. Den væsentlige fordel ved en sådan løsning ville være, at EF blev bragt til at markere, at hvis et europæisk land ikke selv kunne finde en rimelig løsning på sine nationalitetsproblemer, måtte fællesskabet støtte en grænserevision, der skaber en ny statsgrænse i tættest mulig overensstemmelse med nationalitetsgrænsen. Dette vil for stater med store mindretal, som bl.a. de baltiske, understrege nødvendigheden af reel national ligestilling og aktiv integration. Man ville markere, at EF havde modnet sig politisk til at forstå sin afgørende rolle i stabiliseringen af verdensdelen. Herunder også, at de europæiske landes militære styrker havde fået en bredere sikkerhedspolitisk rolle end snævert statsligt og fælles selvforsvar. En rolle, der ikke nødvendigvis indebærer oversøisk indsats, kun det seje, til tider nok risikofyldte, men desværre nødvendige arbejde med at give varig krisehjælp til den politiske udvikling i Europa.

1993: Neutralitetens uendelige lethed

Weekendavisen, 10. september 1993

En væsentlig hindring på vej frem mod at anvende FN-styrker i en aktiv fredeliggørelse af verden, er disse styrkers indædte reaktion mod den nye rolle. MAN vil bare ikke. Enhver tale om at føre en politik, der mere direkte påvirker udviklingen i det tidligere jugoslaviske område, mødes med bred og effektiv modstand. Én årsag er den varierende blanding af kynisme, nationalegoisme, frygt, racisme og strudseoptimisme, som dominerer de europæiske stormagters syn på udviklingen og dens konsekvenser. Passiviteten støttes af militære chefer, der uanset blå baret eller national kasket forholder sig stærkt kritisk til alle forslag om en mere aktiv optræden.

Den sagkyndige militære modstand mod de muligheder for optrapning, der har været drøftet og senere er blevet gennemført mere eller mindre halvhjertet, har været hård. Den er blevet begrundet i truslen mod de styrker, der allerede var i området. Tilbageholdenheden er således umiddelbart set velbegrundet. Men den bygger i sine rødder reelt på en utilstrækkelig evne og vilje til at forstå og håndtere spektret af militære operationer mellem en traditionel fredsbevarende rolle og - i den anden ende af skalaen - en massiv krigsindsats for at opnå en hurtig, økonomisk og rimeligt glørværdig militær afgørelse - noget der hverken er realistisk på Balkan eller i Somalien.

Traditionelle og nye roller

FN's medlemslande har hidtil ikke vist evne eller vilje til at leve op til de krav til deres militære styrker, som ligger i FN's generalsekretærs »Handlingsplan for Fred« fra foråret 1992. Det samme gælder reaktionerne på de behov, som er opstået i eks-Jugoslavien og Somalien. Man kunne indtil 1991 i hovedsagen opdele FN's militære operationer i to typer. Enten var der tale om den klassiske - fra Mellemøsten og Cypern kendte - indsats som »fredsbevarer« i en bufferzone mellem to parter. Eller også skulle man sikre freden under en overgang fra borgerkrig til fredelige tilstande som i Namibia, Cambodja og El Salvador. I det første tilfælde skulle styrken optræde som upartisk skillevæg og forbindelsesled. I det andet skal man optræde som et upartisk gendarmeri. Dvs., at begge roller stiller krav om absolut neutralitet. Dette er ikke tilfældet med de nye roller.

Forebyggende indsættelse, beskyttelse af nødforsyninger, forsvar af sikre tilflugtsområder og korridorer mellem dem samt gennemførelse af fredspla-

ner og genetablering af sikre leveforhold, indebærer, at man lokalt optræder som part. FN-styrken skal optræde aktivt som tredjepart med militære midler på det internationale samfunds vegne for at gennemtvinge respekt for dets normer og beslutninger. Hidtil har de FN-styrker, der er indsat i de nye roller, været meget lidt tilbøjelige til at forstå og leve op til disse krav. Den eneste undtagelse er den fredsskabende indsats i Somalia, USA tog initiativet til. Tilbageholdenheden varslers ikke godt for fremtiden, idet det sandsynligvis netop er de nye typer af operationer, den umiddelbare fremtid kræver. De synes at være et nødvendigt værktøj i håndteringen af den aktuelle og forventelige internationale turbulens.

Symptomerne

Tilpasningsproblemerne tager mange former. Militære ledere fornægter sammen med ubetinget pacifistiske, nervøse eller nationalegoistiske politikere muligheden af en militær løsning, uden at begrebet defineres. Man ser bevidst ikke helheden, kun sit eget hjørne af missionsområdet. Anvendelsen af en mere massiv militær tilstedeværelse i regionen uden for aktuelle kampområder for at påvirke udviklingen gennem signalering af evnen til militær intervention, dvs. gennem anvendelse af militære midler i krisestyring, synes ikke at blive overvejet. På den anden side ignorerer man, at FN-styrkerne i eks-Jugoslavien på trods det fælles navn UNPROFOR løser vidt forskellige opgaver. Kun i det serbisk-besatte Krajina er man placeret i en nogenlunde traditionel bufferzone-opgave.

Men det traditionelle syn på FN-styrkers rolle præger også indsatsen i de andre områder. I Bosnien-Hercegovina tolkes et mandat, der reelt giver en betydelig handlefrihed, meget tilbageholdende. Man ønsker ikke at blive andet end en hjælpsom tilskuer. Man lader nødvendige nødforsyninger standse, gennemsnøge og delvis konfiskere, i stedet for med ingeniørmaskiner og konsekvent handling at gennemtvinge passage. De fleste enheder viser den yderste tilbageholdenhed med at udøve selvforsvar. FN-enheder afleverer gerne sine våben for at undgå at skulle markere holdning eller beslutsomhed - og roser sig derefter af handlingen. Man påstår, at forsvar af belejrede enklaver ikke er en veldefineret militær opgave, og opstiller styrkekrav, som var det nødvendigt at forberede forsvaret af et moderne Dien Bien Phu.

At man ved sine handlinger undergraver respekten for FN og dernæst mulighederne for at løse den stillede opgave, ses som de krigsførende parter skyld. Styrken opfatter det fortsat som sin første pligt at forblive neutral

overalt og i alle situationer, selv om dette er i modstrid med den stillede opgaves logik. Selv i Krajina ser man den stærkt tilbageholdende holdning. Da serberne krævede de tunge våben tilbage, som FN-styrken havde inddraget til bevogtede depoter, blev de umiddelbart udleveret af alle bortset fra canadierne, der med held nægtede.

I Makedonien er FN's rolle entydigt defineret som mulig part. Men på trods af dette synes det vanskeligt at bryde med gamle vaner. Det er, som om styrkens optræden er overlejret med rutiner fra fredsbevarende missioner, der i denne forbindelse er irrelevante. Dette kan meget vel være en følge af missionens nordiske karakter. Bortset fra den uønskede amerikanske tilstedeværelse er der ikke tegn på en dybere erkendelse af, at formålet med tilstedeværelsen i Makedonien indirekte er at afskrække de serbiske handlinger i Kosova, der kan få Balkan som helhed til at eksplodere.

Årsagerne

Der er mange årsager til konservatismen hos den militære rådgiver med og uden blå baret. Han er trænet til at understrege risici snarere end at satse på muligheder. Han rådgiver nu politikere, der er forvirrede i den nye verden og naturligt tilbageholdende med at tage skridt, der vil kunne få betydelige negative indenrigspolitiske konsekvenser. Men der er også andre forklaringer. Bortset fra indsatsen i Congo i begyndelsen af 1960'erne har de hidtidige FN-missioner som nævnt krævet neutral optræden af styrkerne. Der er ud over holdninger opbygget standardprocedurer, uddannelser og karrierer på disse missionstyper.

Den centrale rolle, neutrale lande og lande med en neutralistisk tradition har haft under FN's fredsbevarende virksomhed, kan have været med at skabe de bindinger til fortiden, der nu bidrager til trægheden. Denne tradition har også medvirket til, at der udsendes alt for let udrustede enheder. Men den organisatoriske træghed er ikke den eneste eller væsentligste kilde til problemerne. Den ligger dybere. FN-styrkerne er i det store og hele hentet fra lande, hvor dagligdagen er præget af fredelige rutiner.

At se sig selv som upartisk er en central del af det psykologiske selvforsvar, der stilles op, når en normal person placeres i et krigsområde uden at være deltager. Den umiddelbare reaktion er at opfatte de kæmpende som fundamentalt anderledes end en selv. Medens man selv er et fornuftsvæsen, er deres optræden uforståelig, uciviliseret eller sindssyg. Udsat for chikanerier og beskydning føler man sig i endnu højere grad anderledes end parterne.

Skyldsspørgsmål bliver uvæsentlige. Alle de kæmpende er skyldige. Man ignorerer forskel i ansvar for krigen i den naturlige stræben efter ikke at blive part - dvs. sindssyg som disse. Dette lettes af, at alle parter i en krig som den nuværende Balkan-konflikt ender med at begå uhyrligheder. Man overser, at det er helt urealistisk at forvente, at den indledningsvis mindst skyldige part fortsat reagerer med tolerance og tålmod, blot fordi dette ville hjælpe os med et sort-hvidt billede. Det er dog nok også bekvemt, at et sådant ikke findes. Man kan således se alle som nogenlunde lige skyldige og undgå at blive følelsesmæssigt involveret på én side. Hvis ens holdning til de kæmpende endelig afviger fra den rene afstandtagen, vil den som oftest blive præget af den part, som man lever iblandt, skal forhandle med, og derfor ser som mennesker.

Fra deres neutrale, i egen opfattelse moralsk højere niveau gør FN-styrkerne, hvad de kan for at dæmpe virkningerne af konfliktens ubegribelige og foragtelige vanvid. De stiller sig til rådighed som forhandlere på alle niveauer. Enhederne søger at mindske lidelserne hos befolkningen i de områder, de arbejder i. Alle mere sofistikerede og overordnede vinkler på konflikten ses som ret irrelevante i relation til deres indsats. Det kan måske godt være, at FN-styrkens tilstedeværelse giver parterne mulighed for at flytte deres styrker til nye områder og skabe lidelser her, men det sætter blot de forbedrede forhold i ens egen sektor i relief. Dette skel mellem én selv og de uciviliserede, uforståelige vilde, skaber en næsten uoverstigelig hindring for at overgå fra rollen som professionel neutral til at spille en aktiv rolle i konflikten på det internationale samfunds vegne. Det vil jo kunne medføre, at man bliver som de. Derfor er de fleste landes styrker yderst tilbageholdende med at udnytte de rammer, deres mandat giver.

En væsentlig hindring på vej frem mod, at FN-styrker anvendes i en aktiv fredeliggørelse af verden, er samme styrkers indædte reaktion mod den nye rolle. Denne modstand er forståelig på det psykologiske plan men i øvrigt skadelig, både for verden, dem selv og de stater, der opstiller dem. Den vil på kortere sigt kunne gøre den vestlige verdens militære styrker ret irrelevante, men vil selvfølgelig på længere sigt øge chancen for, at der bliver behov for dem i deres traditionelle rolle i statens forsvar ved grænserne.

1994: En oprører i diplomatiet (interview)

Politiken 22. maj 1994. Interview ved Ib Faurby.

I 'Operation Narva', en spændingsroman af Harry Winter om en sikkerheds-politisk krise i Baltikum, lykkes det en oberstløjtnant Eriksen fra Danmark at ophidse en lettisk nationalist, så dennes ansigtsfarve og hvide hår giver mindelser om de to kombattanters nationalflag. Oberstløjtnant Eriksen er let genkendelig som den 49-årige Michael H. Clemmesen, der 1. juni som oberst bliver Danmarks første forsvarsattaché i Riga, hvorfra han skal dække Letland og Estland.

Hvad laver en forsvarsattaché, Michael H. Clemmesen?

- Lærer mennesker at kende, så han kan rapportere hjem om, hvad der foregår i det pågældende land. Der er også tale om at hjælpe lande, der er ved at etablere sig efter 50 års besættelse.

Hvordan reagerer Rusland på vort militære samarbejde med de baltiske lande?

- Rusland burde ikke betragte det som andet end positivt. Det kan kun opfattes negativt, hvis Rusland som en imperiemagt ønsker at beherske de baltiske lande.

Hvad betyder jobbet for dig personligt?

- Det er en ny udfordring. Første gang, jeg var i de baltiske lande, var med Det Udenrigspolitiske Selskab, dengang Det Danske Kulturinstitut i Riga blev åbnet som følge af den indsamling, Politikens Herbert Pundik havde sat i gang. Vi besøgte også Estland og Litauen. Pludselig erkendte jeg, at de baltiske nationer, som vi hidtil havde betragtet som en del af Sovjetunionen - ja, af Rusland - var kulturer, der havde overlevet. Siden har jeg besøgt Tallinn og Riga adskillige gange. Jeg arbejdede også for, at Forsvarsakademiets stabskursus skulle besøge de baltiske lande umiddelbart efter selvstændigheden. Det betød, at vi i foråret 1992 blev det første vestlige stabskursus, der kom dertil.

Hvorfor blev du officer?

- Hvis man skal være ærlig, så er der lidt røvere og soldater i enhver dreng. Jeg havde besluttet, at jeg enten ville være historiker eller officer. Det var ikke sikkert, at jeg ville være officer, men jeg ville se nærmere på det. Jeg kom på Hærens Officersskole, og så blev jeg først historiker senere.

Det første oprør

Der står Frederiksberg på min dåbsattest, men da jeg var tre år gammel, konverterede min far til katolicismen, og vi flyttede til en landsby uden for Næstved, hvor min far fik en praksis som øjenlæge. Jeg forlod først Næstved, da jeg blev soldat. Fra 1968 og indtil jeg blev sendt til Bornholm i 1987, tilhørte jeg Gardehusarregimentet i Næstved, men har dog været mange andre steder med regimentets mærker på. Blandt andet FN-observatør i Indien og Pakistan i 1975-76. Og jeg har gjort tjeneste ved Forsvarskommandoen og ved Østre Landsdelskommando. Med afbrydelser læste jeg historie, indtil jeg i 1981 tog hovedfagseksamen. Jeg synes næsten det er mere spændende at læse historie end skønlitteratur. Det fascinerende ved historien er, at der er sammenhænge, der ikke er logiske.

Du er selv katolik.

- Ja, men må beklageligvis sige, at det er på en meget folkekirkelig måde! Men hvis jeg var aktivt praktiserende, ville det være inden for den katolske kirke og ikke folkekirken, som jeg føler, er lidt kedelig. Samtidig er jeg statsembedsmand, og det betyder, at hvis jeg f.eks. som chef for en militær enhed skulle komme i den situation at skulle begrave en soldat, uden at der var en feltpræst til stede, så måtte jeg forrette tjenesten efter det folkekirkelige ritual.

Hvad betyder det for dig, at du er katolik?

- Det giver en overordnet referenceramme. At være opdraget i et katolsk hjem og have gået i katolsk skole betyder, at ens verdensbillede bliver påvirket på samme måde som en dansk, ikke-ortodoks jøde eller dansk muslim har et lidt andet kulturelt krydderi end den, der er vokset op med folkekirken. Min katolske opdragelse har også gjort mig til en naturlig oprører mod autoriteter. Mit første oprør var mod den opdragelse, jeg fik på den katolske skole i Næstved. Hverken ledelsesstilen eller pædagogikken var helt moderne!

Kuede erhvervsfolk

I forsvaret bliver du også betragtet som lidt af en oprører.

- Det erhverv, jeg har, giver brede rammer for selvstændig optræden og initiativ. Hvis man blot optræder rimelig urbant, så forventes det, at man kommer med et modspil. Når jeg er sammen med erhvervsfolk, får jeg det indtryk, at de er betydelig mere kuede i forhold til deres foresatte, end officerer er. Så i hvert fald siden forsvaret ændrede ledelsesstil i slutningen af 1960'erne, har jeg ikke følt noget autoritært pres. Grundlæggende er intet af det, der er lavet i fortiden, ideelt. Alt skal løbende justeres. For ellers sygner

det hen og bliver ineffektivt. Jeg genlæser Parkinson's Lov en gang om året og morer mig hver gang.

Det er vel ikke mindst pga. din deltagelse i den offentlige debat, at du opfattes som en ukonventionel officer?

- Det startede ved en tilfældighed. I slutningen af 1970'erne sad jeg i Forsvarstabens Langtidsplanlægningsgruppe. Jeg blev bedt om at skrive en artikel for den daværende forsvarsstabschef, generalløjtnant G. K. Kristensen. Men han fandt artiklen for 'lyserød', så i stedet sendte jeg den til Information. Dengang var det ret usædvanligt, at en officer skrev i Information. Det var i fredsbevægelsernes dage, hvor man diskuterede store og væsentlige ting, som små ændringer i den nukleare balance! - Det betød også, at jeg kom med i Det Sikkerheds- og Nedrustningspolitiske Udvalgs første formandskab i 1981-83. Men i mit nye job vil jeg ikke længere kunne deltage i den offentlige debat.

Spørg Mik om hans fritidsinteresser, siger Grete Clemmesen drillende og ser op fra skemaet til orlovsansøgningen fra laborantstillingen. Men den vordende diplomat lader sig ikke provokere: - Jeg har været så heldig, at jeg har fået lov til at beskæftige mig med det, der interesserer mig - historie og muligheden for at møde mennesker med vidt forskellig baggrund. Og så er jeg lidt af en computer freak.

Farvel til fjendebilledet

Han er nu mere alsidig end som så. I sin karriere har gardehusaren anført hesteeskorte ved statsbesøg og under øvelser ledet kampvognseskadroner med en elan, der ville have vakt general de Gaulles beundring. Derimod gik der mange år, før Clemmesen blev bilejer. Pengene gik til bøger, hævder familien.

I de seneste år, hvor verden har undergået dramatiske forandringer, har han været leder af afdelingen for statskundskab og strategi på Forsvarsakademiet.

- Det har været en velsignet pestilens at skulle lave alt om. Det har været en stor udfordring for alle lærerne. Af og til syntes eleverne, det var frustrerende, at de ikke blot blev bekræftet i det gamle fjendebillede. Men det har været glædeligt at opleve, at kursusedtagerne i dag kræver, at vi prøver at se, hvilke opgaver forsvaret kan få i fremtiden.

Hvad skal en officer efter din mening have ud af at gå på stabskursus?

- Normalt er en yngre officer en specialist, men siden skal han være policy-medarbejder i flere forskellige jobs. Derfor skal man udvide hans horisont. Jeg tror på den gamle prøjsiske ide om generalstabsofficerer. Det bliver danskere skræmte over at høre. Men det drejer sig om at skabe selvstændige og kritisk tænkende mennesker med en så høj grad af civilcourage, at de tør tale deres foresatte imod og sætte spørgsmålstejn ved alt - indtil der er truffet en beslutning. Derefter skal beslutningen udføres effektivt.

Politisk uansvarlighed

Hvordan ser du det danske forsvars fremtid?

- Hvis man følger den linje, den nuværende forsvarsminister [Hans Hækkerup] har lagt, kan vi blive et godt eksempel for vore europæiske naboer. Vi skal opbygge et forsvar, der kan løse internationale opgaver og samtidig være i stand til at forsvare Danmark. Men desværre er der tendenser til politisk uansvarlighed. Der er nogle, der blot ønsker besparelser uden at have nogen klar forestilling om, hvad forsvaret skal kunne. Tag f.eks. diskussionen af missiler til flyvevåbnet.

De er en del af forsvarsforliget. Og så springer man i målet! Jeg savner hos SF og de radikale en eller anden opfattelse af forsvarets opgaver, der hænger sammen med virkeligheden. På den anden side er det min erfaring fra Det Sikkerheds- og Nedrustningspolitiske Udvalg og især fra Forsvarskommissionen i 1989-90, at der trods meningsforskelle er en vilje til at lytte og lære af hinanden i det danske sikkerhedspolitiske miljø.

2003: De danske væbnede styrker i fremtiden – en skitse fra sidelinjen

Militært Tidsskrift 132. årgang nr. 3, jun. 2003, s. 258-305.

”Forsvaret skal være førende i rettidig indsættelser af veludrustede, veludannede og velmotiverede styrker, der kan løse såvel de internationale som de nationale opgaver”

”Forsvarets enheder skal kunne kæmpe”

Citater fra Forsvarschefens Vision 2010 fra 2000

Forsvaret er nu i en fundamentalt ny situation. Der er en bred politisk enighed om, hvilke opgaver, der skal gives den entydigt højeste prioritet: *Flest mulige danske militære styrker skal opretholdes på et højt beredskab, klar til udsendelse som bidrag til internationale operationer.*

Alle erkender, at man må diskutere, om eller hvorledes værnepligten kan bidrage i den nye situation. Det samme gælder med hensyn til det frivillige bidrag, der på nuværende tidspunkt er samlet i Hjemmeværnet.

Det politiske pres for yderligere besparelser er væk. Forudsætningen er dog, at den måde, som Forsvaret vælger at anvende midlerne på, fra politisk side skal opfattes som sund og fornuftig.

Uanset, at NATO fortsat er i en alvorlig krise på grund modsætningerne op til Irak-krigen, er der ikke noget, der tyder på, at organisationens ledende medlemmer og bureaukrati nu er mindre enige end før om, hvordan landenes militære styrker bør se ud i fremtiden. Man ønsker afbalancerede styrker, der kan rykke af sted med kort varsel, som kan støttes effektivt under indsættelsen, og som kan afløses af det sendende land, når nødvendigt. Det indebærer, at hvis landet ikke ønsker at specialisere sig i væsentlig grad, må dets forsvarsstrukturer være så fleksible, at man kan levere nogle af de enhedstyper, fællesskabet har brug for, og gøre det hurtigt.

Den ovenfor citerede tekst fra Forsvarschefens 2010-Vision afspejler den nye situations krav. Det er også den vision, der er styrende for denne skitse. Danske militære styrker vil imidlertid ikke kunne bliver ”førende” på de

områder, som her nævnes. Det er dog med dybe reformer muligt at blive jævnbyrdige med nogle af de særdeles gode.

Forsvarets – og specielt hærens – udvikling i efterkrigstiden

Kilden til skitsen er forfatterens arbejde i et internationalt militært miljø i Baltikum i næsten 10 år. De tre baltiske lande har i denne korte periode oplevet en hurtigt skiftende målsætning for forsvarsstyrkernes opbygning, et forløb som Danmark fik fordelt over den meget længere periode fra 1945 til nu: Indledningsvis opbygningen af et uafhængigt selvforsvar, dernæst af et forsvar, der skulle kunne holde længe nok til, at hjælp kunne komme frem (for derigennem at opnå NATO-medlemskab). Efter 1999 har NATOs myndigheder krævet, at styrkeopbygningen skulle give højeste prioritet til styrker, der kunne deployeres ud af regionen.

Forfatterens rolle har i Baltikum indirekte og til tider direkte været rådgiverens. Dette kobledes tilbage til tiden som strukturplanlægger i Forsvarstabens Langtidsplanlægningsgruppe for godt 20 år siden og til perioden i Forsvarskommissionen af 1988. Det internationale militære miljø gør, at man langt klarere ser svaghederne i de fremgangsmåder, som er blevet ureflekteret rutine i det danske forsvar, der herefter i denne artikel benævnes de ”Danske Væbnede Styrker”, ligesom Søværnet benævnes ”Den danske Flåde”.

Kilderne til dette lille skrift er forfatterens samlede tjenesteerfaring, der afsluttes i Baltikum, nogle års forskning i dansk forsvars udvikling efter 2. Verdenskrig¹ og - med start for 25 år siden – ret resultatløse forsøg på at inspirere en forsvarsdebat i Danmark. Skitsens grundlæggende ideer blev formuleret til et seminar i DUPI 15. maj 2002 og derefter prøvet under undervisning på Forsvarsakademiet. I en mere færdig form blev de fremlagt 24. og 25. februar ved foredrag i Det Krigsvidenskabelige Selskab i København og Karup. Kommentarerne her ledte til justeringer og supplerende argumentation.

Skitsen er af naturlige årsager mest detaljeret på de områder, hvor den personlige viden er størst og mest ajourført.

1 Resulterede bl.a. i ”Udviklingen i Danmarks forsvarsdoktrin fra 1945 til 1969” i *Militärhistorisk Tidskrift* 1987, Stockholm 1987, ”Den massive gengældelses lille ekko. De taktiske atomvåbens rolle i dansk forsvarsplanlægning i 1950’erne” i *Danmark, Norden og NATO 1948-1962*, København 1991 og ”The Politics of Danish Defence 1967-1993” i *Adaptation & Activism. The Foreign Policy of Denmark 1967-1993*, København 1995.

Når man ser bort fra Den Danske Internationale Brigade, flådens kommende fleksible støtteskibe og flyvevåbnets nye transporthelikoptere, er forsvarrets struktur og virke internt i helt afgørende grad præget af forsvarrets situation og valg under Den Kolde Krig. Selv DIB er i sin kerne en "Brigade 70", den organisation som kom ud af hærens forsøg og strukturdiskussioner i 1960'erne. Også de fleste grundelementer i forsvarrets uddannelses- og personelstrukturer er nu ca. 3 årtier gamle. Der er endnu ikke indledt en grundlæggende analyse af, hvorfor vi valgte, som vi gjorde, med henblik på at afgøre, hvor stor del af dette arvegods passer til den forudseelige fremtids behov. Derfor indledes skitsen med en kort kritisk beskrivelse af forløbet.

Perioden fra 1950 til 1970

Denne periode var præget af opbygningen af dansk forsvar efter Besættelsen, og mod slutningen af perioden stod man med de grundlæggende strukturelementer og den infrastruktur, som man under pres fra de økonomiske realiteter mod slutningen af Den Kolde Krig gik i gang med at rationalisere og beskære. Strukturen havde ganske vist siden slutningen af 1950'erne altid været større, end man kunne opretholde med det forsvarsbudget, man fik stillet til rådighed indtil våbenhjælpen ophørte, og så længe et højt beredskab kunne bygges på uddannede værnepligtiges tjeneste, var dette endnu ikke et afgørende problem.

Forsvarets aktiviteter og beredskab var rettet mod at være klar til at kæmpe med et kort – timers til få dages - varsel.

Indtil slutningen af 1960'erne havde hæren lange øvelsesperioder i civilt terræn, og man gennemførte til tider øvelser i to partier, hvor øvelsesledelsen tillod fri føring fra begge parter, dvs. at man tillod, at begge kunne lære ved at dumme sig.

Perioden var også præget af en relativ intensiv professionel debat i åbne fagtidsskrifter samt af et udviklingsarbejde, hvis flagskibe for hærens vedkommende var "Brigade 70" og en ny, helt gennemarbejdet uddannelse af værnets officerer. Brigade 70 var bygget og udrustet til den "bevægelige forsvarskamp", hvor støtte fra taktiske kernevåben kunne kompensere for et for lille antal kampvogne. Men brigadens struktur var så afbalanceret og fleksibel, at den overlevede ændringer i doktrinen. Den var generelt velegnet til at løse de opgaver, der normalt blev givet til en panserinfanteribrigade.

De billige værnepligtige gjorde det muligt at opretholde næsten fuldt bemandede enheder i ”Dækningsstyrken”, og under de lange genindkaldelser fik kadreerne mulighed for at øve med fuldt bemandede enheder.

I slutningen af perioden voksede modstanden i ungdommen mod værnepligten. Forsvaret blev et væsentligt mål for det venstreorienterede ungdomsoprørs systemkritik. I modsætningen til i andre lande, herunder i nabolandet Norge, gav de danske politikere meget tidligt efter for presset. Dette hang dels sammen med spillet mellem et Socialdemokrati i opposition og et Radikalt Venstre i regeringsamarbejde med Venstre og Konservative. Men det var også et resultat af, at man fra alle politiske partier fandt det indenrigspolitisk for uønskeligt og derfor unødvendigt at give forsvaret den støtte, som nu var nødvendig, hvis Danmark selv skulle betale for afløsning af våbenhjælpsmateriellet, og hvis man skulle stå fast på 14 eller 12 måneders værnepligtstjeneste.

En nedprioritering af Forsvaret blev også set som udenrigspolitisk forsvarligt. Afspændingen sammen med terrorbalancen, gjorde, at forsvaret ikke længere skulle kunne kæmpe effektivt, kun bidrage lidt til NATOs afskrækkelse og være klar til at krisestyre, hvis Warszawa-pagten skulle vælge at teste alliancens vilje ved at øve pres på passagereglerne for de danske stræder.

Perioden fra 1970 til 1990

”... the complex problem of running an army at all is liable to occupy his (the future commander’s) mind and skill so completely that it is very easy to forget what it is being run for. The difficulties encountered in the administration, discipline, maintenance, and supply of an organization the size of a fair-sized town are enough to occupy the senior officer to the exclusion of any thinking about his real business: the conduct of war.”

I perioden blev hærens daglige beredskab hurtigt reduceret til en brand- og vagtstyrke, og forsvaret indrettede sig på den nye situation. Problemerne med værnepligten havde ganske vist haft rødder i tidens politiske holdninger, men de var også fremprovokeret af utidssvarende ledelsesstil og pædagogiske metoder. De reformer, der gennemførtes omkring 1970, blev afgørende for, at Forsvaret i løbet af de efterfølgende 10 år gradvis genvandt respekten i samfundet, og for at den fortsatte værnepligt vandt i popularitet.

Imidlertid blev dette ikke det eneste område, hvor Forsvaret nu reelt skiftede målsætning. Fra målet at opbygge kampklare enheder skiftede fokus nu til at tilnærme sig vilkårene på en civil arbejdsplads i så høj grad som muligt. I retrospekt virker det som om, at der ikke sås nogen grænser for, hvor langt man kunne gå ad den vej og samtidig have enheder, der kunne kæmpe effektivt, med minimale egne tab. Debatten af dette spørgsmål fandt aldrig sted. Det ville have været professionelt naturligt, om man fra forsvarsledelsens side løbende havde inddraget en sammenligning med udviklingen i andre lande.

I stedet valgte officerskorpset og Forsvarets øvrige fastansatte uden debat at realisere de fordele, som det nye fokus åbnede mulighed for. Dette skete indledningsvis ved at indføre generelle aldersgrænser, der gjorde, at godt halvdelen hærens officerer, jf. almindelig international professionel opfattelse, ville være for gamle til at gøre tjeneste i enhederne. Det er i dette internationale miljø den almindelige opfattelse, bygget på solide erfaringer, at i princippet bør ingen funktion i kamp-, artilleri- og ingeniørenheder, dvs. på bataljonsniveau, besættes af en person over 40 år.

Det skete dog i endnu højere grad ved at indføre civile arbejdstider, hvilket kombineret med meget begrænsede økonomiske muligheder for at betale for den nu stadig mere kostbare tjeneste om natten og i weekender, gradvis undergravede enhedernes uddannelseskvalitet.

Hærens øvelsesvirksomhed fjernede sig også i løbet af disse 20 år i stigende grad fra at være forsøg på at genskabe virkeligheden i kamp. I stedet for at tillade en reel "fri kontra" mellem to parter, kontrolleret af øvelsesledelsen støttet af sine kampdommere, blev feltøvelserne nu som oftest rene procedureøvelser, hvor den "primære øvelsetager" blev ekserceret gennem faste faser, hvor en bestemt taktisk situation blev "afviklet". Det blev ofte til "papirøvelser" med tropper, hvor man dog tog hensyn til, at mandskabet og

deres førere skulle have en ”god” oplevelse – i stedet for en realistisk og derfor til tider traumatisk oplevelse, der kunne bidrage til indlæring i dybden.²

Feltøvelser blev alt for ofte præget af dårlig og urealistisk taktisk anvendelse af terrænet og af svigtende sikringsdisciplin, men selv om de var på brigade- eller lavere niveau (hvor dette i modsætning til under store internationale øvelser var muligt) gentog man ikke den pågældende fase med henblik på at få et bedre resultat. Det blev også vanskeligt, fordi øvelserne blev stadig kortere, og man kom i stigende grad til at ignorere, at det er mørkt halvdelen af et år. Arbejdstids-, ressource- og sikkerhedsbegrænsninger gjorde det i næsten umuligt at gennemføre den uddannelse 24 timer i døgnet i ugelange øvelser, der kan skabe realistiske erfaringer og en grundig indarbejdelse af procedurer.

Det forhold, at enhederne skulle arbejde med en bemanning meget langt fra krigsstyrke, fjernede yderligere fra realismen og gjorde det umuligt at indøve korrekte procedurer og korrekt taktik. Dette skyldte dels, at den normerede bemanning af de fleste enheder var betydeligt under krigsorganisationens. At bemanningen var langt under fuld krigsstyrke skyldtes, at hæren prioriterede antallet af brigader og kampbataljonerne over en afbalanceret struktur. Det virkede udmærket i rapporteringen til NATO, men undergravede drastisk realismen i de øvelser, hvor chefer og stabe skulle lære deres profession. En helt afgørende svaghed var, at brigadernes logistiske støtteenheder, de nyoprettede trænbataljoner, blev drastisk nedprioriteret ved 1973-forsvarsordningen.

Ud over disse mangler var der væsentlige huller, fordi stampersonel, der var langtidsfraværende til civilundervisning, ikke blev afløst. Man måtte i en helt uholdbar grad simulere tilstedeværelse af personel og enheder.

2 Et par illustrerende eksempler fra 1980'erne:

- Øvelsesleder bliver kritiseret hårdt for at tillade, at delingsførere i et værnepligtskompagni fik en negativ erfaring på deres afsluttende øvelse. ”Fjenden” opholdt sig ikke, som normalt under øvelser (men sjældent i virkeligheden) i angrebsmålet, men udsatte kompagniet for et baghold på et uventet tidspunkt.
- Øvelsesleder kritiseres for, at et mønstret kompagni blev udsat for et så hårdt fysisk pres, at førerne fik problemer med at få soldaterne med. Presset var kun mildt i forhold til, hvad der måtte forventes i kamp.
- En chef kritiseres for at ikke at ladet en kampvognseskadron øve sig så urealistisk, som den plejede. Den skulle ikke have en realistisk uddannelse, men en positiv oplevelse.

Når feltøvelser gradvis bliver urealistiske, får det en negativ virkning på realisme og effektivitet i den øvelsesvirksomhed, der koncentrerer sig om at uddanne kadreerne, dvs. stabs- og signaløvelser eller instruktionsøvelser, hvor man befinder sig i terrænet, samt øvelser i taktisk træner og krigsspil. De situationer og løsninger, der anvendes under kadreuddannelse, må i meget stor udstrækning bygge på øvelsesledelsens erfaringer og indsigt. Hvis man ikke har praktiske erfaringer, der kan give ”papirøvelserne” realisme, mister kadreuddannelsen fokus og mister helt forbindelse med virkeligheden.

Hæren tillod, at føreres optræden under øvelser fik en karakter, der ville være selvmorderisk i krig. De bevægede sig rundt i terrænet med 1m² store kortplader, uden sikring. Man tillod, at kampvognseskadronschefer førte fra jeep, på trods af, at dette gjorde dem uegnede til at løse deres opgave i krig. Udrustningen af føringselementet for chefer for motoriserede infanteribataljoner forudså ikke, at de skulle føre bataljonen til fods.

Søværnets og flyvevåbnets øvelser er altid lettere at gøre realistiske, dels på grund af, at de finder sted på havet og i luften (udsat for vejr, men sjældent for det civile samfunds begrænsninger), dels på grund af, at de på grund af platforme, våbensystemers og kampmiljøes karakter effektivt kan støttes af datamatstøttet udfaldsanalyse. Dette er ikke tilfældet for hærens øvelser på taktisk niveau. Her må man i meget høj grad simulere virkeligheden for at skabe et godt øvelsesudbytte.

Kilden til realistiske landmilitære øvelser er øvelsesledelses og kampdommers veludviklede indsigt i, hvordan virkeligheden i kamp vil være. Denne indsigt skal altid have fire elementer:

- Studier i den nyere krigshistorie (og anden operationshistorie).
- Analyse af nye teknologiske muligheder.
- Stadig opmærksomhed for at opnå ny indsigt ved at studere udviklingen i udlandet.
- Realistiske feltøvelser, hvor det er mulighed for at prøve teorier om, hvad der vil være effektivt.

Det var desværre sådan i de to årtier efter 1970, at alle fire elementer i denne virksomhed, der skulle have sikret udviklingen i den landmilitære professionalisme, blev stadig mindre almindelige.

Denne bevægelse fra et forsvar, der reelt forberedte sig på at kæmpe, til en struktur, der ikke havde dette klare fokus, skabte hos nogle den opfattelse, at når det var ”for sjovt”, blot en NATO-rapporteringskulisse, og hvor aktiviteter jo skulle finde sted indenfor 40 og senere 37 timer om ugen, kunne man indrette sig så behageligt som muligt.³

Megen krigsplanlægning i de år udviklede sig til bureaukratiske forsøg på at etablere så omfattende plankomplekser, at man kunne fjerne den usikkerhed og behovet til at tilpasse reaktion til virkeligheden, som altid vil være krævet i krig. I andre planer forudsatte man i meget stor udstrækning, hvilke handlemuligheder fjenden ville have. Vi ved nu, at fjenden ikke ville have handlet ”indenfor den boks” vi havde forudsat. Begge måder at gribe planlægningen an på viste, at en betydelig del af officerskorpset havde forladt sit professionelle grundlag, forståelsen for, hvad der ville virke i kamp. Det blev ikke bedre af, at denne fiktive holdning til virkelighedens muligheder blev overført til øvelsesvirksomheden.

Man forudsatte, ligeledes helt uprofessionelt, at alle enheder, også de hurtigt mobiliserede, ville have fuld kampkraft og anvendelighed. Dette, uanset at vi kendte deres førere, også de uegnede, og godt kunne vide, hvilke enheder, der kun ville være meget lidt anvendelige. Vi diskuterede aldrig, hvordan man ville være tvunget til brutalt at afløse en betydelig del af førerpersonellet ved mobilisering for at undgå katastrofer.

Vi gik ud fra, at enhederne ville kunne køre direkte fra mobiliseringsstederne i krig, uden en intensiv efteruddannelse, der skulle ignorere sikkerhedsbestemmelser for fredstid for at forberede enhederne bedst muligt på kampens vilkår. De sidste officerer, der oplevede en sådan forberedelse, gjorde tjeneste ved Den danske Brigade i Sverige under 2. Verdenskrig. Man

3 Et par eksempler fra perioden.

- I begyndelsen af 1980erne forsøgte hæren at gennemføre nogenlunde realistiske inspektionsskydninger for kampvognsenheder. På grund af tjeneste- og uddannelsesvilkår i besætningerne (konstabler med løbende kontrakter) og kampvognsmateriels tilstand var resultaterne totalt utilfredsstillende. Hærledelsens reaktion var at foreslå, at man sænkede de allerede lave krav, så resultatet kunne blive tilfredsstillende, og udtrykte overraskelse, da de to inspicerede eskadronchefer afviste denne mulighed.
- I 1980erne efterlod en regionschef - uden nogen bemyndigelse ovenfra - i sin forsvarsplan regionens største havn uden forsvar. Havnen var eneste egnede landgangssted for en invasion,. For at undgå skade på den omkringliggende by gjorde han forswarets indsats i regionen meningsløs.

kan sammenligne denne ”NATO-rapportering” holdning til klargøring med den meget lange tid, alliancen nu – realistisk – regner med før, selv stående reaktionsstyrkeenheder bliver klar.

Både flyvevåbnet og søværnet har en veludviklet struktur for at håndtere havarier og andre ”særlige hændelser”. I denne periode savnedes en tilsvarende stringent metodik i hæren. Da en anvendelse af hexit-røg under en øvelse ved Livgarden ledte til dødsfald blev anvendelsen af dette meget vigtige øvelsesmiddel forbudt i en meget lang årrække. Dette undergravede i denne periode realismen i taktiske øvelser i afgørende grad. Ulykken skete på grund af en ung officers klare overtrædelse af sikkerhedsbestemmelserne. Han døde. Ved at undlade at placere ansvaret, hvor de rettelig burde ligge, i de foresattes svigtende vejledning, tilsyn og kontrol, beskyttede man personer, men ramte realismen i hærens uddannelse.

Hæren råder over meget særdeles farligt særligt materiel, herunder kampvogne og andre pansrede køretøjer. I stigende grad blev det umuligt at anvende logik i håndtering af sikkerhedsspørgsmål. Man indførte ukritisk civile vilkår.⁴

Efter 1990

Forsvaret var i perioden på den ene side påvirket af presset fra deltagelsen i de stadig mere krævende internationale operationer, der inspirerede en genprofessionalisering af de direkte involverede dele af kadrerne. På den anden side udviklingen stærkt hæmmet af den beskrevne arv af holdninger og strukturer fra de foregående 20 år.

4 Et par eksempler:

- I 1970erne blev åbne jeeps af typen M151 anvendt som lette ”spejder”-køretøjer. De havde en tendens til at ”rulle over” på grund af ”overstyring”. Det blev indskærpet, at personellet skulle anvende sikkerhedssele. I modsætning til de nuværende lette spejderkøretøjer var datidens uden styrtbøjle, og det var livsfarligt at sidde fastspændt, da dette hindrede, at soldaterne ved det ret ofte forekommende uheld blev kastet fri i stedet for at komme i klemme under køretøjet. Protester og forsøg på - logisk - at anvende motorcykelparallel og pålægge styrthjelmspligt blev afvist.
- Midt i 1980erne forsøgte en kampvognseskadronchef at få farlig håndtering af kampvogne på garageplads straffet med bøde, selv i de tilfælde, hvor vild eller tåbelig optræden ved et rent lykketræf kun ledte til mindre materielskade. Det var ikke muligt. Man skulle anvende de civile regler for trafikforseelser og forsikring, hvor straffen ikke afhang af forseelsens farlighed, men kun af, om, hvor galt det går. Dette var groft uforsvarligt, hvis man skal indlære sikkerhedsprocedurer. Men da man skulle nærme sig det civile samfunds vilkår mest muligt, var – og er – dette en irrelevant betragtning.

Forsvarspolitikerne som gruppe var i denne periode præget af varierende kombinationer af tre opfattelser:

For det første ønskede man at indkassere ”fredsdividenden”. Forsvaret havde været indrettet på at skulle møde en massiv trussel mod dansk territorium. Nu var den trussel væk, og det var indlysende for alle politikere, samt og ikke mindst for Finansministeriet, at der var mulighed for besparelser.

For det andet ønskede politikerne, men næppe Finansministeriet, at Forsvaret skulle deltage aktivt i de operationer, som det internationale samfund nu besluttede at iværksætte for at inddæmme virkningerne af de krige, der opstod efter Den kolde Krig, herunder også de ”borgerkrige”, som ledte til og fulgte sammenbrud af stater. Der er en lige linje fra indsatsen af korvetten Olfert Fischer under Golfkrigen over fredsbevarende indsats af alle tre værns enheder i ofte stadig mere krævende operationer i Kroatien, Bosnien-Herzegovina, Albanien og i NATOs krig mod Serbien om kontrollen over Kosovo og operationen i Makedonien, over den første danske styrkeindsats i internationale operationer udenfor Europa og Mellemøsten, på Afrikas Horn efter krigen mellem Etiopien og Eritrea, til kombinationen af kamp- og fredsskabende indsats i Afghanistan og indsættelsen af flådeenheder i krigen mod Irak og en blandet enhed efter denne.

For det tredje, og specielt i de første år, mente mange, at man ikke kunne vide, om den gode, sikre tid uden en trussel mod Danmark varede ved. Man skulle stadig bevare en vis evne til at forsvare Danmark. I sin simpleste, uargumenterede form er argumentet også, at Danmark skal bevare et nationalt forsvar, blot fordi vi er en selvstændig stat. At dette sidste synspunkt ikke giver meget vejledning i, hvordan forsvaret konkret skal indrettes, og hvor langt styrkeniveau og beredskab kan reduceres, gør det ikke let at forsvare dette synspunkt med konkrete argumenter.

Vægtningen af de tre krav varierede hos forskellige politiske grupperinger og hos den enkelte politiker igennem disse ti år. Generelt har der dog været tale om et gradvis skift mod en understregning af, at Forsvarets primære opgaver i den forudseelige fremtid ligger i bidrag til internationale operationer. Dette ledte først til, at man fra politisk side fastholdt først etableringen og derefter en høj prioritering indenfor hæren af den Danske Internationale

Brigade, derefter til indkøbet af transporthelikoptere til flyvevåbnet samt de fleksible støtteskibene til søværnet. Danmarks politiske ledelse har klart demonstreret, at den ønsker, at Forsvaret i størst mulig udstrækning skal kunne virke som en fleksibel ”værktøjskasse”, der gør det muligt for Danmark at reagere positivt på alle ønsker om bidrag til internationale operationer, som ses som værdige og relevante af vore primære samarbejdspartnere og den danske offentlighed.

Realiteterne ved tjenesten under internationale operationer medførte et pres på den arvede struktur og de arvede fremgangsmåder. Langt den væsentligste byrde fra den internationale tjeneste faldt på den yngste halvdel af officerskorpset, fordi uddannelses- og tjenestestruktur forblev uændret. Den eksisterende strukturs fundament af yngre reserveofficerer var i den nye situation ikke anvendeligt. Deres uddannelse og specielt deres tjenesteerfaring var for kort til, at de umiddelbart kunne løse de mere krævende opgaver under internationale operationer. Reserveofficerer varetog dog, som sædvanlig, en betydelig del af tjenesten som observatører. En større del af den ældre halvdel af officerskorpset passede alders- og erfaringsmæssigt ikke til de nye krav, og da slet ikke, hvis de internationale operationer indebar kampopgaver.

Hæren havde også ”flaskehalsproblemer” fordi en så stor del af de føringsstøtte- og logistiske enheder, som var afgørende i de nye opgaver, først ville blive formeret ved mobilisering. Selv nyetablerede enheder, som det helt moderne DIB-felthospital, kunne kun anvendes under øvelser eller ved mobilisering, fordi læge- og sygeplejepersonellet var bundet til deres normale arbejdsplads.

Det forhold, at hærens yngre officerer efter 1992 har haft en grundlæggende anderledes tjenesteerfaring end den ældre, normalt hjemmeblivende del, har skabt potentialet for et reformpres, der i stigende grad vil blive klart.

De yngre officerers sidste 10 år har været præget af gentagen erfaring med langtidstjeneste i et internationalt miljø, hvor de mere professionelt tænksomme har haft vanskeligt ved at undgå at se forskellen mellem vore egne fremgangsmåder og den måde, eksempelvis britiske eller franske enheder fungerer på. Den positive påvirkning fandt dog ikke kun sted under udetjenesten. Allerede under den forberedende uddannelse af enheden fik tjenesten et realistisk fokus. De ansvarlige chefer var interesseret i at

indhente relevant viden og erfaring fra udlandet, personellet var stærkt motiveret til at lære, og Forsvaret anvendte de ressourcer, der skulle til for at nå uddannelsens mål.

Men den positive oplevelse varede kun indtil hjemkomsten. Ved ankomsten til garnisonen landede man igen i en tjeneste domineret af arven af magelige ”for sjov”-holdninger fra den foregående periode, med meget få muligheder for at uddanne enhederne, og herunder sig selv, en situation som forværres af forsvarrets økonomiske situation. De oplever hjemme den hverdag, som de ældre officerer har fungeret i og grundlæggende accepterer som naturlig.

Det tog også tid at et omstille sig til de nye krav på andre områder. Enheder kom hjem med personel med alvorlige ”kampstress”-symptomer. Al professionel erfaring fra de seneste 50 år viser, at for at mindske risikoen for langtidsvirkninger er det nødvendigt, at holde gruppen, der har haft de belastende oplevelser, sammen, så at de kan i fællesskab kan håndtere nedbygningen. Indtil man genvandt sin professionalisme på dette område, sendte man blot folk på lang afspadsering, hos familien, der havde lært at klare sig uden ægtefællen i løbet af de foregående 6 måneder. Det er ikke mærkeligt, at der opstod alvorlige problemer.

Under 3-4 dages øvelser i Oksbøl er felthygiejne ikke noget større problem. Man mistede derfor simpelthen sin professionelle viden om, hvordan man bevarer sundheden i felten gennem procedurer og disciplin. Også det måtte hurtigt genlæres.

Den holdning til ”særlige hændelser”, som blev demonstreret under hexit-”ulykken” i den tidligere periode, fortsatte indtil den forfærdelige ulykke i Kabul ledte til etableringen af holdbare procedurer. Tidligere tragiske hændelser under hærens internationale operationer i 1990erne kunne med fordel have været udsat for tilsvarende undersøgelser for at kunne drage strukturerede og holdbare konklusioner. Sådanne er et afgørende element i professionaliseringen af kadren.

I løbet af disse 10 år har Forsvaret været under et stadigt pres. Det skulle ikke alene tilpasse sig den nye tids krav, men også reducere strukturen væsentligt. Det første er dog kun sket direkte knyttet til de internationale operationer.

I øvrigt bevarede man stadig en aldersfordeling og anvendelse af ressourcer og personellet, der næppe afspejler den nye situation. Nogle eksempler:

- Hærens menige stampersonel omfatter ca. 3.500 personer, men vel kun 7-800 er klar til udsendelse på internationale opgaver. Hvor er de andre? Sidder de i modsætning til forvaltningsreglerne i stillinger, der kunne bemandedes af civilansatte?
- Hvorfor har man som arbejdsgiver tilladt, at menigt stampersonel fra både hæren og ikke mindst flyvevåbnet har fået 60 års aldersgrænse, når dette allerede i fredstid er i modstrid med deres stillings indhold og krav - eksempelvis som brandmænd på en flyvestation?
- Hvorfor har vi så meget tungt materiel i hæren, og hvorfor er det spredt så meget, at der skal bevares specialværksteder og uddannelsesfaciliteter flere steder?
- Hæren bevarer store mængder personel, materiel og ammunition til mobiliseringsstyrken – og de tilhørende depot- og magasinområder. Hvorfor?
- Hvorfor har hærens reaktionsstyrkes enkelte enheder hele tiden været fordelt på mange tjenestesteder, når dette undergraver uddannelsen og enhedssammenholdets kvalitet?
- Hvordan skal støtten til Kongehuset finde sted under de nye vilkår?
- Hvorfor så mange tjenestesteder i alle tre værn, herunder bl.a. to artilleri- og logistik-tjenestesteder og næsten tomme kaserner i hæren, to flådestationer og tre fuldt flyoperative flyvestationer?
- Passer forsvarrets øverste ledelse til behovet?
- Passer forsvarets personel- og uddannelsessystem til fremtidens behov?
- Hvad er det frivillige forsvars og værnepligtens rolle nu?

NATOs ønsker – og diskussion af disse

De danske væbnede styrkers struktur- og holdningsarv set sammen med demonstrerede politiske ønsker om at have styrker klar, der er anvendelige til meget forskellige operationsstyrker, støder sammen med de holdninger, som USA og Storbritannien samt NATO-bureaukraterne har fremført med stigende hårdhed og præcision siden alliancens krig mod Serbien om Kosovos status i 1999.

Langt hovedparten af den europæiske landes militære styrker ses som utidssvarende og et grundlæggende spild af penge. De er kun byggede til invasionsforsvar af eget land eller nærområde, de er ikke ”afbalancerede” med støtteenheder (herunder ikke mindst ingeniør-, signal- og logistiske støtteenheder) til operationer langt fra hjemlandet. Styrkerne er på grund af, at de kræver en meget betydelig mobilisering af personel og civile ressourcer, ikke til rådighed med kort varsel. De er for store til, at det er øko-

nomisk muligt både at opretholde den nødvendige løbende opdatering med nyt materiel og gennemføre en intensiv og realistisk uddannelsesaktivitet. Derudover bygger de på værnepligten.

De i alliancen dominerende lande accepterer reelt kun enheder som relevante i den nye tid, hvis de er næsten fuldt fredstidsbemandet bemandet med kontraktansat personel, organiseret i afbalancerede grupperinger, der også indeholder stærke førings- med logistikenheder, har et højt aktivitetsmønster med realistisk uddannelse og gennemfører en løbende modernisering med det nyeste materiel.

Små lande, der ikke har mulighed for at opretholde mere alsidige styrker af denne type, skal efter, opfattelsen hos de toneangivende styrkeplanlæggeres i NATO's internationale civile og militære "specialisere". Disse lande skal kun opretholde enheder af én eller to typer, som man så var parat at stille til rådighed med kort varsel, når alliancen – dvs. de dominerende magter – finder, at man netop har brug for denne type elementer. En sådan embedsmand fra NATO's Internationale Stab konstaterede overfor forfatteren under et seminar i december 2002, at Danmark eksempelvis kunne koncentrere sig om at bygge et par bataljoner, der specialiserede sig i kamp i bebygget område, eller måske et par marineinfanteribataljoner.

Det ses ikke som et problem af fortalerne for en sådan specialisering, at den forudsætter,

- at man kender fremtiden og dens behov (de er altid lig behovet i de seneste 3-5 år),
- at landet accepterer, at det i afgørende grad bliver afhængigt af udenlandske uddannelses-, andre støtte- og stabsselementer og
- at man reelt logisk forudsætter, at landet altid vil stille disse styrker til rådighed for en eller flere overnationale myndigheder, dvs. i dramatisk grad forhåndsafgiver suveræniteten.

At man i et sådant valg – i sin rene form - vil mindske mulighederne for at løse de væbnede styrkers nationale fredstidsopgaver (fra støtten til statsoverhovedet over militær støtte i katastrofesituationer til tilstedeværelsen på havet og i luften) kan også ses som væsentligt.

Den dominerende opfattelse i NATO-hovedkvarteret af landenes styrkebehov er reelt både naiv og arrogant. *Naiv* ved at forudsætte at de mindre

lande i alliancen reelt vil opgive deres suveræne ret til selv at bestemme, i hvilke situationer de vil levere styrker til fællesskabet (og i denne situation kan man efter det sidste par måneder med god grund spørge, hvilket fællesskab?). Opfattelsen er *arrogant* ved at forudsætte, at fremtiden vil være en direkte fremskrivning af udviklingen fra 1999 til 2003, hvor Irak-krisen begyndte at skabe forvirring.

Irak-krisen demonstrerede, at NATO-samarbejdet (og det spæde militære samarbejde i EU) har ændret karakter. Uanset, om der i fremtiden er tale om en militær trussel mod et medlemsland eller om operationer udenfor alliancens område, kan man ikke længere regne med, at der opnås enighed. Det er sandsynligt, at nogle medlemslande, der har personel i alliancens multinationale stabe og som deltager i multinationale enheder, vil være uenige og derfor ikke deltager. Sandsynligvis skal vi i fremtiden se alliancen som en ramme for politisk og praktisk militært samarbejde mellem lande, der har nogenlunde samme holdning til et konkret problem eller som er generelt enige om betydningen af fortsatte tætte transatlantiske forbindelser (som nu Storbritannien, Polen, Danmark og de baltiske lande).

Mod fremtiden

Både NATO-bureaukraternes ønsker og erfaringerne med de danske politikeres ønsker gennem de sidste 10 år understreger, at landets væbnede styrker - med kun dage til ugers varsel - skal være i stand til at deltage i *internationale operationer*. Disse operationer kan finde sted under ekstremt forskellige klimatiske og terrænmæssige forhold – bjerge, ørken og jungle kan ikke længere udelukkes – og i situationer, der varierer fra klassiske fredsbevarende operationer til direkte kampindsats, som tilfældet var under vor kampvognseskadrons indsats i forsvaret af Tuzla og ved flyvevåbnets samt jæger- og frømandskorpsets indsats under den fortsatte krig i Afghanistan.

Den manglende mulighed for at forudse, hvilke styrker, der er brug for, og hvad de danske politikere vælger at sende, gør, at der er et klart behov for en meget høj grad af alsidig professionalisme og strukturel fleksibilitet i styrkerne.

Behovet for at kunne styre udgifterne ved udsendelse gør, at personellens kontrakter skal indrettes, så ekstraudgifter ved udsendelse mindskes mest muligt. Det har endvidere været et politisk ønske, at styrkernes struktur og bemanning skal sikre en betydelig udholdenhed i missionsområdet. Der

skal være mulighed for at kunne afløse den udsendte styrke uden at skulle foretage sig noget politisk ekstraordinært.

Det er et fællestræk ved alle de hidtidige internationale operationer, at det internationale samfund kontrollerer havene. Der kan være problemer med miner ved missionsområdets kyster og måske en mindre trussel fra missilbåde og kystforsvar, men egen side dominerer forbindelseslinierne til søs.

Nogenlunde det samme gør sig gældende med hensyn til situationen i luften. Modstanderen råder måske over intakte luftværnsenheder, som indledningsvis medfører en vis risiko, men generelt kan luftoperationer gennemføres frit. Den grundlæggende situation til søs og i luften gør, at operationerne i disse to miljøer under forudseelige internationale operationer i altovervejende grad kan koncentrere sig om den indirekte og direkte støtte til indsatsen til lands.

Det forhold, at vi ikke kender fremtiden, gør, at det må siges at være sund fornuft at bevare enhedstyper, der måske ikke er de mest nødvendige i forudseelige internationale operationer, men som må ses som et afgørende og effektivt element i en genetablering af styrker i den nationale forsvar eller til indsats i det europæiske nærområde. Hvis man fuldstændig opgiver en kapacitet, tager det under normale vilkår 15-20 år at genskabe den. Så der kan argumenteres for, at man bevarer kapaciteter – på et minimalt styrkeniveau – som det ikke logisk kan udelukkes, at vi får brug for i fremtiden.

At bevare en forholdsvis ”bred” styrkeprofil kan også være afgørende for de væbnede styrkers anvendelses- og udviklingsmuligheder. En hærofficer, der mangler praktisk erfaring fra samvirket mellem våbenarter i en brigaderamme er uanvendelig som stabsofficer, uanset om hans opgave er at bidrage til strukturplanlægning eller at planlægge og lede uddannelse samt operationer.

Danmark er ikke et af de mest sandsynlige mål for international terror, men ved at fastholde et robust samarbejde med lande som USA og Storbritannien, kan det langt fra udelukkes, at vi enten selv bliver ramt, eller at der gennemføres terrorhandlinger på dansk jord mod britiske eller amerikanske interesser. Terrorhandlinger kan ramme uden varsel, og indsatsen for at afhjælpe katastrofen eller etablering af stærkt øget bevogtning kan meget let gå langt ud over, hvad politi og beredskabsmyndigheder er indrettet til at håndtere.

Vort land trues i modsætning til andre ikke regelmæssigt af naturkatastrofer som jordskælv. Befolkningens sammensætning og temperament har i over 100 år gjort det unødvendigt at opretholde paramilitære politistyrker til opbakning af det normale danske politi. Derfor er det både logisk og økonomisk attraktivt at udnytte *forsvarets pulje af frivillige og mobilisable* elementer til at støtte det civile samfund i nødsituationer (som det allerede nu sker ved snebelastning, stormflodsberedskabet, is i farvandene, søredningstjenesten og miljøberedskabet).

Listen over enhedstyper, som de danske politikere i det sidste årti har ønsket at stille til rådighed for internationale operationer er meget lang.

Fra *hæren* brigade- og bataljonsstabskompagnier, panserinfanterikompagnier, kampvognseskadroner, lette opklaringseskadroner, ingeniørenheder og Jægerkorpset. På grund af friskningen via værnepligt til reaktionsstyrkekontrakter samt antallet af kampvognseskadroner har det været muligt at sikre de fleste af disse enheders udholdenhed i missionsområder.

Ingeniørenhederne, de lette opklaringsenheder og infanterienhederne har modtaget ny udrustning, der har gjort det muligt for dem at løse deres opgaver bedre (minerydningsmateriel og pansrede hjulkøretøjer). Artilleriet har ikke haft enheder deployeret, idet USA leverede ildstøtten til vore enheder i IFOR/SFOR i Bosnien.

Det nye reaktionsstyrke-felthospital er på grund af typen af bemanning meget kostbart at udsende og reelt umuligt at holde ude. Generelt gør bemanningen af hærens andre logistikenheder det vanskeligt eller umuligt at udsende andet end mindre elementer.

Jægerkorpsets begrænsede størrelse og det forhold, at hæren ikke råder over første classes infanterienheder gjorde det umuligt at opretholde en længere tilstedeværelse i Afghanistan.

Operationerne har været en hård belastning for kadrepersonellet i kampstøtteenhederne (telegraf- og ingeniørregimenterne).

En organisation af hæren, der tager direkte udgangspunkt i disse erfaringer, og hvor man fjerner alt fra hærens struktur, der ikke er relevant i "hjemlandsbeskyttelsen", bør tage udgangspunkt i erfaringerne fra den Danske Internationale Brigade og dennes karakter som "værktøjskasse". Næsten alle

personel- og økonomiske ressourcer skulle koncentreres om at vedligeholde og forstærke mulighederne for at kunne udsende, støtte og opretholde afbalancerede reaktionsstyrker.

For *flådens* vedkommende har korvetterne, undervandsbådene og Frømandskorpset været indsat. Fartøjernes opgave har været monitoring og kontrol af søtrafikken til støtte for sanktioner og blokadeoperationer. I modsætning til hæren, der normalt ikke har operationer i dansk område i fredstid, har søværnet til stadighed samtidig skulle opretholde beredskab og gennemføre operationer i syddanske, færøske og grønlandske farvande.

Det er åbenlyst, at flådens hidtidige specialisering i operationer i Østersø og Nordsø har skabt vanskeligheder og begrænsninger i flådens mulighed for at deltage i de internationale operationer. Forholdene er trange ombord på både korvetter og undervandsbåde, der ikke er bygget til lange patruljer i subtropiske eller tropiske farvande. En meget stor del af værnets fartøjer var for små eller for lidt sødygtige til at deployere til oversøiske opgaver. Man rådede ikke selv over skibsbaseret logistik. De landbaserede sømålsbatterier havde ikke en rolle i den nye situation.

For *flyvevåbnets* vedkommende har C-130 transportfly konstant været indsat og F-16 enheder har været indsat som jagerfly og senest også som jagerbombefly. De udsendte enheder har været ledsaget af logistik- og forbindelseselementer. Herudover har helikoptere fra hærens flyvetjeneste været indsat i Makedonien. Det har krævet en målrettet indsats for flyvevåbnet, der hidtil kun forberedte operationer fra de faste eller deployeringspladser i Danmark, at nå hertil. Dette også fordi personellens aldersprofil ikke svarer til behovet.

Da de hidtidige internationale operationer har fundet sted under entydigt allieret luftherredømme, og da Danmark ikke råder moderne luftværnsmissilenheder, der også har virkning mod ballistiske missiler, har der ikke været bud efter denne del af værnet.

Disse indledende betragtninger leder til et konkret forslag til, hvordan de væbnede styrker skal indrettes i de kommende år. Dette forslag vil lægge klar vægt på landstyrkerne. Den afgørende årsag er, at det er her, at de største behov for reformer findes. Behandlingen af landstyrkerne i denne artikel kan imidlertid danne den logiske ramme for andres detailbehandling af de andre to værn. Artiklen vil dog behandle flåden og flyvevåbnet i et

omfang, så der er etableret en basis for den efterfølgende behandling af de værnfælles strukturer.

Landstyrkernes fremtidige reaktionsstyrke

Hærens (eller efter den her forudsete integration af Hjemmeværnets personel i de respektive værn – *Landstyrkernes*) nuværende primære enhed, Danske Division, er ikke egnet som et bidrag i denne situation. Dens materiel er af middelmådig standard, det er tungt, den har kun en svag kadre og er i øvrigt baseret på mobilisering af hjemsendt personel af ujævn alder og kvalitet, og divisionens og brigadernes øvelses- og aktivitetsniveau har i en meget lang årrække ikke kunnet sikre kvalitet i kamp. Det vil kræve en fuld mobilisering, et par måneders intensiv og realistisk øvelsesvirksomhed samt en afløsning af en meget stor del af kadrer og mandskab at gøre divisionen klar til indsættelse i en type operationer, der må siges at være irrelevante i mindst det næste årti. Det samme gælder for de supplerende bidrag til det Tysk-Polsk-Danske Armékorps i Szczecin (Stettin), det såkaldte Multinational Corps Northeast (MNC NE) og i endnu højere grad for resterende kampgrupper.

Danmark bør tage initiativ til forhandlinger om at redefinere dette korpshovedkvarter til at være et relativt lille hovedkvarter, let at deployere, en organisation, der med supplement fra andre lande, kunne lede en mindre selvstændig international operation som den nuværende styrke ved Kabul. Man skulle gennem en modulær organisation af stabens elementer også tage højde for, at et af de i korpset deltagende lande kunne beslutte ikke at deltage i en given operation. Tysklands og Belgiens politik i NATO under Irak-krisen understreger nødvendigheden af strukturel fleksibilitet.

Et alternativ er at søge det danske landmilitære reaktionsstyrkebidrag knyttet til et reaktionskorps som det britisk-ledede Allied Command Europe Rapid Reaction Corps (ARRC).

Danske Division nedlægges som panserinfanteridivision, men bevares i fundamental ny, reduceret form, organiseret efter det ”værktøjsskapsprincip” som den Danske Internationale Brigade (DIB) i dag reelt virker efter. Den nye organisation bør dog gøres mere afbalanceret ved en procentvis kraftig forøgelse af de hidtil for svage kampstøtte- og logistiske støtteenheder. Der er tre primære årsager til, at ”divisionen” bevares:

For det første, fordi det er nødvendigt for at sikre en myndighed, der kan lede den nødvendige kraftigt intensiverede uddannelses- og øvelsesvirksomhed af brigadestabene og brigaderne. En brigadestab kan ikke uddanne sig selv effektivt.

For det andet fordi et hovedkvarter på dette niveau er nødvendigt, hvis Danmark skal have mulighed for at overtage ledelsen af en ”sektor” en periode under en lidt mere krævende operation.

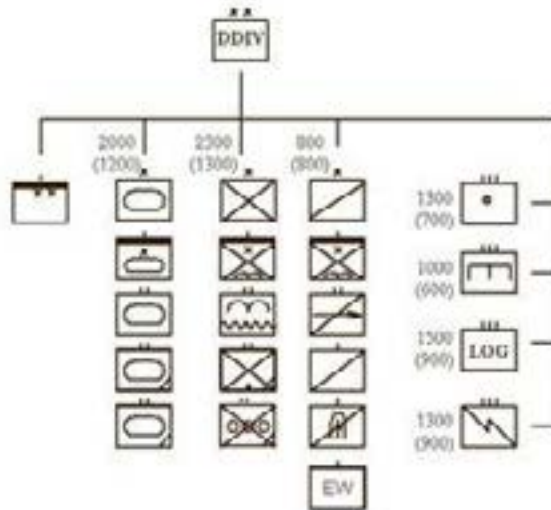
For det tredje, fordi udholdenhed under operationer gør det nødvendigt, at man ikke løber tør for kvalificerede føringsenheder efter 6 måneder. Blot at bevare DIB med sit ene brigadehovedkvarter, som foreslået fra politisk side, gør at man derefter skal overgå til uhensigtsmæssige ad hoc føringsstrukturer, der giver øget risiko for fejltagelser og tab af menneskeliv. At koncentrere sig om én stående brigade vil heller ikke kunne levere den samme fleksibilitet, udholdenhed i missionsområder og brede professionalisme, som en større, mere blandet divisions-”værktøjskasse”.

Divisionen vil, selvom den i givet fald godt kunne operere samlet, primært skulle ses som en puljeorganisation, hvorfra der kan udtages passende skræddersyede kombinationer af kampenheder og støtteenheder.

I modsætning til den nuværende hær, der skal opstille fire pansrede brigader og et stort antal andre enheder, vil ressourcerne i den her forudsatte landmilitære reaktionsstyrke kunne anvendes fokuseret. Antallet af pansrede kampbataljoner kan således reduceres fra 14 – inklusive opklaringsbataljonerne - til 3, og mængden af artillerienheder kan reduceres tilsvarende, da dette alligevel vil give nok ”værktøj” af disse typer i divisionen. Derimod tages der højde for det nu udækkede behov for højt kvalificeret let infanteri, der kan give de væbnede styrker rådighed over enheder, der kan supplere og afløse specialstyrkerne samt danne et forstærket grundlag for rekruttering til disse.

Langt hovedparten af alt fastansat militært personel i landstyrkerne skal gøre tjeneste ved i divisionen (i modsætning til hvad nu er tilfældet i DIB). Den del, der er til rådighed for daglige aktiviteter og udsendelse, er på 6.400 (heraf 800 officerer og 5.600 stampersonel, det sidste svarende til hærens nuværende stampersonels samlede tal). Tallet omfatter også i en vis udstrækning hærens nuværende våbenarts-skolestruktur, der herefter placeres

i direkte støtte af reaktionsstyrker. Men tallet omfatter ikke garnisonernes støttestruktur eller bidrag til den landmilitære hjemlandsbeskyttelse eller støtten til Kongehuset.

Både den fulde styrke på 10.000 og den rådige styrke på 6.400 er fordelt ligeligt på kamp- og støtteenheder. 6.400 svarer reelt til selvstændig brigadegruppens styrke, men den valgte organisation medfører, at politikerne har et langt større spektrum af muligheder, end en homogen brigade ville give. Reservedelen, ca. 3.800, er på forskellige typer af kontrakt dækket uddannelse eller beredskabskontrakter. Tallet på stampersonellet er valgt på grundlag af erfaringerne med de nuværende kontrakttyper.

En således koncentreret anvendelse af landstyrkernes ressourcer vurderes at betyde, at en "skræddersyet" task-force på op til totalt 2.500 kan deployere med 14 dages varsel og derefter vedligeholde dette niveau 1½ år. De skal kunne danne "ramme" om en multinational styrke af brigadestørrelse. En større styrke kan sendes ud med 30 dages varsel, men uden mulighed for, at niveauet kan vedligeholdes.

Det er klart, at en sådan fokuseret koncentration om en landmilitær reaktionsstyrke vil kræve en totalt ændret anvendelse af personellet, og herunder ikke mindst stampersonelnormerne. Det kan virke helt urealistisk at stræbe efter en så betydelig klargjort styrke, når vi i en årrække har haft vanskeligt ved at udsende og friske først 1.500 og senere 1.000 soldater, selvom en

betydelig det af de, der sendtes, kom direkte fra afsluttet værnepligtsuddannelse, hvilket ikke er tilfældet her. Det skyldes, at vi har været vant til en helt ufokuseret anvendelse af personellet. Man skulle jo også uddanne og administrere krigsstyrken, hvilket bandt en meget stor del, så den ikke var til rådighed for udsendelse. I denne skitsestruktur skal enhver norm, der ikke anvendes i reaktionsstyrken, begrundes. Det, der ikke kan leve op til dette krav, skæres bort. Værnepligtige, der har tegnet stampersonel- eller beredskabskontrakter efter 3 måneders grundlæggende uddannelse, gennemfører uddannelsen ved de kun delvis bemandede dele af brigader/regimenter.

Ud over de dele af divisionen, der er til rådighed for udsendelse, vurderes behovet for personelnormer til at være ca. 2.300 (ca. 1.000 under uddannelse under en stampersonel- eller reservekontrakt, ca. 800 civile og ikke-reaktionsstyrkepersonel i brigaders/regimenters skoler og garnisoner, samt ca. 500 fraværende på kontrakt dækket civil uddannelse (hvor de kun indgår i reaktionsstyrkens reserve)). Dvs. at divisionen som helhed beslaglægger 8.700 af de væbnede styrkers personelnormer.

Der etableres et omfattende udvekslingsprogram mellem divisionens enheder og enheder i udlandet – med det klare formål at samle ideer til udvikling og forbedringer på alle områder. Programmet kan gennemføres med såvel allierede som med andre, hvor sproget ikke er en hindring. Uddannelsen af divisionens underlagte stabe sker bl.a. gennem CPX og krigsspil i og udenfor Danmark, herunder i krævende terræn i udlandet – tilpasset pågældende brigades missionsprofil. Divisionen er ansvarlig for koordination af brigadernes uddannelsesaktiviteter indbyrdes og i forhold til støttevåbenarterne.

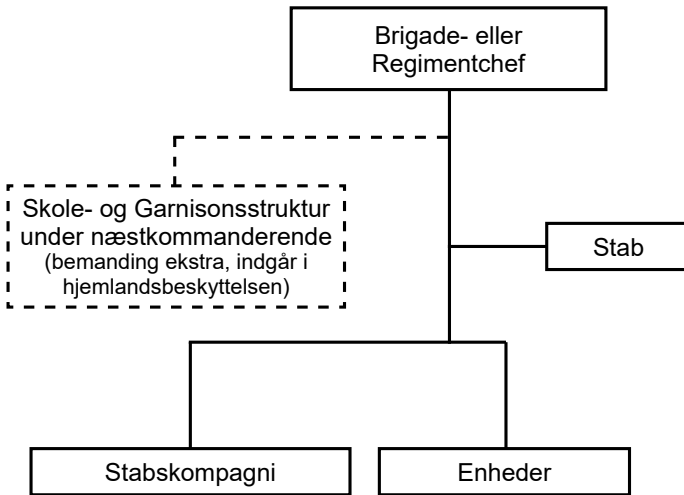
Brigaderne og regimenterne er hver samlet i én garnison, hvor al uddannelse indenfor dette våbenspeciale finder sted, herunder både føreruddannelser for officerer og sergenter samt tekniske uddannelser knyttet snævert til våbnet.

Det er et meget væsentligt formål med denne samling af al praktisk viden indenfor våbnet i én garnison at skabe et frugtbart miljø for professionel diskussion og udvikling. Det er en central pligt for både brigade-/regimentschefen at lede og fremme denne debat.

De tre brigadestabe og stabskompagnier er tilpasset grundlæggende forskelligt materiel og opgaver. I den forstand svarer de mere til flådens eskadrer

end de hidtidige brigader. De er dog – i modsætning til regimenterne – organiseret til at kunne føre en troppeenhed, sammensat fra divisionens pulje af enheder til at løse en given opgave. Denne mulighed øves intensivt.

Brigade- og regimentstabe er overfor divisionen ansvarlig for doktrinudvikling indenfor egne enhedstyper, regimenterne dog kun i snæver teknisk forstand. Samvirkedoktriner er et brigadeansvar.

Panserbrigaden med stabskompagni uddanner og fører tre panserbataljoner med kampvogne og infanterikampkøretøjer, hvoraf to er tunge, udrustede med moderne kampvogne og infanterikampkøretøjer, og den tredje er let, udrustet med en familie af moderne hjulkampkøretøjer (amfibiske, transportable i middeltunge transportfly som C-130).

Brigaden leder samvirkeuddannelsen med divisionens øvrige pansrede enheder. Bortset fra det selvkørende, pansrede artilleri, er pansret kampstøttemateriel (som f.eks. brokampvogne) placeret i denne brigades garnison. Brigaden har ansvaret for at følge og udvikle taktik og metoder for indsættelse i centraleuropæisk terræn samt ørken. Den samvirker, som nu DIB, med 1. Britiske Panserdivision.

Brigadens fulde reaktionsstyrkebemanning er 2.000, heraf er 1.200 officerer og stampersonel altid tilstede, under uddannelse og øvelse eller udsendt. Hver bataljon er på ca. 600, brigadestabskompagniet på ca. 200.

Brigadestabskompagniet, I bataljon og bl.a. kampvognseskadroner/ panservognseskadroner i de to andre bataljoner er fuldt opstillede i fredsstyrken (200 i hver bataljon). Personel på midlertidigt fravær (f.eks. under kontraktbetalt civil uddannelse) indgår ikke i dette tal, hvis der er tale om fravær af en længde og karakter, så de ikke umiddelbart kan udsendes. Så indgår de i tallet for reservepersonel og forvaltes som sådan. Alt andet ville være at fortsætte de tidligere, særdeles utilfredsstillende, uddannelsesvilkår.

Dele af kadren til de to kun delvis bemandede bataljoner anvendes som instruktører i brigadens uddannelsesenheder og på skolen. De indgår dog ikke i skolens grundlæggende bemanning.

Hvis Danmark lader sig inspirere af nogle de ”førende” lande, må al fører- og nøglepersonel, inklusive chefen, gennemgå – eller få opdateret – deres uddannelse som kampvognskommandør. Hovedformålet er at dette nøglepersonel, som tilsvarende nøglepersonel på en flyoperativ flyverstation, opnår detailforståelse for underførerernes ”arbejds miljø”, og får et bedre grundlag for at lede udviklingen af taktik og procedurer.

Dette kan dog også ses som nødvendigt, fordi føring af en ”kampvognstung” panserbrigade – i modsætningen til føringen af en panserinfanteribrigade - i nogle situationer under offensiv indsættelse må ske med en specielt indrettet kampvogn som kampstade i stedet for fra et andet pansret føringskøretøj. Det skete eksempelvis i 7. britiske panserbrigade under 1991-Golfkrigen og sandsynligvis igen under i nogle faser under det nye angreb på Irak.

Sådanne krav om praktiske færdigheder hos en oberst og hans nærmeste hjælpere ses i dag i almindelighed ikke som afgørende nødvendige.⁵ Det skyldes antageligt en utilstrækkelig forståelse for, at god taktik er bygget på en opdateret dybdeforståelse af eget materiels tekniske muligheder og mangler, underlagte, naboenheders og foresatte føreres styrke og svagheder, egen enheds uddannelsesniveau og sammenhæng, samt selvfølgelig på en

5 Det skal her gentages, at alt personel i divisionens reaktionsstyrkedel, inklusive cheferne for brigader og regimenter, forudsættes at være under 45 år gamle – når de afgår fra stillingen. For at besætte en af disse stillinger skal en officer med demonstreret dynamik og kreativitet have virket som bataljons- henholdsvis afdelingschef i våbnets reaktionsstyrke. En entydigt succesrig tjeneste som brigade- eller regimentschef er en forudsætning for at blive divisionschef. En ligeledes entydig succesrig tjeneste som divisionschef er for en officer fra landstyrkerne en forudsætning for at kunne blive Chef for Forsvarets Operative Styrker. Kun med så hårde kriterier vil det være muligt at genskabe operativ ekspertise og respekten for denne i de danske landstyrker.

realistisk opfattelse af modstanderens styrke og svaghed på samme områder. God taktik er ikke en ukritisk efterlevelse af det taktiske reglements vejledning.

Infanteribrigaden med stabskompagni uddanner og fører tre elite-infanteribataljoner, der opretholder hvert sit speciale, eksempelvis:

I Bataljon: Luftmobile/amfibieoperationer i samarbejde med flåden.

II Bataljon: Luftmobile/operationer i mindre krævende bjergterræn.

III Bataljon: Indsættelse i byområder (bataljonen udrustet med panserede hjulkøretøjer til oplæring og transport og samvirker jævnlige med elementer fra III Bataljon i panserbrigaden).

Brigaden leder samvirkeuddannelse med tilsvarende udrustede elementer fra divisionens kampstøtte- og logistiske enheder. Bataljonerne har tæt samarbejde med tilsvarende enheder fra andre lande (herunder det britiske og hollandske marineinfanteri for I. Bataljon og norske og polske enheder for II. Bataljon). Den er ansvarlig for udvikling af dansk forsvars ekspertise i alle typer operationer for "let" infanteri – uanset terræn og klima.

Brigadens fulde reaktionsstyrkebemanding er 2.300, heraf er 1.300 officerer og stampersonel altid tilstede. Brigadestabskompagniet er på ca. 200 og I. Bataljon på ca. 700 i fredsstyrken, de to andre bataljones fredsstyrke er på ca. 200 hver, heraf dele af stabskompagniet og et infanterikompagni. Personel på midlertidigt fravær (f.eks. under kontraktbetalt civil uddannelse) indgår ikke i dette tal. Hvis der er tale om fravær af en længde og karakter, så de ikke umiddelbart kan udsendes, indgår de i tallet for reservepersonel og forvaltes som sådan. Dele af kadren til de to kun delvis bemandede bataljoner anvendes som instruktører i brigadens uddannelsesenheder og på skolen.

Brigaden må lægge afgørende vægt på alt personels aktive deltagelse i "ekstrem" sportsudøvelse, f.eks. krævende skisport, triatlon, faldskærmspring, paragliding, sportsdykning, terræncykling, kampsport, bjergbestigning, osv. Dette gælder også alt førerpersonel. Dette fremmes gennem "adventure"-træning. For at støtte denne profil flyttes en således fokuseret afløser for Forsvarets Gymnastikskole til brigadens garnison og integreres i brigadens skole.

Brigadens bataljoner er den primære basis for rekruttering til de danske væbnede styrkers specialenheder, som de britiske faldskærmsbataljoner er det for Special Air Service.

Opklaringsbrigaden med stabskompagni uddanner og forbereder at lede indsættelsen af specialstyrker (herunder det forstærkede Jægerkorps og Frømandskorpset, hvis de to korps sammenlægges, som foreslået fra politisk side), nye højmobile lette hjulopklaringsenheder, samt elektronisk krigsførelse- og opklaringsdroneenheder.

Brigaden uddanner sine enheder til også at kunne samvirke operativt som en selvstændig enhed, ildstøttet fra langtrækkende artillerivåben eller fly og støttet logistisk af helikoptere eller transportfly. Nøglepersonellet skal således uddannes og udrustes til at lede direkte flystøtte til landstyrker.

Ved at etablere denne brigade og give den et stående stabskompagni opnår divisionen udholdenhed i missionsområder, idet man har mulighed for at skifte mellem tre føringsenheder, som det ville have nødvendigt, hvis Danmark havde accepteret udfordringen at lede en brigadesektor i Irak. Men dette valg fremmer også muligheden for at udvikle og prøve typer af indsættelser, hvor opklaringsmidler, ildstøtte og specialstyrker anvendes alene i løsningen af en operativ opgave.

Brigaden opretholder et tæt samarbejde med flyvevåbnet samt med tilsvarende enheder fra andre lande. Den er ansvarlig for udvikling af dansk forsvars ekspertise i specialstyrke og opklaringsoperationer – uanset klima og terræn. Alt personel, ca. 800, er altid til rådighed for udsendelse. Personel på længerevarende civile kurser er placeret i infanteribrigadens II eller III Bataljon.

Som i infanteribrigaden, der er placeret i en nabogarnison, lægges også ved opklaringsbrigaden vægt på alt personels aktive deltagelse i ”ekstrem” sportsudøvelse, som f. eks. krævende skisport, triatlon, faldskærmspring, paragliding, sportsdykning, kampsport, bjergbestigning, osv. Samtidig kræves for alt personel deltagelse i sprogundervisning i ikke-vesteuropæiske sprog samt studier af udvikling i mulige indsatsområder.

Artilleriregimentet er bl.a. opstillet med tre afdelinger: en pansret artilleriafdeling, en langtrækkende raketkasterafdeling, der senere evt. kan afløses af andre langtrækkende ildstøttemidler, samt en let, helikoptertransportabel ildstøtteafdeling. Det indeholder også specielle artillerimålklaringsmid-

ler, der som raketkasterafdelingen løbende samvirker med og uddannes af opklaringsbrigaden.

Regimentets totale reaktionsstyrke er på ca. 1.300, heraf er 700 officerer og stampersonel altid tilstede. Regimentets lille stabsenhed, målopklaringsenheden, en del af afdelingernes stabsenheder og et batteri pr. afdeling er fuldt opstillede i fredsstyrken. Personel på midlertidigt fravær (f.eks. under kontraktbetalt civil uddannelse) indgår ikke i dette tal, hvis der er tale om fravær af en længde og karakter, så de ikke umiddelbart kan udsendes. Så indgår de i tallet for reservepersonel og forvaltes som sådan. Dele af afdelingernes kadre anvendes som instruktører i regimentets uddannelsesenheder og på skolen. Regimentet er ansvarligt for udvikling af dansk forsvars ekspertise i ildstøtte – uanset klima og terræn.

Ingeniørregimentet er modulært sammensat. Dette gør, at man i givet fald også kan formere en ingeniørenhed, der passer i korpsramme, selvom dette ikke er det væsentligste mål i sammensætningen af modulerne. Vægt på nye typer ingeniørmateriel for at spare personel. Indeholder elementer til ammunitions- og minerydning, konstruktionstjeneste, og ingeniørstøtte til panser- og infanteribrigaderne.

Regimentets totale reaktionsstyrke er på ca. 1.000, heraf er 600 officerer og stampersonel altid tilstede. Regimentets lille stabskompagni og dele af de forskellige moduler er fuldt opstillede i fredsstyrken. Personel på midlertidigt fravær (f.eks. under kontraktbetalt civil uddannelse) indgår ikke i dette tal, hvis der er tale om fravær af en længde og karakter, så de ikke umiddelbart kan udsendes. Så indgår de i tallet for reservepersonel og forvaltes som sådan. Dele af afdelingernes kadre anvendes som instruktører i regimentets uddannelsesenheder og på skolen. Regimentet er ansvarligt for udvikling af dansk forsvars ekspertise i ingeniørtjeneste – uanset klima og terræn.

Telegrafregimentet er modulært sammensat. Det indeholder således elementer, der efter omstændighederne kan anvendes i korpsramme til støtte af divisionen eller til fjernt deployerede dele af divisionen. Vægt på avanceret materiel for at spare personel.

Regimentets totale reaktionsstyrke er på ca. 1.300, inklusive divisionens føringsenhed (der i alt væsentligt er lig med regimentets stabsenheds fredsstyrke). Heraf er 900 officerer og stampersonel altid tilstede. Dele af de forskellige moduler er fuldt opstillede i fredsstyrken. Personel på midlertidigt

fravær (f.eks. under kontraktbetalt civil uddannelse) indgår ikke i dette tal, hvis der er tale om fravær af en længde og karakter, så de ikke umiddelbart kan udsendes. Så indgår de i tallet for reservepersonel og forvaltes som sådan. Dele af afdelingernes kadre anvendes som instruktører i regimentets uddannelsesenheder og på skolen. Regimentet er ansvarligt for udvikling af dansk forsvars ekspertise i signaltjeneste – uanset klima og terræn.

Logistikregimentet er ligeledes modulært sammensat. Det skal med organisationen både være muligt at støtte højintensive operationer med hele divisionens styrke i Europa, eventuelt i korpsramme, og lavintensive operationer med en danskledet, multinational brigadegruppe udenfor Europa. I begge tilfælde skal regimentet, med støtte fra flådens og flyvevåbnets logistiske ekspertise, kunne anvende sø-, evt. flod- og luft- og helikoptertransport. Der lægges vægt på investeringer i nyt logistisk materiel for at spare personel. Regimentet indeholder et felthospital, det nuværende DIB-hospital, med en bemanning, der tillader umiddelbar udsendelse af en væsentlig del.

Regimentets totale reaktionsstyrke er på ca. 1.500. Heraf er 900 officerer og stampersonel altid tilstede. Regimentets lille stabskompani og dele af de forskellige moduler er fuldt opstillede i fredsstyrken. Personel på midlertidigt fravær (f.eks. under kontraktbetalt civil uddannelse) indgår ikke i dette tal, hvis der er tale om fravær af en længde og karakter, så de ikke umiddelbart kan udsendes. Så indgår de i tallet for reservepersonel og forvaltes som sådan. Dele af afdelingernes kadre anvendes som instruktører i regimentets uddannelsesenheder og på skolen. Regimentet er ansvarligt for udvikling af dansk forsvars ekspertise i hærlogistik – uanset klima og terræn.

Med så dybe yderligere reduktioner kan det forekomme formålsløst at forsøge at bevare *kamptropregimenters navne*. Hvis man alligevel skulle vælge dette, kunne man vælge at lade brigadernes bataljoner overtage den traditionsbærende rolle, eksempelvis Jydske Dragon-, Bornholmske Dragon- og Gardehusarbataljon ved panserbrigaden og Den Kongelige Livgarde-, Marine-, og Prinsens Livregiment-bataljonen ved infanteribrigaden.

Flåden

Den detaljerede analyse, som den landmilitære reaktionsstyrke har fået i dette skrift, finder forfatteren det ikke korrekt eller muligt at udsætte flådens eller flyvevåbnets enheder for. Det er der andre, der bør gøre. Her kun generelle bemærkninger.

På mange måder, herunder strukturplaner, er *flådens* udvikling på et hensigtsmæssig spor. Den er på vej væk fra sin tidligere ”specialisering” i maritime operationer i Østersøen. Med bygningen af de fleksible støtteskibe og en videreudvikling af den Taktiske Stab opnår værnets en evne til fleksibelt at deltage i – og lede mindre – maritime operationer på samme måde, som den landmilitære reaktionsstyrke ville få efter en etablering af den ovenfor skitserede reaktionsdivision. En gruppering af støtteskibene med patruljeskibene, plus de nye transporthelikoptere og enheder til indsats på land, vil kunne give mulighed for med kort varsel at bidrage med et betydeligt taktisk integreret værnssælles element til et bredt spektrum af internationale operationer, fra humanitær- eller evakueringsindsats til bidrag til interventionsoperationer. Fartøjernes grundlæggende fleksible konstruktion skaber et meget stort antal muligheder – hvis disse til stadighed øves.

Både de fleksible støtteskibe og patruljeskibene giver stærkt forbedrede muligheder for at levere danske bidrag til de embargo-operationer, som korvetterne hidtil har deltaget i.

Det forhold, at værnets allerede nu næsten helt er gået over til stampersonel i sin bemanning, gør situationen her lettere end i landstyrkerne.

Som i landstyrkerne er der mulighed for yderligere geografisk samling af værnets – til to steder i landet, heraf kun en enkelt hovedbase – for derigennem at fremme den videre udvikling af et professionelt miljø, og spare udgifter til støttestruktur og -personel.

Værnet bevarer med den fleksible Flyvefisker-klassen evnen til at operere i de danske farvande, herunder til at gennemføre sømineoperationer.

Den kritik, der fra forskellig side rettes mod undervandsbådsvåbnet, virker uforståelig. Selvfølgelig kan man komme i en situation, hvor der ikke findes økonomisk mulighed for at opretholde denne enhedstype. Der er imidlertid ikke tvivl om, at det er i dansk interesse at bevare national undervandsbåds-ekspertise på alle områder, såvel operationer, logistik som uddannelse. Det er let at miste, men meget tidskrævende at retablere. Undervandsbådsvåbnet er særdeles velegnet under alle typer operationer i de europæiske farvande, og den planlagte type, der er større end vore normale kystundervandsbåde, skaber denne bredere anvendelighed. Hvis dette kan ske i et multinationalt samarbejde, hvor man opretholder fælles uddannelses- og logistiske strukturer og sparer ressourcer, er dette ønskeligt. Karakteren af verden i dag gør,

at der ikke er noget afgørende i vejen for et tæt samarbejde med Sverige, der vil anvende samme type.

Den kritik, som NATO angiveligt har rettet mod en fortsat dansk prioritering af et ”konventionelt” ubådsvåben er ikke særlig logisk. Her er der tale om, at landet kan komme til at bidrage med en frontteknologisk kapacitet, som meget få andre lande kan tilbyde. En moderne udholdende undervandsbåd som en Viking-klasse, har en profil, der ikke genfindes hos vore allierede. Den kan som således give et unikt bidrag, og ikke kun til kystnære operationer.

Flyvevåbnet

Flyvevåbnets tilpasning til reaktionsstyrkeopgaverne kan føres betydeligt videre end nu. Det indebærer, som i landstyrkerne, en fundamental ændring af stampersonellets profil, herunder en dramatisk og hurtig foryngelse. De aldersgrænser, der gælder for landstyrkernes reaktionsstyrkeelementer, gælder nu også i flyvevåbnet.

Man anvender betydelige ressourcer for at opretholde betydeligt flere myndigheder end nødvendigt. Der ses ikke at være behov for at opretholde mere end én operativ hovedbase. At samle alt her ville både give betydelige besparelser og grundlaget for et bedre professionelt udviklingsmiljø.

Som i de to andre værn bør den mobile føringsenhed og mobile logistik gives fast struktur (men ikke sikringselementer eller ingeniørelementer, de kan udsendes af landstyrkerne). Den skal ikke dimensioneres til selvstændigt at lede mere krævende flyoperationer. Under sådanne vil den skulle supplere allierede stabe. Men den skal eksempelvis kunne lede helikopteroperationer til støtte for en mindre danskledet operation. Når den mobile radar ankommer, bør den ikke fast opstilles efter traditionel dansk flyvevåbentradition, hvor semi-mobile enheder blev stationære, og mobile blev semi-mobile. Den skal stadig bemannes og øves som mobil enhed.

Luftværnsmissilekspertisen bevares, men i et element, der både indeholder hærens nuværende lette luftværnsenheder og et lille antal helt moderne mellemdistance våbensystemer, der som de sidst udviklede udgaver af Patriot-missilet har en grundlæggende anti-missil kapacitet. Disse samplaceres med flyvevåbnets øvrige enheder og uddannes samme af værnet, men vil med samme sandsynlighed kunne udsendes til luftforsvar af en hærenhed eller en havn som af en flyveplads. Dette samarbejde skal til stadighed øves.

Hvis der bliver mulighed for dette, gennemføres der en fortsat udvikling af de væbnede styrkers flytransportkapacitet, og samarbejdsmetoderne mellem værnene med anvendelse af hele den samlede helikopterkapacitet testes og udvikles konstant.

Det skal undgås, at de nye transporthelikoptere blot behandles af flyvevåbnet som en rigelig erstatning af redningshelikoptererne. Transporthelikoptererne skal først og fremmest ses som en ressource for landstyrkerne og flåden. Det er disse to værn, der skal tage stilling til en eventuel situationsbestemt bevæbning og anden udrustning af helikoptererne så de bedst muligt kan virke under landstyrkernes luftmobile indsættelse henholdsvis fra flådens fartøjer.

Der skal iværksættes et arbejde med at vurdere det fremtidige behov for bevæbnede helikoptere til landstyrkerne og flåden. Den nuværende arv af materiel passer ikke nødvendigvis til fremtidens behov.

Den næste generation af kampfly i flyvevåbnet (forudsættes at være Joint Strike Fighter), skal i princippet opretholdes på samme moderniseringsniveau som samme fly i det amerikanske flyvevåben. Dette betyder, at antallet af fly må reduceres betydeligt, så dette bliver økonomisk realistisk.

De samme meget absolutte krav gælder kampflyenhedernes uddannelsesniveau og kampberedskab. Uddannelsesniveauet kan kun fastholdes gennem et sådant niveau gennem et intensivt øvelsesprogram sammen med amerikanske og andre enheder i udlandet. Niveauet kræver også, at man kan fastholde et betydeligt antal af meget rutinerede piloter, noget der bliver umuligt, hvis antallet af piloter reduceres sammen med antallet af fly. Et ”sug” fra den civile luftfart kan så totalt ødelægge enhederne. Dette problem kan kun løses med en kombination af tiltag.

Et første skridt er at øge pilotraten til 2½-3 pr. fly. Dette øgede antal piloter er også nødvendigt for at have tilstrækkelig mange til at kunne vedligeholde værnets deltagelse i længerevarende internationale operationer. Det bliver nødvendigt at fastholde et betydeligt antal piloter på reservekontrakter ved at gøre disse kontrakter både attraktive for piloten og hans selskab. En vej er også at integrere rutinerede piloter fra andre europæiske NATO-lande på fast udveksling. Det ville f.eks. kunne være attraktivt for polske flyvevåben-officerer, men udvekslingsaftaler med Storbritannien og USA vil også være nødvendigt for at kunne inspirere og fastholde af en høj kvalitet i enhederne.

Hjemlandsbeskyttelsen og andre opgaver på eget territorium

Ingen af de dele af de væbnede styrker, der tidligere havde opgaver i invasionsforsvaret, bevares i denne skitse. Kun, hvor en kapacitet må ses som afgørende for at kunne genskabe et forsvar af dansk område, kan dette retfærdiggøre, at denne type enhed bevares for at opretholde en ekspertise, der ellers ville være meget tids- og ressourcekrævende at genskabe.

Dette vil sige, at de resterende opgaver, som der skal opretholdes struktur og beredskab til at løse, er følgende:

- Flådens og flyvevåbnets suverænitetspåstand, redningsopgaver, miljøopgaver, osv.
- Flådens og flyvevåbnets opgaver på Færøerne og Grønland.
- Værnenes støtte til samfundet under ekstreme klimaforhold, herunder is- og sneberedskabet ved flåden og landstyrkerne, stormflodsberedskabet o.l.
- Værnenes støtte til Kongehuset

Hertil kommer de opgaver, som terrortruslen mod Danmark indebærer. En del af dette indebærer kun en forstærkning af eksisterende opgaveløsning, herunder først og fremmest flyvevåbnets jagerberedskab og flådens farvandsovervågning. På landjorden vil der være tale om behov for øget overvågnings- og bevogtningsstøtte til politiet, behov for en øget ammunitionsrydningskapacitet og et forstærket beredskab til støtte for samfundet ved angreb med masseødelæggelsesvåben.

Medens Hjemmeværnet som *organisation* ikke længere afspejler den nye situation, gør det forhold, at de væbnede styrkers professionelle elementer, og specielt landstyrkerne, må koncentrere sig om at forbedre evnen til international indsats, at det er en god idé at fortsætte med at have *frivillige elementer* i de væbnede styrker. Flere af de overfor nævnte opgaver kan løses rationelt med en indsats af frivillige eller med støtte fra frivillige elementer.

Marinehjemmeværnets nye fartøjsmateriel gør, at denne del af Hjemmeværnet naturligt hører hjemme i flåden, idet dens indsats allerede finder sted i direkte støtte til dette værn.

Også i resten det landmilitære hjemmeværn findes elementer, der passer naturligt ind i de resterende opgaver i ”Hjemlandsbeskyttelsen”. Der kunne

ske en justeret udrustning af den nuværende såkaldte ”3.000-mandstyrkes” infanterikompanier. Kompagnierne kunne, med en ændret udrustning og uddannelse, løse en væsentlig del af de nævnte opgaver på landjorden, på samme måde som marinehjemmeværnet gør det i farvandene. Dette kunne ske, hvis hvert kompagni blev udrustet med en håndfuld pansrede bælte køretøjer.⁶ Hvert kompagni skulle også indeholde ammunitionsrydningshold, og være udrustet med moderne ABC-spore- og beskyttelsesmateriel, begge hold uddannet af Ingeniørregimentet.

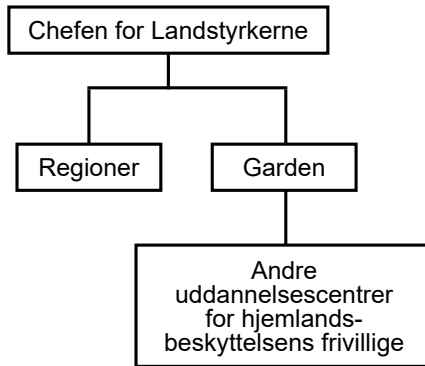
Behovet for støttepersonel i stormflodsberedskabet fortsætter. De nuværende politikompagnier og virksomhedshjemmeværnsenheder vil også kunne gives roller i den nye situation, hvis politiet arbejdede aktivt for at fjerne de procedure-hindringer og måske lovgivningsmæssige problemer, der findes nu. Der vil så også være behov og mulighed for at kunne løse et antal andre bevogtnings- og overvågningsstøtteopgaver under anti-terrorberedskabet.

Det er imidlertid klart, at næsten alle opgaver på landjorden i hjemlandsbeskyttelsen vil være i direkte støtte af politiet, og hvor dette ikke er tilfældet, er de til støtte løsningen af andre opgaver i katastrofesituationer, hvor politiet har en central rolle.

Dette betyder, at der ikke længere er behov for afløsere af lokalforsvarsregionerne med andet end en forbindelses- og føringscelle, der samplaceres med den regionale politichef i direkte støtte af hans indsats. Dette igen stiller meget store krav til seriøsitet og disciplin hos landstyrkernes frivillige personel.

6 Pansret mandskabsvogn M113 passer ikke i den landmilitære reaktionsstyrke, og en håndfuld af de nyeste kunne anvendes i disse enheder, udrustet som sanitetskøretøjer – resten af denne type pansrede køretøjer udgår af de væbnede styrker, da de ikke passer med brigadernes profil.

Landmilitære Hjemlandsbeskyttelses
Produktionsorganisation

Den mest ressourcekrævende del af de væbnede styrkers støtte til Kongehuset er Den Kongelige Livgardes vagtkompagni og den til denne enhed knyttede støtteorganisation og infrastruktur. Derefter kommer Kongeskibet Dannebrog og Gardehusarregimentets hesteeskadron.

Jo mindre de væbnede styrker er blevet, jo mere de bliver rettet mod international indsats, desto relativt mere krævende er opgaven at støtte Kongehuset, jo vanskeligere er det at gøre støtten, og specielt vagtkompagniets indsats, til en naturlig og integreret del af aktiviteterne.

De mange ressourcer og de mange anvendte værnepligtige mandår, der bliver anvendt, har imidlertid haft en serie af positive, afledte virkninger. Livgarden producerer gode, velmotiverede soldater, og en betydelig del af hærens officerskorps starter deres tjeneste ved dette regiment. Det er i de senere år lykkedes Livgarden at afbalancere behovet for at bemane vagtkompagniet med det varierede behov for uddannelsestid i de enheder, som uddannes. Vagtkompagniets synlige indsats gør sammen med Kongehusets popularitet, at de væbnede styrker via indsatsen opnår en betydelig ekstra goodwill i befolkningen.

I den nye situation vil det ikke være muligt at fortsætte som hidtil. De positive generelle virkninger af Livgardens indsats knytter sig til den positive holdning hos de værnepligtige, som her uddannes og hjemsendes. Den hænger også sammen med muligheden for at bevare 12 måneders værnepligtstid ved regimentet, hvilket har gjort det muligt at afbalancere de forskellige, modsatrettede krav. Med de nuværende arbejdstids- og fe-

rieregler ville blot selve vagtkompagniet skulle være på over 300 stampersonel, for at kunne klare både gennemsnitsstørrelsen og spidsbelastningen af "Blå Vagt", og denne styrke ville ikke kunne uddannes eller anvendes til andet under normale fredstidsforhold. En post bemanded 24 timer stiller nu krav om 8 mand. Hertil kommer bemanning og andre udgifter på Gothersgade Kaserne, stampersonelbemanning og udgifter af Dannebrog samt stampersonelbemanning og andre udgifter af Gardehusarregimentets hesteeskadron. Dette alt sammen uden den positive virkning, som opnås gennem Livgardens positive motivering og påvirkning af et stort antal unge gennem værnepligtstjenesten der.

Dette gør det indlysende, at en afskaffelse af værnepligten måtte lede til fundamental revurdering af de væbnede styrkers støtte til Kongehuset. Også en reduktion af uddannelsesetidens længde, som forudsat i denne skitse, vil stille krav om ændringer.

Her vælges at anvende regimentets styrke til at give den ansvaret for al grundlæggende uddannelse af personel til landstyrkerne. Vagtkompagniet bemannes med personel, der efter den grundlæggende uddannelse tegner en speciel "Blå Vagt"-kontrakt, hvis elementer om arbejdstid sikrer, at størrelsen af kompagniet kan kontrolleres. Den kan følges af en rådighedskontrakt, der gør det muligt for kompagniet at trække på ekstra personel under spidsbelastninger. Regimentet integrerer hesteeskadronen og benævnes "Garden".

Fra det nuværende hærhjemmeværn overtager Garden ansvaret for central uddannelse og opstilling af frivillige i hjemlandsbeskyttelsens landstyrker. Decentral uddannelse og opstilling af de frivillige overtages af et Garden underlagt mindre antal uddannelsescentre.

For at sikre et fortsat højt professionelt niveau for Gardens officerskorps på trods af den dræbende gentagne rekrutuddannelse, gør disse også tjeneste i Infanteribrigadens enheder.

Behovet for personelnormer til at opretholde denne struktur vurderes, for landstyrkernes vedkommende, at ligge i størrelsesordenen 1.000 i Gardens faste bemanning, inklusive personel i Vagtkompagni og uddannelsescentre for frivillige. Hertil kommer 1.000 årsværk for værnepligtige. Dvs. at det totale behov ligger på ca. 2.000 personelnormer.

Sammen med divisionens total bliver det samlede personeltal for landstyrkerne "produktion" 10.700. Hvis man lægger de nuværende tal for hæren sammen med 2/3 af hjemmeværnets nuværende personelnormer bliver tallet i størrelsesorden 16.300.

Selv med bemanning af værnstaben, officersskole, kadetter og officerer på længere varende kurser, bemanning af den landmilitære del af materielkommandoen og den landmilitære bemanning af værnsfælles og udenlandske stabe giver forskellen på 5.600 normer meget betydelige muligheder for reduktioner. Det samme er sandsynligvis tilfældet for de andre to værns vedkommende.

Værnenes stampersonel samt værnepligten

Med 1973-forsvarsordningen besluttede man, at hæren skulle have en stående styrke på 8.500 mand med menigt stampersonel, stamsergenter og linjeofficerer. Styrken skulle danne dækningsstyrkens kerne (de fem brigaders samt divisions- og korpstroppers væsentligste elementer), en styrke på et meget højere beredskab og med bedre uddannelsesniveau, end det have været muligt at opnå gennem den fortsatte uddannelse af værnepligtsenheder. Det viste sig ikke muligt at rekruttere det nødvendige antal konstabler, og mange af dem, som det lykkedes at få til at tegne kontrakt med til de relativt få, reducerede infanteri- og artillerienheder, der skulle bemandedes med stampersonel, var af alt for dårlig kvalitet.

Erfaringerne fra 30 år siden gør det klart, hvor vanskeligt det vil blive at få succes nu, hvor det mislykkedes dengang. På den ene side kan man sige, at forsvarets omdømme dengang var meget ringere end nu. På den anden side var ungdomsårgangene fortsat meget større end nu. Dengang var den væsentligste vej til at tiltrække ansøgere kontakten til forsvaret under værnepligtsuddannelsen samt tilbuddet om optjeningen af betalt civil uddannelse, "CU" i løbet af tjenesten. En vej til direkte rekruttering, som dengang lokkede mange af de gode unge mænd, som det lykkedes at få fat i, kom ind som 16-årige lige efter skolen. Det er en mulighed, der nu ikke længere eksisterer, og som slet ikke kan genskabes med henblik på anvendelse i reaktionsstyrkeopgaver. Det er efter Forsvarets erfaring dengang og senere meget usandsynligt, at det er muligt at rekruttere og fastholde en landmilitær reaktionsstyrke af en sådan størrelse, at den er afbalanceret og en fleksibel "værktøjskasse", og derefter stadig "friske" den med nyt personel, så presset fra internationale operationer ikke undergraver fastholdelse. Uden værnepligtskontakten til ungdommen er det med sikkerhed en fiktion.

Dette skal også ses i sammenhæng med, at aldersfordelingen af alt personel i en reaktionsstyrke – herunder stampersonellets - må holdes inden for snævre rammer. I underafdelingerne hører personel over 35 år ikke hjemme. Et par enkelte personer på afdelings-/bataljonsniveau kan vel være tæt på 40 og i brigadens-/regiments reaktionsstyrke et par op mod 45 år. Men ældre personel hører simpelthen ikke hjemme her. Ingen person hører hjemme i reaktionsstyrkerne, der ikke kan opretholde niveau i fysisk træning og anvendelse af personligt våben som enkeltkæmper.

De grundlæggende typer kontrakter må være åremålskontrakter og 35-års-kontrakter, begge med selvvalgt blanding af bonus og støttet uddannelse. En åremålskontrakt kan evt. følges af en reaktionsstyrkereservekontrakt, der kan udstrækkes til udgangen af det 35. år.

Kontrakter for nogle enkelte af sergentgruppen kan fortsat gå længere, men ikke for menigt stampersonel, og personel ældre end 35, 40 hhv. 45 hører ikke hjemme i myndighedernes reaktionsstyrkeelementer.

De senere års tendens med at give en stadig større del af stampersonellet kontrakt til 60 år er en ufokuseret anvendelse af Forsvarets ressourcer. Det bryder også med det grundlæggende princip, at alt Forsvarets personel i princippet er civilt, hvis det ikke er indlysende klart, at stillingen må besættes af en person med militær uddannelse og ansættelse. At anvende stampersonel som vagtpersonel eller chauffører i garnisoner er et sådant misbrug af normer. Civil ansættelse eller udlicitering er den naturlige løsning.

Under beskrivelsen af landstyrkernes reaktionsdivision indgik grove tal for tjenstgørende personel og reservepersonel. De udtrykte et skøn over mulighederne for at kunne rekruttere og fastholde stampersonel af den nødvendige kvalitet. På grund af vanskeligheder og omkostninger ved at opnå en reel rådighed over reservepersonel til øvelser og udsendelse bør man dog, hvis overhovedet muligt, øge delen af tjenstgørende. Dette hænger også sammen med, hvilken form rekrutteringen via værnepligtsuddannelse kan få.

I princippet er netop rekrutteringen af godt personel til at dække forsvarrets forskellige behov (herunder at sikre udholdenhed i udsendte styrker gennem ”friskning”) gennem kontakt med befolkningen herefter den eneste *militære* begrundelse for at opretholde værnepligtsuddannelse for en del af ungdommen.

Der har angiveligt været flere problemer med værnepligtuddannelsen i de senere år. Lavt aktivitets- og øvelsesniveau, fremkaldt af manglende ressourcer og af afspadsering af en del af kadren, får de værnepligtige til at opfatte deres tid som spildt. Utilstrækkelig aktivitet i den sidste del af tjenesten var også en stærkt medvirkende årsag til den kritiske holdning til værnepligten omkring 1970. Et andet problem er, at den gentagne tjeneste med rekrutter, forstærket af lav øvelsesaktivitet, hurtigt undergraver en officersgruppes professionalisme og moral, som det ville for en folkeskolelærer, der kun blev anvendt til at uddanne 1. klasse i læsning.

Det løser ikke problemet på nogen afgørende måde, som foreslået, at sænke uddannelsestiden til 6 måneder. Man ville nok, hvis man fik markant forøgede ressourcer, gøre oplevelsen mere positiv for de værnepligtige. Men de ville med 6 måneders uddannelse hverken være anvendelige til fugl eller fisk, og uddannelsen ville være endnu mere dræbende for officerskadreterne.

Det ville være mere målrettet at reducere uddannelsestiden til et 11 ugers intensiv grundkursus. Al tjeneste derefter er baseret på den enkeltes valg af kontrakt. Denne grunduddannelse vil også være obligatorisk for folk, der allerede på forhånd har søgt kontraktansættelse i de væbnede styrker. Nogle muligheder kunne være:

- En stampersonelkontrakt med et af tjenestestederne i værnene.
- En reaktionsstyrke-reservekontrakt efter DIB-kontraktmodellen med et af tjenestestederne i værnene.
- En "Blå Vagt"-kontrakt med Garden, evt. fulgt af kontrakt med en anden del af de væbnede styrker eller en "Blå Vagt" rådighedskontrakt.
- En lidet tidskrævende tilknytning til hjemlandsbeskyttelsen som frivillig – svarende nogenlunde til kravene i den nuværende hjemmeværns infanterikompanier i "3.000-mandsstyrken" (i det omfang, der er pladser i denne styrke).
- En kontrakt med henblik på officersuddannelse.

Personel, der ikke tegner en af disse typer kontrakter, vil kun blive anvendt ved en total mobilisering.

Hvis der tages udgangspunkt i den hidtidige erfaring for, hvor mange der er parat til at tegne DIB-kontrakter af en årgang, og at dette er dimensionerende, er der behov for at indkalde 4.000 værnepligtige årligt. Det er imidlertid umuligt at sige, om de hidtidige erfaringer kan anvendes. Ganske

vist er det erfaringen, at de værnepligtiges tilfredshed med tjenesten ligger på sit højeste efter de første intensive 3 måneder. Det er også en kendsgerning at Den Kongelige Livgarde har været et af de bedste tjenestesteder til at motivere de værnepligtige. Men imod anvendeligheden af de hidtidige erfaringer taler, at de forskellige kontrakttyper konkurrerer med hinanden.

Personel, der tegner en af de to første typer kontrakter vil derefter skulle modtage en 9-12 måneders funktions- og enhedsuddannelse, før de indgår i reaktionsstyrken eller dennes reserve. De tæller ikke med i personeltallet for reaktionsstyrken og kan ikke udsendes før efter uddannelsens afslutning. Denne uddannelse gennemføres af kadren i de kun delvis bemandede enheder, støttet af tjenestestedet (i landstyrkerne brigadens/regimentets skole).

Et problem for 30 år siden var, at det var meget vanskeligt at motivere unge mænd til at tegne kontrakt med en infanterienhed. Mere tekniske områder var meget lettere at bemane. I den ny landmilitære reaktionsstyrke er der imidlertid behov for den betydelige styrke af reelt eliteinfanteri, og det er derfor nødvendigt, at dette problem løses. Dette kan dog nok ske, hvis man bevidst indretter uddannelsen og enhedsaktiviteter på en måde, så man tiltrækker den rigtige type personer, som overfor nævnt ved at skabe rammerne for og lægge afgørende vægt på alt personels aktive deltagelse i ”ekstrem” sportsudøvelse, f. eks. krævende skisport, triatlon, faldskærmsspring, paragliding, sportsdykning, terræncykling, kampsport, bjergbestigning, osv.

Indhold og længde i reaktionsstyrkens reservekontrakter kan variere efter specialets/våbenartens vilkår og den enkeltes ønsker. Man må dog forudse, at man ud over at tilbyde uddannelse og/eller bonus for at personen lever op til kontraktens tjenesteforpligtelse, også binder sig til at kompensere hans evt. arbejdsgiver ved at lønne en vikar i lang fraværsperiode, der opstår ved udsendelse.

Sergentgruppen rekrutteres helt fra den menige stampersonelgruppe i reaktionsstyrken, og uddannes på en kombination af fører- og specialistkurser på enten våbenartens/specialets skole eller en af forsvarrets øvrige – eller andre – skoler (f.eks. forvaltnings- eller generelle tekniske kurser). Det vil være hensigtsmæssigt at genindføre korporalsgraden (eller noget tilsvarende) som laveste grad i gruppen for at opnå et system, der svarer til situationen i andre landes regulære styrker. Graden blev i sin tid afskaffet, fordi den ikke passede i en dansk værnepligtsstyrke. Der indgås ikke reservekontrakter

med personel af sergentgruppen. Alt personel af denne gruppe er tjenstgørende for at sikre den nødvendige robuste kadre i reaktionsstyrkeenhederne.

Rekrutteringen til og fastholdelse af stampersonellet i enhederne skal i langt højere grad end i dag er tilfældet (bortset fra til jæger- og frømandskorpse) lægge vægt på tjenestens krævende karakter, intensive og varierende øvelser, og relevante fællesaktiviteter. Det er dog indlysende, at typen af enhed i meget høj grad vil bestemme typen af personer, der søger tjeneste her, og hvad der sandsynligvis motiverer en ung mand eller kvinde til at søge kontrakt.

For mulighederne for at motivere personellet og sikre en høj kvalitet i enhederne, er det afgørende, at kontrakter ændres mht. til arbejdstid, rådighed og løn til hvad der gælder for kontrakter i tilsvarende udenlandske enheder. Det er dem, vi skal sammenligne os med, ikke med kontrakter gældende på det danske civile arbejdsmarked. Sammenhængen med det danske marked knytter sig entydigt til niveauet af aflønning, uddannelsestilbud og bonus, der – sammen med, hvor interessant tjenesten er, gør det attraktivt at tegne kontrakt og senere blive i tjeneste.

Når man sammenligner med mange civile stillinger er det også væsentligt at forstå, at tjeneste for alt militært personel i en reaktionsstyrkeenhed er uddannelse. Der er tale om en fortsat uddannelse og rutiner, hvis enheden skal opretholde og forbedre sit indsatsberedskab. Snævre arbejdstidsbegrænsninger reducerer uddannelsestiden og derigennem enhedens kvalitet, hvilket igen i denne branche øger risikoen for tab af menneskeliv, der kunne være undgået, under operationer.

Det er helt banalt at konstatere, at det er mørkt halvdelen af tiden. I dag er det sådan, at det for den veluddannede og moderne udrustede enhed giver relativt langt større fordele og mindre risiko for tab at operere dækket af mørke end i dagslys. Derfor skal arbejdstidsreglerne ikke begrænse, at en afgørende stor del af øvelsesaktivitet finder sted i mørke og nedsat sigt.

Det er endvidere sådan, at det reelle udbytte af øvelser afhænger af, at disse gøres så lange at belastningen på alle dele af personellet, alle dele af strukturen bliver så stor, at enheden udvikler holdbare rutiner. Denne realitet er ikke blevet afspejlet under øvelser i mange år på grund af arbejdstidsbegrænsninger og ressourcemangel.

Officerers uddannelse og ansættelse

Den eksisterende *officersstruktur* med korttidsuddannede reserveofficerer i bunden og med 60% af linieofficererne for gamle af levealder til at kunne anvendes i reaktionsstyrkerne bør laves grundlæggende om, inspireret af, hvad man gør i andre landes væbnede styrker med samme sæt opgaver.

Der er ikke behov for reserveofficerer i fremtiden, da der ikke længere findes de mobiliseringsenheder, hvor de havde deres rolle. De få enheder i hjemlandsbeskyttelsen med mere krævende opgaver, føres af kontraktansatte officerer, der har denne opgave som designeringsfunktion.

Det vil sige, at det tidligere særdeles værdifulde reserveofficerskorps nu opløses. Dette gør ikke, at der ikke længere er behov for en ”flad bund” i officerskorpsets ”pyramide”. Men den vil herefter udgøres af officerer på tidsbegrænset kontrakt.

I fremtiden bør officerens tjenesteforløb nærmest svare til hvad, der hidtil har været normalt for flyvevåbnets piloter. Man indleder med en aspirantperiode som nu i flåden og giver derefter kadetten en modulær uddannelse kombination af en civil anvendelig uddannelse med militær relevans (skibsfører, pilot, ingeniør, bachelor i et for forsvaret relevant sprog, økonomi, forvaltning, statskundskab, historie, psykologi, pædagogik, jura) og en målrettet officersuddannelse. Den nuværende regel om, at man kun giver én akademisk uddannelse, ophæves. Den har hele tiden været tåbelig og udviklingsbegrænsende.

Hvis en kandidat på forhånd har en sådan uddannelse, eller en uddannelse som eksempelvis læge, omfatter officersuddannelsen kun aspirantperioden og selve den fokuserede officersuddannelse. Problemet med at skaffe en stab af medicinsk personel til reaktionsstyrkerne må og skal løses effektivt. Den mest åbenlyse vej kunne være at etablere et endnu tættere samspil med personel med katastrofemedicinsk erfaring og interesse, hhv. folk der har arbejdet i organisationer som ”Læger uden Grænser”. En god løsning vil være, at de væbnede styrker betaler grundlønnen for alt medicinsk personel, der når ikke udsendt, arbejder på krævende hospitalsafdelinger. De særdeles gode erfaringer med lægerne på Rigshospitalets Traumecenter viser, at dette er vejen frem.

Indstilling til den videregående officersuddannelse, der er en forudsætning for udnævnelse til major/orlogskaptajn med fastansættelse i de væbnede

styrker, kan kun ske, hvis officeren ud over at varetage den beordrede tjeneste meget tilfredsstillende, også har demonstreret aktiv interesse i professionel udvikling indenfor sin militære profession og indenfor sit civile fag. Officeren har efter fastansættelse ret til to års betalt uddannelsesorlov med henblik på at opnå kandidatniveau.

Som hovedregel afgår officeren med optjent bonus ved afslutning af sin indledningsvise kontraktperiode. Undtagelsen kan opstå ved, at han har opnået en uddannelse, der gør det væsentligt for de væbnede styrker af beholde ham i en stilling udenfor reaktionsstyrken. I så tilfælde vil der normalt ske en ansættelse som civil.

Ligeledes som hovedregel afgår officeren med optjent pension, hvis han er nået til aldersgrænsen for den pågældende grad og ikke bedømmes egnet til udnævnelse til næste højere grad. Aldersgrænserne for grader bringes i overensstemmelse med normen i lande, hvis væbnede styrker primært har roller under operationer udenfor landet. Det kræver til stadighed for at opnå uddannelse til næst højere grad, at officeren demonstrerer, at han ikke alene fungerer meget tilfredsstillende i sin stilling, men også viser konstant interesse for at følge med i sin profession.

Lønssystemet bør direkte støtte bevarelsen af et grundlæggende nødvendigt niveau på afgørende områder. Hvis man af egen fejl ikke bevarer sin fysiske standard eller et professionelt niveau i eksempelvis militært engelsk, skal man efter en advarsel motiveres med en reduktion af lønnen.

På den anden side skal officerer, der har eller skaffer sig færdigheder, der øger deres anvendelighed, som f.eks. at kunne tale andre sprog som arabisk eller urdu flydende, belønnes for dette over lønnen.

En egnet person, der ankommer til officersuddannelsen med en af de for de væbnede styrker interessante akademiske uddannelser, skal også tilbydes en betydelig bedre startløn som uddannet officer, end en, der får uddannelsen som en del af officersuddannelsen. Han skal som hovedregel have de penge igen, som de væbnede styrker har sparet. Det skal også kunne mærkes på lønnen, hvis man gør sig bemærket akademisk ved højt professionelt niveau, f.eks. ved at få optaget en analytisk artikel i et større udenlands militært tidsskrift.

Betragtningerne vedrørende behovet for at få fjernet arbejdstidsbegrænsningerne i stampersonellets aftaler gælder i endnu højere grad for officerer.

Der er ingen opgave for en officer i den her beskrevne struktur, der ikke også har til formål at udvikle og uddanne ham. Alle begrænsninger bidrager væsentligt til at hæmme kvaliteten af de væbnede styrkers indsats.

Det vil være hensigtsmæssigt at sammenlægge officersuddannelserne fysisk til et nybyggeri på Svanemøllens Kasernes område, hvor der er rigeligt plads, samplacert med Forsvarsakademiet (FAK). Det vil være smertefuldt at forlade Frederiksberg Slot, men fordelene ved en samplacering er så indlysende, at det er nødvendigt for at opnå den bedst mulige anvendelse af ressourcerne. Der er stordriftsfordele på områder som cafeteria og sikkerhed, og samplacering vil gøre det muligt at skabe et bedre akademisk miljø ved at en større pulje af akademiske lærere – eksempelvis i statskundskab og sprog - kan etableres ved Forsvarsakademiet, til støtte for alle. Det er også naturligt og hensigtsmæssigt, at det er Forsvarsakademiet, der koordinerer niveauerne for de ikke militære dele af uddannelserne.

Dette betyder dog ikke, at det er en god eller nødvendig idé, som foreslået fra politisk side, at samle alle disse skoler under en ”Skolekommando”. Samplacering giver de økonomiske fordele, der ønskes, samtidig med at værnschefen bevarer den for værnets nødvendige afgørende indflydelse på officersuddannelsen. Det er muligt, at det er muligt at standardisere og samkøre civile elementer i uddannelsen, men det er det maksimale, der kan søges opnået, hvis værnschefen skal kunne varetage sit ansvar for at sikre kvaliteten af værnets enheder. Etablering af en skolekommando ville kun medføre etablering af endnu et bureaukratisk niveau og reducere klarhed i ansvarsfordelingen.

I de beskrevne væbnede styrker er det en afgørende opgave for en officer konstant at tilpasse og udvikle struktur og doktriner. Derfor skal graden af demonstreret evne til at kunne initiere og lede udvikling af operativ effekt i fremtiden være et helt afgørende element i bedømmelsessystemet.

”The bureaucracies that blossomed throughout the defense establishment were managed by military accountants who, in addition to confusing efficiency with effectiveness, also inhibited imagination and innovation”. John F. Guilmartin, Jr. i en kommentar til den utilsigtede virkning af indførelsen af PPBS-systemet i Pentagon i artiklen ”Technology and Strategy: What are the limits?” i publikationen *Two Historians in Technology and War* fra U.S. Army War College Strategic Studies Institutes, 1994.

Materiel og infrastruktur

Der sker drastiske reduktioner i antallet af flere af flyvevåbnets og hærens hovedmaterieltyper efter det grundlæggende princip, at der kun skal findes og fornyes materiel til reaktionsstyrker, de dermed tilknyttede uddannelsesenheder, til den lille ”3.000-mandsstyrke” i den landmilitære hjemlandsbeskyttelse, samt en lille beholdning af reservemateriel, der kan sikre fuld materielstyrke i reaktionsstyrken på trods af noget materiel er til længerevarende vedligeholdelsestjeneste. Som eksempel betyder dette for landstyrkernes vedkommende blandt andet, at antallet af middeltunge kampvogne reduceres til ca. 75, pansrede artilleripjecer til ca. 25. Tilsvarende dybe reduktioner ville også kunne gennemføres i flyvevåbnet.

Dette gør det lang mere realistisk at sikre en løbende teknisk ajourføring eller afløsning med nyt af materiellet.

Bortfaldet af en krigsstyrke som dimensionerende faktor leder naturligt til tilsvarende reduktioner i andre materieltyper, herunder køretøjer, og alle typer udrustning samt i ammunitionsbeholdninger. Dette igen betyder mulighed for en meget dyb reduktion i antallet af depoter og magasiner, og i det personel, der ansvarlige for at operere dem og støtte krigsstyrkens opstilling.

Behovet for større nyinvesteringer ligger først og fremmest i flåden (patroljeskibe og undervandsbåde) samt i flyvevåbnet (”Joint Strike Fighter” og nogle få moderne luftværnsraket-våbensystemer).

For landstyrkernes kampenheders vedkommende er behovet for investering i nyt hovedmateriel begrænset. Der ingen grund til at investere i nye kampvogne. En opdatering af Leopard II til et niveau tæt ved verdens bedste er muligt, og en opsupplering af antallet af denne type til det totale behov med brugte af samme generation, eksempelvis fra Sverige, som ikke skal anvende alle sine Leopard II, er overskueligt. Det er ikke sikkert, at den bedste afløser om 10-20 år blot er en nyere middeltung kampvogn.

Det vil heller ikke være vanskeligt at leje infanterikampkøretøjer, indledningsvis til typeforsøg. Det samme gør sig gældende med hensyn til pansrede hjulkampkøretøjer.

Det skal sikres, at etableringen af nye eksperimentelle enhedstyper med for de danske væbnede styrker utraditionelt materiel ikke hæmmes af forvaltningssystemet, som det skete i USA jf. citatet i dette afsnits indledning.

Landstyrkernes investeringsbehov ligger på førings- og kommunikationsområdet (et moderne ”taktisk internet” kommandosystem”), rekognosceringsdroneområdet, samt indenfor logistik og ingeniørteknologi. Da der ikke skal skaffes materiel til en stor krigsstyrke, er kvantiteten overkommelig, og anskaffelsen kan ske efter krævende enhedsforsøg med forskellige typer.

Det forhold, at en hovedtype af materiel herefter kun findes i en garnison/på en station, gør, at antallet af værksteder med specialmateriel kan reduceres betydeligt. Det samme gælder med hensyn til uddannelses- og simulationsfaciliteter.

For landstyrkernes vedkommende ville det være logisk at placere Panserbrigaden i Oksbøl, Infanteribrigaden i Holstebro med rådighed over Borrislejren, Opklaringsbrigaden og Ingeniørregimentet i Skive, Artilleriregimentet i Varde, Telegrafregimentet i Fredericia, Garderregimentet i Antvorskov og på Gothersgade Kaserne med rådighed over Jægersprislejren, Logistikregimentet i Ålborg og Hærens Officersskole på Svanemøllens Kaserne. Dette vil betyde, at bl.a. Frederiksberg Slot samt Almegårdens, Holbæk, Høvelte, Sjælsmark, Jægersborg (der bliver plads på Kastellet), Ringsted, Vordingborg, Søgård, Stensved, Haderslev samt Sønderborg Kaserne, Nymindegablejren og en meget stor del af Hærens Materielkommandos depoter og magasiner ud fra et rent militært synspunkt kan afhændes.

At afhænde faciliteter i Nordsjælland hænger sammen med de meget begrænsede muligheder for her at gennemføre realistisk uddannelse samt med værdien af fast ejendom i landsdelen, der gør det økonomisk fordelagtigt for de væbnede styrker.

For Flådens vedkommende bevares Frederikshavn og hovedparten af resten af Holmen. Søværnets Officersskole flyttes til Svanemøllens Kaserne. Korsør og faciliteter i Århus afhændes.

For Flyvevåbnets vedkommende bevares Karup samt rest Værløse. Flyvevåbnets Officersskole flyttes til Svanemøllens Kaserne. Vedbæk, Skrydstrup, Ålborg, Jonstrup og Skalstrup afhændes.

Med den her skitserede placering af langt hovedparten af værnenes tilbageværende myndigheder i Nørrejylland, vil de væbnede styrkers faste personel i endnu højere grad etablere sig med fast bopæl på halvøen. Det gør, at der sandsynligvis er et fortsat, og måske øget, behov for lejeboliger i Københavnsområdet: Kollegieværelser til kadetter og officerer under uddannelse, og lejligheder til officerer til tjeneste ved myndigheder og skoler her.

Belastningen af familierne ved udsendelser til internationale operationer kan blive endnu større end den er nu. Det er derfor væsentligt for fastholdelsen af de bedste officerer, at man i øvrigt ses at gøre maksimalt for at støtte familierne, herunder ved tjeneste i København. En del af denne støtte vil være rådigheden over et tilstrækkeligt antal lejeboliger. En del ekstra kapacitet kan blive til rådighed, hvis man ændrer forvaltningen af Nyboders boliger, så de i fremtiden kan søges på lige fod af alle tre værns tjenstgørende personel.

De væbnede styrkes operative ledelse og værnene

Den *operative ledelse af de væbnede styrker* kan ændres. Om et par år lukkes NATO-hovedkvarteret i Karup efter godt 40 års aktivitet. Den danske NATO-chef har haft dobbeltrollen som Chef for Forsvarets Operative Styrker (CH/FOS) for at danne bro over perioden, indtil de danske styrker blev overgivet til NATO-kommando. Funktionen blev øvet ved WINTEX-øvelsesserien, hvor hans lille stab blev forstærket, men har bortset herfra været indholdsløs.

Man aktiverede ikke funktionen, da forsvaret i 1990 begyndte at få operationer udenfor dansk område, selv ikke, da nogle af disse blev placeret i NATO-ramme. Søværnets Operative Kommando og Flyvertaktisk Kommando, der allerede ledede de daglige operationer i dansk område, monitorerede nu også værnenes indsats langt fra landet, og Vestre Landsdelskommando blev ekspanderet og fik tilført et situationsrum, så kommandoen kunne kalde sig ”Hærens Operative Kommando”.

Det forhold, at man efter Den Kolde Krig konstant skulle lede operationer, har fået et stigende antal lande til at etablere værnssfælles operative kommandoer, der planlægger og leder landets nationale operationer og planlægger og monitorer bidrag til international indsats. I betydelig grad koordineres landenes bidrag til internationale operationer direkte mellem disse kommandoer snarere end ved at udnytte den i stigende grad irrelevante NATO-kommandostruktur. Dette sidste kan man være kritisk overfor, men som lille land blot konstatere.

Man kan med stor ret konkludere efter splittelsen af NATO under Irak-krisen, at *fast etablerede* multinationale operative hovedkvarterer har mistet deres troværdighed. Under de ”out-of-area”-operationer, som nu ses som alliancens eneste berettigelse, er det sandsynligt at op til halvdelen af stabsofficererne ikke må deltage. I forvejen skaber multinationaliteten et sådant fald i effektiviteten, at alliancens hovedland, USA, næppe nogensinde i fremtiden vil lade sine styrker komme under et operativt, multinationalt NATO-hovedkvarter. Kommende krævende multinationale operationer vil efter al sandsynlighed, som krigen i Afghanistan og Irak, blive ledet af hovedkvarterer, der opstilles af et enkelt land og derefter suppleres med stabsofficerer og stabelementer fra andre deltagende lande. Kun mere simpel, mindre risikabel indsats kan overlades til de multinationale operative stabe.

Vi behøver ikke nødvendigvis at følge denne udvikling i Danmark. Man kan konstatere, at Danmark ikke selv gennemfører værnssfælles operationer, og at både USA og NATO leder deres operationer med værnskommandoer (”Component Commands”), som vore værns operative kommandoer blot afgiver styrker til og derefter blot støtter og monitorer.

En sådan løsning ignorerer imidlertid både, hvordan situationen reelt er i dag under mange operationer, og specielt, hvordan situationen i stigende grad vil være i fremtiden.

Allerede mange af de rutinemæssige operationer i dag, såsom redningsoperationer, indsats ved miljøhændelser, indsatsen i Grønland og på Færøerne, involverer enheder eller elementer fra to værn, en indsats som nu koordineres ved ansvarsfordeling og procedurer mellem de to situationsrum, så risiko for friktion og misforståelser mindskes.

Ganske vist findes der bidrag til internationale operationer, der gennemføres i rent étværnsregi. Der kunne nævnes flådens indsættelser i embargoopgaver. Men karakteren af næsten alle andre operationer involverer tæt taktisk integration af to værns styrker.

Den sømilitære ”Component Command” behøver ikke at erobre søherredømmet, før operationen på landjorden kan indledes. På samme måde er luftherredømmet en forudsætning for operationer som de nuværende i Afghanistan, og både rekognoscering og ildstøtte fra fly anvendes meget stor udstrækning i tæt taktisk integration med indsatsen på landjorden. Det samme er tilfældet med transport med transportfly og helikoptere.

Det er ikke nødvendigvis sådan, at elementerne fra begge værn vil komme fra Danmark. Men det gør det ikke mindre nødvendigt, at der er både land- og luftmilitær operativ ekspertise til stede i det nationale center, der monitorer og analyserer hændelserne.

I fremtiden vil denne tendens forstærkes. En tæt integration af værnenes indsats bliver både nødvendig og naturlig. Planlægning og gennemførelsen af deployering af styrker – og den efterfølgende logistiske støtte af dem med luft- eller søtransport – er værnsfælles. Det samme gælder indhentning og anvendelse af det taktiske efterretningsbillede. Ildstøtte og manøvre, der vælges på grundlag af dette billede, kan meget vel involvere mere end et værns enheder – som det allerede var tilfældet under den Kolde Krig, hvor Søværnets Operationer til forsvar af Sjælland kunne trække på Østre Landsdelskommandos signalopklaringskompagni. Også operativ og taktisk kommunikation, der i stigende grad baserer sig på anvendelsen af satellitter, vil blive værnsfælles integreret.

Bortset fra anvendelsen af det fleksible støtteskib som skoleskib for kadetter, er det grundlæggende en værnsfælles ressource, og det samme vil derfor de patruljeskibe være, der støtter det. Flyvevåbnets transportfly og de nye transporthelikoptere er ligeledes en værnsfælles ressource og skal øves og udnyttes som sådan.

Dette er en væsentlig årsag til, at denne skitse vælger at fastholde CH/FOS og forstærke hans stab ved at fjerne rollen som operativ kommando fra de tre værn. Den anden årsag er behovet for at gennemføre en klar understregning af, at forvaltning kun har til formål at støtte operationer og operativ udvikling. Operationer må ikke blive en undskyldning for at bevare forvaltningen.

En forstærket funktion som CH/FOS, der er Forsvarschefens stedfortræder (ikke som nu Forsvarsstabschefen) bør afløse den tidligere. Han skal være ansvarlig overfor Forsvarschefen for at planlægge, lede (eller monitere) alle de væbnede styrkes operationer, i dansk områder eller udenfor.

Det kan enten ske direkte eller indirekte (via et af værnenes taktiske reaktionsstyrkehovedkvarterer eller eks. Grønlands Kommando). Planlægning og ledelse af deployering (movement control) finder sted i dette hovedkvarter. CH/FOS er ansvarlig for at uddanne og øve de tre værns reaktionsstyrkers taktiske stabe (divisionens, flådens taktiske stab og flyvevåbnets tilsvarende

føringsselement). Forsvarets Efterretningstjeneste opretholder en celle til støtte af staben. På den anden side er det den nye CH/FOS opgave at drive situationsrummet i Forsvarsministeriet (hvori Forsvarsstabens er integreret).

Staben har intet forvaltningsansvar. Det er ikke som foreslået fra forskelligt politisk hold en sammenlægning af de tre operative kommandoer. Dette ville skabe et bureaukratisk monster, der ville få den nuværende Forsvarskommando og værnernes operative kommandoer til at virke som slanke, målrettede føringsstabe. CH/FOS er som myndighed en del af det øverste forvaltningsniveau, hvor chefen er Forsvarschefens nøglerådgiver i udviklingen af forsvarets operative styrker. Staben holdes herigennem lille, med operationscenter og planlægningselementer. Hvis omfanget af operationer gør dette nødvendigt, forstærkes staben af personel fra værnstabene, der ligeledes er placeret i Karup. Her er også værnernes reaktionsstyrkers taktiske stabe placeret.

Det er fra politisk side foreslået at etablere en særlig Territorialforsvarskommando. Der ses ingen grund til at gøre dette. Der er intet i vejen for at ikke også operationer til støtte for hjemlandsbeskyttelsen kan planlægges og ledes fra CH/FOS stab.

De *tre værnschefer* skal overfor den nye CH/FOS være ansvarlige for at opstille og uddanne værnets enheder – og for at opretholde deres indsatsberedskab – i overensstemmelse med et direktiv, som CH/FOS udsteder på Forsvarschefens vegne, indenfor de ligeledes af Forsvarschefen fastlagte ressourcer og forvaltningsmæssige retningslinjer. Det er herefter værnstabene, der er de væbnede styrkers primære forvaltningsmyndigheder. De bærer entydigt produktionsansvaret.

Imidlertid skaber et meget reduceret antal myndigheder under værnstabene og det forhold, at hvert delprojekt – i landstyrkerne våbenarten – kan samles i én myndighed, at der er mulighed for en meget høj grad af delegering, og herigennem forenklet forvaltning.

De væbnede styrkes øverste ledelse og forvaltningsstruktur

For godt 50 år siden oprettedes embedet som Forsvarschef, og sammen med den lille Forsvarsstab blev han placeret i Kuppet. Opgaven var at være regeringens primære militære rådgiver, ansvarlig for forsvarsberedskabet. Den korte afstand til Slotsholmen lettede et tæt samspil med politikerne. Der var dog ikke behov for et specielt tæt samspil. Opgaven var klar: At

forsvare Danmark mod Sovjetunionen sammen vore NATO-allierede. Forsvarets personel var i overvældende grad værnepligtige og derfor billige, og hovedparten af materiellet fik vi fra den store allierede USA.

For godt 30 år siden flyttede Forsvarschefen til den nye Forsvarskommando i Vedbæk. Opgaven var stadig den samme og klar. Den gav ikke behov for nogen tæt koordination. Men nu var ressourcesituationen stadig vanskeligere, hvilket ledte til friktion, først mellem værnene og forsvarsstaben, og efterhånden som Forsvarschefens kontrol med værnene øgedes, mellem Forsvarskommando og Forsvarsdepartement.

Den fysiske afstand gjorde et uformelt samarbejde på lavere niveau mellem Kommando og Departement vanskeligere. I Forsvarskommandoen mente man i hovedsagen, at det var husets opgave at udforme Forsvaret indenfor den givne – altid utilstrækkelige – økonomiske ramme. Departementet fandt, at dette ignorerede hensynet til den politiske ledelse, som jo netop Departementet var i tæt kontakt med.

Allerede i 1970'erne ledte modsætningsforholdet til, at Departementet søgte at opnå kontrol ved at placere en af sine egne mænd som Chef for Forsvarsstaben. Dette hindrede dog ikke, at der igen 1980'erne opstod et tilsvarende anspændt forhold mellem de to myndigheder.

I 1990erne gjorde nøglepersonerne fra begge siders tætte samspil, at det strukturelle modsætningsforhold blev holdt under kontrol, for så endnu engang at komme op til overfladen i begyndelsen af det nye århundrede. Igen blev placeringen af nøglepersonel i Forsvarskommandoen anvendt af Departementet som en vej til at opnå bedre styring.

Som i alle bureaukratisk konkurrerende organisationer ledte situationen til uenighed om ansvarsforhold og dublering af stabelementer. Alene de seneste 30 års erfaring burde lede til en samplacering og integration af de to myndigheder.

Det er dog ikke den eneste årsag, til at en sådan bør finde sted nu. Medens der i perioden indtil 1990 var tale om, at forsvaret kun havde én, velforstået, hovedopgave, hvor der kun ville være behov for en tæt koordination i en krise- og krigssituation, er situationen nu totalt anderledes.

Nu gennemføres til stadighed operationer med danske styrker i krise- og krigsområder, og i den seneste tid med danske soldater som krigsdeltagere. Der er menneskeliv på spil, og regeringen løber en betydelig risiko i forsøget på at gøre det rigtige. Det er her helt afgørende, at der er et tæt, konstant og tillidsfuldt forhold mellem Forsvarschefen og hans politiske chefer, direkte Forsvarsministeren og indirekte Udenrigs- og Statsministrene. Dette kan i virkelighedens verden kun opnås, hvis Forsvarsminister og Forsvarschef har deres arbejdsplads samme sted.

Der er ikke tilfældigt, at man finder integrerede forsvarsministerier i lande, hvis politisk-militære samspil er defineret af demokratiets spilleregler, og hvor man med jævne mellemrum fik understreget behovet for samarbejde af rigtige operationer, hvor menneskeliv kunne gå tabt.

Det er på høje tid, at Forsvarsstaben integreres i Forsvarsministeriet, og at staben derefter koncentrerer sig om policy- og overordnede forvaltnings-spørgsmål, og delegerer løsning af opgaver og ansvar til de underlagte myndigheder. Den samlede myndighed skal placeres så tæt på Slotsholmen som muligt.

Den interne ansvarsfordeling i Forsvarsministeriet mellem Forsvarschefen, ministerens og regeringens primære militære rådgiver, Departementschefen og Forsvarsstabschefen kan lade sig inspirere af arrangementet det britiske forsvarsministerium.

Det synes indlysende, at de væbnede styrkers *materielkommandoer* og *bygningstjenesten* bør reorganiseres totalt og deres indsats fokuseres. En fuldstændig samplacering vil ikke tjene noget formål, men en gennemrationalisering, der ender med en lille samlet ledelse og veldefinerede funktioner uden overlappning, herunder nogle fælles og andre knyttet direkte til støtte til hvert værn, vil kunne spare ressourcer.

Den nye samlede organisation bør også omfatte Forsvarets Bygningstjeneste. Den nuværende selvstændige placering blev valgt i 1988 Forsvarskommissionen af organisationspolitiske årsager, ikke på grund af forvaltningsmæssig logik.⁷

7 Forfatteren var vidne til forløbet i kommissionens rationaliseringsarbejdsgruppe.

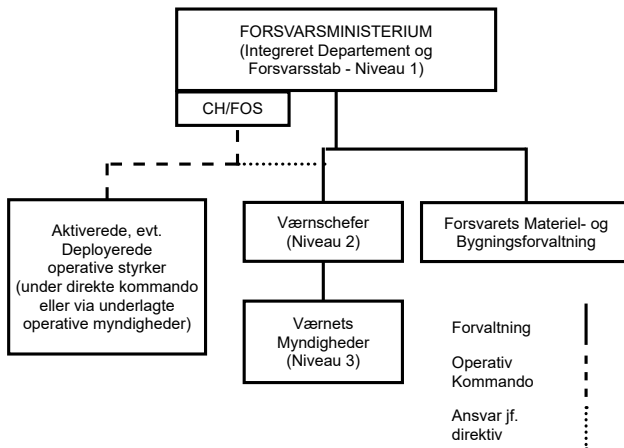
Alene integrationen af Forsvarsstaben i Forsvarsministeriet gør, at spørgsmålet om en ændring er relevant. Den her skitserede drastiske reduktion af de væbnede styrkers faciliteter, herunder med mange af de krævede fredede ejendomme, gør en rationalisering nødvendig. Hærens Materielkommandos opgaver reduceres meget betydeligt ved den her beskrevne organisation af landstyrkerne.

De helt afgørende opgaver for alle logistiske dele af de væbnede styrker, herunder materielkommandoen (-erne) er herefter *for det første* støtte til en stærkt accelereret teknologisk udvikling og enhedsforsøg, hvor materiel afprøves integreret i enheder – ingen enhedsorganisation betragtes herefter som andet end næste stridt til forbedring, og *for det andet* støtte til fjernt deployerede reaktionsstyrker med elementer fra flere værn.

Perspektiv

Udgangspunktet for skitsen er den politiske accept af, at budgettet ligger fast, hvilket gør, at man ikke, som tidligere, skal gemme struktur til ”næste gang”. Der skal nu opnås maksimale besparelser hurtigst muligt for at få handlefrihed til at fokusere og effektivisere de væbnede styrker, så de passer til den nye tid.

Store besparelser søges ved at opgive krigsstyrken og al det personel, infrastruktur og de materielorienterede udgifter, der knytter sig til denne. Også forenklingen af ledelses- og forvaltningsstrukturen vil kunne give betydelige besparelser.

Meget store besparelser opnås ved at koncentrere værnenes enheder fysisk så meget som muligt, og ved kun at have én type enheder og det hertil knyttede materiel ved denne myndighed.

Denne koncentration finder dog ikke kun sted for at opnå besparelser, men også for at skabe et større og bedre professionelt miljø hvert sted. Derigennem bliver der en større chance for, at man opnår at komme over "den kritiske masse" af dynamisk professionelt talent, der er nødvendigt for at drive udviklingen.

Andre, langt mere begrænsede, besparelser, opnås ved at nedlægge Hjemmeværnet som selvstændig organisation, men samtidig integrere de frivillige i værnene i det omfang, der er fornuftige opgaver til enheder af frivillige i den nye situation.

De frigjorte penge skal ikke som tidligere kun anvendes til materielinvesteringer. De skal i ligeså høj grad anvendes på at sikre en meget høj uddannelses- og øvelsesaktivitet i og af reaktionsstyrkens enheder, hvoraf nogle af alle typer holdes fuldt bemandede, klar til umiddelbar udsendelse.

Reaktionsstyrken indeholder stabe og enheder, der skal gøre det muligt at holde en meget betydelig styrke ude i 3 gange 6 måneder. Imidlertid sikrer bevarelsen af værnepligten i en afgørende ændret form, at reaktionsenhedernes kan blive frisket, så personellet og deres familier ikke overbelastes.

Ved at give ikke mindst landstyrkerne en væsentlig anderledes profil skabes en meget betydelig øget fleksibilitet i "værktøjskassen" af de muligheder, som politikerne kan vælge fra. Der er dog også lagt vægt på at bevare muligheden for at genskabe struktur, der i den nuværende situation ikke er den mest afgørende. Det ville være utrolig arrogant at tro, at man kender situation og behov om 15 år.

Medens besparelserne kunne hentes ind hurtigt, må det forventes at tage længere tid at tilpasse de væbnede styrkers personels profil til den nye tid. Aldersfordelingen af såvel officerer som stampersonel skal ændres drastisk. Noget kan ske ved at konstatere, at en person sidder i en stilling, der kunne besættes af en civil, og tilbyde ham ansættelse som sådan. Men i de fleste tilfælde må kontrakterne afsluttes eller ændres. Alt andet ville være en fortsat misanvendelse af skatteborgernes penge.

Ingen reform bliver mulig, hvis der ikke sker en hurtig koncentration af landstyrkernes menige stampersonel i reaktionsstyrken. I dag kan man ikke engang få et overblik over, hvor dette personel gør tjeneste, via Forsvarets store datamatbaserede managementsystem. Det har ikke været betragtet som en styringsrelevant faktor.

Det vil tage tid at rekruttere det personel, der passer til det nye behov. Allerede nu er procenten af fastansatte i de væbnede styrker nogenlunde den samme i Danmark som i Storbritannien, hvor man har alvorlige rekrutteringsproblemer på trods af respekten om værnene i samfundet og en lang tradition for professionelle militære styrker. Det er endnu en grund til at fastholde en tæt kontakt til befolkningen gennem værnepligten og et frivilligt element for at friste lidt flere gennem en positiv oplevelse.

Kadre-uddannelsessystemet må ændres afgørende, og det samme gælder officerskorpsets ansættelsesformer. Den gamle type reserveofficer passer ikke ind i den nye struktur, hvorfor ordningen afsluttes med en tak for den store indsats, korpset har ydet.

Vægtningen af operationer gives et klart udtryk ved etableringen af en stærkt placeret operativ chef og ved en meget forenklet forvaltningsstruktur med klar fordeling af ansvar. Strukturen gør også en forsættelse af friktionen mellem forsvarets politiske/civile og professionelle militære ledelse mindre sandsynlig.

Alle disse skridt vil dog ikke give afgørende resultater, før man helt bryder med den opfattelse, at man i de danske væbnede styrker ikke bør lade sig forstyrre af, at "Forsvarets enheder skal kunne kæmpe", men stadig mener, at man skal indrette sig efter "den samfundsskabte virkelighed". Det er den afgørende kilde til al den dårlighed, som er sneget sig ind i vore måder at gøre tingene på.

Det er på tide, at officerskorpset genfinder sit professionelle fokus. Det er udmærket at have tidskrævende hobbies, også for officerer. Man skal jo forberede pensioneringen. Men alt for mange af forfatterens kolleger har glemt, at der først og fremmest skal være tid til de for en karriere-officer helt nødvendige professionelle dybdestudier og til deltagelse i en faglig debat drevet af studierne. Vor profession er ikke "for sjov".

Kritikere vil fremføre, at dette ikke er muligt i dagens og fremtidens Danmark. Udgangspunktet i denne artikel var imidlertid en enighed med Forsvarschefens Vision 2010. Hvis de har ret, og det ikke længere er muligt i Danmark at skabe og opretholde effektive militære styrker, er det et åbent spørgsmål, i hvilket omfang landet skal bevare andet end inspektionsskibene, søredningstjenesten, Dannebrog og ”Blå Vagt”. Som skatteborger ville det være forfatterens valg. Heldigvis er kritikernes påstand blot en påstand. Vi kunne jo prøve. Det får vi vores løn for.

2004: Tanker om en Tænketank

Information, 5. marts 2004.

Den 3. marts konstaterede Jyllandsposten, at der nu var flertal udenom regeringen for at oprette en forsvarspolitisk tænketank, som skulle bryde Forsvarets vidensmonopol på det militære område.

Ikke en ny idé! I 1970'erne skulle Forsvarsstabens Langtidsplanlægningsgruppe "LTP" udarbejde og vurdere langtidsalternativer til det da eksisterende forsvar. Ti år senere så forfatteren fra sin plads som medarbejder i gruppen, hvordan de primære alternativer blev fjernet af Forsvarets ledelse og resten af Ministeriet. I 1980'erne blev opgaven givet til Rådgivnings- og Analysegruppen "RAG" under Forsvarets Forskningstjenestes civile direktør. Heller ikke det ledte til noget fornuftigt, denne gang også på grund af arbejdets alt for snævre, primært militærteknologiske, fokus.

På trods af de triste erfaringer eksisterer behovet. Hvad der udarbejdes i samspillet mellem Forsvarsstaben, værnstabene og officerernes egeninteresser har meget vanskeligt ved at blive den "Barmark"-model, som Forsvarschefen lovede i september 2003. Det bliver ikke bedre, når Forsvarets interne kompromis derefter mødte regeringens ønske om ikke at genere lokalvælgere og – denne gang – om at demonstrere fortsat vilje til at udlicitere støtten til de – i fremtiden endnu mere - tomme kaserner. Det ville være en udmærket ting, hvis der også blev fremlagt en model, der gav den størst mulige evne til umiddelbart og varigt at bidrage til internationale operationer. Bidrage med enheder, der ikke alene var udrustet, men også uddannet, på højde med de bedste af vores allieredes. En model, der giver politikerne hvad de siger, at de ønsker, som giver skatteborgerne mest muligt effekt for pengene, og som samtidig giver de udsendte soldater den bedst mulige chance for både at løse deres opgave og overleve og undgå invaliditet. Viden om, at der ville blive fremlagt et professionelt alternativ, vil i sig selv hjælpe Forsvarets militære og civile ledelse til at fastholde målet og sunde prioriteringer.

Hvis der virkelig skulle være politikere med mulighed for at komme til magten, som reelt ønsker demokratisk indsigt og præsentation af alternativer til det bekvemme kompromis bag lukkede døre – og dette er selvfølgelig tvivlsomt - viser erfaringen med LTP og RAG samt sund fornuft, at det kunne ske på følgende måde:

- Man må først acceptere, at en hovedrolle også i dette arbejde må gives til militære professionelle. Som i en anden profession, lægernes, udvikles den militære i en årelangt samspil af personlig erfaring, studier, tænkning og debat med kolleger. Det er vanskeligt for progressive mennesker, der foragter officerer, at forstå at man ikke kan opnå den nødvendige indsigt i en anden profession gennem en "blodtransfusion" af facts. Det er kun de bedste militære professionelle, der kan forudse behovene under en operation, og som kan organisere forberedelsen af enheder. Dette betyder dog ikke, at denne hovedrolle skal gives til tjenstgørende eller danske officerer.
- Lederen af centret skal have en fuld og varieret praktisk militær tjeneste bag sig, have en etableret akademisk profil og demonstreret evne til dynamisk, selvstændig, kreativ ledelse. Det vil sige have en profil nogenlunde som forfatterens, der dog har diskvalificeret sig ved at have demonstreret selvstændighed på forhånd. Det vil ikke være vanskeligt at finde en særdeles god, lige pensioneret, britisk general med sådanne egenskaber.
- Selvom militære professionelle må spille en hovedrolle, skal arbejdet være tværfagligt, inddragende yngre samfundsforskere, økonomer, psykologer, naturvidenskabsfolk, humanister og folkeretsjurister i både tænketankens lille kerne og i et ydre miljø i tæt samspil med centret. Denne tværfaglighed har to formål. For det første skal de civile akademikere konstant inspirere og provokere officererne, så vanetænkning undgås. For det andet vil man få udviklet en gruppe civile akademikere, der ved nok om militære muligheder og tænkning til at kunne sikre kvaliteten i den fremtidige forsvarsdebat.
- Fysisk bør et sådant eventuelt center placeres på Forsvarsakademiets område, således at både akademiets lærerkræfter og elever påvirkes af miljøet. Man kunne måske håbe på, at de bedste fra begge grupper blev fristet til at fortsætte deres professionelle studier snarere end så mange kolleger bruge fritid og penge på at tilfredsstille deres honnøret ambitioner ved deltagelse i det højere borgerskabs tidsfordriv.
- Uafhængighed for "Tænketanken" er afgørende. Et selvstændigt budget og uafhængighed af Forsvarets tunge forvaltningssystem er afgørende. De militære professionelle på centret må desværre indtil videre være udlændinge eller pensionerede danske officerer. Noget andet bliver først muligt, når Forsvaret begynder at fremme og belønne selvstændig tænkning. Centret skulle have total frihed til at vælge emnerne for sine undersøgelser indenfor rammen af, hvad der er relevant for dansk forsvars udvikling. Der skulle klart være tale om målrettet udredningsindsats, ikke forskning. Alle resultater skulle offentliggøres – på engelsk, så de også kunne fremme vore allieredes indsigt og indflydelse.

2005: Den Kolde Krig i radikal optik

Kronik i Berlingske Tidende, 13. sept. 2005

Koldkrigsudredningen lider af to svagheder: For det første er synsvinklen ikke Danmarks deltagelse i Den Kolde Krig, som var de andres. For det andet er dansk forsvar næsten usynligt i udredningen, der bekvemt undlader at inddrage alle aspekter af den militære trussel mod Danmark. Udredningen er en monumental fejring af Det Radikale Venstres 100 års dominerende indflydelse på dansk åndsliv.

Udredningen fra Dansk Institut for Internationale Studier har titlen 'Danmark under den kolde krig'. Den beskriver og diskuterer de ydre vilkår og interne politiske reaktioner gennem de første godt 40 år af NATO-medlemskabet. Værket har to meget danske karakteristika. For det første er synsvinklen absolut ikke landets deltagelse i den kolde krig, dvs. inddæmningen af den anden statsbårne totalitære misforståelse i det tyvende århundrede, kommunismen. Danmark beskrives - med fingrene krydsede - som et fuldgodt NATO-medlem, på trods af, at medlemskabet var og forblev en tøvende, modstræbende reaktion på en ubehagelig nødvendighed. Det var absolut ikke hjertets valg. Det var ikke mindst klart tilfældet i det samfundsbyggende og -bærende parti, Socialdemokratiet. Her var det kun få ledende politikere, herunder ikke mindst H.C. Hansen, der havde hjertet næsten helt med på grund af deres indædte had til totalitære regimer og deres danske håndlangere. Danskerne følte sig aldrig som deltagere i konflikten. De så sig som ofre, mulige ofre. Det var stormagternes konflikt, hvor vi desværre havde behov for den ene part. Den kolde krig var de andres.

For det andet er dansk forsvar næsten usynligt i udredningen. Dette på trods af, at et af de væsentlige instrumenter i konfrontationen i Europa var militærapparaternes mulige evne til at kunne forsvare eller angribe. Dette er tilfældet, selvom forskerne er blevet bedt om at vurdere den militære trussel mod landet. Det var for de danske beslutningstagere indlysende, at vore muligheder intet havde at gøre med dansk militær formåen. Det viste historien. Det var blevet illustreret af nederlaget i 1864. Eftervirkningerne og de næste 50 års indenrigspolitiske kamp endte med at gøre forsvarets størrelse og anvendelse til et afgørende stridsemne i Danmark. Det delte de konserverende og de reformerende politiske kræfter, som snart dominerede både indenrigspolitik og verdenssyn. Blandt reformatorerne - det radikale venstre, socialdemokratiet - blev det hurtigt til religion, at det der militær

ikke kunne nytte. Dette ændredes ikke af de traumatiske oplevelser under Anden Verdenskrig. Det skyldes også, at opfattelsen af 9. april 1940, stadig var helt præget af den Parlamentariske Kommissions korte perspektiv. Perspektivet og den altid manglende sammenligning med 1909-18 udelukkede, at man så – og ser - andre militære alternativer til, hvad der skete, end en heroisk, men idiotisk, symbolsk selvopofrelse. Selv de mange 'Aldrig mere en 9. april'-tilhængere vidste og erkendte dybt i sjælen, at det ville være umuligt for Danmark at gøre mere end en symbolsk forskel med egne militære midler. Selv Vesttysklands oprustning fra midten af 1950'erne opfattede danskerne ikke som noget, der ændrede denne dybt indgroede forståelse af landets muligheder. Danskernes læsning af deres historie gjorde, at vi så fundamentalt anderledes på Forsvarets rolle og muligheder end vore nordiske nabolande og de fleste andre europæiske småstater. Kun irernes syn på egne militære muligheder har visse fællestræk med danskernes. Som salig Erik Seidenfaden så klart udtrykte det, var Forsvarets opgave begrænset til at være et hornorkester på græsplænen foran Det Hvide Hus. Politikerne skulle blot sikre sig, at NATO – dvs. amerikanerne –lige netop, med lidt velvilje kunne se orkestret. Vi gav dem jo også blandt andet derfor Grønland at stå på.

I den kolde krigs første år, indtil 1958, sikrede den indenrigspolitiske situation og tæt allieret interesse og massiv materielstøtte Forsvarets professionelle ledelse en rolle. Denne rolle forsvandt i de næste 30 år, hvor man indtil 1988 reelt ikke inddrog den danske militære sagkundskab seriøst i dimensioneringen og den overordnede sammensætning af 'hornorkestret'. Forsvaret blev henvist til at lege 'militærteknisk' indenfor den afstukne sandkasse af penge og værnepligtsslængde, stille, loyalt, bureaukratisk velopdraget, uden at forstyrre det politiske spil. Man viste dog det hensyn ikke at demoralisere generaler og admiraler ved åbent at fortælle dem, at man i øvrigt betragtede det som ret ligegyldigt, hvordan de forberedte orkestret. Det var kun vanskeligt at håndtere de problemer, der opstod, når Forsvaret pegede på, at det donerede materiel ikke levede evigt, det måtte afløses som forældet og nedslidt. Afløsningen blev i den danske samtid kaldt oprustning, og fandt derfor kun sted meget tøvende, modvilligt, og langsomt.

Truslen var ikke dimensionerende for Forsvaret, for den kunne man jo alligevel ikke gøre noget ved. Den kolde krigs udfordringer til dansk politik kom fra USA, som bekvemt nok var optaget af Vietnam-krigen indtil 1975. 'Afspændingen' gav ro og fred. Forsvaret fik lov at lege med 'krisestyring' af helt verdensfjerne scenarier, lokale små udgaver af Cubakrisen. Værnene

kunne også selv sænke beredskabet og tilpasse sig 'den samfundsskabte virkelighed'. Det nød Forsvarets personel meget, og man har aldrig professionelt anfægtet og frigjort sig fra de dengang opnåede privilegier. Vi skulle blot have og fik 'ro om Forsvaret'. Men USA blev jo 'frigjort' fra Vietnam og begyndte fra 1975 til 1988 igen at vise interesse for Europa. Det udfordrede den afslappede tingenes tilstand, hvilket registres i DIIS-udredningen. Den vælger helt entydigt at placere sit hovedfokus på beskrivelsen af det spændende spil mellem den til tider interesserede befolkning og partierne, spillet partierne imellem samt mellem parlament, regering og embedsmændene. Den ydre verden ses som mest interessant i diskussionen af dens åbne og mulige skjulte indflydelse på den her, ideelt set, autonome tilpasningsproces. Dette fokus var rent faktisk også, hvad den nuværende regering bad DIIS om, da man udvidede arbejds kommissorium til også at dække det indenrigspolitiske forløb.

Det udvidede kommissorium indeholdt dog fortsat kravet om en behandling af alle aspekter af den militære trussel mod Danmark under hele den kolde krig samt en behandling af den ydre ramme for denne trussel. Regeringen bad altså om en behandling af den trussel, der aldrig havde haft en styrende eller dimensionerende indflydelse på dansk politik under de fyrre års konfrontation. At forskerne så analysen af den militære trussel som noget sekundært, uafhængigt, symbolsk var i den forstand logisk, på trods af, at regeringen som sin forgænger direkte bad om, at emnet skulle dækkes. Forskerne vidste, hvad de troede, at ethvert fornuftigt dansk, modent akademisk menneske af deres generation havde forstået, at truslen var en fundamentalt set ret irrelevant blindtarm i forhold til det spændende hovedtema. De ville jo kunne anklages for et 'militaristisk syn' på politikken – noget værre er utænkeligt - hvis de som danske forskere skulle give udtryk for, at danske militære forhold kunne have nogen rolle i behandlingen af den militære trussel. Man så og behandlede kun i meget begrænset omfang truslen i sin internationale sammenhæng, på trods af, at kommissoriet rent faktisk bad om netop dette. Trusselsafsnittet blev spændende ved at iblande konspirationspåstande. Under den kolde krig forstod man, at det nok var bedst, trods alt, at give de 'militærtekniske' sagkyndige en vis autonomi i 'sandkassen'. I udredningens analyse af truslen blev disse 'militærtekniske' bidrag set som irrelevante. Ikke at inddrage dem skabte også en større frihed til at placere sig som så neutralt og USA-kritisk, som man følte var ret og rimeligt. Man kunne jo nu tillade sig helt at glemme, at Danmark var 'krigsdeltager' på den heldigvis overlevende side fra 1949 til 1989.

Det er sådan set nok godt, at der var andre, der med hjertet var deltagere i den kolde krig. Udredningen blev, som denne kronik, skrevet af generationen, hvis undervisning i gymnasiet var baseret på Peter Munchs historiebøger. Den er en passende monumental måde at fejre hans og det radikale venstres 100 års dominerende indflydelse på dansk åndsliv.

2006: Hommel-dom - ideal med tilbagevirkende kraft

Weekendavisen 20. - 26. januar 2006

Byrettens udsendte danske soldat er dannet i overensstemmelse med den juridiske professions aktuelle tidsånd: modig, høflig, distanceret, velovervejet og villig til uden tøven eller tvivlsom optræden at risikere liv og lemmer for ophøjede principper.

Byrettens præmisser for dommen over Annemette Hommel vil blive læst og sandsynligvis få betydelig indflydelse uden for Danmark. Det gælder ikke mindst i lande som Tyskland, Spanien, Holland samt de andre nordiske lande. Dommen er imidlertid problematisk på tre væsensforskellige områder.

For det første vil forsøg på at regulere optræden i et krigsområde gennem strammere tolkninger af konventionerne altid indebære en betydelig risiko for, at deres ønskede positive virkninger undergraves. Dvs. at stramningen virker stik mod sin hensigt, fordi den bliver endnu vanskeligere at indpasse i operationens umiddelbare virkelighed. Afstanden mellem det ideelle og realiteterne bliver for stor.

For det andet kan danske styrker herefter kun operere under kommando af styrker fra lande, der formelt accepterer den nu helt tydelige danske tolkning af konventionernes krav til behandling af tilbageholdte civile. Tolkningen er også bindende for behandlingen af tilbageholdte, vi afleverer til videre afhøring hos den større allierede. Kan vi eksempelvis nu aflevere en tilbageholdt til f.eks. briter, der ikke umiddelbart er bundet af byrettens tolkning?

En mistænkelig civil, der tilbageholdes af danske tropper, skal herefter under hele forløbet altid behandles høfligt og respektfuldt, idet man skal gå ud fra, at vedkommende kan være uskyldig. Han kan ganske vist også være en normal kriminel, en civilklædt kombattant eller en terrorist, der lige har dræbt andre civile, allierede eller danske: Men vi må som i Danmark gå ud fra, at han kan være uskyldig, og få ham til at føle sig tryk på trods af den fundamentalt stressende situation som tilbageholdt. Det er vort ansvar.

For det tredje blev Annemette Hommel dømt på et grundlag og en klar tolkning af konventionerne, der først blev etableret med dommen. Det vil reelt logisk og moralsk (men måske ikke juridisk?) sige, at hun blev dømt

med tilbagevirkende kraft, som det danske retsvæsen senest gjorde under retsopgøret efter besættelsen - og derefter siden har skammet sig dybt over. Hun måtte åbenbart kendes skyldig for at skaffe klarhed.

Man kan selvfølgelig altid blive dømt, selv om man mangler kendskab til loven. Men kan den anklagede med rimelighed kendes skyldig, når ingen kunne give den søgte vejledning i tolkningen af konventionerne? Det kunne som bekendt ingen i det danske forsvar i sommeren 2004, uanset hvad dommerne mener ville have været rimeligt. Ingen kunne eller ville dengang bibringe hende dommens tolkning af konventionerne, ingen på det ansvarlige Forsvarsakademi, ingen af de relevante juridiske rådgivere og chefer. Det er desværre min vurdering, at heller ikke vore nærmeste allieredes myndigheder ville have haft evnen eller viljen til at svare med byrettens klarhed, hvis de var blevet konsulteret. Det var vanskeligt at erkende og tage konsekvensen af, at englens side også kunne være besættelsesmagt.

Med dommens grundige præmisser fik Annemette Hommel endelig svar på sine vedvarende forsøg på at få vejledning. Endelig, men for sent var der en foresat og oven i købet hjemlig myndighed, der tolkede Genève-konventionens bestemmelser for behandling og udspørgen af de tilbageholdte.

Uanset, hvordan landsrettens afgørelse vil blive, har byretten skabt en basis, som forsvarers styrker i fremtiden vil anvende som grundlag for sine procedurer under operationer som i Irak og Afghanistan. At dette grundlag er i nøje overensstemmelse med politikerudtalelser fra såvel regering som opposition, viser udtalelser og forløb, siden Hommel blev hjemsendt og chefgruppen i Irak hjemkaldt.

Dommen udtrykker udviklingen i juristers rolle i perioden efter den kolde krig. Fra indsatsen i eks-Jugoslavien har de fået en nøglerolle i såvel planlægning som gennemførelse af internationale operationer. De militære chefer er nu stærkt afhængige af juridisk rådgivning i bedømmelsen af det ofte uklare og tvetydige politiske mandat for operationen samt de handleregler - »Rules of Engagement« - som skal kontrollere styrkens indsats.

Da hjemlige politikeres og befolknings engagement i landets militærs indsats i fjerne lande altid må være forbeholden og begrænset, har alle involverede militære chefer et reelt behov for jurister til at dække ryggen og legemsdelen lige herunder.

Den uundgåelige afhængighed har hos den hurtigt voksende gruppe dygtige jurister, der beskæftiger sig med folkeretten under krig, skabt et magtgrundlag for at realisere det mål, som altid og naturligt har domineret den bedste del af standens opfattelse af sin rolle i forhold til krigsførelse: man skal i størst mulig udstrækning begrænse de lidelser, som civile og andre magtesløse kunne udsættes for.

Det skal ske ved at lægge en stadig mere veldefineret og hæmmende ramme for militære styrkers optræden.

Juristers tolkning af internationale retsregler er normalt ikke vejledt og korrigeret fra politisk side.

Her er juristerne langt friere stillet end i deres tolkning af de nationale love. Dette finder de fleste jurister hensigtsmæssigt og politikere bekvemt.

Tidligere var en udvikling mod en stadig strammere og mere entydig tolkning af konventionerne ikke tænkelig. De militære styrkers hovedindsats var under større krige, hvor nationens vitale interesser var på spil. En meget stram tolkning af de internationale retsregler ville kunne hindre, at styrkerne blev indsat effektivt, den ville kunne øge risikoen for et katastrofalt nederlag. Alle forstod og accepterede, at der under de kaotiske og ekstremt stressende krigshandlinger ville ske forfærdelige ting, herunder i »varmt blod«. Det måtte desværre ses som uundgåeligt. Man koncentrerede sig om at retsforfølge ekstrem optræden, som My Lai-massakren under Vietnamkrigen, der i afgørende grad overskred de accepterede amerikanske normer for landstyrkers optræden under krig.

Byretten har optrådt i overensstemmelse med den juridiske professions aktuelle tidsånd og selvopfattelse. Man har skabt en tolkning af de relevante dele af konventionerne, der passer til et vesteuropæisk demokratis forventninger til dets soldater under interventionsoperationer: perfekte repræsentanter for vore samfund, modige, høflige, distancerede og altid velovervejede, villige til uden tøven eller tvivlsom optræden at risikere liv og lemmer for ophøjede principper. Dette uanset om fjernsynsegnet optræden kan medføre mindre militær effektivitet samt i værste fald øge risikoen for tab, fordi den misforstås i missionsområdets kultur. Hvis virkeligheden i operationsområdet gør, at opgaverne ikke kan løses inden for tolkningens rammer, accepterer man skuffet dette og trækker sig ud, uanset konsekvenserne.

Efter at jeg i to perioder fordelt over godt 15 år havde været ansvarlig for integrationen af folkeretten i undervisning og øvelser i den videregående uddannelse af officerer, stod det klart, at der hverken i Danmark eller internationalt indtil 2004 fandtes en afklaret, af både jurister og militære forstået og accepteret tolkning af, hvordan konventionerne kunne anvendes bedst og korrekt i konfliktsituationer, de ikke blev skrevet for at regulere.

Hommel søgte fra forskellig side vejledning i håndteringen af civile, der kunne være civilklædte kombattanter eller terrorister, men det danske forsvar med dets kommandomyndigheder og specialister kunne ikke hjælpe. Det er heller ikke klarhed, der har præget den interne diskussion i Forsvaret i det seneste halvandet år.

Annemette Hommel er ved dommen kendt skyldig for handlinger i 2004. Det sker for at understrege en tolkning, der måske kan blive et bredt accepteret, civiliseret og legitimeret grundlag for Vestens militære indsats under fredsskabende og stabilitetsbyggende operationer i fremtiden.

Dette resultat burde være opnået uden en symbolsk ofring af et godt og samvittighedsfuldt menneske.

2007: De døves samtale i næsten 100 år - Danmarks politisk-militære samspil

Blogartikel I. Foråret 2007. (Oprindelig titel: De døves samtale i næsten 100 år - det politisk-militære samspil om Danmark i en fremtidig krig”)

Danmark har i de senere år haft soldater som fredspoliti eller konfliktde- tagere i fjerne krige. Dette er normalt sket, uden at der synes at være gen- nemført en grundig og realistisk politisk-militær – for slet ikke at tale om en offentlig – dialog om disse konflikters sandsynlige forløb. Det har gjort, at vore muligheder og risici kun er blevet klarlagt i den helt lokale sammen- hæng i operationsområdet. Det har betydet, at vi ikke har haft mulighed for at deltage kvalificeret i organisationens eller koalitionen policy-diskussioner.

Danmark har derigennem fået ansvar for forløb, som vi ikke har søgt forståelse af eller indflydelse på. Hvis man skal være venlig, betyder dette, at danske soldaters uegennyttige og farlige arbejde kun har skullet være et symbol på, hvad landet satses på er rigtigt. Hvis man er mindre venlig, er der altid en risiko for, at soldaterne på grund af vore og deres leders forsømmelighed uforvarende bliver medskyldig kanonføde.

Denne tumlen fremad mod en fremtid uden en grundig og bred drøftelse mellem landets politiske og militære ledelse er desværre ikke ny. Den har været normalbilledet i næsten 100 år.

Grundlaget

I den sidste del af Vestens filosofiske hovedværk ‘Om krig’ beskrev Carl von Clausewitz det nødvendige tætte samspil mellem regeringens kerne og statens ansvarlige militære ledere: Hvis man vil sikre, at staten ikke glider ind i en truende eller besluttet krig med skyklapper eller bind for øjnene, må der – i tide – gennemføres en brutalt ærlig dialog mellem de to sider.

Den militære ledelse må bringes til at forstå og acceptere de politiske ønsker og rammer. Den politiske ledelse må på den anden side indse, hvad det under den truende konflikt vil være muligt at opnå med egne og allierede militære styrker og justere de politiske målsætninger og om muligt landets rolle under krigen derefter. Dialogen stiller høje krav til begge siders åbenhed, tillid samt kommunikations- og tilpasningsevne. Denne stiller store krav til den militære ledelses professionalismens bredde og dybde. Regeringen skal have både interesse i og magt til at kræve kvalitetsbidrag fra den militære side.

Da krigen forløb er uforudseelige, må denne 'strategiske' dialog opretholdes som rutine indtil konflikten afsluttes, således at det undgås, at staten ender i uføre, når situationens udvikling ændrer grundlaget for tidligere beslutninger.

Sidste gang var i november 1912

Den sidste gang, hvor man i Danmark havde en 'clauswitziansk' dialog mellem landets politiske ledelse og hær- og flådeledelserne var i efterår-vinter 1912-13 under indtryk af Balkankrigene. Konseilspræsident og forsvarsminister Klaus Berntsen støttet af nøgleministrene drøftede i november (samt på senere møder under krisen) med værnenes ledende officerer, hvordan hær og flåde, der var under udvikling på grundlag af 1909-forsvarslovene, kunne klargøres og anvendes til at hævde landets neutralitet og håndhæve de neutralitetsforanstaltninger, der efter forhandlinger med de andre nordiske lande fik deres faste form i december 1912.

Ud over gensidig forståelse førte krisemøderne til fokuserede investeringer i værnene med henblik på dækning af fremlagte alvorlige mangler. Den parallelle forsvarspolitiske debat fremkaldte en opfattende privat indsamling, der supplerede statens indsats med penge til bl.a. pigtråd og beton til befæstninger, fly og udrustning til felthæren og undervandsbåden '2den April' til flåden.

Derefter kontrol med de militæres skadelige forsvarsvilje

I sommeren 1913 fik Danmark en radikal mindretalsregering, der ganske vist ville forvalte værnene efter forsvarslovene, men kun, indtil man efter grundlovsreformen havde fået skabt et nyt grundlag. Regeringen var overbevist om, at værnenes opfattelser af deres rolle var grundfalsk og farlig, den var – med Hørups ord – 'militaristisk' fordi den byggede på, at danskerne kunne forbedre deres sikkerhed gennem forsvarsforberedelser.

Den dygtige, altid venlige, kølige forsvarsminister Peter Munch satte sig for at forsøge at pacificere de efter hans opfattelse farligt anakronistisk tænkende ledende officerer. Efter krigsudbruddet i august 1914, blev hans forvaltning vital, men samtidig særdeles vanskelig, da regeringen og oppositionen af hensyn til udlandet måtte undgå en indenrigspolitisk strid om sagen. Munch accepterede og realiserede bl.a. derfor et forslag fra flådechefen om daglige situations- og beslutningsmøder med værnsledelserne, hvor andre ministre, normalt udenrigsminister Scavenius, deltog, når det var relevant. Møderne kunne lette kontrollen med værnene, så deres 'militaristiske' forsvarssyn ikke

ledte til en katastrofe for landet. Officerernes – i regeringens optik – følelsedrevne, anakronistiske æresbegreber kunne i værste fald kaste værnene ind i et egentligt forsvar af neutralitet og for selvstændighed, som Munch og regeringen så som helt uden chance for succes og derfor nyttesløst samt potentielt katastrofalt for nationen.

Med sin ligevægtighed, tålmodighed, målrettethed, flid og dygtighed lykkedes det Peter Munch gradvis at opnå en så effektiv kontrol over værnene, at de ikke ville kunne sætte sig til modværge ved et overgreb, og dermed ikke bringe landet i ulykke ved et eksistensforsvar.

I mellemløstidens skygge

Den grundopfattelse, som prægede den radikale regering fra 1913 til 1920, kom i løbet af de følgende 20 år til at præge alle de væsentlige partier – De Radikale, De Konservative, Venstre og Socialdemokratiet – om end i forskellig grad. Danmarks ansås for at være for lille til, at dets stadig mindre styrker kunne yde et effektivt forsvar ved et stormagtsangreb på landet.

Skillelinjen lå nu mellem dem, primært De Konservative, der mente, at man skulle yde en symbolsk, selvopofrende indsats for landets 'ære', og dem, der var overbevist om, at 'æren' ikke kunne retfærdiggøre de mulige tab og ødelæggelser, hvorfor det var bedst at gøre landet militært og politisk usynligt.

Under konflikter kunne hensynet til udlandet medføre, at værnene blev pålagt opgaver, der i deres øjne havde en forsvarsmæssig substans, og som derfor umiddelbart set skulle medføre, at man opnåede en politisk-militær enighed om deres formål og virkninger. En sådan opgave var minespærringen af bælteerne under 1. Verdenskrig. Set fra radikal side var det, der skete med minelægningen i 1914, at man blot måtte følge et udtrykt ønske fra den stormagt, Tyskland, som vi skulle tage mest hensyn til. Det kunne heldigvis ske uden en farlig reaktion fra engelsk side. I modsætning til flådens ledelse mente regeringen ikke, at handlingen havde reel militær virkning, medens udenrigsministeren dog kunne se den politiske nytte i Tyskland af flådechefens faste vilje til at forsvare spærringen i Storebælt. Men da regeringen ikke kunne acceptere, at dansk militær indsats kunne have andet end en symbolsk virkning, var det ikke nødvendigt, og potentielt direkte skadeligt, at søge en fælles forståelse. Forsøget ville blot klarlægge uenighed.

De substansløse drøftelser i september 1938

Under Sudeterkrisen i efteråret 1938 tog regeringen Stauning skridt til konsultationer om supplerende forsvarsforanstaltninger. Men det meget lave udgangspunkt mht. styrkeniveau, modsætninger mellem værnene samt uforenelige forsvarsparadigmer hos værn og politikerne gjorde møderne igen til en 'dialog mellem døve'. Ingen i Danmark uden for Hæren (og måske det danske nazistparti, der markerede sig som dansk-nationalistisk gennem et forslag om en helt urealistisk massiv oprustning) troede i 1940, at man med et stærkt militær kunne 'afskrække' et angreb. Efter Hørup, Munch og efterfølgeres indsats var Danmark forsvarspolitisk fjernt fra Holland, Sverige og især Finland. I disse lande troede regeringer og forsvar at et effektivt forsvar ville gøre en forskel, kun for danskerne " kunne det ikke nytte", så en politisk-militær dialog om substans var meningsløs.

Som ved mineudlægningen under 1. Verdenskrig krævede også situationen under 2. Verdenskrig, at regeringen så det nødvendigt at tilpasse sig tyske ønsker ved militære skridt, som man opfattede som rent politisk-symbolske. Denne gang afleverede man skibe fra flåden og gav officiel velsignelse til opstillingen af Frikorps Danmark. Det var symbolske venligt-solidariske politiske handlinger, en forsigtig satsning på den part, man mente farligst eller som man troede, ville vinde. At det nu kostede danske menneskeliv var blot beklageligt.

Orkestret på græsplænen

1945-49 blev intet afgørende brud på synet på forsvaret som symbolsk bidrag snarere end substansbidrag. Besættelsen betød blot, at det nu kun var De Radikale, der mente, at man heller ikke næste gang burde kæmpe lidt for Danmark. Under den kolde krig var de danske politikere – i modsætning til NATO-partnerne og potentielle fjender – dybt overbeviste om, at Danmark ikke selv kunne yde et meningsfuldt bidrag til landets forsvar. Da det mulige danske forsvarsbidrag ikke kunne være af militær betydning for os selv eller andre, skulle det blot udgøre det symbolske 'hornorkester på Det hvide Hus græsplæne' som sammen med rådigheden over Grønland – lige akkurat – kunne gøre USA tilfreds.

Værnene havde først i årene 1936-40 forstået, hvad de danske politikere mente, men accepterede det dengang ikke. Efter besættelsen regnede man med, at situationen var ændret, men valgte samtidig – specielt i hæren og flyvevåbnet – af pragmatiske årsager normalt ikke at tænke selv, men blot at nærme sig NATO's moderetninger så meget, som de fortsat små midler tillod.

Da Forsvaret i 1970'erne endelig næsten accepterede den politiske realitet i Danmark, valgte man at gøre livet under kernevåbenparaplyen så behageligt som mulig, hvilket ikke blev anfægtet fra politisk side. Så militæret tilnærmede sig begejstret det civile samfunds offentlige sektors arbejdsvilkår og ledelsesformer, og levede op til finansministeriets skiftende managementluner på fineste vis. Dette udtyndede desværre gradvis den militære professionalisme så meget, at man næppe ville være i stand til at levere et kvalificeret modspil, hvis politikerne en dag havde ønsket dette. Kombinationen af mødebelastning, 37-timers ugen, funktionærånd, forvaltningssystemer, risikoangst, og hensyn til familien blev en dræbende systemgift. Der eksisterer i dag ikke længere det professionelt, kritiske militære studie- og diskussionsmiljø, som er en nødvendig forudsætning for at udvikle militær professionalisme ud over enkeltmands og i særligt heldige tilfælde delingsniveau. At denne situation i Danmark ikke blev anfægtet af civile akademikere eller mediefolk, der søgte så meget viden, at de kunne fremprovokere en opvågning, var nok en medvirkende faktor.

Bidraget til sikkerheden i verden

Heller ikke 1989 blev et skel på anden måde, end at de radikales dilemma forsvandt sammen med invasionstruslen. Også deltagelsen i de for det yngre personel stadig mere krævende internationale operationer blev opfattet som symbolske ofringer af penge og soldatermandår til store venner eller noble principper. De udsendte skulle blot opføre sig afdæmpet og anstændigt, og passe godt på sig selv, så deltagelse krævede ikke en 'Clausewitziansk' strategisk politisk-militær dialog om muligheder og risici. 1912-13 var fortsat sidste gang i Danmarkshistorien, hvor politikerne så en mulig politisk nytte af militære aktiviteter, og derfor aktivt deltog i en generel diskussion af de militære muligheder og militær-politiske afvejninger.

I hele perioden efter 1913 blev det eneste udenrigspolitiske element hensynet til de magter og idealistiske hensyn, man mente, at man skulle tilgodese. Den politiske skillelinje blev nu mellem hvem, man vil hjælpe med små symbolske bidrag.

Under regeringerne Nyrup og Fogh har statsministeren trådt i karakter i den forstand, at det er ham snarere end Forsvarsministeren, der har den direkte kontrol med anvendelsen af landets militære styrker. Fagministeren støtter kun beslutningsimplementeringen.

Det er nu uden nogen tvivl statsministeren, der er nøglepersonen i alvorlige beslutningssituationer som krigsdeltagelse. Derfor må beslutningsforløbet også indebære hans direkte og ansvarlige forhandling med forsvarsledelsen med henblik på at opnå en fælles og realistisk forståelse af konfliktens karakter, danske militære muligheder og begrænsninger og en afklaring af, hvordan vore soldater og enheder må forberedes til indsættelsen, som det senest skete i november 1912.

Som dengang må resultatet gives styrende indflydelse på anvendelsen af ressourcer, dvs. på forligsimplementeringen, og om nødvendigt lede til kursændringer og supplerende indsats. Krigsdeltagelse 'light' og et eufemistisk spin hvor krigsdeltagelse benævnes 'operationer', er et svigt over for de udsendte, deres pårørende, vore allierede – og ikke mindst lokalbefolkningen i operationsområderne.

2007: Forsvaret som Parkinson's realiserede vision

Blogartikel III. Foråret 2007. (Originaltitel ” Parkinson's realiserede vision. Forsvaret som skræmmende billede af den offentlige sektors problem”).

Da den indledningsvise – generelle – artikel om Forsvaret her på bloggen ikke førte til mere end én kommentar, vil der herefter lidt efter lidt blive taget forskellige problemområder op i separate artikler.

Problemet

Efter godt 10 års fravær i udlandet vendte jeg tilbage til samme arbejdsplads i Forsvaret, Forsvarsakademiet, hvor jeg før afrejsen havde været leder af denne arbejdsplads hovedprojekt. I det efterfølgende periode kunne jeg nu – dels fra sidelinjen, dels involveret i ledelsens opstilling af en ny funktion – konstatere væsentlige ændringer i arbejdspladsens arbejdsform.

Mindst en af de funktioner, der var bevaret uændret gennem de seneste 15 år, havde fået tilført helt op til 4 gange så mange medarbejdere, som der tidligere havde været ansvarlige for såvel de rutinemæssige aktiviteter som for funktionens stadige udvikling. Hvor alle funktioner på det tidligere mindre og mere fokuserede Forsvarsakademi måtte karakteriseres som uformelt virkende projektorganisationer, kunne de nu være organiseret i op til tre hierarkiske lag og involvere flere sideordnede dele af organisationen.

Udviklingen havde for det første ført til en tidskrævende koordinerende mødeaktivitet. For det anden gjorde størrelsen og den hierarkiske struktur, at den nødvendige stadige udvikling af tilpasning af funktionens aktivitet blev vanskeliggjort. På alle observerede områder i organisationen var arbejdet præget af stadig mere rigide, detailstyrede og ineffektive arbejdsmetoder. Alle medarbejdere brugte en stadig større del af deres ressourcer – deres interesse, engagement og arbejdstid – på at administrere ressourcer. Ledelsesdiskussioner var domineret af 'management-newspeak', der så åbenlyst var totalt uden forbindelse til både den militære professions og undervisningsbehovenes substans. Et nyt, ressourcekrævende ressourcestyringssystem havde åbenbart også krævet, at officerer bevidst fremmedgjorde sig fra deres profession. Det uhyggelige var, at det synes de at have gjort med stor iver, som om de var blevet frelst fra noget anakronistisk. Fokus, viden og prestige var i stigende grad blevet knyttet til gennemførelsen af ledelses- og forvaltningsprocesser. Der var således etableret en planlægningsfunktion, hvis selvsikre ansatte ikke følte, at viden om indholdet af organisationens

aktiviteter – videregående militær voksenuddannelse og studievirksomhed/
forskning – var relevant for deres virksomhed.

Senere fulgte så centralisering af servicefunktioner og arbejdsprocedurer, der gjorde service næsten uopnåelig eller belastede ledelsesfunktioner med tidskrævende manuelt arbejde, måske drevet af en dansk version af Pol Pots tankeverden.

Hele denne udvikling skete på trods af akademiets chefs stadige forsøg på at bedre situationen inden for sin myndigheds ekstremt begrænsede rammer. Der synes ikke længere at være tid og mulighed for at bevare, dyrke, udvikle og diskutere professionens substans, dette på organisationens højeste læreanstalt. Denne substans synes henvist til et lavt prioriteret hjørne af periferien.

Der var desværre klare årsager til denne udvikling. Professionel viden var gennem de seneste årtier lidt efter lidt for alt for mange officerer blevet reduceret til noget, man fik under formel uddannelse, hvis der var virkeligt skulle være behov for den. Det var ikke noget, man som andre grupper professionelle samt kolleger i udlandet selv skulle holde ved lige gennem interesse, læsning og debat. For alt for mange i Forsvarets civile og militære ledelse havde det i for lang tid være betragtet som mildt latterligt og excentrisk at kræve, at officeren, ud over at holde sig forvaltningsmæssigt ajour, også gennem hele sin tjeneste personligt skulle vise aktiv interesse for at studere og ajourføre sit professionelle grundlag, både generelt og som specialist.

Blandt andet derfor havde organisationen kun en let ballast, og nu blev den danske offentlige forvaltnings stadig mere komplicerede ramme og ledelsesnormer til den styrende virkelighed for en stigende del af de militære embedsmænd. Omkostningerne har vist sig i form af organisationens svindende fokus samt mindre operative fleksibilitet, effektivitet og præstationsevne.

Det blev dog ved læsning og samtaler klart, at denne udvikling ikke kun havde ramt Forsvaret. Forsvaret var kun specielt på to områder. For det første skulle den stadige vækst af forvaltningselementer her ske inden for rammen af organisationen – som kræftsvulster breder sig inden for legemet og forgifter dets sunde funktioner. For det andet, at de afledte problemer i Forsvaret normalt er usynlige for omverdenen og pressen, i modsætning til

f.eks. på sundheds-, social-, pleje- og folkeskoleområderne. Symptomer som den hurtige flugt af yngre officerer og andre befalingsmænd, Hommelsagen og dens håndtering samt den svigtende professionelle forudseenhed før Afghanistan- og Irak-operationerne opfattes ikke, som de faktisk er, som resultater af den generelle malaise.

Men som ved andre dele af den offentlige sektor er reaktionen i Forsvaret på problemer enten at finde en skyldig, eller kaste flere ressourcer efter problemet – penge og ansatte. Det sidste på trods af, at man måske for længe siden burde have overvejet, hvorfor den stadige vækst i den samlede danske offentlige sektor ikke har ført til bedre, men mindsket serviceniveau. Dette ikke mindst når man tager i betragtning, at det bliver mildest talt vanskeligt at afløse '68-generationens offentlige ansatte med unge, uden at de producerende dele af økonomien kommer til at mangle kvalificeret arbejdskraft.

Problemets rødder

Hovedkilden til problemet er paradoksalt nok Finansdepartementets velmenende men vildledte pulserede modedrevne indsats for at mindske og effektivisere den offentlige sektor. Det er sket gennem at søge standardisering og kontrol over nogle områder, samtidig med at andre er efterladt som for vanskelige og uden for kontrol. Man har søgt og søger efter indsigt og styring, drevet af teorier inspireret af den private sektor, hvor markedet straffer teoretisk-ideologiske excesser. Man kan samtidig sige, at alt er drevet af den holdning, at kontrol altid er bedre end tillid, for tillid kræver indsigt og delegeret magt, og det sidste har centralmagtens politikere og bureaukrater i bedste fald et ambivalent forhold til.

Et af de første projekter var at gøre alle til timelønnede, uanset ansættelsesformen i øvrigt. Det startede for vel 20 år siden og tog fart i 1990'erne. Man ville vel ikke se eller acceptere, at de gode, dynamiske ledere og de kreative medarbejdere, som sikrer udvikling og kvalitet i en organisation, skal motiveres positivt, ikke negativt. De må tilfredsstilles ved at få indflydelse til at levere kvalitet og inspirere på deres del af virksomheden. Nu skulle alle – af hensyn til muligheden for kontrol, for ellers kunne man ikke have tillid til dem – sættes til at udfylde skemaer for, hvordan de den uge eller måned havde anvendt tiden, skemaer, hvis arbejdskategorier ofte var meningsløse, fordi de var søgt standardiserede. Skemaerne skulle udfyldes selv af chefer uden højeste arbejdstid. Det krævede programmet.

Virkningen blev, at man demotiverede engagerede folk, ved at de under den tilbagevendende indsats med registrering af egen arbejdstid – der jo også tog arbejdstid – erkendte at deres indsats ikke blev lønnet tilstrækkeligt. Da de derudover skulle afspadsere efter særlig indsats på grund af, der ikke var myndighed eller penge til dyrt overarbejde, undergravede selve registreringen i væsentlig og stigende grad effektiviteten. Desværre synes de embedsmænd, der startede dette ødelæggende angreb mod den offentlige sektors effektivitet, ikke at forstå, at man hverken kan være en god leder eller ansat med et kreativt arbejdsområde inden for en fast afgrænsning på 37 timer om ugen og en hjernedød standardkategorisering af arbejdstidens anvendelse. Denne ramme hæmmer i øvrigt udviklingen af de inspirerende ildsjæle, som er nødvendige som ledere af militære enheder i et krigsområde, af plejehjem for tungt handicappede, af en effektiv forskningsafdeling, af et inspirerende undervisningsmiljø, osv.

Herefter besluttede man at give selv de laveste elementer i den offentlige sektor resurse-mæssigt ansvar for netop at gøre dem mere ressourcebevidste og tilfredse. Det lyder sådan set meget godt, og ville også være det, hvis dette betød en effektiv delegering af både ansvar, myndighed og handlefrihed til den enkelte veldefinerede del af organisationen, og at denne derefter selv kunne vælge, om det ville være hensigtsmæssigt at delegerer resurseforvaltning yderligere. Dette er imidlertid ikke tilfældet. I virkeligheden har man fastholdt kravet om central kontrol og indsigt, hvilket jo nu er muligt i et netværket computeriseret forvaltningssystem, hvis man tvinger alle niveauer til at anvende arbejdstid til konstant at indtaste alle de oplysninger i databaser, som måske kunne blive styringsmæssigt relevante. I virkelighedens verden er resultatet af denne kombination af total centralisme og inddragelse af alle niveauer i resurseplanlægning og –kontrol, at man skaber en ekstremt personel- og tidskrævende mødemaskine, hvor alle konstant er involveret i konsensus-skabelse, der ikke er rettet mod organisationens 'produktions' substans i form kvalitet, men kun om målelige input og til nød kvantificerbare output.

Der er tre særdeles negative virkninger af denne 'maskine' ud over, at den er særdeles resursekrævende. For det første undergraver den ledernes ansvar på alle niveauer for styring af produktionen, fordi man jo altid må afvente input og konsensus. For det andet bliver al udvikling af organisationen stærkt afhængig af tilførsel af nye resurser. For det tredje koncentrerer ledelses- og støtteaktiviteter om denne proces, der bliver mere eller mindre selvkørende og undergraver de bedste medarbejderes ekspertise mht. substansen af 'produktionen'. Denne situation er desværre alt for tydelig i

dagens danske Forsvar. Men situationen er ikke bevidst og kritiseres ikke, fordi den er sat i værk af dem, der jo skulle og burde vide, hvad de gør, dvs. Finansdepartementet. Hvis man i modsætning til i Forsvaret, men som sygehusvæsenet, tvinges til at opretholde produktionen på et rimeligt kvalitetsniveau, ansætter man så eksterne forvaltere til at lede organisationen, personer der absolut intet ved om, hvad det egentlig drejer sig om.

En virkning af disse to forhold har været at undergrave de formelt ansvarlige chefer i så høj grad, at de i virkeligheden ikke kan gøres ansvarlige for deres produktions mængde, kvalitet og relevans. For alligevel at kunne gøre dem strafbare, stadfæster man deres begrænsede myndighed med ekstremt detaljerede instruktioner.

Lederes styringsmulighed er yderligere drastisk reduceret af den i Danmark implementerede teori, at alle er – næsten – lige og ens. De offentlig ansattes forhold er reguleret efter et massivt og kompliceret værk af standardoverenskomster og tilforhandlede rettigheder på alle mulige områder, med et stort antal fagforeninger, hvor nogle for at gøre sagen endnu mere logisk uholdbar omfatter både chefer og ansatte efter den korporative, totalitære model.

Det er blevet ekstremt ressourcekrævende at administrere disse overenskomster og rettigheder. Også uanvendelige mellemledere har jo krav på sikkerhed i ansættelsen og også middelmådige chance for forfremmelse med tiden. Den danske kombination af Jantelov og nepotisme er logisk, når chefer alligevel ikke har frihed til at gøre en forskel. At dette objektivt fører til et en stadig mindre effektiv anvendelse af skatteborgernes penge og Kafka'ske vilkår for cheferne betragtes nu åbenbart også af Finansdepartementets guruer som af Vorherre givne vilkår.

I Forsvaret er man nu gået så langt, at man nu formelt har adskilt ansvar fra myndighed, idet man har placeret al væsentlig myndighed i funktionelle, selvstændige forvaltningsimperier, der i stadig mindre grad kan bevare nogen holistisk forståelse for den militære professions virkelighed og substans. Det virkede åbenbart som fristende logisk at gøre på grund af den nødvendige reduktion af organisationens struktur set under indtryk af Finansdepartementets seneste moderetning og den stadig mere byzantinske og resursekrævende forvaltning af de ansattes overenskomster og rettigheder. At man faldt forblindet i grøften var dog også et resultat på grund af politikeres indsats for alt for mange alt for små tjenestesteder. Man mente ikke at kunne ikke opretholde et stort bureaukrati så mange halvtomme steder.

Alt dette medfører for Forsvaret en dårlig, tung og ufokuseret forvaltning og unødvendig risiko for udsendte soldater. Men det må jo bæres, når det nu er sådan, at den styrende virkelig er statens embedsmænds managementideologier snarere end professionens og operationsområdets vilkår.

Der er mange årsager til, at den danske offentlige sektor er kommet så langt ud på overdrevet. Et centralt problem er den stadig mere dominerende rolle, som man herhjemme har valgt at give generalister – 'djøf'ere' – over udviklingen. Som deres velmenende forfædre i det sovjetiske planlægningsystem søger også de oversigt og kontrol gennem standardisering af metoder og satsning på målbare, kvantitative kriterier. Som i Sovjetunionen har de fleste yngre politikere samme baggrund og opfattelse som disse embedsmænd. Alt, hvad man ikke forstår, fordi det ikke er målbart, herunder de centrale kvalitetsskabende elementer af en offentlig myndigheds produktion, ses som og gøres irrelevante.

Kvalitetsreform

Hvis vi skal ud af den selvforstærkende kombination af vækst af forvaltningselementer og reel effektivitetsforringelse af den danske offentlige sektor, herunder Forsvaret, kan vi lære af den begyndende udvikling i Østeuropa, der jo tidligere var kontrolleret af en anden byzantinsk nomenklatura med så snævre skyklapper, at den var overbevist om sit monopol på sandheden.

Man skal bryde med standardisering, bureaukratisering og detaillkontrol. En myndighed som Forsvaret skal ikke standardiseres med andre væsensforskellige dele af den offentlige sektor ligeså lidt som universiteterne skal det.

En offentlig myndighed skal have frihed – eller presses – til at søge kontrol og vejledning fra de internationalt anerkendte, bedste tilsvarende organisationer i udlandet. Det er dem, som de kan lære mest relevant af. Derefter skal de have handlefrihed og fuld myndighed til under ansvar at ændre alle interne regler, så organisationen med det mindst mulige input leverer størst mulig kvalitet. Kvalitet af undervisning og forskning måles ikke på det størst mulige antal akademiske pølser afstemplet med at have siddet det reglementerede antal uger i instituttets lokaler, men af kompromisløs håndhævelse af akademisk arbejdes hæderlighed og høje kvalitet. Den kongelige Ballets værdi er lidt vanskelig at kvantificere med antal halvmetershop pr. årsværk.

Vejen til kvalitetsreform er ekstern inspiration, en dramatisk forenkling af overenskomster og andre dele af forvaltningsrammen, en virkelig delegering

af myndighed, som er en forudsætning for et reelt – dvs. personligt – helhedsansvar til chefer. Det er desværre ikke specielt sandsynligt, at noget sådant er gennemførligt over for den danske djøfstats optimistiske og positivistiske livssyn. Med lidt mere kontrol og lidt bedre modeller administreret med lidt større indsats håber man at opnå succes, hvor sovjetstaten måtte give op. Det er som om, man i søgen efter utopisk enkelthed har glemt, at civilisationers udvikling hviler på opbygningen af specialiserede og derfor forskelligt virkende delorganisationer.

Kvaliteten af Forsvarets enheder kontrolleres bedst inspireret af de bedste af vore 'konkurrenter' i udlandet. Den nu indledte undersøgelse, hvor McKinsey skal gennemgå hele Forsvaret med Forsvarsakademiet som pilotprojekt, er grundlæggende et irrelevant, muligvis skadeligt, spild af mange penge. Bed det britiske forsvar om assistance, de er ikke generalistiske managers, men ved hvorledes et militær med eksterne opgaver bør indrettes og motiveres! Forsvaret har imidlertid ikke søgt udenlandsk sagkyndig hjælp, siden Flyvevåbnet gjorde det af akut nød i 1950'erne.

Indtil det sker, indtil sund fornuft måtte ramme vore beslutningstagere, kan vi blot passivt afvente den for Forsvaret mest præcise 'markedskorrektion': et nederlag i kamp.

Don Quijote de la Mancha

2007: Svindsoten – historien om dansk Forsvars landmilitære professionalisme

Blogartikel V. 23. april, 2007

‘Ja, og der på Deres borde står så alle reglementerne. Dem kan De selv læse. Det er jo derfor, De har studentereksamen, når De træder ind på officersskolen. Det er ikke fordi vi skal bruge reglementerne ret meget, men fordi det er vigtigt at vide, hvad der står i dem. For det første, fordi man ellers ikke ved, hvad det er, man afviger fra, når det er nødvendigt. For det andet, fordi man ellers ikke ved, hvad det er, der skal skrives om. Og det er jo det, der bliver d’Herrers fornemste opgave i fremtiden: at finde ud af, hvornår det, der står i reglementerne er så forkert, at det skal skrives om samt, at finde ud af, hvad der så skal stå i stedet.’

(Taktik- og hovedlærer major Helge Kroon til kadetterne i klasse ‘Hedemann’ på Hærens Officersskole i maj 1962)

Dette citat illustrerer med provokerende klarhed, hvad militær professionalisme indebærer, nemlig at officeren aldrig primært må blive forvalter af et bestemmelseskompleks, men at han skal opbygge indsigten og evnen til hele tiden at udfordre dette, så organisationen kan forblive fleksibel og fokuseret. Desværre var og er Kroon en ener, der udfordrede udviklingen. Han glemte ‘at tage sig daglige Hold Kæft pille’, som han senere udtrykte det, da han var blevet krigshistorielærer i klasse ‘Rye’ små fire år senere. Han blev pensioneret som oberstløjtnant, bl.a. fordi han irriterede den personligt dygtige hærchef general Vegger, der desværre samlede på jasiere.

Samfundet og politikerne stiller rutinemæssigt betydelige resurser til rådighed for Forsvaret. Man må tro, at de går ud fra, at organisationen er i stand altid at bevare den militære professionalisme, der afgør, om organisationen er og forbliver i stand til at løse sine skiftende opgaver rimeligt effektivt.

Samfund og politikere går vel ud fra, at professionalisme kunne bevares upåvirket af det danske samfunds og de danske politikeres mildest talt ambivalente holdning til dansk militær gennem det sidste århundrede, og at den kan forblive uberørt af den voldsomt stigende forvaltningsbelastning, som har præget hele den danske offentlige sektor i de seneste 20-30 år, og som allerede er beskrevet her på bloggen. Dette er selvfølgelig ikke tilfældet.

Denne blog-artikel skitserer, hvordan og af hvad professionalismen blev nedslidt, blev tuberkuløs. For at få et klart billede, er det nødvendigt at betragte en lang periode. De officerer, der havde hovedrollen startede deres tjeneste i mellemkrigstiden og den kolde krigs første to årtier.

Søværnets professionelle henfald er begrænset af naturens, havets, hårdt disciplinerende korrektion. Flyvevåbnets professionalisme har, af naturlige grunde, altid haft et meget snævert fokus. Det er krævende at flyve sikkert. Derfor vil denne artikel først og fremmest dreje sig om udviklingen i hæren, det største værn.

Forholdet mellem de tre værn i den nuværende situation og i fremtiden vil blive dækket af en senere artikel.

Den debat, der forhåbentlig følger, bør dreje sig om, hvad der kan gøres for at vende den deprimerende udvikling. Hvis dette ikke sker, bør butikken lukkes, og vi bør udlicitere de mere krævende militære sager til andre, der fortsat kan klare dem.

Hvordan det burde være

Karakteren af en militær organisation gør, at den professionelle forståelse og de professionelle færdigheder kun kan udvikles fuldt over en ret lang årrække, vel normalt i fredstid over 20-30 år. I krig er læreprocessen hurtigere.

Når der har været tale om et hensigtsmæssigt forløb, kan den ledende gruppe af officerer og deres primære hjælpere:

- I dybden forstå karakteren af enhver slags krig eller konflikt, staten kan blive involveret i, også sådanne, som politikerne offentligt meddeler, man aldrig vil deltage i. Den skal herunder have udviklet en akut og sikker fornemmelse for alle typer af militære styrkers muligheder og begrænsninger i hver slags konflikt, både generelt og med hensyn til egen stats styrker.
- På dette grundlag give kompetent, dvs. også selvkritisk rådgivning til regeringen om militære styrkers muligheder henholdsvis manglende muligheder, alene eller sammen med andre typer af indsats i enhver type krig eller konflikt overalt i verden.
- Forstå, at det ikke alene er regeringens ansvar at søge en effektiv dialog. Sådan virker demokratiet og statsmagten ikke. Det skal gøres entydigt klart for politikerne, at Danmark ikke igen skal tumle optimistisk og

uforbereedt ind i konflikter – som i 1863-64 og desværre et par gange for nyligt (Kroon udgav sidste år en lille bog, der bl.a. følger virkninger af den utilstrækkelige dialog i 1864).

- Kompetent og fleksibelt fremme en effektiv dialog og debat om den fremtidige organisation og de fremtidige væbnede styrker.
- I dybden forstå, hvorledes man rekrutterer til, organiserer, uddanner og bevarer militære enheder og støttestrukturer, der er så robuste og motiverede, at de kan fungere effektivt og disciplineret i enhver situation på trods af tab og momentvise problemer med opinionen i indsatsområdet eller hjemme. Herunder forstå, hvad der gør, at individet og familien fastholder ønsket om tilknytning.
- Effektivt lede og motivere meget komplekse organisationer under et ekstremt stress, frygt og arbejdspress, organisationer, der er sammensat af en mangfoldighed af fra gode over middelmådige til dårlige specialister. Skal kunne lede sådanne styrker med en følelse af ansvarlighed, der gør, at enhver chef altid er klar til at handle på eget ansvar, og tage konsekvenserne, hvis situationen byder dette. Der kan ikke være en garanteret jobsikkerhed i denne branche.
- Uddanne og udvikle den næste generation af militære professionelle, så disse både kan virke i de eksisterende opgaver og effektivt inspirere en robust tilpasning mod fremtiden.
- Hvis den professionelle gruppe er fra en småstat som Danmark, er kravene til overlegen kompetence endnu mere absolut, fordi hver enkelt officer i internationalt samarbejde skal være så indlysende professionelt kompetent, at han/hun bliver hørt og respekteret af stormagternes professionelle. Fra personlig erfaring ved jeg, at det er vanskeligt, men dog muligt.

Grundproblemet og løsningen

I modsætning til lægerne, den anden profession, hvor dygtighed forudsætter en blanding af stadig ajourført viden, erfaring og stadig opdaterede færdigheder, er det i den militære profession sjældent, at man kan få praktisk erfaring, og når dette sker, er det ofte under så specielle vilkår, at erfaringernes relevans i fremtidige situationer er usikker.

Professionel kvalitet må derfor sikres gennem systematiske og kritiske analyser af andres erfaringer. På dette grundlag må der laves så realistiske og krævende øvelser, at den 'opvoksende' professionelle kan lære af personlig fiasko og succes i situationer, hvor dette ikke i unødvendig grad kræver egne soldaters eller uskyldige civilpersoners liv eller medfører ulykker for staten.

Man kan sige, at den militære professionelle er som en svømmer, der ved, at han på et tidspunkt kan blive kastet overbord under en storm i det nordlige Atlanterhav eller få til opgave at passere Niagara-floden lige oven for faldene. Desværre kan han kun øve svømning på land samt et par gange hvert femte år i den lave ende af et svømmebassin.

I denne situation er det ikke så vanskeligt at forstå, at de militære professionelle aktiviteter – styrkeopbygning, kadreuddannelse, øvelser, planlægning og formuleringer af bestemmelser – ofte bliver domineret af alt fra forenkede til grundfalske idéer. At det kan ramme selv de dygtigste og mest professionelle har amerikanerne fra 2003 demonstreret i Irak og det israelske flyvevåben i 2006 i Sydlibanon.

For på trods af disse faldgruber og sumpe at udvikle militære professionelle af en rimelig kvalitet, indeholdt og indeholder karriereofficerens tjeneste altid nogenlunde samme elementer.

Først og fremmest en grundlæggende officersuddannelse. Før denne indledes, prøves kandidatens praktiske lederegenskaber. I Danmark er dette normalt sket gennem praktisk tjeneste som underofficer eller reserveofficer samt en formel optagelsesprøve.

Uddannelsen giver for det første kadetten forståelse for professionens ramme, herunder statskundskab, lidt om kriges og konflikters karakter, almindelig krigshistorie samt oplysninger om de andre værn og specialiteter. Derudover forberedes kadetten funktionelt og holdningsmæssigt til sin første tjeneste ved at lære optræden som officer, tjenesteforhold og forvaltningsregler, retorik, jura, enheders taktiske optræden samt at føre og lede enheder. Herunder gives kadetten den nødvendige pædagogiske, psykologiske og sociologiske viden. Endelig suppleres tidligere uddannelse eventuel med undervisning i sprog, matematik, fysik, teknik og topografi.

Derefter følger i virkeligheden den mest afgørende periode i personens professionelle udvikling, de første 5-8 års tjeneste som ung officer. Karakteren af denne samt holdningspåvirkningerne og kravene under den bestemmer reelt, om officeren udvikles til en militær professionel eller en meget begrænset anvendelig funktionær i uniform.

På grundlaget af den individuelle udvikling i denne første og senere perioder med praktisk tjeneste har karriereofficeren så perioder med formel

videregående uddannelse af fra 6 til 22 måneders varighed. Afhængigt af, hvilket land, der tales om, vil en officer før udnævnelsen til general eller admiral have gennemført 2 eller 3 sådanne generelle videregående kurser.

Under disse uddannelser vil officerens forståelse af den professionelle ramme blive udbygget, horisonten udvidet, forudfattede meninger demoleret. Det er nødvendigt, fordi tjenesten på højere niveau kræver en dybere teoretisk forståelse, mere viden om andre dele af staten samt om de internationale organisationer og sammenhænge, officeren skal virke i. Herudover forbedres officeren funktionelt til at kunne forvalte og anvende stadig større og mere sammensatte militære organisationer. Der kan endvidere ske en udbygning af officerens generelle uddannelse, herunder ikke mindst i sprog.

I den professionelt bevidste militære organisation vil man anvende nogle af de absolut bedste og generelt anerkendte officerer som lærere i både denne generelle uddannelsesstruktur og på de mere specialiserede skoler. Dette sker dels for at sikre mulighed for professionel fordybelse hos disse. Det er altid lærerne, der lærer mest i et uddannelsessamspil. Man udnytter også det afgørende potentiale, som disse officerer har for at blive rollemodeller for deres yngre kolleger. Endelig får lærergrupperne så en naturlig og bredt accepteret rolle som dynamo og katalysator i organisationens stadige fornyelse, som kommandomyndigheder uanset formelt ansvar må prioritere lavere end forvaltnings- og planlægningsopgaver.

Som andre sunde professioner kendetegnes også en sund militær profession af uenighed og en intensiv kritisk professionel debat på tjenestestederne og i de forskellige faglige publikationer. Uenighed og debat drives af, at en betydelig del af officerskorpset aktivt dels følger den professionelle udvikling i udlandet, dels studerer og dybdeanalyserer den nyeste og anden relevant professionel erfaring, dvs. krigshistorien. Denne debats argumenter inspirerer organisationens udvikling og er en effektiv garanti mod professionelt henfald.

Disse udbredte professionelle studier sikrer fokus og kvalitet af taktiske bestemmelser og krigsplanlægningen. Den sikrer også, at de større og mindre øvelser, som er officerskorpsets vigtigste vej til nogenlunde realistiske, praktiske erfaringer, bliver så krævende som muligt i fredstid. Dette nøglekrav inspirerer ikke mindst, at øvelserne gennemføres i to partier med fri føring, således at officererne gives mulighed for at vise fantasi og kreativitet, at risikere noget for succes, og derved også får mulighed for at

lære effektivt af egne professionelle fejltagelser. Netop sådanne øvelser var en central del af den amerikanske militære renæssance efter Vietnam-krigen.

Indledende bemærkninger

At tale om udviklingen af professionalismen i et officerskorps indebærer en næsten absurd forenkling af virkeligheden. Der vil altid være dovne, overfladiske, ubegavede, opportunistiske og snobbende medlemmer af gruppen, ligesom, der vil være dygtige, uegennyttige, søgende og effektive mennesker med naturlige lederegenskaber.

I virkeligheden defineres korpsets professionalismisme reelt af de efter forskellige kriterier bedste, mest engagerede i hver årgang af de yngste og mellemste officersgrader og af den bedste halvdel af de højeste grader. Disse generelt anerkendt bedste officerers normer, interesser og optræden vil påvirke resten.

Alle, der har været i berøring med den danske hær i forskellige dele af denne lange periode har haft både gode erfaringer, gode eksempler og det modsatte. Jeg har fremhævet Helge Kroon som en personlig inspiration, og jeg vil supplere med navnet på min senere åbne og inspirerende chef Peter Jessen. Under de samtaler, jeg har haft under udviklingen af denne artikel, nævnes generalmajorerne Hieronimus Havning og Holger Denker konstant med dyb respekt. Det var de to chefer for Jyske Division, der færdigudviklede denne, hærens hovedprojekt i begyndelsen 1980'erne.

Det er imidlertid værd at bemærke, at alle disse officerer oplevede som unge officerer hærens genopbygning i begyndelsen af 1950'erne. Den periode formede dem. Med deres tjeneste blev robuste professionelle holdninger og substans båret frem til perioder, hvor henfaldet var ved at ske omkring dem.

1908-1928

De generaler og oberster, der var ledere af udviklingen af hæren fra 1949 havde de formative år som unge officerer i 1920'erne. De var den første gruppe officerer, der blev tvunget til at forstå, at hæren ikke selv, autonomt i forhold til politikerne, kunne bestemme hvordan styrkerne skulle anvendes i krig. I moderne forstand var de den første gruppe professionelle officerer.

Op til og under 1. Verdenskrig havde hærens ledelse haft den opfattelse, at man uanset de forskellige partiers varierende opfattelser, uanset den vedtagne strategiske logik bag forsvarslovene, skulle koncentrere sig om

at udnytte Københavns Befæstning således, at man ved den tyske invasion kunne forsvare nationens ære længst muligt. I 1922 blev landbefæstningen nedlagt, og officerskorpset skulle finde et nyt fokus for hærens udvikling og aktiviteter. Man var for første gang siden nederlaget i 1864 tvunget til at koncentrere sig om at skabe et effektivt 'levende værn', enheder der effektivt kunne gennemføre en mobil forsvarskamp.

I løbet af 1920'erne erkendte man, at den eksisterende 1922-hærordning var for stor. Kadrerne var for små og gennemsnitligt for dårligt uddannede til at sikre kvalitet i enhederne. Det var også urealistisk at skaffe moderne materiel til så store styrker. Ved udgangen af perioden søgte man derfor mod en mindre hær med en langt højere gennemsnitlig kvalitet.

Som nævnt havde hærledelsen erkendt det uholdbare i at ignorere politikerne i de reelle forsvarsforberedelser. Man måtte skabe en dialog, der gav en fælles forståelse og realistisk resurseramme for det landmilitære forsvar.

Det var imidlertid ikke ligetil. Med mindre variationer var alle danske politikere enige med salig Hørup i, at dansk forsvarsindsats ikke 'kunne nytte'. Uenigheden drejede sig om, hvorvidt man alligevel skulle kæmpe for landets ære eller om man måske ved en demonstreret forsvarsevne kunne få stormagterne til at overveje, om der ikke var et bedre alternativ til alvorligt at krænke dansk neutralitet.

Samme Hørup havde i den politiske kamp i 1890'erne stemplet alle dem, som fortsat mente, at værnene havde nogen som helst værdi og rolle, som 'militarister'. Al forsvarsindsats var 'militaristisk'. Begrebet var dengang et godt våben i kampen om kontrollen over Venstre mod dem, der mente, at militære styrker havde en væsentlig rolle i sikringen af neutraliteten, og som derfor ikke ville afruste landet helt. Forløbet og belastningen under 1. Verdenskrig gjorde, at den totalt afvisende holdning til værnene bredte sig i befolkningen, og fra 1929 sad socialdemokraterne med de radikale solidt på magten. Derefter var det kun et spørgsmål om tid før Danmark ville kunne føre en klar 'anti-militaristisk' afrustningspolitik.

1928-1948

Hærens ledelse søgte imidlertid i første omgang en dialog med forsvarsinteresserede politikere fra Venstre, der sammen med de konservative stadig kontrollerede Landstinget. Dette gav resultat i den forstand, at det fra 1928 til de nye forsvarslove i 1932 lykkedes at afværge admiral Rechnitzers – Di-

rektøren i Marineministeriets – angreb, der med argumenter hentet fra de Radikale skulle reducere hæren til en grænsebevogtningsstyrke og således frigive midler til akut investeringer i nyt skibsmateriel.

1932-ordningen betød, at den nu mindre hær kunne sikres en højere kvalitet i enhederne. Den resterende del af Fæstningen, søforterne, blev overført til Søværnet, så hæren kunne koncentrere sig om at udvikle evnen til mobile operationer.

Det holdningsskift i forsvarspositiv retning i Socialdemokratiet, der skete i de første par år efter Hitlers magtovertagelse i Tyskland, betød at hærchefen generaløjtnant With indledte en dialog med Stauning, der i den periode selv var forsvarsminister. Imidlertid gjorde kombinationen af forsvarskritiske socialdemokrater og holdningen i den radikale koalitionspartner, at dialogen ikke gav nogen resultater. Tiden var endnu ikke til det, og det var også begrænset, hvor langt selv de mest forsvarsvillige socialdemokrater var klar til at gå.

Dette betød, at den meget positive udvikling i den interne professionelle udvikling i både hærens og søværnets officerskorps i 1930'erne i situationen forblev forsvarspolitisk irrelevant. Dette på trods af, at den tilnærmede sig idealbilledet.

Dette betød, at de to værn i 1930'erne i indbyrdes kamp om de begrænsede resurser, som politikerne trods alt mente at kunne anvende, var organisationer, der blot overlevede som under belejring. Den brede befolknings holdning varierede fra mistillid til foragt, medens officererne trøstede sig med egne sysler og ved at se sig som en del af hovedstadens og provinsbyernes bedre borgerskab.

Hæren overlevede internt ved at forberede sig professionelt til den tid, hvor politikerne ændrede mening og igen ville forsvare Danmark. I sidste halvdel af 1930'erne udviklede hæren selv realistiske taktiske metoder, der kunne skabe mulighed for effektiv modstand ved pansrede tyske styrkers indmarch i Jylland. Man fulgte og lærte af den professionelle udvikling syd for grænsen, og man gennemførte en professionel operativ planlægning for anvendelsen af de begrænsede styrker, man ville råde over ved mobilisering. Ganske vist var officererne – som tyskerne bemærkede den 9. april – ofte for gamle til deres funktioner, men teknisk professionelle var de. Den teknisk

dygtige, men politisk naive, national-konservative artillerist Kryssing blev efter sin periode som chef for Frikorpset Waffen-SS' bedste artillerifører.

Søværnet ajourførte sin ekspertise på minekrigsområdet og øvede sig i at anvende de stadig bedre torpedobåde og undervandsbåde, man fik i slutningen af 1930'erne. Den 29. august 1943 demonstrerede man robust politisk sans og effektivitet, da man ødelagde skibene for næsen af tyskerne.

1948-1968

På nogle områder nåede Forsvaret sit professionelle højdepunkt inden for denne periode, i dennes sidste fem år. Reaktionen efter besættelsestiden, genopbygningen og optimismen førte til rekrutteringen af en stor og særdeles dygtig gruppe personer, der derefter påvirkede Forsvaret i de efterfølgende år. De blev inspireret af de bedste af de lidt ældre officerer, der havde oplevet og overlevet krigsårene. Kroon, Havning og Denker var klassekammerater. De havde som ældre teenagere deltaget i modstandsbevægelsen. De blev officerer i 1948.

Disse unge ledere af efterkrigsofficererne var ofte engageret uenige, og denne uenighed var en katalysator i denne periodes professionelle udvikling, der bl.a. medførte, at Forsvaret i disse sidste år i perioden kom langt foran de øvrige dele af Danmark i moderne ledelsesprincipper og pædagogik. Hæren fik en enestående klar og hensigtsmæssig reform af officersuddannelsen. Organisationen af hærens primære enheder, brigaderne, kom ved en national dansk udvikling i front i NATO.

Officerer, der som disse og andre lidt yngre, der voksede op i 1950'erne, husker dog ikke kun perioden for lyspunkter af høj professionel kvalitet. Det var sandsynligvis de år, hvor der var størst forskel mellem kvaliteten af officerskorpsets top og dets bund.

Mellemligstidens og krigsårenes lille hærs lille officerskorps skulle nu bemane og lede en langt større organisation. Ganske vist havde man mistet en håndfuld i modstandskampen og en lidt større gruppe på grund af tysk krigstjeneste, men et par af de bedste, som man jo desværre altid har for få af, havde valgt østfronten. Man fyldte op med kadre fra modstandsbevægelsen af stærkt varierende kvalitet. Resultatet var, at en al for stor del af periodens regimente og bataljoner var under kommando af officerer, der kunne være udnævnt op til to grader over deres 'Peter-niveau'.

Et andet forhold fik imidlertid en afgørende negativ langtidsvirkning. Det blev ikke de diskuterende, professionelt interesserede officerer som Denker og Havning, der kom til at præge hærens udvikling i de næste år. Noglepersonerne søgte og fik karriere via tjeneste i den altid mest magtfulde del af et hvilket som helst militært bureaukrati, personelforvaltningen af officerer. At dette kunne ske var et decideret uprofessionelt ledelsessvigt fra hærchefernes side i 1960'erne og 1970'erne.

Under besættelsen var der blevet etableret en tæt forståelse med arbejderbevægelsen, der levede videre i de efterfølgende årtier i organisationen 'Folk og Værn'. Det betød en afslutning på officerskorpsets isolation fra meget store dele af det danske samfund.

Den mængde nyt materiel, der fulgte med Våbenhjælpen gjorde det muligt at opbygge værnene og gav et højt aktivitetsniveau og gode karrieremuligheder.

Det var i begyndelsen af betydning, at en væsentlig del af de officerer, der herefter kom til at stå for genopbygningen af hæren, havde gjort tjeneste i Den Danske Brigade i Sverige. Denne tjeneste havde været særdeles krævende og derfor lærerig, fordi brigaden som den eneste større enhed i den danske hær i det 20. århundrede på enhver måde blev professionelt forberedt til krig. I modsætning til de officerer fra hæren, der gjorde allieret krigstjeneste, var brigadens officerer i stor udstrækning karriereofficerer af linjen.

Erfaringerne fra først 2. Verdenskrig og derefter Korea-krigen var indlysende relevante og blev studeret og diskuteret aktivt af officerskorpsets og blev opfattet af alle som en væsentlig del af professionens fundament.

Det var naturligt, at de bedste officerer havde en periode som lærer. Otto Lind, der endte som Forsvarschef, virkede i en periode i efterkrigstiden som leder af et reserveofficerskursus. Kroon, som jeg startede med at citere, var ganske vist ikke typisk i sin respektløse holdning til dogmer, men han var dengang og er stadig set som et professionelt, inspirerende lyspunkt af kolleger og elever. Han var min krigshistorielærer fra 1965 til 68.

Imidlertid indeholdt perioden også starten af en stærk påvirkning, der senere var med til at svække selvstændig tankevirksomhed i hærens officerskorps. I 1952-53 tvang Europakommandoens næstkommanderende, Marskal Montgomery, Danmark til at hæve tjenestetiden for værnepligtige fra 12 til 18 måneder samt gennemføre omfattende kasernebyggerier for

at få plads til den ekstra styrke. Udgangspunktet for kravet var påstanden om, at Sovjetunionen ville og kunne angribe uden varsel, så der ville ikke blive tid til mobilisering.

For det første kortsluttede denne udvikling den eksisterende hærmodel, der havde været fokuseret på at kombinere fredsstyrkens kupberedskab med dens indsats for at uddanne en god, stor mobiliseringshær.

For det andet førte det til protestmytterier i tjenstgørende enheder, der skulle være inde længere.

For det tredje betød den længere tjenestetid, at der blev disciplinproblemer, fordi man ikke kunne anvende den ekstra tid på en måde, der blev opfattet som meningsfuld af de værnepligtige og befolkningen.

Denne eftergivenhed over for alliancens krav førte til den politiske strid om tjenestetidens længde, der blev et centralt og stærkt negativt element i forsvarsdebatten i de efterfølgende godt 25 år. Officerskorpset brugte de næste 20 år sin energi på at forsvare virkningerne af diktatet på trods af, at det ikke havde været eller var bygget på en holdbar opfattelse af Danmarks strategiske situation og muligheder.

Det var ikke den eneste problematiske følge af angelsaksisk militært modpres. Fra midten af 1950'erne blev de europæiske NATO-lande udsat for et stærk amerikansk-britisk pres. Da begge lande skulle have plads til opbygningen af deres strategiske kernevåbenstyrker inden for et kontrolleret forsvarsbudget, skulle de mindre, taktiske kernevåben gives en integreret og central rolle i forsvarskampen på landjorden.

Dette fik direkte indflydelse på hærens taktiske udvikling i 1960'erne. Man kan sige, at hærens kampdoktrin og organisation blev bygget op om anvendelsen af taktiske kernevåben. Atomvåben skulle kompensere for strukturens lave materielstyrke.

Det er imidlertid bemærkelsesværdigt, at allerede før denne danske udvikling blev begyndt, havde den amerikanske hær erkendt det umulige i at integrere anvendelsen af taktiske kernevåben med normale hærstyrkers indsættelse, og de tyske styrker, vi skulle kæmpe sammen med, havde åbent afvist det rimelige i et forsøge.

Dansk landmilitær professionalisme var for mange år derefter knyttet sammen med et projekt, der kan karakteriseres som taktikkens 'cirkelns kvadratur'. En yderligere virkning blev, at kernevåbneens centrale rolle gjorde det stadig lettere at påstå, at alle krigshistoriske erfaringer var irrelevante i den nye tid.

Det blev desværre ikke sidste gang, at lagrede fikse ideer og militære moderetninger fra USA kom til at afløse en erfaringsbaseret professionel udvikling i den danske hær.

1968-1988

Med Ungdomsdomsoprøret og Vietnambevægelsen fulgte en kritisk holdning til NATO og til dansk forsvar. Forsvarets svigtende evne til at motivere de værnepligtige havde allerede i en årrække været et problem. Som i mellemkrigstiden blev officerer i store dele af befolkningen opfattet som risikable 'militarister'.

Under periodens afspænding mellem Øst og Vest i Europa blev realismen i en hærdoctrin, der var bygget omkring anvendelse af taktiske kernevåben på egen jord mere og mere tvivlsom.

I begyndelsen af 1970 blev Forsvarets rolle, ikke mindst blandt politikerne, set som at afskrække et i øvrigt helt usandsynligt angreb og så i øvrigt bidrage til at 'styre' ved at signalere en pæn blanding af tilbageholdenhed og beslutsomhed, hvis der trods alt skulle komme en alvorlig krise imellem Øst og Vest i Europa. Danmark skulle med vor tilbageholdenhed bidrage til Den Nordiske Balance, der havde gjort Nordeuropa til et lavspændingsområde. Forsvaret skulle være et symbol og et signal, roller som ikke just nødvendiggør eller nærer en professionel debat og udvikling.

Forsvarets reaktion blev, opmuntret af politikerne, at tilnærme livet i Forsvaret til livet uden for Forsvaret. Det var blot en anden virksomhed. Der blev gennemført voldsomme reduktioner i indsatsberedskabet. Soldaterne kunne overnatte hjemme. Alt fast- og kontraktansat personel blev underlagt arbejdstidsregler, dvs. en fast ugentlig arbejdstid.

Man glemte eller ignorerede, at en yngre officers tjeneste (som en læges) også har til formål at uddanne ham professionelt. Man forudsatte arbitrært, at man var i stand til at holde sig selv professionelt ajour inden for 40 senere 37 timer om ugen. Dette var nødvendiggjort af 'den samfundsskabte vir-

kelighed'. Det var det begreb, som man i Forsvaret herefter anvendte til at begrunde og retfærdiggøre, at man glemte eller bevidst forlod velbegrundet professionel praksis.

I periodens start ændrede man uddannelsessystemet fra at være målstyret med metodefrihed til i høj grad at blive en afvikling af standardlektioner. Da dette stillede langt mindre krav til officerskorpsets kreativitet og dygtighed, medvirkede det nye system til, at hæren til en vis grad flyttede opmærksomheden fra uddannelsens resultater og substans til undervisningsprocessen. Nu var det muligt at koncentrere sig om, hvorvidt soldaterne havde modtaget alle lektionerne. Mange så udviklingen som en fordel, fordi de uddannende officerer ikke længere i så høj grad skulle tænke selv. Man må gå ud fra, at motivet var at hjælpe de svage, der reelt burde være blevet henvist til anden anvendelse end uddannelsen. Resultatet blev lidt efter lidt, at flere følte sig fritaget fra professionel prioritering og metodevalg.

Hærens professionelle udvikling blev fra 1970'erne også negativt påvirket af, at den for entydigt prioriterede sine pansrede enheder. Bortset fra på Bornholm, hvor der ikke var placeret panserinfanteri, og delvis i Livgarden, hvor man også måtte prioritere den 'Blå Vagt', var der ikke længere prestige knyttet til tjeneste i ikke-pansrede infanterienheder. Dette betød, at det 'motoriserede' infanteri blev stedbarn med hensyn til udvikling, materiel, udrustning, kadrer og uddannelse. Da gode afsiddede infanterirutiner ikke alene er afgørende for våbenarten selv, men for alle andre dele af hæren, påvirkede dette 'pansersnobberi' hele hærens professionalisme. For mange fik en mildest talt overfladisk og arrogant holdning til anvendelse af terrænet. Vi er ikke begyndt endnu at gøre op med noget, der allerede dengang var uprofessionelt.

Pensionsalderen for alle officerer blev sat til 60 år. Dette betød ikke alene, at mindst 40 % af korpset var for gammelt til at yde nogen meningsfuld indsats i krigsstyrken. Det betød også, at samme procent var uden nogen ajourført, praktisk professionel militær erfaring, der kunne danne grundlag for deres indsats som planlæggere, forvaltere eller uddannere.

Officerer med videregående militær uddannelse skulle indtil midten af 1980'erne bevise som chefer på det laveste niveau, at de på trods af stabstjenesten som forvaltere havde bevaret evnen til at føre og inspirere soldater. Det var en forudsætning for forfremmelse til oberstløjtnant, at man kort tid før havde demonstreret gode evner til at lede og føre et kompagni eller

tilsvarende. Denne ordning blev droppet som forvaltningsmæssig ubekvem, men reelt uden saglige argumenter. Det var 125 års international professionel erfaring, man dermed forkastede af bekvemmelighed, hele ideen om at karriereofficeren aldrig måtte glemme, at professionens kerne måtte være praktikken.

Fra midten af 1970'erne blev resten af Vestens militære organisationer påvirket og inspireret af den professionelle renæssance, der begyndte i den amerikanske hær efter Vietnam-krigen. I Danmark blev resultatet i første omgang, at vi efter bedste evne nærmede os den tyske hærs taktiske reglement fra 1973, kopierede svenske ideer om kystforsvar og planlagde for modtagelsen af de forstærkninger, som de allierede nu øremærkede til vort område.

Den intellektuelle professionelle renæssance, der var et centralt element i udviklingen i udlandet – i både Øst og Vest – kunne i Danmark kun ses på udgivelsen af Carl von Clausewitz' 'Om Krig' i 1986 og den kinesiske klassiker 'Krigskunsten' i 1989. Desværre synes ingen ansvarlige i Forsvaret at have læst, forstået eller accepteret Clausewitz' indsigt i den nødvendige karakter af den politisk-militære dialog og om det kritiske studium af erfaring som det eneste sunde fundament for militær teori og udvikling.

Artikelforfatteren oplevede som referent på Forsvarsstabens interne månedlige generalsmøder i en toårsperiode omkring 1980 ikke en eneste diskussion af forsvarspolitisk eller professionel substans. Dette på trods af, at det var i den periode, at F-16 blev anskaffet, hvilket mere eller mindre nulstillede de to andre værnsmaterielinvesteringer.

Forsvaret lå i 1980'erne underdrejet den generelle sikkerhedspolitiske strid, og var derfor frit bytte for fikse strukturideer fra de militære fagforeninger og officerer, hvis professionelle rodnet var overfladisk. Det hele var jo for nogle officerer for sjov, russerne ville jo aldrig komme, der var for dem god grund og tid til at forbedre sit golfhandicap, medens man afspadserede overarbejdet og afventede pensionen.

De taktiske feltøvelser blev i periodens sidste år stadig mere stive, drejebogsstyrede, forudseelige. Det skete ikke lineært, og ikke samtidig øst og vest for Storebælt. I hele perioden kunne viljestærke chefer med praktisk sindelag sikre, at øvelserne gav et rimeligt udbytte. Det var de officerer, der i 1960'ernes afslutning som majorer og unge oberstløjtnanter havde fornyet hæren,

der i disse år stadig fastholdt deres meget høje standard som generaler og oberster. I Jylland bidrog også den internationale, dansk-tyske, ramme til at stabilisere udviklingen. Men de eksterne tids- og resurse-mæssige begrænsninger kunne ikke varigt undgå at undergrave udbyttet.

I modsætning til i udlandets sammenknytning af uddannelse, øvelser og doktrinudvikling forsøgte man ikke systematisk at lade uddannelsen bygge på og nære af erfaringer. Det ville have krævet systematiske og kritiske studier af de seneste krigshistoriske erfaringer, fulgt af en bred, professionel debat om relevansen af konklusionerne. Det er ret utænkeligt i den danske hær, der i bedste fald så og ser krigshistorien som almen dannelse, illustrationer af den foretrukne metode eller som hobby.

Tværtimod søgte man netop at standardisere feltøvelsernes elementer, så man kunne beregne omkostningerne på alle områder, som derefter kunne indarbejdes i det nu voksende og stadig mere finmaskede resursestyringsprojekt. Om drejebogsstyrede standardiserede øvelser reelt bidrog til officerernes professionelle udvikling var mod slutningen af perioden desværre ikke et centralt spørgsmål. Øvelserne blev efterhånden flere og flere steder rutinemæssigt 'afviklet'.

Enhedernes hovedkvarterer blev mod periodens slutning i stigende grad anvendt til at lede øvelserne, dvs. at de og deres chefer ikke selv blev øvet. Der var sjældent mulighed for at lade en øvelsesfase gentage, så man kunne lære ved straks at rette alvorlige fejl. Der blev i stedet til sidst indlagt pauser, så hverken enheder, stabe eller førere blev presset så meget, at de kunne lære af erfaringer. Til tider godkendte man uden kritik taktik, såsom fremrykning i skyttelinier i totalt åbent terræn, der i 1914-16 var endt i massive tab.

Den professionelle 'rygrads og -marvsvirkning', som de bedste af de unge officerer fra begyndelsen af 1950'erne havde på hæren under hele deres tjenesteforløb, forsvandt, da de blev pensionerede i sidste halvdel af 1980'erne.

En væsentlig del af uddannelsen af hærens førere fandt sted på 'stabs- og signaløvelser', der sparede resurser ved kun at omfatte øve førerne samt deres stabe eller hjælpere og signalenhederne. Også disse blev som oftest ret bevidstløst 'afviklet' efter en drejebog, på trods af at øvelseslederne netop her uden væsentlige omkostninger kunne gribe fleksibelt ind, således at hensigtsmæssig optræden blev belønnet med succes, og dårlige reaktioner førte til en erfaring, som officeren ville kunne huske i resten af sin tjenestetid.

I stigende grad blev disse 'papier'-øvelser placeret i 'taktiske trænere', der i virkeligheden var organiseret som en traditionel krigsspilorganisation, hvor øvelsesenhedernes underførere var placeret om et kortbord, hvorfra 'kampdømmingen' blev meldt tilbage til øvelsesenhederne. Her ville det have været endnu lettere og billigere at gennemføre øvelserne som 'fri føring' mellem to partier, som reagerer over for hinandens handlinger. Desværre erkendte man slet ikke, at det var en krigsspilsorganisation og anvendte kun trænerne til taktisk indoktrinering, såkaldte 'procedureøvelser'.

Man søgte til tider at standardisere enheders optræden, selv hvor dette var meningsløst og undergravede deres mulighed for at løse opgaverne. Ensartethed søgtes til tider på tværs af grundforskellige enhedstyper, og uanset om enhederne skulle anvendes i så fundamentalt forskellige opgaver som i Holsten, på Sjælland og på Bornholm. Man glemte lidt efter lidt, hvorfor man oprindeligt, for én type enhed i én type opgave havde valgt, som man gjorde.

Taktisk optræden under øvelser blev for ofte styret af meget forenklede og formalistiske standardopfattelser og slagord om, hvordan en type enhed skulle anvendes: artilleri i masse og med brisant, kampvogne i masse og i åbent terræn, infanteri som efter reglementet. Dette uanset den konkrete opgave, uanset om enheden eller føreren ikke var tilstrækkeligt uddannet eller egnet, uanset de rådige våbens konkrete svagheder eller karakteristika. Dvs. i direkte modsætning til den Kroonske anbefaling af åben og selvstændig tanke og handling.

En kilde til det gradvise henfald i den taktiske forståelse var, at man under al teoretisk uddannelse og alle stabs- og signaløvelser samt øvelser i taktisk træner arbejdede med forenklede idealtilstande. Alle vore egne enheder forudsattes fuldt bemandede med godt uddannet og motiveret mandstab, alle førere dygtige og selvstændige og alt materiel tilstede og i virksom tilstand. Selv våben, der reelt var forældede eller uden kampkraft, forudsattes ofte virksomme. Dette gjorde, at det var alt for let at glemme, at professionel føring forudsætter et nøje kendskab til styrke og svagheder i ens eget 'instrument'. Det hjalp ikke heller, at fjenden forudsattes at optræde helt skabelonartig, uanset de aktuelle terrænvilkår m.m. Man hjalp ikke officererne ved at tvinge dem til altid at tænke.

I slutningen af perioden begyndte hæren at ombygge og modernisere ældre materiel. Projekterne blev imidlertid som oftest præget af en så svækket

professionel indsigt og så dårlig styring, at de endte som diskret undertrykte skandaler. Nyanskaffet materiel var til tider kun begrænset anvendeligt på grund af den kun overfladiske forståelse for centrale praktiske brugerbehov.

Man var i slutfirserne så langt fra professionel forståelse, at mange officerer oprigtigt troede, at en enhed var andet end tom facade, når den 48 timer efter mobilisering ankom til sit område i Slesvig-Holsten.

Det er ikke kun i et tilbageblik, at disse undergravende forhold er synlige. Jeg selv imødegik i sidste halvdel alle disse kritisable udviklinger på skrift og i tjenstlige diskussioner. Enkelte støttede kritikken, men som oftest var reaktionen et tolerant skuldertræk over for denne urealistiske, anakronistiske småfanatiker. Mit gæt er, at det hos mange også vil være reaktionen på denne og de foregående artikler. Man er jo ikke selv skyldig i at prammen tager vand ind. Man er helt overbevist om, at det er politikernes skyld. De har ikke givet penge nok til at fylde prammen yderligere med lidt flere, lidt højere lønnede fastansatte og lidt mere materiel.

Som nævnt kunne dynamiske og viljestærke chefer stadig gøre en forskel, men de mange undergravende tendenser dannede udgangspunktet for udviklingen efter den kolde krig.

1988-2007

De første år skete der reelt intet. Man skulle gennemføre et forsvarsforlig, og måske ville den kolde krigs forudsigelige situation vende tilbage. Golfkrigen kom, og den viste, mente man, at al historisk erfaring var irrelevant, ligesom det havde været tilfældet pga. kernevåbnene 40 år tidligere. Man kunne vinde uden egne tab med smarte våben.

Hærens doktrin i 1990'erne indarbejdede de ideer fra NATO om 'Modkoncentration', som ville have været relevante 10 år tidligere, og kunne blive det igen, hvis Sovjetunionen pludselig skulle genopstå og komme kørende ind på den nordtyske slette.

Reaktionen på de stadig større problemer med at gennemføre realistiske og krævende øvelser førte til, at man i stigende grad søgte at anvende computerstøttede simulationer. Disse var desværre bedst egnede til at øve den type operationer, som havde været relevante under den kolde krig, og de havde alle det problem, at det var næsten umuligt at indarbejde den 'frikktion', der adskiller virkelighedens operationer fra teoriens.

De første udsendelser til Eks-Jugoslavien var præget af, at man pludselig skulle genlære grundlæggende elementer af felthygge, feltmæssig logistik, håndtering af kampstress med mere.

Herefter løb man omkring som papegøjer og konverterede eller transformerede med 4-5 års mellemrum til 'Information Dominance', 'Netcentric Warfare', 'Revolution in Military Affairs', 'Asymmetric Warfare', 'Effects Based Operations', alt sammen overfladisk amerikansk strategisk 'Newspeak'.

Man syntes at have mistet evnet til selvstændig professionel tanke og udvikling. Det umiddelbare erfaringsgrundlag manglede, der gav drengen i 'Kejserens nye klæder' sit Kroonske naive klarsyn.

Kroon nævnte reglementerne. Nu mangler et relevant grundlag for det niveau, der er blevet afgørende, netop kampbataljonen. Reglementet står som et smukt, ujusteret, rødt monument over bestemmelsesbehovet for 20 år siden. Det blev suppleret af Hærens Officersskole i 1997 med et prisværdigt reglement, der gav vejledning i den type 'fredsstøtteoperationer', hæren mødte i det tidligere Jugoslavien. Men derefter ... tavshed.

De yngre officerers liv kommer hurtigt og i stigende grad til at blive domineret af missionsforberedelse til og deltagelse i internationale missioner, afspadsring efter disse, tjenestedsskift på grund af organisationsændringer, og den stadig mere dominerende forvaltningsbyrde. De ældre sad og sidder solidt bag skriveborde.

Antallet af enheder – og hermed professionelle praktikpladser – blev reduceret, samtidig med at antallet af faste officerer blev bevaret. De gradvise negative virkninger af dette på den gennemsnitlige praktiske professionelle forståelse er indlysende.

Dette skal ses sammen med, at man i dansk Forsvar nu i årtier har været overbevist om, at professionelle erfaringer, hentet fra kritiske dybdestudier i relevante nyere krigshistoriske eksempler, er irrelevante. Tilsvarende opfattelser havde igen i 1990'erne præget en stor del af debatten i USA, men så ramte realiteterne amerikanerne og deres allierede i Irak efter 2003 og israellerne i 2006. Herhjemme har jeg endnu ikke set nogen væsentlig virkning.

Hvor er de dybdeborende og brede professionelle analyser af forberedelserne til og gennemførelsen af den danske og andres operationer i Kroa-

ten, Bosnien, Kosovo, Afghanistan og Irak? Hvor er indsatsen for at lære af tidligere internationale operationer i Afrika, hvor vi snart kan ende, og hvor udviklingen desværre ikke gør analyser af andres erfaringer i Congo, Rwanda, Elfenbenskysten og Somalia irrelevante? Der er nok stof her til at inspirere uddannelsen af officerer og enheder.

Der er stadig officerer ansat som lærere i officersuddannelserne. Men hverken de selv eller deres elever lærer noget væsentligt, hvis de – i modsætning til Kroon dengang i fortiden – kun underviser ved at gennemgå let eller svært anakronistiske reglementer – og illustrere med eksempler af samme begrænsede relevans.

Andre, der ligeledes er ansatte som lærere, føler det bedre og i hvert fald mindre krævende kun at invitere og forvalte eksterne forelæsere. Det lærer han eller hun heller ikke noget af. I ingen af tilfældene er han eller hun en passende rollemodel for eleverne. I ingen af tilfældene kvalificerer han eller hun sig til en rolle i udviklingen af dele af Forsvaret.

Resultatet

Hvis man er i tvivl om virkningerne af det professionelle henfald kan man gennemlæse de senere årgange af 'Militært Tidsskrift'. Søg blandt artikler, der faktisk handler om militære emner. Led efter de artikler, som indeholder en selvstændig kritisk analyse, dvs. som ikke kun refererer og diskuterer andres tanker og de seneste slagord. Led efter den professionelle debat i dansk forsvar om militær substans. Det er tankevækkende... eller rettere sagt burde være det.

I stedet for at søge at forstå problemerne og derefter søge at gøre noget ved disse, har Forsvaret opbygget en effektiv presse- og informationstjeneste med en stor styrke professionelle mediemedarbejdere, der skal skjule alle problemerne og indadtil 'informere' problemerne væk med positiv tale og artikler. 'Salget' af Forsvaret som altid en succes nærmer sig i modsætningsforholdet til den indre realitet hurtigt 'Komiske Ali's' niveau.

Engang kan man måske håbe, at de militære myndigheder, der besidder den formelle kompetence, også igen bliver professionelt kompetente, så de kan og gør alt det, der blev beskrevet i artiklens indledning.

Indtil, der måtte ske ændringer, kan hæren kun forsøge at løse sine opgaver gennem tilbagevendende, altid ekstraordinære kraftanstrengelser. Normalt

samles 'kontingentet' lidt efter lidt fra hele landet af desværre utilstrækkeligt uddannede mindre led og enkeltpersoner, der ikke på forhånd kender hinanden. Det sker på trods af, at man ved, eller burde vide, at den utilstrækkelige teambuilding giver øget risiko for både alvorlige misforståelser og psykiske kampskader. Det er desværre nu normen, at man ikke råder over alt det materiel, der skal anvendes i missionsområdet.

Derefter forsøger de ansvarlige i bedst muligt omfang at give disse 'blandede bolsjer' en rimelig grundig, specialiseret, eksercermæssig, programmeret uddannelse i at løse de opgaver, man forventer at møde i missionsområdet.

Modellen svarer ganske nøje til det tidligere sovjetiske militære uddannelsessystem, og har som det den svaghed, at fleksibiliteten over for det uforudsete er minimal. Men som Hæren nu er endt, er dette grundlæggende helt uacceptable forberedelsesniveau det bedste, der kan opnås, når man nu ikke vil eller kan gøre det rigtige. Hver gang håber man, at det går rimeligt godt på grund af befalingsmændenes og mandskabets humanisme og sunde fornuft. Vi håber, at vi ikke bliver ramt af en katastrofe, der vælter læsset på den ene eller anden måde. Men det er grundlæggende uansvarligt og uprofessionelt at bygge på heldet.

'La Traviata's' svindsot endte hurtigt i sygdommens terminalstadiet på grund af, at hun ignorerede sin sygdom, og på grund af omverdenens manglende støtte. For den her beskrevne svindsot patient er sidste akt startet, men tragediens slutning bliver ikke smuk, men patetisk pinlig.

2008: Projektkontrollens seks bud

Blogartikel VII. 5. februar, 2008

1. Hovedprincippet er 'GODT NOK': Vælg en konstruktion, som lever op til de grundlæggende, højest prioriterede krav og som har fungeret for andre forsvar. Driftssikkerhed og evnen til at tilbygge elektronik prioriteres over frontteknologi, idet Forsvaret er og fortsat kan forvente at være i krig og krævende missioner.

2. Samarbejd og lær af de lande, der allerede har det pågældende materiel. Har vi ringere driftsstatus end de, kan forklaringen kun være dysfunktion og manglende fokus hos os.

3. Projektchefens helhedsansvar og -myndighed: Ledelsen af gennemførelses-fasen af et stort bygge- eller materielprojekt skal ske ved en helt entydig udpegning af en projektchef med helhedsansvar og nødvendig fuld myndighed på tværs af linieorganisationen, herunder specielt over de centrale personelforvaltende myndigheder. Kun sådan sikres at hans professionalisme ikke må vige for bureaukratiske hensyn, der uvægerligt kompromitterer projektets gennemførelse, og at han har rådighed over en af ham selvvalgt, fuldt ud engageret og ansvarlig stab i hele projektperioden.

4. Projektchefens arbejde skal monitoreres i forsvaret af Chefen for Forsvarets Materieltjeneste og Forsvarschefen, for den overordnede projektstyring er også et chefsansvar. Projektchefens senere karriere skal være afhængig ikke af hans iderigdom og igangsætningsevne, men af fuldstændig, succesfuld implementering.

5. Projektpakken skal omfatte alt, dvs. bl.a. reservedele, uddannelse, vedligeholdelses-infrastruktur og supplerende elektronikpakker for de første år. Udelader man dele af pakken fra starten, er det reelt manipulation af det fremtidige investeringsbudget, en uvane det er Forsvarskommandoens ansvar at stoppe.

6. Gennemført offentlighed om processen fra starten (dog undtaget forhandlingsfasen med flere leverandører). Dette skal ske for at beskytte skatteborgerne og fremme ansvarlighed i organisationen. Hvis Forsvarets ledelse kræver offentlighed for at gennemtvinge ansvar, kan hverken em-

bedsmænd eller politikere nægte dette, uanset hvor meget de måtte frygte konsekvenserne af åbenhed.

Ad 1. Ikke som Tårnfalken, DACCIS, IC4, DR koncertsal, EH-101

Ad 2. Er det korrekt, at canadierne opererer EH-101 med 80% flyrådighed? Var det rigtigt, at australske flyselskaber opererer Bombardier Q400 uden fejl i modsætning til SAS? I givet fald har Forsvaret og SAS ikke et materielproblem.

Ad 3. Både Operaen og Skuespilhuset i København blev bygget inden for tid og budget ud fra en succesrig efterlevelse af dette princip. Ledelsen af et kompliceret projekt er ikke noget, der kan gennemføres succesrigt med rutinearrangementer inden for 37 eller 50 timer om ugen. Der skal et befyndt team af engagerede og professionelle mennesker til at holde det på sporet.

Ad 5. Dvs. ikke at underbudgettere som Flyvevåbnet og Søværnet så ofte har, og som Hæren angiveligt nu gør det med sit nye Infanterikampkøretøj.

2008: Den beordrede ødelæggelse af centrale arkivalier til dansk koldkrigshistorie

Blogartikel VIII. 26. marts 2008

I sommeren 2005 udkom Dansk Institut for Internationale Studiers redegørelse om Danmark under den kolde krig. I efteråret efter udgivelsen kritiserede jeg bl.a. rapporten for uden et grundlag af kildestudier og analyse at konkludere, at Danmark var velforsvaret i afgørende dele af perioden mellem 1949 og 1989. Der måtte gennemføres et arbejde, der kunne underbygge, supplere og evt. justere dette billede på grundlag af arkivstudier og interviews. Hvad jeg da endnu ikke vidste, var, at Statens Arkiver tre måneder tidligere havde beordret kassation, dvs. destruktion, af hovedparten af det kildegrundlag, som var nødvendigt for at gennemføre ikke alene disse studier, men al sammenhængende militærhistorisk eller militærsociologisk forskning i hæren, søværnet og flyvevåbnet efter 1957. Der blev ikke givet begrundelser for ordren om ødelæggelse, der var ikke fremlagt de kriterier, der var lagt til grund for bestemmelserne.

Et står dog klart ved læsning af bestemmelserne, nemlig, at Statens Arkiver finder, at myndigheder, der ikke findes i den fremtidige forsvarsorganisation, skal fjernes fra historien. Det kræver åbenbart ikke argumenter at beslutte, at militærhistorien fra den kolde krig er uden interesse.

For det primære danske bidrag til det fælles NATO-forsvar af den jyske halvø, Jyske Divisions, vedkommende skulle væsentlige dele af arkivalierne kasseres, snarest belejligt. Dette gjaldt bl.a. ingeniørarkivet, divisionens artilleri, signalopklaringsenheden samt hele hærens flyvetjenestes arkiv.

Militærregionernes og alle regimenternes arkiver skal kasseres. Indtil 1960'erne havde militærregionerne og regimenterne været de ansvarlige operative myndigheder. Derefter havde regionerne haft en afgørende rolle i klargøringen af hærens myndigheder til krig, samtidig med at de var ansvarlige for den militære del af totalforsvaret af Danmark. Region IV (Fyn) og specielt Bornholms Region var fortsat samtidig operative hovedkvarterer, der var ansvarlige for forsvaret af den pågældende ø. Regimenterne var ansvarlige for den praktiske mobilisering af hæren til krig, men derudover var regimenterne reelt dengang selve hæren, den afgørende ramme for personellens indsats. For søværnets vedkommende skal bl.a. alt vedrørende eskadrerne kasseres. I flyvevåbnets arkiv forsvinder eksempelvis alt ved-

rørende raketluftforsvaret. Alt om Bornholms forsvar skal ødelægges, det gælder både for det landmilitære og maritime forsvar. For en så historisk selvbevidst gruppe som bornholmerne ville dette være et overgreb, der reelt var en forbrydelse. Befolkningen på øen har og husker andre gode historiske grunde til at føle sig ignoreret af København.

I 1980'erne kom en stadig større del af dansk landforsvar til at hvile på de såkaldte 'kampgrupper'. Det var reelt infanteribrigader, som havde ansvar for mindre krævende, normalt stedbundne, forsvarsopgaver. De fik nøgleroller i landets forsvar. To blev to placeret i kystforsvar i Køge henholdsvis Faxe Bugt, én skulle dække broerne til Lolland-Falster-Møn og den fjerde skulle forsvare øerne syd for Smålandshavet. Disse myndigheders arkiver er beordret kasseret, og det samme er tilfældet for arkivet for 'Jyske Kampgruppe', der var mobil reserveenhed for hele området vest for Storebælt. Forsvarets ABC-centrals arkiv, der kan anvendes til at rekonstruere Forsvarets forberedelser til at støtte landet, hvis det blev ramt af atomvåben eller gasangreb, skal 'kasseres'. Det samme gælder bl.a. arkivet fra 'Militærdistrikt Storkøbenhavn', den myndighed, der bl.a. havde ansvaret for at sikre de centrale danske statsmyndigheder i Københavnsområdet under krise og krig.

Alt, hvad der ville gøre det muligt at beskrive livet i hæren, søværnet og flyvevåbnet i den sidste halvdel af det tyvende århundrede skal snarest kasseres/ødelægges. Det samme gælder for centrale dele af grundlaget for at give en dækkende beskrivelse af danske forsvarsforberedelser i perioden. Forsvarets historie er efter Statens Arkivers opfattelse åbenbart ikke en del af landets historiske 'kanon'.

I 1980'erne gennemførte jeg et militærhistorisk forskningsprojekt, der skulle rekonstruere hærens forsvarsplanlægning i mellemkrigstiden. Det var vanskeligt, fordi hærens myndigheder efter 9. april havde ødelagt alt, de kunne finde, der var 'rettet mod syd'. Regeringen eller hærledelsen havde åbenbart besluttet, at forsvarsforberedelser mod det land, der rent faktisk overfaldt Danmark, var for kontroversielle til at bevare, for 'uneutral'. Ved udnyttelse af sekundære kilder, der ikke var ødelagt, lykkedes rekonstruktionen imidlertid til en vis grad både for mig og for en ung historiker, der fortsatte projektet med et nyt geografisk fokus.

April 2005-Direktivet fra Statens Arkiver er langt mere dybtgående end panikudlugningen i 1940. Dets virkning er med bureaukratisk, velovervejede grundighed at fjerne enhver mulighed for en dækkende historieskrivning,

fordi alle arkivalier fra den pågældende myndighed, også de sekundære, skal ødelægges. Direktivet skaber potentielt en uoprettelig katastrofe. Det beordrer en systematisk ødelæggelse af dansk militærhistorie fra 1957 til 2003. Baggrunden og logikken – ud over applikeret tåbelighed og arrogance – kan jeg på nuværende tidspunkt kun gætte på.

Den kongelige Livgarde har nu angiveligt afleveret de planer for to kampgrupper, der fandtes ved regimentet, til Hærens Operative Kommandos arkiv, men her findes de ikke. Planerne for forsvaret af Køge Bugt og fra det nedlagte Danske Livregiment overførte planer for forsvaret af broerne i Smålandsfarvandet er derfor sandsynligvis gået tabt for altid. Jeg håber, at de involverede kan bringes til at skamme sig. Andre myndigheder, der skulle nedlægges eller flyttes i forbindelse med gennemførelsen af det nuværende forsvarsforlig, kan måske bedre undskyldes for at have fulgt direktivet og lavet uoprettelig ødelæggelse af hærens og dansk historie.

Ikke alt, der skulle ødelægges, er destrueret på nuværende tidspunkt. De arkiver, der var nået til Hærens Operative Kommando i Karup eller til Varde, Haderslev, Holstebro og Antvorskov Kaserne synes bevaret, måske oven i købet som resultat af en bevidst beslutning om at ignorere direktivet. De bornholmske hærarkivalier har heldigvis overlevet i et beskyttet hjørne af Almegårdens Kaserne ved Rønne. Det er blevet afklaret i løbet af de seneste otte måneder ved hjælp fra et par andre pensionerede officerer. Det er derimod ikke klart, hvad der er sket af ødelæggelser i søværnets og flyvevåbnets arkiver i løbet af de sidste tre år.

Nu håber jeg, at det lykkes for vores historisk bevidste forsvarschef at få standset denne uforklarlige og uforklarede historieødelæggelse, om nødvendigt med støtte af ansvarlige politikere, der forhåbentligt vil kræve en hurtig og fyldestgørende forklaring fra de involverede myndigheder. En undskyldning til eftertiden ville heller ikke være af vejen.

Det er ikke kun i Blekingegadebandesagen, at Danmark har et problem med forsvundne nøglearkivalier. Som historiker – og én af de mange titusinder, der under den kolde krig arbejdede under vanskelige forhold på at forberede forsvaret af det danske ansvarsområde i alliancen – må man se det bestemte som landsskadelig virksomhed.

2008: Et tilbageblik

Blogartikel IX. 30. marts 2008

'... i det hele fik jeg under min tjeneste i geledet i de år ... det indtryk, at befalingsmændenes ansvarsfølelse var ringere, end jeg var vant til. Så snart tjenesten var til ende, havde enhver travlt med at passe sit lille ben og interessen for tjenesten trådte tilbage for interessen for de private forhold.

... navnlig forekom det mig, at stillingen var vanskelig og indskrænket for kompagnicheferne, som foruden bryderiet med mandskabet måtte se deres selvstændighed indskrænket ovenfra. Ved ... Regiment(et) (i Ålborg) havde vi i Oberst ... tid følelsen af, at der var en fast hånd, som ledede det hele, men lod os arbejde i frihed – men under ansvar. ... når vi loyalt gjorde vort bedste for at arbejde i chefens ånd, kunne vi stole på, at vi havde ham i ryggen og at ingen fik lov at genere os.

Men ved ... Regiment(et) (i København) var det anderledes, nu skulle hæren gøres populær. ... selvfølgelig skal soldaterne behandles godt og tiltales som mennesker, som jeg mener selv at have gjort al min tid, og alle misligheder påtales og eventuelt straffes. Men skal vi have en hær, må vi have mulighed for at uddanne soldater og ikke næsvise og ugidelige skoledrenge.

Mine bataljons- og regimentschefer i de år var for størstedelen folk, der i hovedsagen havde gjort tjeneste ved hoffet og på kontorer, men kun var lidet fortrolige med geledtjenesten og navnlig ude af stand til at ordne tjenestegangen således, at kompagnichefernes selvstændighed blev respekteret. Deres gode menneskelige egenskaber ufortalt, til chefer egnede de sig ikke. Ængstelige, som de var, fik kompagnierne det ene pålæg eller forbud efter det andet, kompagnicheferne skulle altid være personlig ved kompagniet, og der var en evindelig og yderst smålig rettelse af de mest ligegyldige bagateller, så jeg som kompagnichef langt fra havde samme selvstændighed, som jeg havde haft som ganske ung løjtnant. Der var ikke tale om tillid. Hvor pålidelig og pligtopfyldende man end var, var det umuligt at gøre disse folk tilpas.'

Johan Clemmesen, kaptajn i hæren, R.D., om tiden i hæren 1907-13. Fra *Erindringer 1868-1939*. København, 1985.

2008: Om at glemme eller skamme sig over at være militær – mens de unge er i krig

Blogartikel X. 13. december 2008

”...the complex problem of running an army at all is liable to occupy his (the future commander’s) mind and skill so completely that it is very easy to forget what it is being run for. The difficulties encountered in the administration, discipline, maintenance, and supply of an organization the size of a fair-sized town are enough to occupy the senior officer to the exclusion of any thinking about his real business: the conduct of war.”

...

”It is not surprising that there has often been a high proportion of failures among senior commanders at the beginning of any war. These unfortunate men may either take too long to adjust themselves to reality, through a lack of hard preliminary thinking about what war would really be like; or they may have had their minds so far shaped by a lifetime of pure administration that they have ceased for all practical purpose to be soldiers.” Michael Howard i artiklen “The use and abuse of military history in R.U.S.I. Journal 1962.”

’På den ene side skal Forsvaret løse risikobetonede operative opgaver i overensstemmelse med Forsvarets mission. På den anden side skal Forsvaret drives som enhver anden offentlig virksomhed i Danmark i overensstemmelse med de forvaltningsmæssige rammer, der er gældende i samfundet i almindelighed.’ Forsvarskommandodirektiv UV. 121-5 af 23-3-2008

”The bureaucracies that blossomed throughout the defense establishment were managed by military accountants who, in addition to confusing efficiency with effectiveness, also inhibited imagination and innovation.” John F. Guilmartin, Jr. i artiklen Technology and Strategy: What are the limits? I publikationen Two Historians in Technology and War from U.S. Army War College Strategic Studies Institutes, 1994. Guilmartin analyserede i artiklen virkningerne af implementeringen af PPBS-systemet i Pentagon.

“I krig er alting meget enkelt, men det enkleste er svært. Vanskelighederne hober sig op, og frembringer en friktion, som ingen rigtig kan

se for sig, hvis han ikke har oplevet krig.” Carl von Clausewitz. ’Om krig’, KBH 1986, Bog 1, Kapitel 7 ’Friktion i krig’.

” the entire realm of strategy is pervaded by a paradoxical logic very different from the ordinary ‘linear’ logic by which we live in all other spheres of life.” Edward N. Luttwak i indledningen til ’Strategy. The Logic of War and Peace.’

Forsvarets indsats i krig – realiteten for hærens yngre personel, deres familier og dem, som uddanner personellet – er noget fundamentalt andet end blot at være endnu en risikobetinget operativ opgave. Hvornår Forsvarets ledelse har glemt eller fortrængt denne viden, er ikke klart. Men forglemmelsen kan koste menneskeliv og vil med sikkerhed koste ødelagte menneskeliv, fordi Forsvaret derefter må ignorere denne virkelighed i sin strukturudvikling.

Dette indlæg blot for at understrege, at der skal være konsekvenser af, at det for vore unge ikke er ’for sjov’. Forsvarets nye ledelsesdirektiv, det associerede produkt FOKUS samt overgang til et ansøgningssystem ved besættelse af chefsstillinger konsoliderer implicit den opfattelse, at organisationen blot er en normal offentlig produktionsvirksomhed med enkelte lidt mere farlige opgaver for nogle af de yngre. Man understreger ikke klart de specielle krav, som skal karakterisere ledelse af en militær organisation. Der skabes derfor tvivl om, at man forstår og accepterer, at organisationen kun på helt begrænsede, støttende områder kan anvende Copenhagen Business School’s økonomiske, lineære logik, uden at formål og effektivitet undergraves. Man ignorerer, at idealet, en privat erhvervsvirksomhed (i modsætningen til en normal offentlig organisation) er disciplineret af eksistenstruende konkurrence, og derfor kun forsigtigt og prøvende kan lade sig inspirere af managementmoderretninger. Den behandler i egeninteresse medarbejderne godt, ellers dør virksomheden. Offentlige virksomheder kan lettere kaste sig rundt i skiftende managementmoder, selv om disse skaber risiko for effektivitetsfald samt øget stress, fravær og afgang. De kan lade sig imponere og inspirere, indtil kerneydelsen svækkes til det punkt, hvor brugerne, dvs. borgerne, og deres agenter, politikerne, reagerer.

Forsvaret har endnu større frihed til at eksperimentere end andre offentlige virksomheder, fordi kerneydelsen ikke udsættes for konstant ’brugerrevision’. I fascinationen ved slagord og det overfladisk smarte kan man åbenbart ignorere, at netop en militær organisation slet ikke er en normal offentlig institution. Den afviger for det første fra dem i sit formål, i den

type 'konkurrence', som den må forberede sig på, for det andet i den trussel mod dens medlemmer og aktive deles eksistens, som organisationen må se i øjnene og forberede sig på at håndtere, og endeligt for det tredje i den type af 'instrumentkendskab' kombineret med tilstedeværende 'fremskudt' ledelse, som ofte er nødvendig for succes. Krigsførelse ved management fra baglandets administrationsslotte motiverer ikke de indsatte og giver ofte en for sen og uhensigtsmæssig reaktion. Militær operativ og taktisk ledelse må gives en form, et fokus og en robusthed, der afspejler dens vilkår og rolle.

Dele af den militære organisations virksomhed, de støttende funktioner, såsom logistik, kan til en vis grad styres af en normal, rationel, 'lineær', logik. Selv den lokale logistiske ledelse må dog til tider gives karakter af katastrofehjælp under et vulkanudbrud i en by på skråningen af bjerget. Her er virksomhedsledelsen bag katastrofehjælpen nok management, men den fremskudte indsats er det ikke.

Selvfølger skal mennesket føle sig i centrum af organisationens forståelse. Ellers er der ikke megen chance for, at han eller hun forbliver varigt motiveret til at kæmpe for det gode i fjerne lande med risiko for liv, lemmer og familiens fremtid. Men det militære menneske skal føle, at organisationen ærligt, engageret og i dybden opfatter målrettet støtte til operationerne som sit hovedformål. Halvhjertet fokus er troværdighedsødelæggende. Alle aktiviteter – alle andre, ikke udsendtes indsats – skal solidarisk og projektmotiveret rettes mod at hjælpe Forsvarets yngre personels forberedelse til kamp, at sikre dets effektive indsats i missionsområdet samt at give støtte til de udsendtes familier.

Af de tre roller for officeren – krigeren, diplomaten og virksomhedslederen – som organisationen har opstillet er den sidste nu, ret kontraproduktivt, givet en dominerende rolle, ikke den logisk set rimelige, støttende rolle. Dette er – nok ufrivilligt – pinligt blevet markeret gennem Forsvarsledelsen, 'Koncernledelsen', nu 'Direktionens' meget uheldige og upassende valg af betegnelse for sig selv og senest i terminologien for aktiviteter, nu benævnt 'business cases'. Man ved ikke, om man skal le eller græde. Den slags 'newspeak' kan ikke forklares på anden måde end som et bevidst forsøg på at ændre virkelighedsopfattelsen, dvs. yderligere afprofessionalisere officerskorpset.

Man synes at glemme, at officerskorpset netop lige nu ikke burde udsættes for friktion i sin tilpasning til den fjerne krigs krav. Hvem vil man imponere?

Det næste er vel, at kampvognsdelingen i Helmand kaldes 'serviceelementet ... for direkte støttedrab' eller en anden eufemisme, som 'risikobetonede operative opgaver' er blevet det for kamp mod folk, der vil slå dig ihjel. Man må undre sig over, hvorfor Forsvarsledelsen har valgt at iklæde sig disse kejserens nye managementklæder, der kun signalerer, at man ikke forstår, eller vil forstå, hvad der er særegent ved denne organisation. Den skal jo kontinuert på baggrund af militære erfaringer være i stand til at rådgive regeringen om muligheder og begrænsninger for militær magt i enhver opdukkende situation. Den skal derefter så fokuseret som muligt lede den eventuelt besluttede militære magtanvendelse. Det er derfor skadeligt og risikabelt at undergrave officerskorpsets evne til at analysere, kommunikere og handle militært professionelt.

Man fornemmer, at man skammer sig over at være militære, muligvis fordi man ikke forstår eller accepterer – og slet ikke er stolt over – hvad det indebærer. Man søger åbenbart i højere grad ros og trøst fra Copenhagen Business School end tillid og respekt fra de stadig mere professionelle og erfarne premierløjtnanter, kaptajner/kaptajnløjtnanter og majorer/orlogskaptajner, man sender i fjerne krige og andre operationer for danske interesser.

Man fornemmer, at Forsvarets ledelse ikke forstår, at hvis man ikke indretter sig og forvalter til støtte for en militær organisations egenart, misbruger man skatteborgernes penge på grund af manglende professionelt fokus. Man er blevet uniformeret amatør. Man er blevet som en læge, hvis eneste tilbageværende professionelle element er det gamle eksamensbevis og kitlen.

Den højeste officersuddannelse i USA og Storbritannien, dvs. forberedelsen til udnævnelse til general/admiral, søger bevidst at kompensere for, at karriereofficerens tjenesteforløb i stadig mindre grad giver den nødvendige professionelle erfaring. Antallet af operative 'praktikpladser' til den overalt kun lidt reducerede officerskadre er efter den kolde krig faldet dramatisk. I Danmark har man hverken erkendt eller accepteret behovet for professionel genoptankning og videreudvikling, men fokuserer i stedet alene på støtteprocessen i et managementfokuseret 'Kursus i helhedsledelse'. Her i landet synes man, muligvis i uvidenhed, at overse, at professionel forudseenhed samt evnen til målrettet innovation af struktur og aktiviteter er personligt indsats- og engagementskrævende.

Militær indsigt og udvikling bygger som i andre professioner på et livslangt og – med avancement – stadigt bredere studium, der dog kun supplerer,

at man stadig holder sig opdateret med udviklingen på de tekniske og praktiske niveauer. For den militære er emnet, hvordan man skal kunne løse sine opgaver i krig, hvor 'krig' ikke længere er en forudseelig indsats i et kendt kampmiljø.

Udviklingen af denne ret enestående danske naivitet i forhold til de professionelle behov har næsten fyrreårige rødder. I slutningen af 1960'erne erkendte man behovet for at justere forsvarrets ledelsesstil. En af hærens daværende klareste hjerner og bedste penne, oberst Nils Berg, skrev 'Ledelse og Uddannelse. Militær pædagogik', som den daværende Hærkommando udgav i 1969. I modsætning til, hvad der fulgte efter, forenede bogen forståelsen af, at mennesket måtte være i centrum, med en grundlæggende indsigt i en militær organisations særlige formål og karakter. Senere udgaver var mindre klare og vellykkede. Kombineret med Søværnets stadig gældende 'Midlertidig instruks for skibschefen' fra 1943 giver bogen fra 1969 stadig et godt indtryk af, hvilke særlige ledelseskrav og vilkår, der gælder for en militær organisations hovedfunktion.

'Ledelse og uddannelse' dannede den oprindelige basis for de ledelsesudviklingsaktiviteter, der fulgte i begyndelsen af 1970'erne, og som efter nedlæggelsen af de særlige pædagogiske og ledelsesmæssige kursuscentre i 1990'erne blev en integreret aktivitet på Forsvarsakademiet, nu i Institut for Ledelse og Organisation. Snart forlod de officerer, som fortsatte Nils Bergs mission, hans balancerede forståelse for, hvor grænserne for ledelsesreformerne måtte gå. De søgte ikke forståelse for de krav, som i sagens natur måtte følge af en militær organisations formål og blev derfor usofistikerede civiliserende missionærer. De har aldrig interesseret sig for og studeret ledelse af forberedelse og føring af militære styrker i kamp. Det lå åbenbart under deres værdighed. De gik dogmatisk ud fra, at deres militært professionelle kolleger var anakronistiske ledelsesmammutter. Studier af ledelse under kamp blev et stedbarn af disse for militær gammeltænkning befriede, men fortsat uniformerede personer. De søgte og fik bekræftelse hos ligesindede, også selvsikre ledelsesguruer, der heller ikke interesserede sig for de ekstreme forhold under kamp og operationer, men for at opnå forudsigelighed og optimering mod perfektion.

I slutningen af 1980'erne og til midten af 1990'erne sikrede de fire forsvarschefer Lind, Thiede, Lyng og Garde, at udviklingen forblev i balance, men derefter ramtes Forsvaret efter Gardes tragiske død generelt af det skred mod afvisning af militær ledelses særlige karakter, som allerede i et par

årtier havde præget Nils Bergs mindre selvkritisk søgende afløsere. Så fulgte to forsvarschefer, der kom fra henholdsvis Flyvevåbnet og hærens artilleri, to organisationer, som ideologisk tror fast på, at militær effektivitet opnås gennem centraliseret, optimeret management af ildvirkning, dvs. at de har en civil, 'lineær' forståelse af krigsførelse som styret fra baglandet. Af disse lagde den første, Hvidt, i sin videregående uddannelse vægt på sin udvikling som forvalter/manager. Det er ikke et tilfælde, at Forsvaret netop fra Hvidt's oprykning til Forsvarschef begyndte at se ledelse som management af en erhvervsvirksomhed. Snart begyndtes det aprofessionelle 'newspeak', som fjernede organisationens fokus stadig mere fra at forstå og søge de elementer i militær effektivitet, som kun er målbare i kamp og skjulte dermed professionens militære substans. Forsvaret var dog ikke alene. Hele den offentlige sektor var ramt af krav om at registrere alt, hvad der kunne og derfor skulle måles, og derefter kontrolleres centralt. Det var en udvikling, som blev accelereret af Nyrop Rasmussens polit-regeringer og kulminerede med politi- og retsreformerne under Fogh-Rasmussens ditto. I Forsvaret var man overbevist om, at det var tilstrækkeligt at blive som de 'militære bogholdere', som Guilmartin jf. det indledningsvise citat fandt i Pentagon, efter at McNamara i 1960'erne havde tvunget organisationen ind i en managementlogik og -sprogbrug.

Der var og er hos disse mennesker en ukritisk, ideologisk og idealistisk tro på kvalitetsstyring gennem central kontrol og styring baseret på indberetninger om alt målbart, der ikke er set siden den sovjetiske planlægningsoptimisme endte på historiens mødding. Det fascinerende, teoretisk smukke må være sandheden, skal gøres til virkelighed. I krigsteorien troede man også i perioder på, at rationelle managementmodeller var vejen frem. I forlængelse af oplysningstiden lavede Lloyd og von Bülow elegante matematiske modeller for krigsførelsen, som kun overlevede et par timer ved Jena-Auerstedt i 1806. Den slesvig-holstenske hærchef i 1850 var den præjssiske teoretiker general Willisen, der som sit forbillede Jomini troede på 'videnskabelig' management på kamppladsen. Hans smukke plan for slaget ved Isted forblev teori, fordi lav sigtbarhed gjorde hans signalbavner usynlige for enhederne, hvilket førte til, at danskerne vandt det kaotiske slag. De franske og britiske hære prøvede i mellemkrigstiden at opnå effektivitet gennem et slagmanagement, der skulle minimere egne tab. Resultatet blev ødelæggende nederlag i 1940-41 til talmæssigt underlegne tyske styrker, der satsede på delegeret beslutningsmyndighed og medfølgende fleksibilitet. I 1990'erne troede amerikanerne igen at have fundet den ultimative model for centralistisk kampmanagement gennem 'netcentric warfare'. Man havde

glemt, at fjenden havde en selvstændig vilje. Det er hårdt at måtte erkende, at jo smukkere og mere enkel teorien er, desto mere menneskefjern, løgnagtig og skadelig er den. Enevælden blev i Danmark som bekendt afløst af noget teoretisk mindre smukt og rationelt for mere end 150 år siden.

Selv definitionen af de ovennævnte tre officersroller en del af problemet. Ordet 'krigere' er tænkt og fremstillet næsten manuelt. Det indebærer ikke krav om, at officeren skal udvikle sig til den bredt funderede professionelle, der med helhedsforståelse, sikkerhed og civilcourage kan rådgive sine ikke-militære samarbejdspartnere helt op til og med de nationale og internationale beslutningstagere. Dvs. krav om at kunne forstå og forklare, hvad forskellige militære styrker kan opnå – eller ikke opnå – i forskellige situationer. Professionelle, der er udviklet, uddannet og motiveret til at tage og bære ansvaret for de ofte forfærdelige, uforudseelige beslutninger, der bliver nødvendige i kamp, fordi modstandere (og uafhængige allierede) også har en selvstændig vilje og egne muligheder. Officerens evner og indsats som 'diplomat' og 'virksomhedsleder' kan og må kun være skabende af forudsætninger samt støttende i udførelsen af opgaven, intet andet.

Det er trist, at ledelsesdirektivets forfattere synes at have overset, at det er den militære organisations særlige karakter og målet, der må drive organisationens struktur og aktiviteter. Det ved, som nævnt i indledningen, enhver leder af en god erhvervsvirksomhed. At en tilsvarende erkendelse i de senere år ikke altid har domineret udviklingen af den danske offentlige sektor, er trist for den enkelte politibetjent, lærer og sygeplejerske samt ikke mindst borgerne.

I de sidste årtier er den danske militære, professionelle debat sygnet yderligere hen. Det er uklart, i hvilken grad dette er et resultat eller en medvirkende årsag til den bedrøvelige situation, som er emnet for denne artikel. Problemet er dokumenteret af politologen og kaptajnen Jeppe Plenge Trautner, der i tre år var leder af Baltic Defence College's Institut for Forsvarsforvaltning (i 'Forsvaret efter Den Kolde Krig. Nye opgaver og gamle strukturer' i den kommende antologi 'Fra kold til varm krig. Om dansk forsvar efter 1989'). Jeg har som lærer på og leder af militære videregående uddannelser i de sidste små 20 år spurgt eleverne, mine yngre danske kolleger, om hvorfor de ikke fremlagde deres erfaringer og analyser af problemer i de faglige tidsskrifter. Jeg har aldrig fået et svar ud over, at det var der nogle andre, der måtte gøre. Situationen i dansk forsvar afviger her dramatisk fra, hvad vi ser i udlandet, og fra, hvad tilfældet tidligere var

herhjemme. Normen er ude og var hjemme, at Forsvarets mest lovende og fremmeste skrev om deres fag, og diskuterede med åben pande. Skan blot de britiske og hollandske tidsskrifter fra de seneste 10 år samt bl.a. *Militært Tidsskrift* samt *Tidsskrift for Søværnen* fra 1960'erne og tidligere. Også i Danmark analyserede og diskuterede man vågent og kritisk situationen i udlandet og præsenterede de nødvendige justeringer af det hjemlige. Man viste en personlig interesse og følte åbenbart selv som yngre et professionelt ansvar for sin organisations udvikling.

En del af forklaringen på situationen nu er med sikkerhed karakter og fokus i den videregående uddannelse af danske officerer. Den lægger vægt på 'læring' under formelle kurser, der 'stempler ud' til udnævnelse (ret automatisk, uden den ubehagelige, men indsatsmotiverende frasortering af de desværre mindre egnede). Der lægges overhovedet ikke vægt på den 'kontinuerlige læring' gennem personlige studier og debatdeltagelse gennem hele livet, som er en nødvendig forudsætning for vedligeholdelse og opdatering af den enkelte og organisationens professionalisme. Samtidig må man dog sige, at Forsvarets ledelse – for at sige det mildt – ikke har forventet, krævet eller belønnet selvstændig, analytisk-kritisk skribentvirksomhed om professionens fremtidige udfordringer.

Tænk, hvor mere udsatte for tidlig invalidering eller død alle danskere ville være, hvis den anden praktisk orienterede profession, lægerne, havde optrådt på en så intellektuelt doven, uansvarlig og uengageret måde. Er det virkelig sådan, at vi i Danmark tror, at opdateret militær professionalisme alene sikres af, at lederen bærer uniform med høj militær grad? At han eller hun ved et mirakel pludselig modtager en tilstrækkelig militær professionel viden ved en åbenbaring efter aldrig at have vist interesse eller forståelse for at opdatere sin profession gennem debatdeltagelse og 'continuous learning', herunder de konstante selvstudier, der i enhver krævende profession er uomgængeligt nødvendige? Hvad er der gået så galt?

Alle de problemer, Forsvaret har haft i de sidste godt 10 år kan meget vel være affødt af det vel svage professionelle militære element i Forsvarsledelsens selvpfattelse. Det gælder både med hensyn til materielanskaffelser og mindre tilfredsstillende udrustede og bemyndigede enheder. Hvordan dette i givet fald har været tilfældet, kræver en detailanalyse af hvert enkelt tilfælde. Det er dog med sikkerhed et symptom på fortyndet professionel reaktion, når man accepterer strukturer, der ignorerer eller glemmer, at udviklingen af kompetente officerer nok så meget bygger på mesterlære

under praktik, som på de teoretiske uddannelsesperioder. Det var uprofessionelt, da man helt standardiserede forvaltningsstrukturerne i de tre værn. Det betød, at man for hærens vedkommende helt fik fjernet det lokale, ansvarlige professionelle miljø, der er en forudsætning for en udvikling af unge hærofficerer. Man kunne i stedet have stillet de nødvendige krav til dette miljøes professionelle ledelses kvalitet. Det virker som om, at man glemte at se ud over grænserne efter alternativer. Hvis man blot havde søgt inspiration hos Danmarks primære samarbejdspartner, Storbritannien, ville man have erkendt, at der her er bevaret en ramme, hvor garnisonerne stadig sikrer dette miljø, ikke med en oberst som regimentschef, da garnisonen jo ikke har mobiliseringsopstillingsansvar, men med en karriereoberstløjtnant med helhedsansvar som chef.

Det er væsentligt at understrege, at der nu findes en forholdsvis smertefri vej ud af blindgyden. Et første skridt kunne være at få Institut for Ledelse og Organisation på Forsvarsakademiet til at forlade miljøets nu snart fyrré års ukritiske og i international sammenhæng enestående tyrkeretro på, at en civil virksomhedsledelsesmodel også dækker andet end støtteindsatsen under organisationens forberedelse og indsættelse af enheder i krig eller andre stærkt krævende operationer. Forsvarets nye ledelsesdoktrin skal angiveligt styrke innovation. Jeg skal her undlade at grave i, om det er muligt at gennemføre en relevant innovation uden væsentlige skadevirkninger, hvis man ikke har professionel dybdeindsigt.

Det ville være en virkelig innovation, hvis de her ansvarlige, dvs. Forsvarsledelsen, formelt udvidede forventningerne til instituttet, så det også forskede i, analyserede og underviste i ledelsesproblemer knyttet til krigsførelse på taktisk, operativt og strategisk niveau. Det viser for mig logisk set uforståelig mangel på rettidig omhu, at det ikke er sket for år siden. Det ville med de alvorlige udviklinger til Forsvaret nu og i fremtiden være naturligt at sikre, at den nødvendige nye ekspertise bliver tilført instituttet. Det ville bl.a. være naturligt, at den næste institutchef blev en af de nu ret mange oberstløjtnanter, der har krigserfaring fra Irak eller Afghanistan. Der findes også muligheder for at trække på relevant ekspertise andre steder på Forsvarsakademiet. Inden for samme fakultet findes Institut for Militærpsykologi og i Fakultetet for Strategi og Militære Operationer findes relevant viden i både kurser, institutter og centre.

Vi har heldigvis nu en fundamentalt ny situation, hvor en stor del af de unge i Forsvaret er stærkt motiverede til at søge en reel professionel udvikling.

Det gælder ikke mindst de unge officerer, der er kommet hjem med krigserfaring. En holdbar professionel udvikling bygger på 'continuous learning', hvori indgår et samspil mellem læsning under kursus og selvstudier, egne praktiske erfaringer, professionel debat samt refleksion under menneskelig modning. Det er indlysende, at vi skal udvikle og støtte denne interesse ved at tilpasse undervisningen i krigshistorie o.l., så den i langt højere grad sammensmeltet med uddannelsen i taktik, operationer og strategi. Den skal også gives en form, der afspejler og forløser de tjenstgørende veteraners interesser. Så skal den kvalificerede debat nok vende tilbage. Det ser man bl.a. i kaptajn Thomas Larsens 'Dagbog fra Afghanistan'. Det er dog samtidig nødvendigt for Forsvarsledelsen at indse, at det nu er tiden at lægge kursen om i en professionelt mere holdbar og troværdig retning. Der er så god grund i dag til at være stolt af at være en professionel dansk militær, at der ikke er grund til at 'gå' i tvivlsomme kejserens nye klæder. Efter det nødvendige hjælp til bredere fokus og ekspertisevifte vil Institut for Ledelse og Organisation kunne blive som den lille dreng i eventyret.

Lidt anbefalet litteratur

- Carl von Clausewitz: *Om krig*. København 1986.
- Andrew Cockburn: *Rumsfeld. His Rise, Fall and Catastrophic Legacy*. New York 2007.
- Martin van Creveld: *Fighting Power: German and U.S. Army Performance, 1939-1945*. Westport 1982.
- Af samme: *Command in War*. London 1985.
- Elmar Dinter: *Hero or Coward. Pressures facing the Soldier in Battle*. London 1985
- Colin S. Gray: *Modern Strategy*. Oxford 1999.
- Hærkommandoen (Nils Berg): *Ledelse og uddannelse. Militær pædagogik*. København 1919
- John Keegan: *The Mask of Command*. New York 1987.
- Christopher Kolenda (redaktør): *Leadership. The Warriors Art*. U.S. Army War College 2001.
- Edward N. Luttwak: *Strategy. The Logic of War and Peace*. Anden udvidede udgave. London 2001.
- Williamson Murray og Richard Hart Sinnreich (redaktører): *The Past as Prologue. The Importance of History to the Military Profession*. Cambridge 2006.
- Captain S. W. Roskill, RN: *The Art of Leadership*. London 1964.

2008: Storm fra havet. USMC og angrebet på velforsvarede småøer

Militært Tidsskrift 137. årgang - nr. 3 - oktober 2008, s. 391-99. (Originaltitel ” Storm fra havet. At gøre det umulige muligt - USMC og angrebet på velforsvarede småøer”).

Problemet

Den udfordring, som det amerikanske marinekorps stod over for i mellemkrigstiden, var tæt på uoverkommelig. Udgangspunktet var den strategiske situation, USA havde bragt sig selv i efter krigen mod Spanien i 1898, hvor man havde overtaget kontrollen over Filippinerne. Ti år senere var USA's forhold til Japan så køligt, at man måtte forudse en fremtidig krig. Kilden til modsætningsforholdet var dels en i japanske øjne uacceptabel racistisk amerikansk politik over for de japanske immigranter på den amerikanske vestkyst, dels, at to nye, sultne imperialistiske nationer konkurrerede om den dominerende position i det vestlige Stillehavsområde og Østasien. Den amerikanske flåde erkendte allerede før 1. Verdenskrig, at japanerne tidligt i en konflikt ville erobre Filippinerne. Afstanden fra Japan var relativt kort, medens den fra USA var meget lang, selv om man i 1898 havde annekteret Hawaii for at have et udgangspunkt i det centrale Stillehav. Flåden regnede dog med, at den ville blive i stand til at skabe forudsætningen for en tilbagevenden ved først at slå den japanske slagflåde i et afgørende søslag. Japan tilhørte den sejrende side i 1. Verdenskrig. Landet havde derigennem ved et Folkeforbundsmandat opnået kontrol over de tidligere tyske øgrupper i det sydvestlige Stillehav. De små vulkan- og koraløer lå på tværs af en mulig angrebsakse tilbage til Filippinerne. Japanerne kunne herfra også imødegå forsøg på at passere nord om øhavet. Ganske vist måtte japanerne ikke befæste øerne, men amerikanerne regnede ikke med, at de ville efterleve denne begrænsning. I den stadige udvikling under krigsspil i mellemkrigstiden af krigsplanen mod Japan, 'Plan Orange', forsøgte man at finde løsninger på problemet. Det var klart for enhver nøgtern logistisk og luftoperativ planlægger, at man måtte erobre øer på vejen, dels fordi japanerne herfra kunne bremse og måske standse en amerikansk offensiv, dels fordi man selv havde behov for øerne som beskyttede ankerpladser og flybaser på vejen til Filippinerne.

Den japanske flåde forberedte sig på sin side indledningsvis på at nedslide den amerikanske flåde gennem en anvendelse af sine undervandsbåde. Efter, at den amerikanske flåde derigennem var begrænset til håndterbar størrelse,

ville den blive stået i et afgørende søslag - som den russiske Østersøflåde var blevet tidligere i århundredet. Den japanske sejr ville blive sikret af overlegen uddannelse af besætningerne samt bedre teknologi på nøgle-områder som fly, torpedoer og langtrækkende artilleri. For amerikanerne var det et ekstra problem, at flere af øerne var så små, at det var urealistisk at finde uforsvarede landgangssteder. Man måtte på trods af, at Verdenskrigen lige havde vist, at dette ville være selvmorderisk, forudse at skulle storme direkte ind i artilleri- og maskingeværd samt pigtrådsspærringer, og samtidig op fra en hindring, havet. Problemet var også, at landgangsstyrken, Marinekorpset, i mellemkrigstiden kun var en meget lille organisation. På grund af den begrænsede størrelse havde korpset kun en stærkt afgrænset indflydelse på den amerikanske flåde, som skulle yde støtten til landsætningen, herunder bl.a. logistisk støtte af enhver art, artilleri- og flystøtte samt signalkommunikation. Hverken flåden som helhed eller den enkelte skibsartillerist eller flådeflyver så støtten til landgangsstyrker som en opgave, der skulle danne grundlag for materielinvesteringer, ammunitionstypfordeling eller uddannelse i skydning eller bombning. I 1921 havde korpset bestået af lidt under 1.100 officerer og 22.000 marinere og underofficerer. Medens officersantallet i 1934 var øget til små 1.200, var mandskabsstyrken samtidig reduceret til godt 15.000.¹ Denne styrke var fordelt på små og lidt større detachementer overalt, hvor den amerikanske regering eller flåden ønskede det. Den største operation i 1920'erne var bekæmpelsen af oprørsstyrker i Nicaragua. Man støttede flådens indsats i Kina og leverede infanteri og artillerister til amerikanske skibe og flådebaser.

Den eksisterende teori og praksis

Som det er historisk bevidste danskere bekendt, er landgangsoperationer ikke et nyt fænomen. Vikingerne gennemførte både omfattende operationer som mod England i 1066 og korte raids med det begrænsede mål at plyndre. Man kan sige, at briterne godt 740 år senere, i 1807, demonstrerede at de havde videreudviklet evnen til at gennemføre store sølandsætninger. Det var dog først i begyndelsen af det tyvende århundrede, at man formulerede sig på skrift. Det skete sandsynligvis på grund af, at man måtte revurdere tidligere tiders praksis i lyset af den meget hurtige teknologiske udvikling. Denne var sandsynligvis medvirkende årsag til, at tiden for 120-100 år siden blev præget af teoretiske værker, der skulle give søkrigsprofessionen, hvad Clausewitz og Jomini havde givet landkrigerne i årtierne efter Napoleonskrigene. I Storbritannien arbejdede man på at gøre den teoretiske ramme, som Mahan udviklede i forlængelse af sit værk 'The Influence of Sea Power Upon History' fra 1890, operativt anvendelig.

I 1905 udgav den britiske hærofficer Charles E. Callwell, som ni år tidligere havde afsluttet den første version af klassikeren om oprørsbekæmpelse 'Small Wars', et omfattende værk om søherredømme og landoperationer.

Hvis den svageste flåde nægtede at lade sig ødelægge i et stort søslag, men holdt sig klar i sin befæstede hovedbase til at udnytte blottelser fra den stærkeste flådes side, var det nødvendigt til at gå i land og erobre basen fra landsiden. Det var netop, hvad japanerne havde demonstreret i deres krig mod Rusland.

I sin behandling af sølandsætninger understregede Callwell behovet for fredstidssamarbejde mellem hæren og flåden for at opnå den nødvendige gensidige forståelse og tillid. Der skulle opbygges 'harmonisk' mellem både de centrale værnsmyndigheder og de lokale chefer i operationsområdet. Han understregede, at landgangsstyrken kunne risikere at blive afskåret på grund af situationsudviklingen på havet. Den måtte derfor forberede sig på denne mulighed. Hemmeligholdelse var afgørende. Der måtte forberedes særligt materiel til operationerne, måske ved ombygning af ældre skibe. Hærens enheder måtte fra division og nedefter sammensættes af alle relevante våben efter de faktiske mulighederne for transport, det var herunder væsentligt, at de landsatte enheder rådede over feltartilleri og ikke var fuldt afhængige af støtten fra skibsartilleri. I øvrigt skulle det indsatte skibsartilleri forberedes teknisk til opgaven med særlig ammunition og tilpassede skydemetoder. Callwell var selv specialist i tunge artillerivåben. Det var væsentligt at sikre sig en kontinuerlig logistisk støtte til den landsatte styrke, herunder eventuelt som japanerne ved forberedte havneelementer. Der skulle sikres effektive signalforbindelser mellem den støttende flåde og den landsatte styrke. Callwell blev ved krigsudbruddet i 1914 kaldt tilbage fra tilværelsen som pensioneret for at fungere som Krigsministeriets operative leder ('Director'). Uden held forsøgte han at hindre, at flåden blev indsat i et uafhængigt gennembrud til Sortehavet i den sikre misforståelse, at Tyrkiet var tæt på i panik at forlade alliancen med Tyskland. Under den efterfølgende værnsmæssige operation mod Dardanellerne kan han næppe have undgået kynisk at notere sig, at de lokale chefer, i ukendskab eller arrogance, brød med alle hans principper. Callwell opnåede dog på grund af sin stilling at få det overordnede ansvar for den eneste succesrige større britiske amfibieoperation under krigen:

Evakueringen af hæren fra Dardanellerne

Callwell var ikke alene i indsatsen for at få den britiske flåde til at forstå betydningen af værnsmæssige offensive operationer. Den mest betydningsfulde britiske marineteoretiker, Julian Corbett, fungerede som hovedlærer i strategi på det 'War Course', som den britiske flåde gennemførte for sine mest lovende officerer i årene op til krigen. I sit kontroversielle kompendium om strategiske definitioner understregede Corbett kættersk, at der ud over flådestrategi og militærstrategi eksisterede 'Combined (strategy), where the immediate object is to be attained by army and navy together'.

Teorien videreudvikles

Allerede i 1916 argumenterede USMC-major John H. Russell i artiklen 'A Plea for a Mission and Doctrine' i 'Marine Corps Gazette', for, at korpset som enhver anden militær organisation måtte have et fælles doktrinegrundlag for at kunne blive effektiv.² Det var imidlertid lettere sagt end gjort for en organisation som Marinekorpset, der pragmatisk skulle tilpasse sig stadig skiftende små og store opgaver. På det tidspunkt, hvor Russell skrev sin artikel, var korpsets hovedstyrke på vej til Frankrig og skyttegravskrig som en integreret del af hærens amerikanske ekspeditionskorps til Vestfronten, og umiddelbart efter krigen blev hovedopgaven som nævnt oprørsbekæmpelse i Nicaragua. Det første skridt mod formuleringen af den efterlyste doktrin fulgte med major Earl H. 'Pete' Ellis' analyse af problemer og krav knyttet til at trænge gennem de japanske mandatøgrupper i studien 'Operational Plan 712 H. "Advanced Base Operation in Micronesia"' fra 1921. Hverken Ellis' studie eller Marinekorpsets senere doktrinformuleringer refererede til Callwell's klassiske værker om amfibiekrig eller 'små krige', men det er meget lidt sandsynligt, at man ikke kendte dem i korpsets officerskorps, og herunder ikke mindst på dets skoler.

Ellis tog udgangspunkt i et 'landestudie' om øerne og fjenden, japanerne. Analysen førte til krav til de angribende styrkers alsidige uddannelse og moral samt til den støtte fra fly, skibe, logistik og signalmidler, de skulle kunne trække på. Han beskrev, hvorledes angrebsstyrken i bevæbnede stormbåde i bølger skulle bevæge sig fra transportskibene, der lå udenfor kystartilleriets rækkevidde, til kysten. Fjendens reserves muligheder for at gribe ind skulle hæmmes af gasangreb. Som Callwell lagde Ellis vægt på at beskrive, hvorledes støtten fra skibsartilleri kunne gøres så effektiv som mulig. For at sikre effektive forbindelse mellem landgangsstyrkens enheder og de støttende skibe, skulle der meget tidligt etableres en fremskudt kommandostation på land. Medens Callwell kunne anbefale, at landsætningen

blev gennemført på en uforsvaret kyst i nogen afstand fra målet (som på Sjælland i 1807), eksisterede der som nævnt ikke sådanne lette løsninger for Marinekorpset i 'Plan Orange'. Uden at referere direkte til den tyske stormtroppers infiltrationstaktik fra 1917-18, var det en tilsvarende løsning, man anbefalede. Men denne satsning på lokalt initiativ i udførelsen skulle kombineres en planlægning og forberedelse, der på alle områder blev gennemført så detaljeret og videnskabeligt som muligt. Det gjaldt forberedelsen af ild- og flystøtten, af bevægelsen til kysten og af den efterfølgende logistik. Men Marinekorpset forstod og accepterede, at uanset, hvor gode forberedelser man gjorde, kunne man ikke sikre, at alt i en så kompliceret operation gik som planlagt. Når man landede, skulle man altid opportunistisk udnytte enhver situation og enhver åbning til at trænge i dybden af forsvarrets stillinger.

I løbet af 1920'erne gennemførte Marinekorpset små eksperimenterende landgangsøvelser i Caribien, men det var først i begyndelsen af 1930'erne, at man tog de afgørende skridt til at udvikle evnen til at gennemføre de større landsætningsoperationer, som krigsopgaven mod Japan gjorde absolut nødvendige. I 1933 klagede John Russell over, at der stadig intet alvorligt var sket på doktrinsiden. Han var nu brigadegeneral og hjælper for Marinekorpsets chef, hvis titel da var 'Major General Commandant'. Med tilbagetrækningen af det sidste marinedetachment fra Nicaragua i januar 1932 havde man frigjort resurser til at beskæftige sig med fremtidens opgaver. Chefen for korpsets skoler, brigadegeneral James C. Breckinridge, foreslog i september dette år, at de forskellige skolers elever i det efterfølgende skoleår skulle koncentrere sig om at udvikle doktriner for sølandsætninger og oprørsbekæmpelse. Russell godkendte ideen, og de to brigadegeneraler holdt herefter en tæt kontakt i den næste måneder.

Den 1. marts 1934 blev Russell chef for korpset med fuld myndighed til at føre sine idéer ud i livet.³ Samarbejdet mellem skolernes elever og inddragelsen af officerer, der var udsendt fra korpsets hovedkvarter i Washington, gav meget hurtigt resultater. I foråret 1934 forelå et første udkast på flere hundrede sider til en foreløbig håndbog i landgangsoperationer, den 'Tentative Manual for Landing Operations'. Efter et par måneder havde Russell indarbejdet sine egne idéer i håndbogen og omdøbt den til 'Manual for Naval Overseas Operations', en titel, der viste hans ambition om at påvirke flådens gennemførelse af 'Plan Orange'. Håndbogen kunne derefter straks tages i brug i korpsets skoler, og der blev etableret en bestyrelse, der skulle indarbejde justeringer afførte af erfaringer fra undervisning og øvelser.⁴

Det er væsentligt at understrege den måde, som korpset anvendte til at skabe og justere en innovativ doktrin. Metoden gav officerskorpset den maksimale forståelse for doktrinen og følelse af medejerskab. I 1935 fik håndbogen navnet 'Tentative Landing Operations Manual', dvs. at den blev ført tilbage til sin oprindelige status, men i 1938 blev den godkendt af flåden som 'Fleet Training Publication 167. Landing Operations Doctrine' 5 og i 1941 blev den værnsfælles ved publikationen 'Army Field Manual 31-5. Landing Operations on Hostile Shore'. Det forhold, at USMC var underlagt flåden, havde gjort det muligt at løse problemet med kommandoforholdene under landgangsoperationer. Det var et problem, som briterne havde opgivet at løse. De havde henvist officerer af samme grad fra de to værn til samarbejde. I håndbogen blev admiralerne givet fuld kontrol over operationen. For det første havde de kommandoen over den samlede flåde, hvori amfibiestyrken - 'Attack Force' senere 'Amphibious Task Force' - indgik. I amfibiestyrken havde en admiral kommandoen over såvel de forskellige specialiserede 'Naval Task Groups' som over landgangsstyrken. Kun selve landgangsstyrken var under kommando af en marine- eller hærofficer.

Fra teori til succesrig praksis

Allerede før det første udkast til håndbogen var klart, var korpset begyndt at sammenstykke den organisation, der kunne gøre den til andet end gold teori. Sent i 1933 havde Russell fået sin forgænger som chef for korpset, generalmajor Fuller, til at godkende etableringen af en fast etableret landgangsstyrke, benævnt 'the Fleet Marine Force' (FMF). Hovedkvarteret for den del af styrken, der blev etableret på Atlanterhavskysten blev opstillet i Quantico i Virginia midt i januar 1934. Indledningsvis var organisationen en svag skal, der kun rådede over to marinebataljoner og et par batterier med let bjerg-skyts. På trods heraf begyndte den straks øvelsesaktiviteter med flåden. I august blev FMF's del på Stillehavskysten opstillet. Den kom også til at omfatte en håndfuld af korpsets fly.

I januar 1935 gennemførte FMF i Caribien, 'Fleet Landing Exercise 1'. Det var den første i en serie af øvelser, der skulle give Marinekorpset og den amerikanske flåde de praktiske erfaringer med doktrinen, der derefter kunne danne grundlaget for udvikling af materiel, udrustning og procedurer. I sommeren 1936 var FMF bygget op til at omfatte en brigaderamme på hver kyst. I marts 1938 var Marinekorpsheder klar til at deltage i en flådeøvelse ved Hawaii, der øvede erobringen af en fremskudt base.⁶ Korpset var stadig for lille til at gennemføre øvelser i stor skala. I juni 1939 var dets mandsskabsstyrke kun lidt under 1.400 officerer og godt 18.000 underofficerer og

marinere. Det var først efter krigsudbruddet i Europa, at regeringen gav bemyndigelse til at udvide styrken til over niveauet fra 1921. Herefter gik det hurtigt. I sommeren 1941 begyndte man at oprette en landgangsstyrke af armékorpsstørrelse med såvel en Marinekorps som en Hærdivision.⁷

Som nævnt havde hæren på det tidspunkt adopteret Marinekorpsets landgangsdoktrin som sin egen. Det sidste og afgørende element i at give doktrinen substans var udviklingen af det specialmateriel og den detailorganisation af materiel og personel, der ville gøre det muligt at føre doktrinen ud i livet. Forberedelsen af landsætningen - og støtten til den landsatte styrke - med skibsartilleri og flyangreb nåede først et tilfredsstillende niveau i løbet af Stillehavskrigen, hvor det blev mulig at udspare større, normalt ældre, skibe, til opgaven. De kunne så fylde deres magasiner med de ammunitiostyper, der snarere var egnet til bekæmpelse af mål i land end pansrede mål på havet og de kunne tilpasse deres skydemetoder til landgangsstyrkens behov. Marinekorpsets egne støttefly kunne sent i krigen operere fra egne små 'eskorte'-hangarskibe, så man i mindre grad blev afhængig af støtten fra flådens fly samt af, at flådens større hangarskibe opholdt sig inden for støtteafstand, indtil man havde erobret baser på land for Korpsets fly. Der var også behov for en så konstant ildstøtte til landgangsstyrkens kamp, at den ikke kunne komme fra skibe og fly. Det medførte, at Marinekorpsset fik rådighed over middeltunge og tunge feltpjecer, der - hvor muligt - tidligt blev landsat på småøer, hvorfra de kunne støtte hovedoperationen. For at koordinere de forskellige enheder bidrag blev der etableret særlige ildstøt-tecentre med den nødvendige blanding af ekspertise og signalmidler.

Først i marts 1939 fandt man den bådtype, der tilfredsstillende hurtigt kunne transportere stormenhederne fra transportskibene til kysten. Higginsbåden, eller 'Landing Craft, Vehicle, Personnel' (LCVP), kunne med 9 knobs hastighed transportere ca. 35 mand fra skib til kyst. Infanteristerne kom i stormbådene ved at klatre ned af net. Det blev i alt bygget omkring 20.000 Higginsbåde.⁸ Marinekorpsset vidste, at de japanske øer, der skulle stormes, var særdeles velforsvarede og ofte dækkede af koralrev foran landgangsstranden. Det var derfor ønskeligt at kunne komme hurtigt ind til og over stranden beskyttet mod håndvåbenild. Løsningen blev ombygningen af et let, amfibisk bæltekøretøj, der i midten af 1930'erne var blevet kommercielt udviklet som redningskøretøj til sumpede områder. I 1940 blev køretøjet godkendt af Marinekorpsset til transport af op til 24 mand. Den første version af dette, let pansrede 'Landing Vehicle, Tracked' (LVT-1) blev produceret fra 1941. I alt blev der fabrikeret op mod 4.000 af forskellige udgaver af køretøjet.⁹

En ting var imidlertid lette både og amfibiekøretøjer, der kunne landsætte stormtropperne. En anden var behovet for at kunne landsætte tungt materiel efter en transport over oceanet, herunder de kampvogne og artilleripjecer, der var nødvendige for at kunne fastholde brohovedet mod japanske modangreb. Tungt materiel var også nødvendigt for at kunne fortsætte ind i land og skabe mulighed for at bygge basestrukturer som flyvepladser. Det tog tid at bygge robuste moler og kajanlæg, så man kunne sætte materiellet direkte i land, ligesom det var kompliceret og tidskrævende at bugsere materiellet ind fra transportskibene på pontoner. Løsningen kom først i løbet af 1941 med udviklingen af 'Landing Ship, Tank' (LST). Fartøjet var et resultat af briternes erfaringer under evakueringen fra Dunkerque.¹⁰ Kombinationen af LST og LVT gjorde, at landgangsskibet med åben stævn kunne anvendes liggende i sikker afstand som eksempelvis depotskibe og forbindepladser for sårede, hvor forbindelse til de landsatte tropper blev sikret af amfibie-traktorer.

Transporten fra skib over stranden kunne fra 1942 også gennemføres med sødygtige amfibiske lastvogne, forkortet 'DUKW'.¹¹ Kontrollen over den komplicerede ild- og flystøtte, bevægelsen af hundreder af både og amfibiske køretøjer fra skibene til kysten samt gennemførelsen af den efterfølgende logistiske støtte under omfattende og hårde kampe var særdeles krævende for både stabselementerne og deres signal-midler. Planlægningen var som nævnt detaljeret, men udførelsen krævede ekstrem fleksibilitet. Man lærte tidligt, at landgangoperationen ikke skulle ledes fra et slagskib, hvor signalpersonnellet fik rørene i deres radioer ødelagt, hver gang skibets svære skyts blev affyret. Der måtte udpeges og indrettes specielle kommandoskibe. Bevægelsen mellem skibene og kysten blev kontrolleret af tidligt landsatte 'Beachmasters', der rådede over stadig bedre og vandtætte radioer. Der blev etableret 'Joint Assault Signal Companies', hvor signalfolk, der sikrede forbindelsen til ild- og flystøtte samt logistiske elementer blev uddannet sammen.

Kampen efter landsætningen blev så hård og kaotisk, som Ellis havde forudset, og som ved de tyske stormtropper under 1. Verdenskrig blev der udviklet et rutinemæssigt tæt samvirke i små hold mellem marineinfanterister, kampvogne, flammekastere og sprængningsfolk. Disse hold kunne så systematisk arbejde sig gennem de japanske netværk af gensidigt flankerende bunkere med maskingeværer og panserværnsskyts.

Afsluttende bemærkninger

I dette tilfælde var fornyelse af doktrin og organisation drevet af nøgleofficerers ønske om, at deres delorganisation kunne levere et afgørende bidrag til operationerne under den forventede, fremtidige krig. Da de gennem avancement fik den nødvendige indflydelse, mobiliserede de korpsets samlede, umiddelbart rådige talent ved at inddrage skolerne og deres elever i udviklingsarbejdet, og de støttede eller vejledte de yngre officerer gennem stabs-officerer fra Marinekorpsets hovedkvarter. Metoden gav en følelse af medejendomsret til resultatet af udviklingsarbejdet. Den gjorde i øvrigt nok også, at den efterfølgende forsøgsvirksomhed og udviklingen af materiel og procedurer blev styret af en fælles forståelse af opgaver og problemer. Marinekorpset havde reelt hverken de nødvendige resurser eller den grad af magt over moderorganisationen - den amerikanske flåde - der var nødvendig for at føre den innovative teori ud i livet, men ved hurtigt at udspare en forsøgsenhed, som derefter søgte erfaringer gennem en så hyppig og realistisk øvelsesvirksomhed som muligt, forberedte man organisationen til bedre tider. De kom fra efteråret 1939. Marinekorpset havde forberedt sig professionelt til at løse den 'umulige' opgave, før den rigtige teknologi og derefter de nødvendige rigelige midler blev stillet til rådighed.

Kilder og litteratur til videre læsning

Callwell, C.E.: *Military Operations and Maritime Preponderance: Their Relations and Interdependence*. London 1905. Udgivelse Annapolis 1996
Callwell, Charles Edward: *Experiences of a Dug-out, 1914-1918*. London 1921.

Corbett, Julian S. Corbett: *Some Principles of Maritime Strategy*. London 1911. Udgivelse med supplerende kilder. Annapolis 1988. Ellis, Major Earl H.: *Advanced Base Operations in Micronesia*. U.S. Marine Corps 712H Operation Plan. 1921.

Evans, David C, og Mark R. Peattie: *Kaigun. Strategy, Tactics, and Technology in the Imperial Japanese Navy 1887-1941*. Annapolis 1997
Gole, Henry G.: *The Road to Rainbow. Army Planning for Global War, 1934-1940*. Annapolis 2003.

Hoffman, Jon (redaktør): *USMC. A Complete History*. Quantico 2002.
Hattendorf, John B. (redaktør): *Mahan on Naval Strategy. Selections from Writings of Rear Admiral Alfred Thayer Mahan*. Annapolis 1991. Isely, Jeter A. og Philip A. Crowl: *The U.S. Marines and Amphibious War. Its*

Theory, and Its Practice in the Pacific. Princeton 1951 Linn, Brian McAlistler: Guardians of Empire. The U.S. Army and the Pacific, 1902-1940. Chapel Hill 1997.

Mahnken, Thomas C.: Uncovering Ways of War. U.S. Intelligence and Foreign Military Innovation, 1918-1941. Cornell 2002.

Miller, Edward S.: War Plan Orange. The U.S. Strategy to Defeat Japan, 1897-1945. Annapolis 1991

Schurman, Donald M. Schurman: Julian S. Corbett 1854-1922. Historian of British Maritime Policy from Drake to Jellicoe. London 1981 Sumida, Jon Tetsuro: Inventing Grad Strategy and Teaching Command. The Classic Works of Alfred Thayer Mahan Reconsidered. Baltimore 1997.

U.S. Marine Corps: Tentative Landing Operations Manual – 1935.

Vlahos, Michael: The Blue Sword. The Naval War College and the American Mission, 1919-1941. Newport 1980

Noter

1 Hoffman, pp. 205, 236

2 Ibid. p.238

3 Isely, p. 33

4 Ibid. pp.238-239

Isely, pp. 33-44

5 <http://www.ibiblio.org/hyperwar/USN/ref/Amphibious/index.html>

6 Ibid. pp.233-243

Isely, pp. 33-61

7 Ibid. pp.248-263

8 <http://en.wikipedia.org/wiki/LCVP>

9 http://en.wikipedia.org/wiki/Landing_Vehicle_Tracked

10 http://en.wikipedia.org/wiki/Landing_Ship,_Tank

11 <http://en.wikipedia.org/wiki/DUKW>

2012: De utilstrækkelige oberstløjtnanter

Blogartikel XVIII. 15. november 2012

Det er kun knap et års tid siden, at et par snese yngre hærofficerer først rejste sagen om de utilstrækkelige danske chefer [53 yngre officerers kronik i Berlingske 4. april 2012. Red.], som de havde mødt under de vanskelige operationer i Irak og Afghanistan. Nu er antallet af protesterende [på disse yngre officerers Facebook-side. Red.] blevet ti gange større.

Chefen for Hærens Operative Kommando tager sagen så alvorligt, at den må undersøges nærmere. Godt! Men det kommer der ikke noget reelt ud af, fordi problemerne er af så grundlæggende strukturel og kulturel karakter i dagens danske forsvar, at det ligger langt uden for generalmajor Agnar Rokos' muligheder at gøre noget ved sagen. Og situationen vil med sikkerhed blive forværret yderligere med den halvering af antallet af hærens operative enheder – og dermed “professionelle praktikpladser” – som bliver resultatet af det kommende forsvarsforlig.

Lad mig forklare grunden til problemerne, som gradvis er blevet endnu værre end tilfældet var ved slutningen af Den Kolde Krig.

Efter ca. 10 års tjeneste ved enhederne som ung hærofficer kommer de bedste 25-30% til videregående uddannelse på Forsvarsakademiet i små to år.

Først gennemgår de et intensivt hæroperativt kursus, der skal lære dem at planlægge og føre komplekse hæroperationer med store enheder i allieret ramme. Det har ikke – og har på grund af sit mål aldrig haft – til formål at supplere officersskolens uddannelse i taktisk fører- og chefsvirke.

Så følger et kursus, hvor kaptajnerne er sammen med deres kolleger fra søværnet og flyvevåbnet, og hvor de forberedes til at virke i de højere danske og internationale værnssfælles stabe. På det kursus drejer uddannelsen i ledelse sig om, hvad der svarer til civil, offentlig virksomhedsledelse, dvs. teori, der absolut intet har med den lederprofil at gøre, som vil kunne give praktiske resultater, mindske tab samt støtte de yngre officerer og fortjene deres respekt. Derudover giver kurset primært teori om strategi – dvs. samspillet mellem politik og militære operationer – og teori om disse operationers doktriner.

Det er naturligt, at de lidt ældre militære læreres stadig mindre praktiske erfaring og den mere specialiserede karakter af denne leder til en formidling af teori og derefter kontrol af, om teorien er forstået. I modsætning til tidligere er det ikke muligt at bygge undervisningen på officerer, der kombinerer anerkendt, bred varierende praktisk tjeneste på forskellige taktiske niveauer med markant deltagelse i den åbne professionelle debat, dette ikke mindst fordi denne debat har været fraværende i de sidste to årtier. Dette på trods af, at den militære profession – som lægens – primært er praktisk, projektløsende. Den nødvendige kritisk-konstruktive holdning til teori samt evnen til at anvende den til applikatorisk undervisning forudsætter kombinationen af personlige erfaringer og vedvarende studier. (Disse problemer dækkes mere udførligt i tidligere romertalsartikler her på bloggen).

På intet tidspunkt siden den grundlæggende uddannelse på Frederiksberg Slot indføres den nu rutinerede officer i de meget store personlige, moralske, professionelle krav og mht. civilcourage til ham eller hende, som føring af enheder i kamp eller under kamplignende forhold stiller, og nu under vilkår, hvor enheden er for stor og sammensat til at lede direkte. På intet tidspunkt opfordres officeren til at studere historiske eksempler på god og dårlig ledelse i kamp, dette på trods af, at netop her er historiske cases særdeles relevante, fordi menneskers og grupper af menneskers reaktioner under pres ikke påvirkes væsentligt af den teknologiske udvikling. Efter afsluttet kursus bliver officeren major, og det er ikke sandsynligt, at han/hun får ansvaret for at lede noget som helst i de efterfølgende ca. 10 år.

Tjenesten er nu som planlægger og forvalter, og medens officeren som ung officer ved, at loyaliteten over for de underordnede er altafgørende, er læren under disse år, at karrieren afhænger af kreativ og fleksibel loyalitet opadtil.

Hvis alt går vel, bliver karriereofficeren så oberstløjtnant, og hvis hun eller han er blandt de bedst ansete af de foresatte som analytiker, planlægger og forvalter bliver der tale om en udpegning som midlertidig oberst for en udsendt enhed af bataljonsgruppetørrelse. Ganske vist kommer officerens operative erfaring fra en fundamentalt anden tid godt ti år tidligere – Irak- og Afghanistancheferne havde typisk Balkanerfaring – og ganske vist havde hæren ikke stillet krav om løbende professionelle studier i forskellige operationstyper (sådanne studier betragtes blandt danske karriereofficerer nu ligesom professionel debatdeltagelse som unødvendig) – men det blev ikke betragtet som af betydning af dem, der sendte danske enheder i krig.

I missionsområdet var det normen, at kontingentchefen “managede” operationerne fra kommandostationen og holdt forbindelse til de allierede og hjemad til. Det var herunder væsentligt, at de mange besøgende og pressen fik en god behandling. Delinger og kompagnier sendtes i krig og tog alvorlig risiko, obersten styrede bagfra med den logiske, men kamp-psykologisk anfægtelige begrundelse, at der jo ikke var tale om operationer over kompagnigruppeniveau. I blogartiklens afslutning skitseres, hvordan situationen burde være.

Derefter kom de sager, startende med Hommelsagen, men senere fortsatte med totalt urimelige sager rejst af auditørkorpset, der fundamentalt ignorerer, at det er umuligt at undgå også alvorlige fejlskøn, når man under ekstrem risiko og pres leder enheder i kamp.

Hvor er de tidligere udsendte chefers loyalitet over for de unge officerer, som de sendte i krig? Forstår de slet ikke, hvad de sendte de unge officerer ud i? Eller tæller de fortsatte karrieremuligheder mere end loyaliteten? De kan jo håbe på, at oberst Lars Møller igen optræder som den lille dreng i kejserens nye klæder.

Hvis der skal ske forbedringer, som kan tilfredsstille de 350 uforstående unge officerer, skal der ske drastiske ændringer på mange områder, herunder i den videregående uddannelse på Forsvarsakademiet, i kravene til professionelle selvstudier mellem formelle kurser, og i en genoplivning af debatkulturen.

Dertil kommer så de skridt til en anden bedømmelse af officerers chefsegenskaber og den efterfølgende anvendelse, som de 350 lægger op til, desværre med en lidt vel begrænset forståelse for den betydning det har for Forsvarets virksomhed, at alle i stabene træffer beslutninger på grundlag af en akut og ajourført operativ interesse og indsigt.

Man kunne også se i øjnene, at det ville øge de udsendte chefers professionelle fokus, hvis de og deres stabe i modsætning til mandskabet var i missionsområdet ét år, så enhederne ikke i så høj grad blev ledet af amatører hele tiden. Det er forståeligt, at kompagnierne uddannes af de chefer, som leder dem i missionen, men den mindre belastning på kontingentcheferne og deres stabe muliggør længere udsendelser, som muligvis også ville hjælpe på deres professionelle fokus og etik.

Det, som er ved at ske, og som de unge officerer reagerer mod, er at deres opfattelse af deres ældre kolleger nærmer sig den karikatur, som mange kender fra serien, hvor Blackadder er kaptajn på Vestfronten i 1. Verdenskrig. De ville, hvis de vidste dette, nok håbe og forvente, at forholdene mellem yngre og ældre officerer nærmede sig til idealet i den tyske hær på samme front i samme krig, hvor nøglepersonerne i den øverste hærledelse var unge generalstabskaptajner og -majorer med frisk og fremragende fronttjeneste bag sig – og derfor værdige til frontofficerernes tillid.

Opgaverne i operationer som i Afghanistan løses ganske vist af de yngre officerer, som er delingsførere og i nogle situationer kompagnichefer. Men det burde ikke udelukke, at den højere chef, inklusive til tider bataljonschefen, følger med den indsatte enhed. Ikke for at blande sig, men for solidarisk at løbe samme risiko. For at lære om virkeligheden ved selvsyn, måske hjælpe til med at arrangere flystøtte, hvis noget uventet skulle ske. For at kunne give sandt vidnesbyrd om forholdene, hvis en af underførerens beslutninger i den stressende og uklare situation, som altid kendetegner kamp, ulykkeligvis skulle lede til tab af egne soldater eller lokale civile.

Så står den unge fører ikke som nu alene og udsat, hvis auditørkorpset hjemme fra fredstids-Danmark vælger at rejse en sag på grundlag af hændelsen. For derefter at være bedre egnet til at varetage sin efterfølgende tjeneste – muligvis ledende lærertjeneste i officersuddannelsen.

At forlade kommandostationen for selv at følge operationer har altid kendetegnet den professionelle enhedschef i hæren. I modsætning til i Søværnet har han desværre mulighed for at holde sig væk.

Man vil nok nu sige, at denne holdning er anakronistisk. Med de overvågningsmidler man nu har til rådighed – herunder også fra egne rekognosceringsdroner – og den overførsel af situationsbilledet til kommandostationen, som nu er mulig, skal man opholde sig dér.

Det er korrekt, at de tekniske hjælpemidler er bedre nu end før, men det ændrer ikke, at kompagni- og bataljonschefen er og skal være taktiske førere af mennesker, ikke teknisk-operative managers. Dette uanset operationens karakter.

Den situation, som delingsføreren er i, når han rykker ind i en afghansk compound i Green Zone, kan ikke videregives elektronisk, og man kan

ikke aflaste eller støtte den udsatte unge officer på stor afstand. Derfor er en påstand om, at traditionelle krav til personlig tilstedeværelse nu er forældende, tegn på skadelig afprofessionalisering.

2013: Fra militær profession til pseudovidenskabelig amatørindsats på deltid

Blogartikel XX. 4. marts 2013

En læsning af de romertal-nummererede indlæg her på bloggen kunne få den kritisk tænksomme læser til at spørge, hvordan det kunne gå så galt, hvordan kunne der opstå det henfald i professionalismen, som i de seneste så tyve år har ført til pinlige sager på snart alle områder.

Den aktuelle situation præges af en drastisk reduceret respekt for og hensyntagen til militærfaglige argumenter – når disse overhovedet erkendes og fremføres af de ansvarlige officerer. Virkningerne er bl.a. massivt resursepild gennem ufokuseret udvikling og aktiviteter samt sikkerhed for, at danske militære enheder sendes af sted uden en erfaringsbaseret rimeligt forudseende analyse og rådgivning.

I selvtilfreds blindhed må man så leve med den væsentligt øgede risiko for ineffektivitet, tab og lidelser samt sikkerhed for at folk i bunden af systemet skal lære meget hurtigt for at kompensere for den manglende rettidige interesse og omhu.

Professionens substans

Dybdeerkendelsen af, hvad professionen hviler på og indeholder, må og skal være styrende for rekruttering, grundlæggende uddannelse, vurdering af egnethed til større ansvar samt videregående uddannelse og udvikling.

Den unge officer skal dels være en personligt overbevisende dygtig ”håndværker”, der på enhver måde kan gå i spidsen for hans/hendes pågældende speciales grundlæggende team. Fysisk mod, udholdenhed, psykologisk indsigt, ansvars glæde, integritet og evnen til at vise, hvordan tingene skal gøres, er imidlertid kun en lille del af kravene. Kendskab til, hvordan andre typer af våben og enheder fungerer, som officeren skal samarbejde med, er absolutte krav sammen med dybdeforståelse og accept af de retlige rammer hjemme og ude, procedurer og forvaltningsbestemmelser.

Efter 5-10 år skal denne professionelle grundsubstans gennem krævende og realistisk praktik være så indarbejdet, at officeren kan planlægge, forvalte og lede et antal af disse grundelementer, indledningsvis i en stabsfunktion og derefter som chef. Derudover skal han/hun opnå kendskab til, hvordan

andre typer våben, enheder og organisationer tænker og fungerer, både fra helt andre dele af den militære organisation og civile statslige og ikke-statslige bidragsydere. Officererne skal forstå opgaver, der kan gå fra støtte til samfundet hjemme over humanitær indsats i katastrofe- og krigsområder til intensiv kampindsats. Uden at kunne ignorere de krav, som bør være integreret under virksomheden som ung officer, bliver det centrale element i professionalismen nu evnen til at forudse virkningerne af forskellige planlægningsmuligheder samt evnen til fleksibelt, men målbevidst, at føre de valgte opgaver ud i livet, herunder med mindst muligt resurseforbrug samt med aktiv og helhjertet hensyntagen til de mennesker, som officeren har ansvaret for.

Efter yderligere 5-10 år ændrer kravene karakter, igen uden at officeren kan ignorere den professionelle indsigt og de færdigheder, som prægede de foregående år. Han/hun skal nu som planlægger eller chef kunne håndtere forvaltningen og ledelsen af en grundlæggende selvstændig indsats af et projekt, hvor der kan være en betydelig risiko for, at manglende evne til at forudse kan føre til massivt resursspil og tragedier med tab af menneskeliv – egne, allieredes eller uskyldiges – som følge; eksempelvis som chef for en udsendt fregat, bataljonskampgruppe eller enhed af flyvevåbnet. En akut forståelse af den politiske ramme, opgaverne skal løses i, må og skal afbalanceres af ansvarsaccept, civilcourage (på dansk "rygrad") og loyalitet over for enhedens eller myndighedens personel. At anvende termen "Human Resources" her sikrer en forfladigelse og udvanding af det absolutte ansvar og loyalitetskrav, som skal styre den rutinerede militære chef.

Derefter vil officeren på en platform af fortjent succes igennem det foregående par årtiers tjeneste ende i en stilling på generals-/admiralsniveau eller som central hjælper på niveauet. Det miljø, officeren på dette højeste niveau skal virke i, er domineret af meget komplekse krav til planlægnings- og forvaltningsindsatsen, men nu er evnen til ikke mindst at forstå de ansvarlige politikeres både indenrigs- og udenrigspolitiske vilkår og prioriteter afgørende. Dette skyldes, at nu er det, ud over effektiv og fleksibel ledelse af gennemførelse af beslutninger, evnen og viljen til at forudse og forudsige virkninger af mulige udfald blevet det totalt afgørende element i professionen – knyttet evnen til og civilcouragen til at blive hørt. Dette uanset om det, som det drejer sig om, er forskellige muligheder for udviklingen af organisationens struktur og aktiviteter eller landets bidrag til en international indsats.

Svigt med hensyn til at udvikle og trænge igennem med en velfunderet konsekvensanalyse vil med sikkerhed lede til øget risiko for spild, menneskelige tragedier samt henfaldet af egen organisations effektivitet. Det har været normalsituationen for Forsvaret igennem mere end femten år, men kilden til forfaldet ligger meget langt tilbage.

Sygdomshistorien

Sygdommens vej til udbrud startede i begyndelsen af det 20. Århundrede. Hærens faste personel omfattede dels linjeofficerskorpset, dels underofficerer af linjen. I modsætning til i eksempelvis Storbritannien gjorde hærledelsen meget lidt for at sikre officerskorpsets respekt for underofficerskorpset ved at oprette prestige- og indflydelsesrige karrierestillinger for de bedste underofficerer. Den svageste og derfor mest uselvstændige og snobbede del af officerskorpset opførte sig som ”white trash” i de amerikanske sydstater, fordi man måtte have nogen at se ned på.

De faste underofficerer var derfor taknemmelige over støtten fra den nye, altid socialt retfærdighedssøgende forsvarsminister, Peter Munch. I 1922 blev de konverteret til ”Officianter”, der i princippet skulle ses som ligestillede med officerer. På trods af passende officerslignende uniformering hjalp navneforandringen ikke meget, og snobberiet og tåbelighederne fortsatte, også efter, at man i 1951 gjorde gruppen til ”Officerer af speciallinjen”. Uanset, at de nu kunne nå majorgraden, var de henvist til samme stillinger som instruktører og forvaltere, som de tidligere havde besat som faste sergenter og officianter, og linjeofficererne søgte snarere fællesskab med tjenestestedets reserveofficerer end med specialofficererne, de førstnævnte var jo dannede mennesker fra formuende familier eller adelen, som man gerne ville mænge sig med.

Den næstsidste udviklingsfase var en status som ”Officerer af B-linjen” i 1970’erne, hvor gruppen for første gang fik uddannelse og stillinger som taktiske førere. Der var sine steder dog stadig rester af det tidligere racisemilignende snobberi, dette sandsynligvis stadig næret af, at den dårligste del af officerskorpset af ”A-linjen” var truet af det forhold, at man i professionelt niveau var underlegen den bedste del af B-officererne. I begyndelsen af 1980’erne blev de to officerskorps slået sammen i et enhedsofficerskorps.

Dette var i udgangspunktet det eneste rimelige, mulige resultat efter et århundredes tåbelighed, men det bragte imidlertid sygdomsudbruddet. Dette skyldtes, at de tidligere to officerskorps var grundlæggende forskelligt lønnet

og derfor professionelt motiveret, uanset, at begge var tjenestemandsansatte. A-linjen var projektmotiveret og derfor fastlønnede, B-linjen var stadig lønnet efter samme principper som stampersonellet. Deres lønniveau var knyttet til deres tilstedeværelse, dvs., at de var funktionærlønnede og -motiverede. Det anfægtes ikke, at mange af de yngre B-officerer var højt motiverede og professionelle i deres tjeneste, men aflønningsformen påvirker gradvis optræden, motivation og personlige prioriteringer.

Sygdommen brød simpelthen ud, fordi de nye enhedsofficer i ekstrem idioti fra beslutningstagernes side blev defineret som funktionærer, hvis løn afhæng af dokumenteret tilstedeværelse. I stedet for at rykke B-officererne det sidste stykke op, trak man A-officererne ned.

Symptomer og personlige reaktioner

Det er først nu, år efter, at de årsager og de fulde virkninger står klart, men bekvemmelighedens og dovenskabets pres på professionen steg konstant, nok intensiveret af hvad man kan kalde kulturrevolutionen i 1968 med dens ukritiske og overfladiske anfægtelse af det eksisterende.

I 1977 blev de daværende A-officerer bedt om at stemme om indførelsen af en generel 60 års aldersgrænse. Indtil det tidspunkt havde pensionsalderen varieret fra 52 år for majorer/orlogskaptajner til 65 år for generaler/admiraler. På mit daværende tjenestested – Østre Landsdelskommando – var der kun to, der stemte imod, jeg selv og en intendantofficer, der allerede havde 60 års aldersgrænse. Argumenter om de indlysende negative virkninger af at fastholde desillusionerede majorer, der derefter blev endnu flere år for gamle til krigstjeneste blev grinende afvist af mine kolleger. Ændringen gav jo personlige fordele, og det var jo alt sammen ”for sjov”, dvs. krigen ville jo aldrig komme, hvilket gjorde de negative virkninger ligegyldige.

Min chef var på det tidspunkt oberstløjtnant T. K. Sørensen, der samtidig var formand for HOA, A-officerernes personelorganisation. Vi diskuterede under tjenesterejser presset for at kunne finde en ramme, der kunne sikre en rimelig anvendelse af B-officererne. Den bedste tredjedel af disse var jo klart bedre og bedre motiverede end den dårligste del af hans medlemmer. Jeg foreslog, at man samtidig med, at man formelt slog grupperne sammen skulle løse problemet let og u-bureaukratisk ved at åbne den obligatoriske efteruddannelse for hærofficerer af A-linjen, ”Føringskursus I”, for de bedst bedømte af B-linjen af samme alder. Efter gennemgang af kursus skulle jævnaldrende officerer konkurrere ligeligt om karrieretil-

linger. Det var selvfølgelig et direkte angreb på A-officerers ofte ufortjente opfattelse af at være bedre, og jeg blev da også senere involveret i et par dyre og unødvendige omskolingskurser, der blev gennemført i begyndelsen af 1980'erne på Hærens Officersskole. Allerede dengang ignorerede man, at bedømmelsessystemet gav et fuldt tilstrækkeligt og retfærdigt grundlag for at indrangere officerer efter egnethed. Men man insisterede på at spille penge på unødvendige og dyre, formelle uddannelser, der kunne legitimere, at man anvendte de dygtigste folk efter fortjeneste.

Indtil begyndelsen af 1980'erne var karriereforløbet for de bedste hærofficerer styret af professionens erkendelse af, at det var usundt at gå fra stabsstilling til en anden stabsstilling. Før udnævnelse til oberstløjtnant og senere oberst skulle man derfor ved chefstjeneste som praktisk leder demonstrere, at man forstod og efterlevede, at det centrale i professionen var evnen til at uddanne og føre en enhed, og at denne forståelse også skulle vejlede senere tjeneste som planlægger og forvalter.

Dette system, der selv i dag i mulig udstrækning fastholdes i andre vestlige militære strukturer, blev uden holdbar argumentation droppet. Mange yngre officerer udtrykte tilfredshed med beslutningen, fordi det jo var en risiko ved at skulle demonstrere, at man havde holdt sig professionelt ajour. Jeg og min ven og kollega, daværende major Ove Høegh-Guldberg Hoff, besluttede at vi i protest ville melde os ud af vores personorganisation. Den protestmarkering blev imidlertid stoppet af de respekterede foresatte, Kjeld Hillingsø og Jørgen Lyng, der understregede, at organisationens repræsentant havde vetomulighed i det udvalg, der bedømte egnethed til udnævnelse.

Allerede fra 1984-85, set fra stillingen som chef for en stampersonaleskadron ved Gardehusarregimentet, blev virkningerne af officerskorpsets ændrede ansættelsesforhold synlige. Forvaltningen af nu alt personels lønninger og arbejdstid blev hurtigt langt mere styrende for uddannelsesplanlægning end uddannelsesmålene, som nu blev helt uopnåelige på grund af kombinationen af afspadsering af overarbejde, fravær til kontraktbestemt civilundervisning for stampersonellet og hurtig udskiftning af dette. Man manglede helt midler til at betale for den døgtjeneste, som fulgte af brigadernes nødvendige, høje aktivitetsniveau. Det blev efterhånden et problem at sikre samtidig tilstedeværelse af nøglekadrerne.

En stampersonelenhed som den, jeg var chef for, hvis uddannelsesniveau afhæng af, at besætningerne var robust samarbejdende små hold, blev efterhånden rene facader. I et nødskrig til Forsvarets ledelse bad jeg min regimentskammerat, major Knud Skafte, der var adjutant for Forsvarschefen, om at demonstrere de ødelæggende virkninger af systemet ved, at han personligt begyndte at arbejde efter reglerne. Han anså selvfølgelig forslaget som absurd, men kort efter fik han som næstkommanderende for Gardehusarregimentet – for sent – syn for sagn.

Det stigende professionelle ansvarssvigt blev tydeliggjort af en episode i samme periode. Da Hoff's og min kampvognseskadron blev inspiceret i skydning, betød kombinationen af de umulige uddannelsesbetingelser og materiellets nedslidte karakter, at træfningen blev helt utilfredsstillende, dette på trods af, at målene var urealistisk synlige. Den daværende Hærinspektør, generalmajor Harald Boysens, løsningsforslag blev, at vi rykkede skiverne tættere på. Man blev forundret, da vi afviste løsningen som sagligt totalt uacceptabel.

I begyndelsen af 1990'erne ramtes dele af Forsvarsakademiet af de første eksempler på den timebetaltes motivation, da lærerne på hærens højeste uddannelse krævede – som deres kolleger på Hærens Officersskole var begyndt på – betaling for overarbejde. Da man ikke kunne få dette for hjemmearbejde, og da der ikke var tid til at rette elevhjemmeopgaver i arbejdstiden, måtte dette kursus opgive at give de opgaver til eleverne, som indtil da dannede ryggraden i undervisningen. Deres optræden var dog stadig en undtagelse. Resten af akademiets lærerkorps var fortsat projektmotiveret – dvs. professionsmotiveret – og dette muliggjorde en dramatisk opstramning og fokusering af det primære kursus, Stabskurset, til situationen efter Den Kolde Krig.

Denne direkte synliggørelse af alternativerne fik mig til at kontakte formanden for den nu samlede personelorganisation for officererne, major Leif Amdisen Møller. Fra vores samarbejde i min tid som ung officer ved Gardehusarregimentet i begyndelsen tyve år tidligere kendte jeg Møller som en dygtig og målrettet kollega. Jeg foreslog på grundlag af erfaringerne fra Forsvarsakademiet, at organisationen skulle søge et system, hvor officeren løbende kunne vælge mellem to ansættelsesformer for det kommende år, enten arbejde inden for arbejdstidsreglerne, hvor Forsvarets økonomiske situation ville sikre, at han fik meget fritid ved afspadsering, eller en form, hvor han fik et tjenestetillæg, der knyttede sig til stillingens kendte arbejdsbe-

lastning, men så ikke havde højeste arbejdstid. Egnetheden til forfremmelse blev kun bedømt i de år, hvor officeren arbejdede uden tidsbegrænsning. Det var udelukkende officeren, ikke arbejdsgiveren, der kunne tage initiativet. Når vedkommende havde små børn, eller hvis partneren var det familiemedlem, der søgte karriere, kunne man vælge første mulighed, hvor officeren i princippet heller ikke kunne flyttes. Ideen blev modtaget som urealistisk hjernesvind, som et idiotisk angreb på fastmurede vindmøller.

Da jeg efter godt 10 år i et frugtbart udenlandsk professionelt miljø vendte tilbage som underviser og forsker på Forsvarsakademiet var der gået så meget tid, at funktionærmentaliteten af alle blev opfattet som det helt normale. Nu var arbejde lig med resursestyrings og koordinationsmøder mellem det drastisk voksende antal ansatte, møder hvor indholdet var præget af management-”newspeak” og professionelle indlæg bygget på personlig studie- og undervisningsindsats fraværende.

Samtidig var debatten sygnet hen. Debatindlæg var forsvundet fra de centrale professionelle tidsskrifter. Hvad der fortsat var skrevet af officerer var rene referater af aktuelle NATO-doktriner eller managementmoder snarere end bygget på en række år med professionsmotiverede studier og selvstændig tænkning. Den forsvundne debat skal ud over, at professionel opdatering og modning kræver mere end 37 timer ugentligt, også ses i sammenhæng med, at funktionæren ikke forventes at føle ansvar og loyalitet for andet end den ovenfra – af virksomheden – definerede ramme og struktur. Derimod føler et bevidst medlem af en profession ansvar og loyalitet over for denne professions grundlæggende opgave og normer.

Den professionelle er et grundlæggende frit menneske, der dog er forpligtet af den pågældende professions mål og normer. Han/hun søger at realisere sig gennem arbejdet. Funktionæren skal blot levere det af arbejdsgiveren definerede arbejde fleksibelt og effektivt inden for den betalte tid, og må søge at realisere sig i fritiden.

Alle de forklaringer, man hører på den forsvundne debat, er reelt dårlige undskyldninger for dovenskab. Det opfattes som en samfundsskabt virkelighed, at man har ret til at opføre sig som uden ansvar.

I de sidste ti år er de unge officerer ganske vist professionaliseret gennem yderst krævende operationer, men det er mere end tvivlsomt, om det vil medføre andet end frustration og afmagtsfølelse hos dem. Den meningsud-

veksling, der finder sted i disse år, synes begrænset af Facebooks karakter: Et netværk for udveksling af meninger og holdninger mellem nogenlunde lige menende, det er ikke en åben eller fokuseret professionel ramme for analyse og argumentation. Resultatet bliver, hvad men kunne benævne holdningsuglegylp. Dette blev for nyligt desværre alt for tydeligt demonstreret, da ca. 350 yngre officerer for få måneder siden kritiserede deres foresatte for professionelt svigt – som beskrevet tidligere her på bloggen med god grund. Da officerernes ”oprør” var et udtryk for holdninger snarere end bygget på en analyse af eksempler, kunne de let pacificeres. De kunne ikke argumentere, fordi de ikke havde skaffet sig et professionelt grundlag for argumentation.

Virkningerne af de ældre dele af officerskorpsets nu langvarige svigtende professionelle motivation og indsats dominerer, hvad der sker. Disse officerer er ikke bevidste om deres profession, fordi de jo kun er uniformerede funktionærer. Sådanne studerer kun, når de er på formelt kursus, hvor de jo får penge for at lære. På disse kurser er målet blevet at lære teori snarere end evnen til professionel analyse, forudsigelse og rådgivning. Selv den sovjetiske militærvidenskabeligheds satsning på operative normer havde langt mere relevant substans for den militære professionelle end en manuduktion i forskellige teorier. Situationen nu medfører, at overfladiske, teori- og ordrige, scenariefrigjorte og professionsubstansløse ”analyser” som Mikkel Vedby Rasmussens bliver hængende uimodsagte.

Det manglende kendskab til egen krævende profession giver synlige mindreværdskomplekser over for andre, ikke mindst over for politologer, der jo som økonomers og managementfolks videnskabelighed bygger på en tro på positive og vejledende teorier. Ved undervisning beder stabskursuselever nu blot om teorien, så de kan lære den udenad. De ser grundlaget for udviklingen af teorien som irrelevant. De søger ”hvad”, ikke kritisk ”hvorfor” og ”hvordan”, et sikkert tegn på, at de reelt ikke er egnede til professionel videregående uddannelse.

Den professionelle søger gennem livet – ved studier i rammen, dybden og bredde af professionens altid skiftende emnekreds og vilkår – at blive og forblive generelt kompetent inden for sit område, herunder at have en ajourført helhedsforståelse.

Funktionæren søger snævert at opnå kompetencer, dvs. snæver viden og færdigheder, som han/hun skal anvende for at få formelle kvalifikationer for at søge sit næste job.

Kun den ajourførte professionelle kan give en rimeligt holdbar bedømmelse af, hvad der vil blive resultatet af forskellige strategiske, operative eller materielmæssige valg. Uden professionalismisme er der ikke grundlag for rådgivning i ramme af en politisk-professionel dialog. Det gælder for militære professionelle som for læger og ingeniører. Resultatet af svigtende relevant professionel rådgivning kan som beskrevet nu ses med pinlig tydelighed.

Officersuddannelsens nødvendige grundtrin og karakter

Som overskrift er det rimeligt at anvende Baltic Defence Colleges mål for akademiets stabskursus 2002-03, som blev formuleret som en reaktion på det manglende klare fokus i den tilsvarende danske uddannelse, på et tidspunkt, hvor jeg endnu ikke vidste, hvor galt det stod til hjemme: "The course should develop professional, active, hardworking, honest, positively critical, independent minded General Staff officers of the best classical ..., international standard." ... "After the course they should be prepared for continuous self-development, using self-study and the experience from command and staff positions."

Den grundlæggende officersuddannelse skal altid give det spektrum af viden og færdigheder, der er nødvendig for at kunne fungere effektivt i de leder- og operatørstillinger, som han/hun skal bestride i de første 5-10 år. Sammen med de udfordringer og operative krav, som har præget alle tre værns opgaver i de seneste godt ti år, har de danske officersuddannelser demonstreret deres fokus og effektivitet.

Det er i dag ikke her, problemet ligger, fordi de grundlæggende uddannelser er næret af de omfattende professionelle erfaringer, unge officerer har fået under krævende internationale operationer igennem de seneste 10 år. Derimod er der god grund til at rette blikket kritisk mod det nødvendige indhold i de videregående officersuddannelser, som jo burde styres af en forståelse i Forsvarets ledelse af de professionelle krav til officerer på forskellige niveauer, som blev opregnet i artiklens første del.

Senere lederstillinger indebærer som nævnt tidligere ansvar for elementer, som officeren ikke kan have personlig praktisk erfaring med. Således skal en kamptropsofficer fra hæren lære så meget om ildstøtte, føringsstøttesystemer, ingeniørstøtten, logistikvilkår samt om flystøttens muligheder, begrænsninger og mulige negative virkninger, at han/hun kan anvende disse støttemuligheder korrekt. Officeren skal også forstå betydningen af, at opgaverne skal kunne løses inden for meget forskellige operative ram-

mer fra traditionelle operationer til humanitær støtte. Undervisningen i andre elementers muligheder konsolideres mest effektivt ved gensidig uddannelse – erfaringsudveksling mellem elever. Dette opnås kun ved fælles opgaveløsning i en lille gruppe, fulgt af individuelle opgaver, hvor forståelsen kontrolleres, afsluttet med ”krigsspil”, som sikrer forståelsen for, at modstanderen og misforståelser kan ødelægge den bedste plan.

Al videregående officersuddannelse fra det første til højeste niveau skal give færdigheder i anvendelse i de procedurer og den analytiske metode, der knytter sig til det fremtidige funktionsniveau. Men det er ikke tilstrækkeligt. Officeren skal have viden om tidligere erfaringer, så det bliver muligt at vurdere risici og konsekvenser af forskellige muligheder. Dette sker gennem arbejdet med det bredest mulige spektrum af umiddelbart set realistiske eksempler af stadig stigende kompleksitet. Derefter ”krigs”-spilles så den valgte løsning, som nævnt i to – eller flere – partier med elever i de forskellige roller og med erfaringer vedrørende usikkerhed og friktion indarbejdet i vurderingen/”kamp”-dommervirksomhed af forløbet. Det forhold, at allierede normalt beslutter selvstændigt, og at der ofte er mere end én modstander, gør det ofte nødvendigt at have mere end to spillere.

Spillet skal sammen med undervisningen i forskellige enhedstypers muligheder og begrænsninger og erfaringen med systematisk analyse udvikle officerens evne til professionel forudsigtelse på det kommende niveau. Denne ”applikatoriske” metodik har i 150 år demonstreret sig som den klart bedste vej til at videreuddanne officerer, i Danmark siden kaptajn Arnold Kühnel indførte den i 1890erne. I perioder af stigende afstand fra erfaring samt dovenskab hos officerer i lærerrollen er man tidligere, og nu igen, forfaldet til at manuducere i teori, hvilket undergraver officerens evne til at forudse og rådgive i den mangfoldige mulighedsramme, han/hun skal kunne forstå i en policystilling eller som chef.

Det, som gennem dumhed eller arrogance ignoreres, er, at når danske tropper ønskes anvendt i et bredt sæt af operationer, så skal danske officerer kunne forstå og analysere alle sådanne operationer i deres helhed, dvs. med stormagtens eller den samlede alliances udgangspunkt. Kun derefter kan professionel rådgivning om risiko og muligheder finde sted, kun derigennem kan man sikre sig mod, at de udsendte indledningsvis fejluddannes, fejludrustes og derefter ofres på symbolpolitikens alter. Min erfaring fra 15 års succesrig indsats er, at dette er absolut muligt, hvis man bevidst retter den videregående officersuddannelse mod dette mål. Det forhold, at

Danmark er lille og at vi kan være relativt uformelle i vores arbejdsform gør det absolut muligt. Det kræver blot åbne og grundige analyser af situation, kultur og fysiske vilkår i indsatsområdet, af opgaven, af vores allieredes mål og svagheder og af egne muligheder, samt en robust og udiplomatisk kritik af resultater domineret af fyndord og varm luft. Derefter kan muligheder for bidrag, sandsynlige virkninger og risici klarlægges. Men dette er selvfølgelig kun muligt, hvis man bevidst lader uddannelsen dominere af sådanne analyser.

Desværre synes dette totalt ignoreret i den nu skitserede videregående uddannelse for officerer.

Valget er mellem på den ene side at opnå professionel udvikling gennem applikatorisk, integreret og erfaringsformidlende undervisning og på den anden side teoretisk pseudovidenskabelighed rettet mod at give diplomer som modgift mod fortjent professionelt mindreværdskompleks. I løbet af de seneste 10 år er man målbevidst gået i den forkerte retning.

Som andre praktisk orienterede professioner, der er påvirket af samfundsudviklingen eller den teknologiske udvikling eller begge i samspil, er det langt fra tilstrækkeligt at placere den videregående uddannelse på formelle kurser. Lægeprofessionen er nok den nærmeste parallel her til officerens. Erfaringsmæssigt er den mest effektive vej til at sikre kontinuerlig læring og professionsudvikling at meddele en liste for pligtig læsning og at forvente aktiv deltagelse i den bredere professionelle debat, som chefen, hvis han ikke er doven eller ligeglad, sikrer, at hans tjenestested danner en god ramme for. At noget sådant ligger uden for den funktionærmotiveredes forestillingsramme er desværre blevet alt for klart demonstreret.

Grundlæggende er der ikke forskel på den metodik, der skal anvendes ved de videregående uddannelser, der rettes mod højere eller de højeste officersniveauer. Substansen af elevernes gensidige undervisning og af den erfaring, der bliver relevant, ændrer sig, ligesom niveauet og kompleksiteten af den erfaring, der gives. Forståelsen for både den indenrigspolitiske optik, den retlige og internationale ramme og andre ikke-militære elementer drives af den analyse og de spil med roller, der skal udvikle elevernes evne til at forudse og rådgive. Selv om man kun er fra et lille land skal rådgivningen som allerede argumenteret forstå, hvad de store allierede bør gøre. Kun derigennem har selv det lille land mulighed for at øge koalitionenens chance for succes og mindske muligheden for menneskelige tragedier. Dette også

selv om de politiske beslutningstagere måtte vælge at ignorere konsekvenserne for at kunne opretholde international synlighed.

Kun Forsvarschefens korte Sikkerhedspolitiske Kursus har på centrale punkter med udgangspunkt i krisestyringsøvelser afspejlet den applikatoriske model, nok uden at kende den. Af Forsvarsakademiets egne aktiviteter er det kun hærens ret autonome operative efteruddannelse, der viderefører andre dele af metoden.

Den forgæves indsats igennem 35 år

Efter 35 års virkningsløse forsøg på at kæmpe mod professionens henfald i Danmark og opfattelsen af, at dette er andres ansvar, skrives dette uden reelt håb om virkning, simpelthen for at kunne sove rimeligt godt om natten efter at have gjort, hvad der er muligt. Disse mange års argumentation tog for det meste karakter af kommentarer og artikler, hvor titlerne på bøger og tidsskriftsartikler – vel halvdelen af det hele – er samlet på www.clemmesen.org.

Fra 1989 til 1994 havde jeg hovedansvaret for ændring af Stabskursus, den primære videregående officersuddannelse, til vilkårene efter Den Kolde Krig. Det var et yderst tilfredsstillende arbejde, fordi det blev muligt i et samarbejde med den daværende orlogskaptajn Nils Wang at fokusere indsatsen fra alle fagområder, så uddannelsen nærmede sig det ideal, som tidligere er blevet beskrevet. Det eneste problem i perioden var dog, at man på trods af, at både Forsvaret og rekrutteringsgrundlaget blev stadig mindre, øgede antallet af elever til mere end det dobbelte af antallet af kvalificerede kandidater. Hvis man påpegede, at det betød, at mange ikke fik noget reelt ud af uddannelsen ud over papegøjeagtigt at sige fine ord, blev det afvist med argumentet, at selv de dumme fik da nok noget ud af kurset. Man ignorerede det allerede her nævnte, at et centralt element er elevernes gensidige påvirkning, og med faldende elevkvalitet bliver uddannelsen i bedste fald middelmådig.

Senere har jeg som censor på universiteterne i de sidste år erkendt, at Forsvaret ved prioriteringen af produktionskrav over kvalitetskrav varslede, hvad der senere blev set som et ideal, drevet af kombinationen af socialistens erfaringsløse tro på lige evner og den liberale økonoms satsning på masseproduktion. I Forsvaret kunne den dårligere uddannelse kun forstærke og accelerere det professionshenfald, som skiftet til funktionærmotivation allerede havde indledt.

Det, som har været mest frustrerende og sørgeligt for en pensioneret stadig professionel, er at have været den ansvarlige hovedlærer for de årgange af officerer, der i dag leder organisationen. For nogle af dem oven i købet både som lærer på Hærens Officersskole og senere hovedlærer på Forsvarsakademiet. Dette uden nogen synlig virkning på deres professionelle engagement og aktiviteter. Det kan kun skyldes, at disse officerers foresatte selv var for dovne eller uprofessionelle til at stille klare krav og belønne professionel optræden.

Den manglende effekt af mere end tre årtiers indsats i Fædrelandet skal sammenholdes med, hvad det blev muligt at opnå af varige resultater på bar mark i Baltikum gennem overbevisende sagkyndig argumentation. Ganske vist stillede de baltiske undervisningsministerier indledningsvis umiddelbart rimelige, men i substansen tåbelige krav om, at undervisningen på deres fælles forsvarsakademi skulle godkendes af dem. Tåbelige, fordi det ville have været ødelæggende for det da udenlandsk finansierede projekt at lade det fastlægge på grundlag af direktiver fra eks-sovjetiske undervisningsbureaukrater. De havde på grund af det sovjetiske jernskot mellem det civile samfund og militæret en acceptabel undskyldning for ikke kunne forstå eller have viden om, hvordan professionel militær videregående uddannelse skal ske. Dette i modsætning til situationen nu i Danmark, hvor tankedøde krav om standardisering med irrelevante paralleller ikke har en logisk baggrund for sin ødelæggende arrogance.

Grunden til, at Baltic Defence College stadig er et velfungerende og internationalt respekteret uddannelsessted er, at institutionen fra starten blev opbygget i et tæt samspil med de bedste søsterinstitutioner i den engelsksprogede verden, under løbende "bench-marking"-samarbejde med søsterinstitutioner i Storbritannien, Canada og USA.

Det er typisk for den danske anedamsarrogance, at man aldrig er parat til at lære af dem i udlandet, der har relevant viden. Det ville jo også kræve, at man skulle anvende energi på at studere dem godt nok til kritisk at kunne uddrage de elementer, der var relevante i Danmark. Det er meget lettere at kopiere sagligt irrelevante eller måske skadelige hjemlige modeller.

Jeg kunne godt beskrive, hvordan man under samtidige massive besparelser kunne genskabe en god professionel videregående uddannelse af danske officerer. Men det tjener erfaringsmæssigt intet formål.

2015: Fokusering af videregående officersuddannelser og FAK's forskning gennem scenarier

Krigsvidenskab.dk. 20. november 2015

Jeg skrev mit tredelte essay [”Videregående officersuddannelse”, publiceret på Krigsvidenskab.dk i 2015] om de seneste 180 års danske videregående officersuddannelse som militær idéhistoriker, forskningsbaseret, gennemdokumenteret og tilbageskuende. I denne kronik fatter jeg en anden pen, den klassiske generalstabsofficers. Som sådan har man en central forpligtelse til ikke blot at analysere, dokumentere og kritisere, men også at anvise mindst en mulig vej fremad. Forsvarsakademiets Pædagogiske Udviklingsgruppe har netop udgivet en diskussionsfolder om forskningsbaseret undervisning.⁸ Folderens glimrende anbefalinger om tværfaglighed og inddragelse af de studerende i forskningen er generelle, og kronikken her beskriver hvordan anbefalingerne kan målrettes videregående officersuddannelse, der som folderen understreger, er speciel ved at være tværfaglig i sin natur.

Den her anviste vej fremad bygger videre på den idé for integration og fokusering af uddannelsen, som et lille hold danske officerer med bl.a. forfatteren som ansvarlig kursusleder og den daværende fungerende leder af Faggruppe Operationer og Logistik, orlogskaptajn Nils Wang, som beskrevet i Del 2 udviklede og anvendte under udviklingen af Stabskursus-II i 1992-93.

Ideen havde to elementer. *For det første* blev undervisningen – efter faggruppernes grundmoduler om operationer, strategi og ledelse – samlet i ”temaer”, hvor alle tre faggrupper bidrog med relevante dele. *For det andet* blev en betydelig del af undervisningen samlet om analyse af komplekse, men umiddelbart realistiske krigs- og konfliktscenarier med henblik på at eleverne straks efter kursusafslutning kunne integrere og aplikere videns- og metodebidrag fra alle faggrupperne.

Uanset om Forsvarsakademiets videregående officersuddannelse fortsætter som et særligt dansk Master i Militære Studier-forsøg, justeres, eller erstattes med en internationalt akkrediteret stabsuddannelse, bør en stor del af institutternes indsats samles og integreres. Det kan med fordel gøres ved at fokusere institutternes studievirksomhed og undervisning på fire

⁸ Forsvarsakademiet, *Forskningsbaseret undervisning på MMS. Hvad, hvorfor og hvordan*, 1. udgave, oktober 2015.

brede scenarier, der alle har direkte sammenhæng med krævende opgaver, som Forsvaret enten for nylig har haft, nu har eller kan forudse at blive involveret i.

Afskaf generiske scenarier

Der er bevidst valgt reelle lande og scenarier, fordi konstruerede ”generiske” scenarier aldrig kan gives en kompleksitet og dybde som virkelighedens. Generiske scenarier er egnede til at indlære procedurer og doktriner, men de presser ikke lærerne og deres elever til at forstå eksempelvis de politiske, sociologiske, juridiske, teknologiske og kulturelle faktorer, der skaber rammer for handling hos en selv, allierede, modstandere og befolkningen i operationsområdet. Generiske scenarier var en politisk korrekt uvane, som Forsvaret tillagde sig i 1990’erne efter NATO-forbilledet, også fordi de var velegnede som ramme for ekstremt forenkledede og dermed fordummende computerbaserede simulationer og procedureindoktrinering. Fra invasionen af Irak i 2003 har virkelighedens komplekse operationer demonstreret for alle involverede, herunder Alliancen, at sådanne scenarier gav skadelige forventninger om enkelthed.

De her valgte fire scenarier er kun eksempler, der skal illustrere scenariers undervisningsmæssige og forskningsfokuserende potentiale. Hvis FAK igen begynder at undervise og forske i virkelighedsbaserede scenarier, vil det i øvrigt have en anden særdeles positiv konsekvens: Det vil kunne dokumentere og synliggøre, at militærfaglige overvejelser har stor og direkte relevans for dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik. Og ikke mindst vil det kunne løfte den danske akademiske, politiske og offentlige debat om de reale udfordringer og muligheder, som Forsvaret og Danmark står over for. Det vil demonstrere, at militæranalytikerne kan analysere snarere end konstatere. Dette hvad enten emnet er ubådsobservationer og krisestyring i Arktis, truslen mod Baltikum eller stabiliseringsoperationer i Mellemøsten.

Scenarie 1: ”Baltika”: Krisestyring, afskrækkelse og indledende forsvarsindsats ved Østletlands grænse til Rusland og Belarus.

Med Ruslands åbne magtpolitiske optræden i de senere år og specielt fra 2014 synes behovet for dybdebehandling af et af de mest udsatte områder ved NATOs østgrænse indlysende.

Scenariets grundlag må indledningsvis bygges på en grundig analyse af alle elementer af den indenrigspolitiske situation både i det samlede Letland og i Latgale, den østlittiske region med grænser til Rusland og Belarus. Denne

skal videreføres i en analyse af de mulige trusselsscenarier rækkende fra undergravende politisk-kulturel indsats via et Østukraine-scenarie over kupforsøg mod Riga til forskellige typer af regulær invasion og afskæringsoperationer mod forbindelserne mod Vest. Letlands afhængighed af import ad de mulige veje fastlægges. Der inddrages en analyse af udviklingen i den russiske propagandainsats fra 1991 til i dag, såvel mod den russisktalende befolkningsdel i Letland som mod opinionen i Vesteuropa. Såvel NATOs som russiske specialoperationsstyrkers roller under scenariets forskellige faser analyseres og ”krigsspilles” for at klarlægge muligheder og begrænsninger.

Der skal skabes en grundlæggende militærgeografisk forståelse af det øst-litauiske terræns karakter, infrastrukturen samt af de klimatiske vilkår for land- og flyoperationer. Det er nødvendigt at opnå en god forståelse for de lettiske væbnede styrkers situation og muligheder samt for sammenhængen mellem lettisk og estisk hhv. litauisk forsvar. Styrkebehovet og konsekvenser ved allierede landmilitære bidrag til lettisk forsvarsindsats ved forskellige niveauer i trusselsspektret analyseres, og de teoretiske og konkrete muligheder for at forstærke NATOs afskrækkelse uden at optrappe en krise skal overvejes.

Der er oplagte muligheder for at genbesøge, opdatere og målrettet nuancere koldkrigstidens afskrækkelsesteorier. Derudover leverer sikkerhedspolitiske teoridannelser indsigter og muligheder, der skal vurderes og eventuelt indtænkes. Det er også indlysende relevant i scenariet at inddrage teorier om samspils- og indflydelsesmulighederne mellem stormagter, mindre bidragsydere og indsættelseslande i alliancer.

Både den militærgeografiske indsigt og den historiske ramme for begivenhederne kan med fordel udbygges i en militærhistorisk baseret analyse af det planlagte lettiske forsvar i mellemkrigstiden, de planlagte sovjetiske operationer mod Letland i 1939-40 og de reelle operationer i 1944 samt af det senere tyske forsvar af området.

De allierede forstærkningsstyrkers logistiske behov og den medfølgende afhængighed af infrastruktur og forbindelser over Østersøen bør analyseres, såvel med og uden rådighed over baser i Sverige og/eller Finland. Analysen af forskellige muligheder støttes af simulering og gaming som et led i den videregående officersuddannelse, herunder af de forskellige konfliktrin fra krisestyring over afskrækkelse til forsvar mod kup henholdsvis invasion.

Optioner for danske bidrag og disses betydning for dansk forsvarsstruktur med hensyn til politisk-militær ledelse og støtte kan også analyseres under inddragelse af de nyere især amerikanske teoridannelser inden for krise-styring og civil-militære relationer.

Scenarie 2: "Arktika": Krisestyring samt begrænset væbnet indsats som reaktion på en alvorlig suverænitetskrænkelse i Nordøstgrønland.

Også i denne scenariegruppe indledes med en systematisk og kritisk opstilling af et spektrum af mulige sikkerhedspolitiske udfordringer og trusler, fra sporadisk undervandsbådsanvendelse af søterritoriet over nye styrkedeployeringer og optræden, der måske udfordrer grønlandsk-dansk suverænitet videre over en dramatisk ændring af normalbilledet, eventuelt ved etablering af en russisk militær tilstedeværelse på strategisk nøgleter-ræn i Nordøstgrønland.

Analyse af grønlandske, danske og støttende allierede (canadiske og ame-rikanske, o.a.?) styrkers muligheder for at opbygge midler til krisestyring over tid, og konsekvenser af forskellige modeller for overvågning og sikring, herunder også med specialoperationsstyrker, udføres. Denne analyse sker under forskellige forudsætninger i det dansk-grønlandske forhold og va-rierende muligheder for udviklingen i Grønlands forhold til andre magter i Polarregionen.

En grundig analyse af de geografiske parametre (herunder afstand) og klimatiske betingelser for luft-, marine- og landoperationer på forskellige tidspunkter af året og med inddragelse af forskellige tænkelige mulige ud-viklinger af havisens udbredelse er central.

Til støtte for arbejdet med at skabe indsigt i de operative og logistiske vilkår i polarområder analyseres tidligere arktiske operationer, eksempelvis un-der 2. Verdenskrig ved Nordkalotten og Aleuterne samt på South Georgia under Falklandskrigen. Ligeledes inddrages relevante erfaringer fra større polarekspeditioner og fra etablering af infrastruktur i polarområder, her-under de amerikanske baser i Grønland og forskningsbaser på Antarktis.

Derefter analyseres mulighederne for at reagere på forskellige udfordringer og krænkelser, og analysen støttes af systematisk politisk og militær gaming. Igen er klassisk deterrence-teori og spilteori formentlig de bedste indledende bud på for forskningen, men når Grønlands forskellige politiske muligheder

overvejes vil sikkerhedspolitiske teoriretninger, herunder postkolonialistisk teori, kunne udgøre det analytiske fundament.

Scenarie 3: "Afrikana": Indsats til håndtering af en omfattende stabiliseringsoperation ved en humanitær og politisk krise gennem en FN/EU/Afrikansk Union-operation i det østlige Congo.

Scenariet er valgt, fordi netop dette centralafrikanske område har været hærget af lokale konflikter lige siden begyndelsen af 1960'erne. Der har flere gange været behov for international stabiliseringsindsats, der altid har haft problematiske aspekter.

Også dette scenarie vil skulle bygge på grundig analyse af de kulturelle og lokale politiske grundbetingelser for indsættelsen, og trække på den vifte af antropologiske teorier og kulturteorier der fremmer tværkulturel forståelse, så man undgår at basere analysen på et etnocentrisk og dermed skadeligt forenklet grundlag. Herunder indgår både en undersøgelse af tidligere operationer i netop dette meget store og kulturelt særdeles diverse område siden 1960 og en inddragelse af andre, beslægtede operationer i Afrika for at uddrage erfaringer og kritisk søge eventuel fortsat relevans.

De geografiske og klimatiske rammebetingelser og disses betydninger, herunder ikke mindst for logistikken, inddrages. Potentielle problemer og muligheder ved at operere med en større multinational koalitionsstyrke identificeres, herunder med inddragelse af bl.a. de integrationsteorier der i stigende grad anvendes i studiet af internationale organisationer som den Afrikanske Union. At inddrage disse videnskabelige indsigter er centralt, for ikke bare er Afrika varieret, men koalitionsindsatser med både vestlige, asiatiske (herunder muslimske) og regionale afrikanske styrker er normen. Undersøgelsen omfatter også erfaringer med management, disciplin og ledelse af internationale operationer i det centrale Afrika, og forskningen i ledelse og magtdistance på tværs af kulturer vil kunne levere værdifulde indsigter.

Muligheder for at påvirke de involverede organisationer og lande politisk samt for at samordne den internationale militære, politimæssige og civiladministrative indsats analyseres. Også erfaringerne med det militære samvirke med NGO'er, herunder også i håndteringen af et regionalt flygtningeproblem og ved rådgivnings- og undervisningsindsats i forhold til lokale militære og civile kadre inddrages. Igen leverer den moderne forskning i såvel udviklingsstudier som katastrofehandtering betydelige relevante

indsigter. Den eventuelle rolle for specialoperationsstyrker analyseres og fastlægges, for som militærhistorisk og samtidshistorisk dokumenteret, er der betydelige muligheder for sådanne.

Operationers mål og exitkriterier, samt de forskellige faser i sådanne operationer, kan simuleres militært og politisk under inddragelse af såvel krisestyrengsteori som teorier der belyser hvordan omkostninger og risici fordeles i internationale fora.

Scenarie 4: "Mediterrania": Håndtering af en eskalerende krise med udgangspunkt i Libyen, der både indebærer lidelser for befolkningen og store flygtninge- og migrantbevægelser fra og gennem landet samt pirateri ud for kysten og anvendelse af landet som udgangspunkt for terror.

Også i dette scenarie vil det være relevant at gennemføre en grundig analyse af de kulturelle og lokale politiske grundbetingelser for indsættelsen baseret på de relevante teorier, så man undgår at basere sig på et etnocentrisk grundlag. Aspekter og virkninger af forløbet af fra de tidligere internationale operationer i området analyseres. Forbindelserne til andre regionale konflikter og disse problemers virkninger fastlægges, og det er oplagt at inkludere juridiske analyser af det folkeretlige grundlag for handling i koalitionsramme.

De geografiske og klimatiske betingelser fastlægges, og de mulige roller for flyindsættelse, maritime operationer samt specialstyrke- og landoperationer samt rådgivnings- og anden kapacitetsopbygningsindsats fastlægges. Igen kan der bygges på en efterhånden omfattende politologisk forskning suppleret med forskning og teoridannelser fra tilstødende fagområder såsom sociologi, økonomi og udviklingsstudier. Det fastlægges, hvilke problemer og muligheder, der vil være knyttet til at operere med en større international koalitionsstyrke, hvori der indgår vestlige, russiske og kinesiske samt regionale bidrag. Religiøse og kulturelle forskelle kan tænkes at få betydelig indflydelse, såvel i den intervererende koalition som mellem koalition og de lokale, og kulturteorier og teoribaserede indsigter om tværkulturel kommunikation og ledelse vil være centrale.

Også i dette scenarie er samordningen af den militære, politimæssige og civiladministrative indsats samt samvirket med NGO'er og lokale kræfter i håndtering og inddæmning af flygtningebølger central, og videnskabelige studier om flygtninge og migration vil være centrale. Terrorbevægelser

muligheder for at udnytte flygtningebewægelser til infiltration af aktivister analyseres, herunder franske erfaringer fra Algierkrigen. Muligheder for at påvirke de involverede stormagter søges identificeret. Igen er teoribaseret analyse af de sandsynlige operationers mål og exitkriterier, samt af forskellige faser under operationerne relevant, og politiske og militære problemstillinger bør simuleres.

Sammenfatning

Vi kan og må fokusere uddannelsen af fremtidens førende officerer ved hjælp af scenarier. Herigennem opnås, at de militære og civile læreres virksomhed igen styres og vejledes af et ”kraftfelt”, der uden problemer kan forklares for både Forsvaret selv, politikerne, vores udenlandske samarbejdspartnere og danskerne.

Anvendes scenarier som de ovenfor skitserede, kan officersuddannelsernes elementer integreres og forberede officererne både militært og på deres roller i et militært-politisk fagligt samspil med de politiske beslutningstagere samt vores allierede. Dertil vil de scenariebaserede analyser i meget høj grad kunne udgøre grundlaget for videreudviklingen af Forsvaret og dets kapaciteter.

Det skal her til sidst også konstateres, at en given uddannelse/et givet kursus næppe har tid til at gå i dybden med mere end to af disse scenarier, uanset om uddannelsen fortsættes i MMS-ramme, som et mindre tilstedeværelseskursus, eller som en hybrid af disse muligheder. Men det er ikke et problem, for netop skiftende kombinationer af scenarier vil drive undervisningen og forskningen til stadig at udvikle indsigt og metoder.

Og ikke mindst vil anvendelsen af simulering og gaming af scenarier retablere ”applikation”, de klassiske generalstabsuddannelsers centrale metode, så der kan genereres brugbar viden uden at erfaringen og relevante teorier ignoreres. Det er nok væsentligt også at understrege, at det ville være skadeligt, hvis *al* forskning og anden studievirksomhed på FAK bindes til scenarierammerne.

Men den største gevinst ved at fokusere de danske videregående officersuddannelser på en lille håndfuld realistiske scenarier, vil givet være, at Forsvarsakademiet og forsvaret vil kunne demonstrere over for eksterne forskere, medier og politikere, at officerers militærfaglige bidrag ikke kan leveres af andre og har direkte relevans for dansk udenrigs- og sikkerhedspo-

litik. Akkrediteringen af uddannelserne bliver substansmæssigt meningsfuld for både eleverne og de betalende danskere.

Scenarierammen for både forskning og undervisning og dens forskellige bidrag fra alle institutter sikrer, at aktiviteter bliver forskningsledet, -orienteret, -støttet og -metodisk, og rammen vil på grund af sin natur uden vanskelighed kunne gives de ”*fokuspunkter*” med hensyn til indhold og form, underviserens aktiviteter og kvalifikationer og de studerendes aktivitet, som folderen kræver. Hvert scenarie vil knytte uddannelsen til et aktivt forskningsmiljø, der giver de studerende grundlag for at arbejde mod synteser af direkte relevans for dansk forsvar.⁹

9 Ibid., s. 8-9.

2015: Krigsvidenskaben i en blindgyde

Krigsvidenskab.dk. 9. februar 2015

i 1914 havde den bedste europæiske militære faglighed fejlet katastrofalt. Stabene troede de vidste, hvordan deres lande kunne vinde en storkrig gennem centralt planlagte bevægelser af felthære og slagskibsflåder. Generalstabes videnskabelige management af mobilisering og jernbanetransporter skulle sikre overlegenheden på land. Man ville fange og knuse modstanderens hær og få hans regering til at kaste håndklædet i ringen. Til søs ville den britiske flåde gennem centraliseret, videnskabelig kontrol med radiotelegrafi fra Admiralitets situationsrum afskære og sænke den tyske slagskibsflåde. Samtidig ville man med en begrænset økonomisk krigsførelse også opnå, at modstanderens globaliserede samfundsøkonomi og finansieringsmuligheder brød sammen, så han måtte give op.

Intet af dette skete. Efter konstante forsøg med alternativer fra 1915 til 1918, forsøg der kostede millioner af dræbte og Ruslands sammenbrud, vandt de udmattede ententemagter krigen med amerikansk kapital og optimistiske amerikanske soldater.

Sejren skyldtes ikke vidundervåben

I mellemkrigstiden forsøgte man at udvikle nye professionelle modeller for, hvordan man kunne sejre i krig. Flere mente, at den eneste mulige løsning var at angribe modstanderens storbyer med terrorbombardement fra luften, der ville fremkalde oprør og revolution. Andre troede, at man ved videnskabeligt tilrettelagt præcisionsbombardement af fjendens industris nøglefunktioner kunne få hans sårbare økonomi og samfundsstruktur til at kollapse – som naive i dag tror, at cyberkrig vil blive ført. Igen andre, som bl.a. franskmændene Charles de Gaulle og briterne Frederick Fuller mente, at man med små elitestyrker udrustede med kampvogne kunne manøvrere sig til sejr. Disse idéer prægede i kombination alle Anden Verdenskrig. Men sejren i 1945 skyldtes hverken vidundervåben eller enkle idéer. Den kom i kraft af masseproduktion og kombineret anvendelse af bl.a. ”godt nok” kampvogne, lastvogne, alle typer fly, landgangsfartøjer og hangarskibe, der gav de Allierede så meget af alt til rådighed, at de kunne erstatte de omfattende materieltab, der altid var resultatet af krig mod en stormagtsmodstander.

Grunden til at huske denne del af Verdenshistorien i dag er ikke kun, at det er 100 år siden, at man forsøgte at bombe sig ud af 1914-fiaskoen med massiv artillerianvendelse ved fronten og Zeppelin-bombardementer af England. Det er heller ikke, fordi det er 75-året for den reformerede tyske hærs sejr over den traditionelle franske i 1940. Årsagen er, at det nu igen er klart, at Vestens krigsvidenskab i tankeløs og ahistorisk arrogance igen er endt i en arrogant, nu teknologifikseret blindgyde, dog nu heldigvis uden, at læreprocessen er fiasko i storkrig.

Teknologisk perfektion giver mikrokapaciteter

Problemet er ikke, at vi i Vesten stort set er låst fast i de våbensystemer, der gav sejren i Anden Verdenskrig, men at våbenindustri og specialister uprofessionelt har raffineret dem absurd, i IC4-lignende projektstyring til vanvittige priser og derfor lille antal. Fokus er gledet fra evnen til at opstille robuste relevante enheder til en uprofessionel jagt på teknologisk perfektion.

Værdien af kvantitet og sådanne robuste strukturer er glemt, og NATO har dermed mistet evnen til at opstille så store styrker, at de kan løse egentlige forsvarsopgaver. Vi har nu nye pansrede køretøjer, våben og fabelagtige fly, men så få i antal, at det kun giver mening mod totalt underlegne modstandere, ikke mod andre stater. Vestens snart bittesmå måske enkeltvis effektive styrker er lige så militært irrelevante som stormagternes smukt udklædte slagrytteri var det i 1913. End ikke amerikanerne har økonomi til at erstatte mere end en lille brøkdel af de krigsskibe og fly, de arvede fra Den Kolde Krig.

Selvforvaltning uden realistiske øvelser

De fleste europæiske landes forsvar prioriterer åbenbart primært beskæftigelsen af fast- og kontraktansatte, hvor få har alder, fysik og relevant praktisk eller ledelseserfaring til at løse nogen type krigsopgaver. De har uden videre bestemt, at amerikanerne nok indtil den evige fred leverer den relevante kvantitet, hvorefter det nationale mål er reduceret til at glæde dem med symbolske bidrag til diverse fjernkrige. Manglende reelle militære kapaciteter har fjernet grundlaget for realistisk øvelsesaktivitet og professionel officersuddannelse, og herefter er selvforvaltning og pseudo-akademisering blevet systemernes hovedaktivitet.

Fraværet af reelt militær kapacitet var ikke nødvendigvis kritisk, hvis de militære udfordringer for altid blev begrænset til områder, hvor vore fly fra sikre baser symbolsk skal vise Dannebrog og flyve rundt og bombe med mi-

nimal risiko for sig selv. Hvor de eneste risici er idealistiske folkeretsjuristers ”ekspert” vurderinger i hjemlige medier, eller at vores jihadister opdagede navnene på piloterne. Eller missioner, hvor det er tilstrækkeligt at sende veludrustede ad hoc-sammensatte mikrohærenheder eller instruktørhold ud på vor tids parallel til tidligere tiders afkoloniseringsoperationer. Vi kan sagtens bidrage på det plan, hvor de udsendte og familierne er alene om risikoen, i alt fald så længe andre, større lande tager ansvaret for strategi og for eventuel fiasko.

Nogle krige før Første Verdenskrig kunne give den tids ansvarlige militære og deres politiske ledere et varsel om, at den lette sejr ville være vanskelig at opnå. Varsler var tydelige fra den Amerikanske Borgerkrig, Boerkrigen, den Russisk-Japanske Krig og Første Balkankrig i 1912. Men topembedsmænd skal levere det politisk ønskede, og det var i 1914 som senere veje til en hurtig og billig sejr. Det lærte den amerikanske hærstabschef, da han advarede mod en ”light”-invasion af Irak i 2003.

Ingen lette sejre

Krigene i de seneste år viser som for 100 år siden, at hvis der eksisterer vilje til modstand, giver teoretisk overlegenhed ikke et hurtigt resultat. Det sås i krigene under Jugoslaviens opløsning. Det er blevet bekræftet under Israels straffeekspeditioner mod Hizbollah i Sydlibanon og Hamas i Gaza. Vi ser det under borgerkrigen i Syrien og nu ved kampene i Østukraine. Disse krige er moderne paralleller til nedslidningskampene under Første Verdenskrig. Kampene gennemføres primært med artillerivåben og primært med våben, der er arvet fra masseproduktionen under Den Kolde Krig. Den centrale forskel er, at en meget væsentlig del af kampen på en eller begge sider gennemføres af militser, der som andre røverbander ikke ser sig hæmmet af folkeretten. Krigene foregår midt i civilbefolkningen, og da fredstidsnormer hersker i den vestlige verden, bliver propaganda en central og integreret del af krigsførelsen. Det ville ganske vist være muligt at ”sejre” med en massiv militær indsats fra Israels side i Mellemøsten og fra Rusland i Ukraine, for begge landene råder i modsætning til Vesten stadig over store konventionelle styrker. Men omkostningerne vil blive høje, og modstanden fortsætte som guerilla eller terror.

Konventionel krig en mulighed

I 2014 gjorde Rusland i tale og handling klart, at risikoen for internationale krige mellem industrialiserede stater ikke tilhører fortiden. Derfor er militær kvantitet og robusthed igen mindst ligeså relevant som kvalitet.

Vestens flystyrker har nu hverken størrelse eller selvforsvarsmidler til at operere i områder dækket af russisk luftforsvar, herunder Baltikum, fordi Rusland kombinerer opdaterede, robuste koldkrigssystemer med helt nye, langtrækkende våben. Det eneste område ved Ruslands vestgrænse, der er militært sikkert dækket, er Finland med sit meget store værnepligtsbaserede, derfor ”umoderne”, forsvar. Man har her fastholdt ”godt nok” i stedet for ”perfekt” som mål for alt andet end suverænitethåndhævelsen i luften med F-18-jagerfly. I øvrigt gør finnernes afbalancering af robusthed og kvalitet dem tilmed sandsynligvis mindre sårbare over for målrettede cyberangreb mod de væbnede styrker end Vestens få og specialiserede, centraliserede og derfor sårbare kommandosystemer.

Fra professionel innovation til teknologi-blindgyde

I 1915 startede og i mellemkrigstiden gennemførtes den nødvendige innovation af våben og taktik, der genskabte muligheden for sejr. Vestens satsning på ekstremt kostbare, små og derfor sårbare, sygeligt overforvaltede militære styrker må ses som en hjerneløs fortsættelse af denne udvikling mod det absurde.

Den ensidige kvalitetssatsning gav Vesten mulighed for en næsten risikofri indsats i fjerne småkrige. Men den er nu blevet en blindgyde, der belønner revisionistiske spillere som Putin ved at gøre os militært magtesløse i mulige internationale konflikter, hvor vi også fortsat må tage hensyn til kernevåbnenes eksistens. Ingen af de nye civile højteknologier vil i øvrigt kunne genskabe muligheden for lette og smertefri sejre. Tværtimod vil de sandsynligvis i enhver ny langvarig konfrontation eller krig gennem både målrettet udviklingsindsats og improvisationer – som vejsidebomberne i Irak og Afghanistan – øge truslerne mod alle konventionelle militære systemer, både ældre fra Den Kolde Krig og de kostbare få nye.

Dette er en let redigeret udgave af kronikken ”Krigsvidenskaben er endt i en blindgyde”, der bragtes i Jyllandsposten 7. januar 2015.

Bilag 1 – Kronologisk bibliografi 1974-2016

1974-1980

- Clemmesen, M. H. (1974). ”Opklaring og sikring. Et par betragtninger”. *Militært Tidsskrift*, 103(Okt.), 408–413.
- Clemmesen, M. H. (1980a). ”En Økommando?” *Militært tidsskrift*, Årg. 108 (= 1980)(jan), 27–37.
- Clemmesen, M. H. (1980b). ”Landsdelenes relative betydning”. *Militært tidsskrift*, 108(/), 227–250.
- Clemmesen, M. H. (1980c, februar 27). ”NATO opruster ikke - man omruster : majors tankeeksperiment om følgerne af ensidig dansk nedrustning”. *Information*.
- Clemmesen, M. H. (1980d, maj 16). ”Hvorfor ikke et dansk militærforsvar?” *Information*.
- Clemmesen, M. H. (1980e, august 18). ”Udviklingshjælpen er ikke et alternativ til forsvaret”. *Information*.
- Clemmesen, M. H. (1980f, september 10). ”Når krigen kommer”. *Information*.
- Clemmesen, M. H. (1980g, november 12). ”Danmarks sikkerhedspolitik og det nye udvalg”. *Information*.
- Olesen, K., Svenningsen, J., Simonsen, P., Mellbin, S. G., Petersen, G., Clemmesen, M. H., ... Bilgrav-Nielsen, J. (1981). ”Tema: Sikkerhed og nedrustning”. *Ny politik*, 12(4), 7–20.

1981-1985

- Clemmesen, M. H. (1981a, april 7). ”Øberg og hans myter om vor sikkerhed”. *Information*.
- Clemmesen, M. H. (1981b, august 14). ”Fantomfri dansk politik på kernevåbenområdet er nødvendig : Norden som kernevåbenfri zone vil ingen beskyttende virkning få i en kernevåbenkrig og vil øge spændingen i Europa”. *Information*.
- Clemmesen, M. H. (1982a). *Jyllands landforsvar fra 1901 til 1940 : en studie på langs af planlægningen samt en vurdering af denne planlægnings forhold til den politiske hensigt med forsvaret*. Københavns Biblioteker.
- Clemmesen, M. H. (1982b, juni 25). ”Kernevåben - derfor!” *Information*.
- Clemmesen, M. H. (1982c, juli 15). ”Behov for flere og bedre uddannede værnepligtige”. *Vendsyssel tidende*.
- Bilgrav-Nielsen, J., Bredsdorff, E., Clemmesen, M. H., Damgaard, K., Engell, H., Voigt, P., & Øberg, J. (1983). ”Veje til fred : enquete”. *På vej*, 5(5), 11–15.
- Brauch, H. G., & Clemmesen, M. H. (1983). ”INF og debatten om NATOs strategi: Et vesttysk syn. Kommentar”. I *Slaget om missilerne* (s. 143–188, 249).
- Clemmesen, M. H. (1983a). ”Det er troværdigheden af de amerikanske garantier, der er det afgørende”. *Liberal*, 983(4), 16–22.

- Clemmesen, M. H. (1983b, januar 7). "NATO har i urimelig grad overladt initiativet til Sovjetunionen : nødvendigt at forstå Vesttysklands historiske og strategiske placering som frontlinjestat, før man diskuterer opstillingen af de 572 krydsmissiler". *Information*.
- Clemmesen, M. H. (1983c, april 13). "Fredsbevægelsen og sikkerhedspolitikken - forslag til en alternativ politik : enighed om smukke og rigtige mål, men det kniber med formulering af en alternativ sikkerhedspolitik". *Information*.
- Boserup, A., & Clemmesen, M. H. (1984). "Et militært spor i en ny østpolitik". I *Øst-Vest forholdet* (s. 140–157).
- Clemmesen, M. H. (1984a). "Forsvarsforliget af 1984 : tilblivelse og konsekvenser". *Dansk udenrigspolitisk årbog*, 40–82.
- Clemmesen, M. H. (1984b). "Om principperne for krigsføring og vort forsvar". *Militært tidsskrift*, 113(jul./aug./sept.), 203–211.
- Clemmesen, M. H. (1984c). "Problemet i dansk forsvarspolitik". I *Sikkerhed og Nedrustning*. København: Det sikkerheds- og Nedrustningspolitiske Udvalg.
- Clemmesen, M. H. (1984d, februar 29). "NATO's strategi: Uden ønsketænkning og uden fordrejning". *Information*.
- Clemmesen, M. H. (1985a). *Danmarks forsvar fra omkring 1890 til 1918 - en skitse med fynsk perspektiv*. Stockholm: Kungl. Krigsvetenskapakademien.
- Clemmesen, M. H. (1985b). "Danmarks strategiske betydning". I *Danmark og NATO's strategi* (s. 134–139).
- Clemmesen, M. H. (1985c). "Om en af vore seriøse beskæftigelser: operativ planlægning til bunds eller bureaukratiske korthuse med frasefyld". *Militært tidsskrift*, 114(.), 112–115.
- Clemmesen, M. H. (1985d). "Sovjetunionen og stræderne - myten og det mere sandsynlige". *Krig & fred*, 1(1), 17–20.
- Clemmesen, M. H. (1985e, maj 6). "Forstærkningsspørgsmålet - som set i et frit svævende troldspjæl". *Information*.

1986

- Clemmesen, M. H., & Det Sikkerheds- og Nedrustningspolitiske Udvalg. (1986). *Om defensivt forsvar*. Kbh.: Det sikkerheds- og nedrustningspolitiske Udvalg.
- Clemmesen, M. H. (1986a). "Om hærens mobiliseringsberedskab". *Militært tidsskrift*, 115(.), 129–133.
- Clemmesen, M. H. (1986b). *Værnskulturerne og forsvarspolitikken*. Århus: Politica.
- Clemmesen, M. H. (1986c, april 7). "Officeren i forsvarsdebatten - en udækket men nødvendig frontkæmper...". *Information*.
- Clemmesen, M. H. (1986d, maj 5). "En teknologisk fikseret og militært naiv og uholdbar model : om et dansk territorialt »defensivt« forsvar". *Information*.
- Clemmesen, M. H. (1986e, august 8). "Defensivt forsvar fortjener glemsel". *Weekendavisen*.
- Clemmesen, M. H. (1986f, oktober 3). "Flyvepladsbeskyttelse eller et fælles forsvar af Slesvig-Holsten? : Socialdemokratiets nye forsvarsideer". *Weekendavisen*.

Clemmesen, M. H. (1986g, december 19). "Bevar forsvaret, glem den 9. april!" *Weekendavisen*.

1987

Clemmesen, M. H. (1987a). "Anvendelsen af historien i hærens officersuddannelse". *Militært tidsskrift*, 116(2), 45–61.

Clemmesen, M. H. (1987b). "Egne forhold". *Militært tidsskrift*, 116(7), 209–214.

Clemmesen, M. H. (1987c). "Fortsat krige? Tanker i forlængelse af Freuds »Warum krieg«". *Slagmark*, 17–28.

Clemmesen, M. H. (1987d). "Kampene ved Maleme i maj 1941 - og nogle tanker på grundlag af deres forløb". *Militært tidsskrift*, 116(6), 180–192.

Clemmesen, M. H. (1987e, februar 6). "Opgivenhed baseret på myter". *Weekendavisen*.

Clemmesen, M. H. (1987f, marts 27). "Musens kompleks". *Weekendavisen*.

Clemmesen, M. H. (1987g, juni 10). "Rationaliser forsvaret : mulighederne for rationaliseringer, effektiviseringer og af-bureaukratisering i det danske fredstids-militær". *Information*.

Clemmesen, M. H. (1987h, august 14). "En krig uden elegance". *Weekendavisen*.

Clemmesen, M. H. (1987i, september 11). "Hellige køer i forsvaret". *Weekendavisen*.

Clemmesen, M. H. (1987j, november 20). "Danmarks vej mod neutralitet". *Weekendavisen*.

Clemmesen, M. H. (1987k, december 4). "Den brændte afghanske jord". *Weekendavisen*.

1988

Clemmesen, M. H., & Det Sikkerheds- og Nedrustningspolitiske Udvalg. (1988). *Styrkeforholdet mellem Øst og Vest*. Kbh.: Det sikkerheds- og nedrustningspolitiske Udvalg.

Clemmesen, M. H. (1988a). "Krigsrisiko, varsel og forsvarsberedskab". *Militært tidsskrift*, 117(5), 145–155.

Clemmesen, M. H. (1988b). "NATO - danskernes sikkerhedspolitiske folkekirke". *Det udenrigs politiske magasin*, 43(2), 1–7.

Clemmesen, M. H. (1988c, januar 29). "Vietnams vej - fra underhund til Indokinas overhund". *Weekendavisen*.

Clemmesen, M. H. (1988d, februar 5). "Forsvar eller hyggekub?" *Weekendavisen*.

Clemmesen, M. H. (1988e, april 15). "Splitflaget i Golfen eller Jens ved Limpopo". *Weekendavisen*.

Clemmesen, M. H. (1988f, september 23). "Fjenden hedder også kaos". *Weekendavisen*.

1989

Clemmesen, M. H. (1989a). "Borgere i alle lande: Befri Jer!" *Det udenrigs politiske magasin*, 44(4), 8–12.

- Clemmesen, M. H. (1989b). "Dansk forsvarspolitik i Mellemkrigstiden - en forudsætning for forløbet den 9. april 1940". *Nato nyt*, 1989(5, tillæg), 1-3.
- Clemmesen, M. H. (1989c). "De landbaserede sømålsmissilbatterier operativ rolle og samvirkebehov". *Dansk artilleri-tidsskrift*, 75(5), 140-145.
- Clemmesen, M. H. (1989d). "Et afpudset udvalg af sandheder?: om behov, motiv og grænser for militær hemmeligholdelse". *Vandkunsten*, 92-101, 187.
- Clemmesen, M. H. (1989e). "Hvad sker der, hvis bjørne lænker sig?: centrale indlæg fra den sovjetiske debat om »defensivt forsvar«". *Det udenrigs politiske magasin*, 44(2), 76-80.
- Clemmesen, M. H. (1989f). "Hvis freden bryder ud". *Militært tidsskrift*, 118(3), 73-78.
- Clemmesen, M. H. (1989). "Studie- og udviklingsvirksomhed". FKOM 1988, bilag 24 Forsvarsministeriet.
- Clemmesen, M. H. (1989g, januar 27). "Nedrustning nu". *Weekendavisen*.
- Clemmesen, M. H. (1989h, april 4). "Intet alternativ til NATO". *Kristeligt dagblad*.
- Clemmesen, M. H. (1989i, november 24). "Forsvandt truslen?". *Weekendavisen*.
- Ytzen, F., & Clemmesen, M. H. (1991, januar 11). "En krig kan ikke vindes i luften". *Information*.

1990

- Clemmesen, M. H. (1990a). "Forsvaret af Danmark i det nye Europa og grænsen for nedbygning - præmisserne og krigsstrukturen". *Militært tidsskrift*, 119(5), 157-164.
- Clemmesen, M. H. (1990b). "Niende april - med »Finsk regering«". *Nato nyt*, 1990(1, tillæg), 1-4.
- Clemmesen, M. H. (1990c). "Sikkerhedspolitik i Baltikum". *Det udenrigs politiske magasin*, 46(4), 36-42.
- Clemmesen, M. H. (1990d). "Vi kunne være draget afsted med kejserens nye klæder". *Militært tidsskrift*, 119(4), 101-109.
- Clemmesen, M. H. (1990e, januar 26). "Udviklingen i Europa og forsvarsplanerne". *Information*.
- Clemmesen, M. H. (1990f, februar 2). "Forsvaret i en ny tid". *Kristeligt dagblad*.
- Clemmesen, M. H. (1990g, februar 12). "Det nye Europa og defensivt forsvar". *Information*.
- Ufer, N., & Clemmesen, M. H. (1991, marts 8). "Saddam manglede en Rommel. Godt professionelt håndværk". *Weekendavisen*.
- Clemmesen, M. H. (1990h, maj 10). "Tyskland som bufferzone?". *Weekendavisen*.
- Clemmesen, M. H. (1990i, oktober 21). "Verden set fra blindtarmen". *Berlingske tidende*.
- Clemmesen, M. H. (1990j, november 2). "Et forsvar for særinteresser". *Weekendavisen*.
- Westphal, A., & Clemmesen, M. H. (1991a, januar 4). "Lynkrig er USAs chance: dansk militærekspert tror, USA kan vinde en krig mod Saddam Hussein". *Politiken*.

1991

- Clemmesen, M. H. (1991a, januar 18). "Alle præsidenternes mænd". *Weekendavisen*.
- Westphal, A., & Clemmesen, M. H. (1991b, januar 30). "USA-strategi passer Sad-dam godt : militærekspert: Irak for godt forberedt". *Politiken*.
- Clemmesen, M. H. (1991b, februar 22). "Hyldevarer fra ammunitionsmagasinerne". *Weekendavisen*.
- Clemmesen, M. H. (1991c, maj 3). "Effektivitet eller militært Babelstårn?" *Weekendavisen*.
- Clemmesen, M. H. (1991d, august 30). "Exit Ondskabens Imperium". *Weekendavisen*.
- Clemmesen, M. H. (1991e, november 1). "Et lille land langt borte". *Weekendavisen*.

1992

- Clemmesen, M. H. (1992a). "Den nye verden og danskerne". *Det udenrigs politiske magasin*, 47(4), 18–22.
- Clemmesen, M. H. (1992b). "Efterkoldkrigstidens danske forsvarspolitik". *Dansk udenrigspolitisk årbog*, 41–55.
- Clemmesen, M. H. (1992c). "Med blå hjelm i den næppe nye fagre verden". *Kontakt*, 45(nr. 3 (1992/93)), 11–13.
- Clemmesen, M. H. (1992d). "Åbn NATO mod øst". *Nato nyt*, 1992(6, tillæg), 4–6.
- Clemmesen, M. H. (1992e, marts 13). "Baserne i Baltikum". *Weekendavisen*.
- Clemmesen, M. H. (1992f, juli 24). "Ved den serbiske sejr". *Weekendavisen*.
- Clemmesen, M. H. (1992g, august 7). "De bekvemme, håbet og kortsynet". *Weekendavisen*.
- Clemmesen, M. H. (1992h, oktober 5). "Forsvaret af Danmark og den nye tid". *Berlingske tidende*.
- Clemmesen, M. H. (1992i, november 6). "Spredte kernevåben - og svage viljer". *Weekendavisen*.
- Clemmesen, M. H. (1992j, december 31). "Flugten ind i 1993 - eller 1913". *Weekendavisen*.

1993

- Clemmesen, M. H. (1993b, januar 15). "Som esterne også tatarerne". *Weekendavisen*.
- Rose, F., & Clemmesen, M. H. (1993, januar 29). "Rusland skjuler ny våbenproduktion. Militæret går bag regeringens ryg". *Jyllands-posten*.
- Clemmesen, M. H. (1993c, februar 26). "Til sikring af et luftkastel". *Weekendavisen*.
- Clemmesen, M. H. (1993d, april 23). "En streg i mudderet". *Weekendavisen*.
- Clemmesen, M. H. (1993e, juni 11). "Gensynet med München". *Weekendavisen*.
- Clemmesen, M. H. (1993f, juli 9). "Forvirret og halvhjertet". *Weekendavisen*.
- Clemmesen, M. H. (1993g, august 13). "Det bekvemme nonsens". *Weekendavisen*.
- Clemmesen, M. H. (1993h, september 10). "Neutralitetens uendelige lethed". *Weekendavisen*.

Clemmesen, M. H. (1993i, november 26). ”Refleksioner fra en rejse i Nordkaukasus”. *Weekendavisen*, s. III.

Clemmesen, M. H. (1993j, december 23). ”Mod stormfloden kræves diger”. *Weekendavisen*.

1994

Magnusson, M.-L., Faurby, I., Clemmesen, M. H., & Det Sikkerheds- og Nedrustningspolitiske Udvalg. (1994). *Tatarstan, Basjkortostan og Udmurtien : en landebeskrivelse*. Kbh.: Det Sikkerheds- og Nedrustningspolitiske Udvalg.

Faurby, I., & Clemmesen, M. H. (1994, maj 22). ”En oprører i diplomatiet”. *Politiken*.

Clemmesen, M. H. (1994a). ”Fremtidens forsvar”. *Samvirke*, 67(1/2), 56–60.

Clemmesen, M. H. (1994b). ”Situationen i Estlands og Letlands væbnede styrker : på vej fra bunden i andet og første gear”. *Militært tidsskrift*, 123(3), 196–204.

Clemmesen, M. H. (1994c, januar 7). ”Vesten kan ikke være neutral”. *Weekendavisen*.

Clemmesen, M. H. (1994d, februar 11). ”Ved den sidste skillevej”. *Weekendavisen*.

Krause-Kjær, N., & Clemmesen, M. H. (1994, februar 20). ”Verdens sidste chance”. *Jyllands-posten*.

Clemmesen, M. H. (1994e, april 22). ”Nederlaget”. *Weekendavisen*.

1995-1999

Hedegaard, L., & Clemmesen, M. H. (1995). ”Velfungerende samfund og integration med Europa er balternes bedste forsvar”. *Nord revy*, 1995(6), 11–14.

Clemmesen, M. H. (1995). ”Adaptation and Activism”. i C. Due-Nielsen & N. Petersen (Red.) (s. 93–121). DJØF Publishing, Copenhagen.

Heine, T., Clemmesen, M. H., & Lejins, A. (1997, april 6). ”Huller i baltisk forsvar”. *Jyllands-posten*.

Libak, A., & Clemmesen, M. H. (1997, juli 4). ”Baltisk ingenmandsland”. *Weekendavisen*.

Clemmesen, M. H. (1998). ”BALTDEFCOL - det baltiske forsvarsakademi fra ide til praktiske forberedelser”. *Militært tidsskrift*, 127(3), 221–229.

Clemmesen, M. H. (1999). ”Before implementation of the Membership Action Plan: Baltic States’ Defence development until the present”. *Baltic Defence Review*, 2(2), 35–42.

Clemmesen, M. H. (1999a). ”De baltiske forsvars nye hjernevugge”. *Udenrigs*, 54(1), 1–8.

Clemmesen, M. H. (1999). ”Integration of New Alliance Members: The Intellectual-Cultural Dimension”. *Defense Analysis*, 15(3), 261–272.

Clemmesen, M. H. (1999). ”NATO interoperability and the Baltic Defence College”. *Baltic Defence Review*, 1(1), 1–7.

Larsen, J., & Clemmesen, M. H. (1999, april 11). ”Baltikum ruster sig til NATO”. *Berlingske* s. 6.

Clemmesen, M. H. (1999b). ”Security and defence cooperation--a step towards a Baltic framework”. *Nato's Nations and Partners for Peace, Special Issue 1999*.

2000-2003

- Clemmesen, M. H. (2000). "Baltic States and different territorial defence models - a discussion". *Baltic Defence Review*, 4(2), 115–121.
- Clemmesen, M. H. (2000a). "Supporting States Advice and Defence Development". *Baltic Defence Review*, 4(2), 7–12.
- Clemmesen, M. H. (2000b). "Territorial Defence in Baltic Defence College". *Baltic Defence Review*, 3(1), 83–86.
- Clemmesen, M. H. (2001a). "After 11th September". *Baltic Defence Review*, 6(2), 73–75.
- Clemmesen, M. H. (2001b). "Maritime and Territorial Defence-Some Early Thoughts". *Baltic Defence Review*, 5(1), 104–107.
- Clemmesen, M. H. (2001c). "The Colonel's Course-a Shortcut to Defense Development". *Baltic Defence Review*, 5(1), 7–11.
- Clemmesen, M. H., & Kvaernø, O. (2001). "Debate: NATO Enlargement-With or Without a Baltic Dimension?" *Baltic Defence Review*, 5(1), 44–55.
- Clemmesen, M. H. (2002). "Baltikum på vej ind i NATO - observationer fra Tartu". *Militært tidsskrift*, 131(3), 296–307.
- Clemmesen, M. H. (2003a). "Dansk forsvar - på vej fra fortiden?" *Udenrigs*, 58(3), 33–45.
- Clemmesen, M. H. (2003). "De danske væbnede styrker i fremtiden - en skitse fra sidelinien". *Militært Tidsskrift*, Jun(2).
- Clemmesen, M. H. (2003b, april 25). "Nato lite". *Weekendavisen*, s. 9.
- Clemmesen, M. H., & Stenstrup, M. (2003, august 17). "Slapt forsvar". *Jyllandsposten*, s. 4–5.

2004

- Clemmesen, M. H. (2004). "At the 5th Staff Course Graduation of the Baltic Defence College: The College Now and in the Future". *Baltic Defence Review*, 11(1), 8–10.
- Clemmesen, M. H. (2004a). "En kommentar vedr. et oplæg til forsvarsreform". *Militært tidsskrift*, 133(1), 221–227.
- Clemmesen, M. H. (2004). "The Background and Development of the Baltic Defence College Higher Command Studies Course "Leadership of Transformation"". *Baltic Defence Review*, 11(1), 13–18.
- Clemmesen, M. H. (2004b, marts 5). "Tanker om en tænketank". *Information*, s. 2.
- Clemmesen, M. H. (2004c, marts 11). "Regeringens forsvarsforslag er halvfødt og uforløst". *Information*, s. 3.

2005

- Clemmesen, M. H. (2005b). *Danmark i Den Kolde Krig. En kommentar til DIIS' udredning*. Forsvarsakademiet, Institut for Militærhistorie.
- Laustsen, P. K., & Clemmesen, M. H. (Red.). (2005). *Festskrift - Forsvarsakademiet 175. årsdag*. Kbh.: Forsvarsakademiet.

- Clemmesen, M. H. (2005a). "Fremtidens officerer - uddannelse og udvikling". I *Festskrift - Forsvarsakademiets 175. årsdag*. Forsvarsakademiet.
- Clemmesen, M. H. (2005c). "Koldkrigsudredningen og Danmark i den Kolde Krig". I *Forum for Forsvarsstudier*. Forsvarsakademiet.
- Clemmesen, M. H. (2005b). "Som set gennem tunnelen fra november 1983". *Militært tidsskrift*, 134(3), 443–468.
- Clemmesen, M. H. (2005c, september 13). "Den Kolde Krig i radikal optik", s. 9.
- Clemmesen, M. H., & Nielsen, J. (2005, september 16). "Debat. Fra uansvarlighedens overdrev". *Kildekritik*, s. 8–9.
- Clemmesen, M. H. (2005d, oktober 14). "Debat. Hvem siger undskyld?", s. s.-8.

2006

- Clemmesen, M. H. (2006a). "Mors i det jyske forsvar under 1. verdenskrig". *Jul på Mors*, 44, 10–17.
- Clemmesen, M. H. (2006b, januar 20). "Ideal med tilbagevirkende kraft", *Weekendavisen*, 20. januar 2006, s. 6.

2007

- Clemmesen, M. H., & Forsvarsakademiet. (2007). *The Danish armed forces 1909-1918 : between politicians and strategic reality*. Copenhagen: Royal Danish Defence College.
- Clemmesen, M. H. (2007). *Festskrift - Forsvarsakademiets 175. årsdag*. Forsvarsakademiet, Copenhagen.
- Clemmesen, M. H., (2007a). *Nedslidningen : udvalgte kildeklip om danskerne og deres neutralitetsforsvar under 1. verdenskrig*. Kbh.: Institut for Militærhistorie, Forsvarsakademiet.
- Clemmesen, M. H., (2007b). "Vilnakommandoet" 1920-21 : *Danmarks første kontingent til en international fredsbevarende styrke*. Kbh.: Institut for Militærhistorie, Forsvarsakademiet.
- Clemmesen, M. H. (2007c). "Struben af dansk forsvar - Køge 1909-18". *Køge studier*, 20.
- Clemmesen, M. H. (2007d). "The Danish Straits and German Naval Power 1905–1918". *Proceedings*.
- Clemmesen, M. H. (2007e, april 1). Blogartikel "Artikel I: De døves samtale i næsten 100 år: Det politisk-militære samspil om Danmark i en fremtidig krig". Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2007/04/01/s%c3%b8vng%c3%a6ngeriet-og-kilden-til-miseren-2/>
- Clemmesen, M. H. (2007f, april 1). Blogartikel "Artikel II: Hæren i kamp, resten forvalter videre". Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2007/04/01/det-krigsf%c3%b8rende-danmarks-v%c3%a6bnede-styrker/>
- Clemmesen, M. H. (2007g, april 1). Blogartikel "Artikel III: Parkinsons realiserede vision. Forsvaret som skræmmende billede af den offentlige sektors problem". Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2007/04/01/forsvarets-situation-en-del-af-den-det-generelle-problem-i-den-danske-offentlige-sektor/>

- Clemmesen, M. H. (2007h, april 1). Blogartikel ”Artikel IV: Teoretiske bureaukrater i jakkessæt eller uniform? Lige skidt! (Ver. 18-04-2007)”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2007/04/01/offentlig-ledelse-ved-professionelle-eller-generalister-%e2%80%93-nogle-almindelige-overvejelser/>
- Clemmesen, M. H. (2007i, april 2). Blogartikel ”Artikel V: Svindsoten – historien om dansk Forsvars landmilitære professionalismisme” (ver. 23-4-07)”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2007/04/02/svindsot-i-professionalismen-%e2%80%93-forsvaret-igennem-100-ar/>
- Clemmesen, M. H. (2007j, april 29). Blogartikel “29/4/07: The real roots of the Tallinn mayhem”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2007/04/29/28407-the-mayhem-in-tallinn/>
- Clemmesen, M. H. (2007k, november 6). Blogartikel “11/6/07: Putin’s Russia: The Regressed Cuckoo in the European Nest”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2007/06/11/the-regressed-cuckoo-in-the-european-nest/>

2008

- Frantzen, O. L., Friis, T. W., & Clemmesen, M. H. (2008). *Danmarks krigshistorie. Bind 2. 1814-2008*. Kbh.: Gad.
- Clemmesen, M. H. (2008a). ”Det modne demokrati under langvarige, begrænsede fjernkrige”. *Militært tidsskrift*, 137(2), 216–225.
- Clemmesen, M. H. (2008b). ”Storm fra havet”. *Militært tidsskrift*, 137(3), 391–399.
- Clemmesen, M. H. (2008). ”Tiltrædelsesforedrag ved Kungliga Krigsvetenskapsakademien: Det modne demokrati og krigen. Fra 1. Verdenskrig til Afghanistan”. [Draft paper dated March 19, 2008]. Internet ressource www.clemmesen.org/articles/Det_modne_demokrati_og_krigen.pdf.
- Clemmesen, M. H. (2008c, januar 20). Blogartikel ”Artikel VI: Tænk, hvis Forsvarskommissionen følte ansvar”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2008/01/20/hj%c3%a6lp/>
- Clemmesen, M. H. (2008d, februar 1). ”Tænk, hvis Forsvarskommissionen følte ansvar”, *Weekendavisen* s. 6.
- Clemmesen, M. H. (2008e, februar 5). Blogartikel ”Artikel VII: Projektkontrollens seks bud”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2008/02/05/artikel-vii-projektkontrollens-5-bud/>
- Clemmesen, M. H. (2008f, marts 15). Blogartikel ”Artikel VIII: Den beordrede ødelæggelse af centrale arkivalier til dansk koldkrigsmilitærhistorie (version 26_03_08)”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2008/03/15/artikel-viii-idioternes-arrogance-og-den-n%c3%b8dvendige-ulydighed-den-tragiske-historie-om-den-beordrede-%c3%b8del%c3%a6ggelse-af-dansk-koldkrigsmilit%c3%a6rhistorie/>
- Clemmesen, M. H. (2008g, marts 27). Blogartikel ”Arkivlovens formål og dens undergravning i Statens Arkivers bevarings- og kassationsbestemmelser for Hærens myndigheder”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2008/03/27/statens-arkivers-bevarings-og-kassationsbestemmelser/>

- Clemmesen, M. H. (2008h, marts 30). Blogartikel ”Artikel IX: Et tilbageblik”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2008/03/30/artikel-xi-et-tilbageblik/>
- Clemmesen, M. H. (2008i, april 1). Blogartikel ”Rigsarkivarens foreløbige reaktion – fra Statens Arkivers hjemmeside”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2008/04/01/rigsarkivarens-reaktion-fra-statens-arkivers-hjemmeside/>
- Clemmesen, M. H. (2008j, april 7). Blogartikel ”Vi skal kunne skrive historien om andet end hensigten”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2008/04/07/gem-ikke-kun-kilderne-til-hensigten/>
- Clemmesen, M. H. (2008k, maj 6). Blogartikel ””Hvad skulle det nytte” – opdateret”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2008/05/06/hvad-skulle-det-nytte/>
- Clemmesen, M. H. (2008l, december 13). Blogartikel ”Artikel X: Om at glemme eller skamme sig over at være militær – medens de unge er i krig”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2008/12/13/artikel-x-om-at-glemme-eller-skamme-sig-over-at-v%c3%a6re-milit%c3%a6r-%e2%80%93-medens-de-unge-er-i-krig/>

2009

- Clemmesen, M. H., Thorkilsen, A. O., & Statens Forsvarshistoriske Museum. (2009). *Mod fornyelsen af Københavns forsvar 1915-18*. Kbh.: Statens Forsvarshistoriske Museum.
- Clemmesen, M. H. (2009a). Bornholms forsvar 1893 til 1943 : københavnske ideer og bornholmsk realitet. *Bornholmske samlinger*, 4(3), 162–235.
- Clemmesen, M. H. (2009b, februar 21). Blogartikel ”The Baltic States towards the end of the second two decades of independence”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2009/02/21/towards-the-end-of-the-second-time-the-baltic-states-have-two-decades-of-independence/>
- Clemmesen, M. H. (2009c, august 4). Blogartikel ”Om at være nævnt af PET-kommissionen”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2009/08/04/om-at-v%c3%a6re-n%c3%a6vnt-af-pet-kommissionen/>
- Clemmesen, M. H. (2009d, august 9). Blogartikel ”De støttede middelmådigheder”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2009/08/09/de-st%c3%b8ttede-middelmadigheder/>
- Clemmesen, M. H. (2009e, oktober 4). Blogartikel ”Artikel XI: Amatører imellem krig og spin”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2009/10/04/artikel-xi-amat%c3%b8rkommandoer/>
- Clemmesen, M. H. (2009f, oktober 10). Blogartikel ”Artikel XII. Medens vi venter på en ny Forsvarschef”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2009/10/10/artikel-xii-medens-vi-venter-pa-en-ny-forsvarschef/>
- Clemmesen, M. H. (2009g, oktober 28). Blogartikel ”De halvhjertede veje til nederlag i Helmand og ødelæggelsen af Danmark”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2009/10/28/de-halvhjertede-veje-til-nederlag-i-helmand-og-%c3%b8del%c3%a6ggelsen-af-danmark/>
- Clemmesen, M. H. (2009h, november 5). Blogartikel ”Artikel XIII: Afghanistan-Pakistan: Mod et velfortjent skæbnesvangert nederlag – efter

en for sen og halvhjertet indsats”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2009/11/05/artikel-xiii-afghanistan-pakistan-t%c3%a6t-ved-et-velfortjent-sk%c3%a6bnesvangert-nederlag-efter-en-for-sen-og-halvhjertet-indsats/>

Clemmesen, M. H. (2009i, november 26). Blogartikel “Afghanistan-Pakistan: Towards likely disastrous defeat – the just prize for opportunities lost and half hearted effort”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2009/11/26/afghanistan-pakistan-towards-likely-disastrous-defeat-%e2%80%93-the-just-prize-for-opportunities-lost-and-half-hearted-effort/>

2010

Clemmesen, M. H. (2010). *Den lange vej mod 9. april : historien om de fyrre år før den tyske operation mod Norge og Danmark i 1940*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.

2011

Clemmesen, M. H. (2011a). ”Brevduer og fyrtårnsbesøg : russisk efterretningsaktivitet og interesse i Danmark op mod 1. verdenskrig”. *Krigshistorisk tidsskrift*, 47(3), 3–13.

Clemmesen, M. H. (2011). ”The 1918-20 International Intervention in the Baltic Region”. *Baltic Security & Defence Review*, 13(2), 183–204.

Clemmesen, M. H. (2011b, oktober 15). Blogartikel “When the wealth and our future was allowed to emigrate”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2011/10/15/when-capitalism-and-the-future-was-allowed-to-emigrate-from-the-west/>

Clemmesen, M. H. (2011c, november 12). Blogartikel “After the wealth emigrated”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2011/11/12/after-the-wealth-emigrated/>

Clemmesen, M. H. (2011, november 26). Blogartikel “Made blind and stupid by a fundamentalist belief in the market”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2011/11/26/the-taboo/>

2012

Clemmesen, M. H. (2012a). *Det lille land før den store krig : de danske farvande, stormagtsstrategier, efterretninger og forsvarsforberedelser omkring kriserne 1911-13*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Clemmesen, M. H. (2012b). ”H.P. Hanssen - den danske generalstabs stjerneagent “Z” i Berlin”. *Sønderjysk månedsskrift*, 2012(3), 114–121.

Clemmesen, M. H. (2012c). ”Konsuler i Strandvejsvillaer og MI1c’s svendestykke : britisk efterretningsaktivitet i Danmark op mod 1. verdenskrig”. *Krigshistorisk tidsskrift*, 48(1), 3–9.

Clemmesen, M. H. (2012d). ”Mistænkelige opkøb af fast ejendom og marineejendom i Jylland : tysk efterretningsaktivitet i Danmark op mod 1. verdenskrig”. *Krigshistorisk tidsskrift*, 48(2), 3–12.

- Clemmesen, M. H. (2012e, februar 22). ”Døden for Danmark foran Det Hvide Hus”, *Weekendavisen* s. 7–8.
- Clemmesen, M. H. (2012f, april 18). Blogartikel ”Regeringens manipulation af grundlaget for dansk forsvarsudvikling”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2012/04/18/regeringens-manipulation-af-grundlaget-for-dansk-forsvarsudvikling/>
- Clemmesen, M. H. (2012g, april 19). Blogartikel ”Artikel XIV: Sagen om den forsinkede rømning af Armadillo: Endnu et eksempel på politisk-departmental-militær dialogforvrængning”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2012/04/19/departementets-dialogforvr%c3%a6ngning/>
- Clemmesen, M. H. (2012h, april 22). Blogartikel ”Artikel XV: Lidt ”uvidenskabeligt” om danske interesser og valg vedrørende landets militære styrkers fremtid”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2012/04/22/lidt-%e2%80%9duvidenskabeligt%e2%80%9d-om-danske-interesser-og-valg-vedr%c3%b8rende-landets-milit%c3%a6re-styrkers-fremtid/>
- Clemmesen, M. H. (2012i, april 27). Blogartikel ”Statens Forsvarshistoriske Museums fremtid: Kritisk, forskningsbaseret folkeoplysning eller konkurrent til oplevelser i Lalandia”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2012/04/27/statens-forsvarshistoriske-museum-kritisk-forskningsbaseret-folkeoplysning-eller-konkurrent-til-oplevelser-i-lalandia/>
- Clemmesen, M. H. (2012j, juni 10). Blogartikel ”Artikel XVI: Rødder til værnepligtjenestens afskaffelse – og konsekvenserne”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2012/06/10/artikel-xvi-r%c3%b8dder-til-v%c3%a6rnepligtjenestens-afskaffelse-%e2%80%93-og-konsekvenserne/>
- Clemmesen, M. H. (2012k, oktober 18). Blogartikel ”Artikel XVII: Irak-videon og den egentlige skandale”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2012/10/18/artikel-xvii-irak-videon-og-den-egentlige-skandale/>
- Clemmesen, M. H. (2012l, november 15). Blogartikel ”Artikel XVIII: De utilstrækkelige oberstløjtnanter – justeret og udvidet”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2012/11/15/artikel-xviii-de-utilstr%c3%a6kkelige-oberstl%c3%b8jtnanter/>
- Clemmesen, M. H. (2012m, december 25). Blogartikel ”Dansk konservatismes intellektuelle anæmi, landets problem”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2012/12/25/dansk-konservatismes-intellektuelle-an%c3%a6mi-landets-problem/>

2013

- Clemmesen, M.H. & Faulkner, Marcus (Eds.) (2013), *Northern European Overture to War, 1939-1941: From Memel to Barbarossa*. Brill, Leiden.
- Clemmesen, M. H. (2013a). ”Lidt fyrværkeri på den franske kyst : et ingeniørprojekt og krigen i foråret 1918”. *Krigshistorisk tidsskrift*, 49(3), 15–44.
- Clemmesen, M. H. (2013b). ”Vores Estland : om de mange elementer, der er baggrund for udviklingen af det estiske ”mirakel””. *Folkevirke*, 68(3), 3–7.

- Clemmesen, M. H. (2013c, januar 10). Blogartikel ”Fra værdier til sund konservativ politik”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2013/01/10/fra-v%c3%a6rdier-til-v%c3%a6rdifuld-konservativ-politik/>
- Clemmesen, M. H. (2013d, februar 14). Blogartikel ”Artikel XIX: Er snæversyn, uvidenhed og arrogance et fællestræk hos kun-jurister? Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2013/02/14/artikel-xix-er-sn%c3%a6versyn-uvidenhed-og-arrogance-et-f%c3%a6llestr%c3%a6k-hos-kun-jurister/>
- Clemmesen, M. H. (2013e, marts 4). Blogartikel ”Artikel XX: Fra militær profession til pseudovidenskabelig amatørindsats på deltid”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2013/03/04/artikel-xx-fra-milit%c3%a6r-profession-mod-pseudovidenskabelig-uniformeret-amat%c3%b8risme/>
- Clemmesen, M. H. (2013f, maj 29). Blogartikel ”“History doesn’t repeat itself, but it does rhyme.” (Mark Twain)”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2013/05/29/history-does-not-repeat-itself/>
- Clemmesen, M. H. (2013g, juni 8). Blogartikel ”Americans, Minions, Small War Defeats and the Deliberate Withering of Strategic Brain and Options”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2013/06/08/the-americans-their-democratic-minions-the-common-small-wars%e2%80%99-defeats-and-the-deliberate-withering-of-western-military-capabilities/>
- Clemmesen, M. H. (2013h, august 17). ”Det nye, permanente departementschefstyre” *Politiken* s. 5–6.
- Clemmesen, M. H. (2013i, august 22). Blogartikel ”Om den arrogante afvikling af god forvaltningsevne og -etik”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2013/08/22/demokratidraebersneglen/>
- Clemmesen, M. H. (2013j, november 2). Blogartikel ”I forlængelse af en analytisk levnedbeskrivelse og kommentar til BJ-JD-sagen – med Bent Jensens reaktion efter læsning af artiklen”. Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2013/11/02/i-forl%c3%a6ngelse-af-en-analytisk-levnedbeskrivelse-og-kommentar-til-bj-jd-sagen/>

2014

- Clemmesen, M. H. (2014), ”Observations and verdict of a lonely Clausewitzian convert: ”Vom Kriege” in Denmark”, in Reiner Pommerin (Ed.), *Clausewitz goes global: Carl von Clausewitz in the 21st century*. Miles-Verlag, Berlin.
- Grøn, O., & Clemmesen, M. H. (2014). ”Skyggerne på væggen : et forsøg på delvis rekonstruktion af efterretningstjenesten i og fra Sønderjylland 1920 til ca. 1950”. *Fra krig og fred*, 2014(1), 86–180.
- Preben-Hansen, B., & Clemmesen, M. H. (2015). *Bondefanget til borgerkrigen : det danske korstog til ærkeenglen Michaels by*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Clemmesen, M. H. (2014). ”Combat Case History in Advanced Officer Development: Extracting what is difficult to apply”. *Baltic Security & Defence Review*, 17(2), 34–79.

- Clemmesen, M. H. (2014a). "The Royal Navy North Sea war plan 1907-1914". *Fra krig og fred*, 2014(2), 59–115.
- Clemmesen, M. H. (2014b, marts 23). "Krim: 2014: Genstart af Europas historie", *Berlingske* s. 27.
- Clemmesen, M. H. (2014c, april 9). Blogartikel "Dress-rehearsing the destruction of NATO?" Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2014/04/09/dress-rehearsing-the-destruction-of-nato/>
- Clemmesen, M. H. (2014d, september 13). Blogartikel "The Acute Worries of a 20th Century Historian". Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2014/09/13/the-acute-worries-of-a-20th-century-historian/>

2015

- Clemmesen, M. H. (2015a). "Fokusering af videregående officersuddannelser og Forsvarsakademiets forskning gennem scenarier". *Krigsvidenskab.dk online*". Hentet fra <http://www.krigsvidenskab.dk/fokusering-af-videregaende-officersuddannelser-og-forsvarsakademiets-forskning-gennem-scenarier>
- Clemmesen, M. H. (2015b). "Krigsvidenskaben i en blindgyde". *Krigsvidenskab.dk online*". Hentet fra <http://www.krigsvidenskab.dk/krigsvidenskaben-i-en-blindgyde>
- Clemmesen, M. H. (2015c). "On the effects of Knavery : from a London working lunch to the Danish summer 1916 war scare". *Fra krig og fred*, 119–167.
- Clemmesen, M. H. (2015d). "Sværdfiskens ubekvemme ulykke, der derfor skulle ses som hændelig". *Marinehistorisk tidsskrift*, 48(4), 3–24.
- Clemmesen, M. H. (2015e). "Videregående officersuddannelse : del 1 - fra oprindelsen til kernevåbeninfektionen". *Krigsvidenskab.dk online*". Hentet fra <http://www.krigsvidenskab.dk/videregaende-officersuddannelse-del-1-fra-oprindelsen-til-kernevaabeninfektionen>
- Clemmesen, M. H. (2015f). "Videregående Officersuddannelse: del 2 - værnsmæssig uddannelse og delvis professionel renæssance". *Krigsvidenskab.dk online*". Hentet fra <http://www.krigsvidenskab.dk/videregaende-officersuddannelse-del-2-vaernsmæssig-uddannelse-og-delvis-professionel-renæssance>
- Clemmesen, M. H. (2015g). "Videregående Officersuddannelse: Del 3 - Afprofessionaliseringen". *Krigsvidenskab.dk online*". Hentet fra <http://www.krigsvidenskab.dk/videregaende-officersuddannelse-del-3-afprofessionaliseringen>
- Clemmesen, M. H. (2015h, januar 11). Blogartikel "End to the chase for silver bullets". Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2015/01/11/end-to-the-chase-for-silver-bullets/>
- Clemmesen, M. H. (2015i, februar 20). Blogartikel "To Protect the Baltic States against Russia". Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2015/02/20/to-protect-the-baltic-states-against-russia/>
- Clemmesen, M. H. (2015j, februar 21). Blogartikel "Efter, at Finansministeriet deklarerede "Fred i Vor Tid"". Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2015/02/21/efter-at-finansministeriet-deklarerede-fred-i-vor-tid/>

- Clemmesen, M. H. (2015k, august 1). Blogartikel "After another Islamist Act of Terror: Paris 7-1-2015". Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2015/01/08/after-another-islamist-act-of-terror-paris-7-1-2015/>
- Clemmesen, M. H. (2015l, december 28). Blogartikel "Den offentlige sektors ødelægelse ... og retablering? Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2015/12/28/at-kvaale-den-offentlige-sektor/>
- Clemmesen, M. H. (2015m, december 30). Blogartikel "Efter drabet på den samlede fortælling". Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2015/12/30/om-vejen-til-og-virkningerne-af-tabet-samlende-historisk-fortaelling/>
- Clemmesen, M. H. (2015n, december 31). Blogartikel "Om Departementschefsstyret, som opdateret efter to år". Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2015/12/31/det-nye-departementschefsstyret/>

2016

- Clemmesen, M. H. (2016a). "Om zeppelinere, forsvaret af København, blokaden af Tyskland og spionanklagen mod ritmester Frederik Moltke". *Krigshistorisk tidsskrift*, 51(1), 3–48.
- Clemmesen, M. H. (2016b, februar 20). Blogartikel "Artikel XXI: Om de ødelæggende virkninger af manglende forsvarsopgaver". Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2016/02/20/artikel-xxi-om-de-odelaeggende-virkninger-af-manglende-forsvarsopgaver/>
- Clemmesen, M. H. (2016c, februar 29). Blogartikel "The Path to West-European Military Auto-Emasculation ... and now what? Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2016/02/29/the-path-to-west-european-military-auto-emasculation-and-now-what/>
- Clemmesen, M. H. (2016d, april 10). Blogartikel "Sorry that I have to worry you even more". Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2016/03/10/sorry-that-i-have-to-worry-you-even-more/>
- Clemmesen, M. H. (2016e, april 30). Blogartikel "With the Leukemia of Lies in the Blood". Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2016/04/30/a-necessary-provocative-warning/>
- Clemmesen, M. H. (2016f, maj 18). "En militær krise truer i Østersøen", *Berlingske* s. 25.
- Clemmesen, M. H. (2016g, juni 22). Blogartikel "Martin van Creveld: Pussycats. Why the Rest Keeps Beating the West—and What Can Be Done About It". Hentet fra <http://blog.clemmesen.org/2016/06/22/review-comments-to-martin-van-creveld-pussycats-why-the-rest-keeps-beating-the-west-and-what-can-be-done-about-it/>
- Nielsen, T. T., Svenningsen, S. R., Tinning, M., & Clemmesen, M. H. (2016). "An operational map of the Polish coastal front 1970". *Geoforum perspektiv*, 48–60.

Bilag 2 – Tematisk bibliografi 1974-2016

- A. Danmarks og nærområdets strategi- og militærhistorie
- B. Militær professionalisme og officersuddannelse
- C. Dansk militær og offentlig ledelse under New Public Management
- D. Forsvarsreform
- E. Militære operationer og doktrin
- F. 1980'erne og 1990'ernes krige
- G. Danmarks krige i Irak og Afghanistan, strategi oprørsbekæmpelse
- H. Historisk forskning, arkivalie-adgang og historikerstrid
- I. Den Kolde Krig: Dansk forsvar, NATO, atomvåben og nedrustning
- J. Baltikum: Strategi, NATO-integration og forholdet til Rusland
- K. Bidrag om politiske og kulturelle emner

A. Danmarks og nærområdets strategi- og militærhistorie

Clemmesen, M. H. *Jyllands landforsvar fra 1901 til 1940 : en studie på langs af planlægningen samt en vurdering af denne planlægnings forhold til den politiske hensigt med forsvaret*. Københavns Biblioteker. (1982).

——— *Danmarks forsvar fra omkring 1890 til 1918 - en skitse med fynsk perspektiv*. (Kungl. Krigsvetenskapakademien, 1985).

——— ”Danmarks strategiske betydning” i *Danmark og NATO's strategi* 134–139 (1985).

——— ”Dansk forsvarspolitik i Mellemløbetiden - en forudsætning for forløbet den 9. april 1940”. *Nato nyt* 1989, 1–3 (1989).

——— ”Niende april - med »Finsk regering«”. *Nato nyt* 1990, 1–4 (1990).

——— ”Mors i det jyske forsvar under 1. verdenskrig”. *Jul på Mors* 44, 10–17 (2006).

——— ”The Danish Straits and German Naval Power 1905–1918”. *Proceedings* (2007).

——— *The Danish armed forces 1909-1918 : between politicians and strategic reality*. (Royal Danish Defence College, 2007).

——— blogindlæg: ”Artikel I: De døves samtale i næsten 100 år: Det politisk-militære samspil om Danmark i en fremtidig krig”. (2007).

——— *Nedslidningen : udvalgte kildeklip om danskerne og deres neutralitetsforsvar under 1. verdenskrig*. (Institut for Militærhistorie, Forsvarsakademiet, 2007).

——— ”Struben af dansk forsvar - Køge 1909-18”. *Køge studier* 20, (2007).

——— *'Vilnakommandot' 1920-21 : Danmarks første kontingent til en international fredsbevarende styrke*. (Institut for Militærhistorie, Forsvars-akademiet, 2007).

——— blogindlæg: ”’Hvad skulle det nytte’ - opdateret”. (2008).

Frantzen, O. L., Friis, T. W. & Clemmesen, M. H. *Danmarks krigshistorie. Bind 2. 1814-2008*. (Gad, 2008).

Clemmesen, M. H. & Thorkilsen, A. O. *Mod fornyelsen af Københavns forsvar 1915-18*. (Statens Forsvarshistoriske Museum, 2009).

- Clemmesen, M. H. "Bornholms forsvar 1893 til 1943 : københavnske ideer og bornholmsk realitet". *Bornholmske samlinger* 4, 162–235 (2009).
- *Den lange vej mod 9. april : historien om de fyrre år før den tyske operation mod Norge og Danmark i 1940*. (Syddansk Universitetsforlag, 2010).
- "The 1918-20 International Intervention in the Baltic Region". *Baltic Security & Defence Review* 13, 183–204 (2011).
- "Brevduer og fyrtårnsbesøg : russisk efterretningsaktivitet og interesse i Danmark op mod 1. verdenskrig". *Krigshistorisk tidsskrift* 47, 3–13 (2011).
- *Det lille land før den store krig : de danske farvande, stormagtsstrategier, efterretninger og forsvarsforberedelser omkring kriserne 1911-13*. (Syddansk Universitetsforlag, 2012).
- "H.P. Hanssen - den danske generalstabs stjerneagent 'Z' i Berlin". *Sønderjysk månedsskrift* 2012, 114–121 (2012).
- "Konsuler i Strandvejsvillaer og MI1c's svendestykke : britisk efterretningsaktivitet i Danmark op mod 1. verdenskrig". *Krigshistorisk tidsskrift* 48, 3–9 (2012).
- "Mistænkelige opkøb af fast ejendom og marineejendom i Jylland : tysk efterretningsaktivitet i Danmark op mod 1. verdenskrig". *Krigshistorisk tidsskrift* 48, 3–12 (2012).
- "Lidt fyrværkeri på den franske kyst : et ingeniørprojekt og krigen i foråret 1918". *Krigshistorisk tidsskrift* 49, 15–44 (2013).
- & Faulkner, Marcus (Eds.) (2013), *Northern European Overture to War, 1939-1941: From Memel to Barbarossa*. Brill, Leiden.
- "The Royal Navy North Sea war plan 1907-1914". *Fra krig og fred* 2014, 59–115 (2014).
- Grøn, O. & Clemmesen, M. H. "Skyggerne på væggen : et forsøg på delvis rekonstruktion af efterretningstjenesten i og fra Sønderjylland 1920 til ca. 1950". *Fra krig og fred* 2014, 86–180 (2014).
- Clemmesen, M. H. "On the effects of Knavery : from a London working lunch to the Danish summer 1916 war scare". *Fra krig og fred* 119–167 (2015).
- "Sværdfiskens ubekvemme ulykke, der derfor skulle ses som hændelig". *Marinehistorisk tidsskrift* 48, 3–24 (2015).
- Preben-Hansen, B. & Clemmesen, M. H. *Bondefanget til borgerkrigen : det danske korstog til ærkeenglen Michaels by*. (Syddansk Universitetsforlag, 2015).
- Clemmesen, M. H. "Om zeppelinere, forsvaret af København, blokaden af Tyskland og spionanklagen mod ritmester Frederik Moltke". *Krigshistorisk tidsskrift* 51, 3–48 (2016).

B. Militær professionalisme og officersuddannelse

- Clemmesen, M. H. "Officeren i forsvarsdebatten - en udækket men nødvendig frontkæmper: om officerers - nogle af landets embedsmænd - dilemma ved at deltage i den offentlige forsvarsdebat." *Information* (1986).
- *Værnskulturerne og forsvarspolitikken*. (Politica, 1986).
- "Anvendelsen af historien i hærens officersuddannelse". *Militært tidsskrift* 116, 45–61 (1987).

- ”Forsvar eller hyggekub?” *Weekendavisen* (1988).
- ”Fremtidens officerer - uddannelse og udvikling” i *Festskrift - Forsvarsakademiets 175. årsdag* (Forsvarsakademiet, 2005).
- blogindlæg: ”Artikel V: Svindsoten – historien om dansk Forsvars landmilitære professionalismisme (ver. 23-4-07)”. (2007).
- blogindlæg: ”Artikel X: Om at glemme eller skamme sig over at være militær – medens de unge er i krig”. (2008).
- blogindlæg: ”Artikel XI: Amatører imellem krig og spin”. (2009).
- blogindlæg: ”Artikel XII. Medens vi venter på en ny Forsvarschef”. (2009).
- blogindlæg: ”De støttede middelmådigheder”. (2009).
- blogindlæg: ”Artikel XVIII: De utilstrækkelige oberstløjtnanter – justeret og udvidet”. (2012).
- blogindlæg: ”Artikel XX: Fra militær profession til pseudovidenskabelig amatørindsats på deltid”. (2013).
- ”Observations and verdict of a lonely Clausewitzian convert: "Vom Kriege" in Denmark”, in Reiner Pommerin (Ed.), *Clausewitz goes global: Carl von Clausewitz in the 21st century*. Miles-Verlag, Berlin.
- ”Combat Case History in Advanced Officer Development: Extracting what is difficult to apply”. *Baltic Security & Defence Review* 17, 34–79 (2014).
- ”Fokusering af videregående officersuddannelser og Forsvars-akademiets forskning gennem scenarier”. *Krigsvidenskab.dk online* (2015).
- ”Krigsvidenskaben i en blindgyde”. *Krigsvidenskab.dk online* (2015).
- blogindlæg: ”End to the chase for silver bullets”. (2015).
- ”Videregående officersuddannelse : del 1 - fra oprindelsen til kernevåbeninfektionen”. *Krigsvidenskab.dk online* (2015).
- ”Videregående Officersuddannelse: del 2 - værnssfælles uddannelse og delvis professionel renæssance”. *Krigsvidenskab.dk online* (2015).
- ”Videregående Officersuddannelse: Del 3 - Afprofessionaliseringen”. *Krigsvidenskab.dk online* (2015).
- blogindlæg: ”Artikel XXI: Om de ødelæggende virkninger af manglende forsvarsopgaver”. (2016).

C. Dansk militær og offentlig ledelse under New Public Management

- Clemmesen, M. H., blogindlæg: ”Artikel III: Parkinsons realiserede vision. Forsvaret som skræmmende billede af den offentlige sektors problem”. (2007).
- blogindlæg: ”Artikel IV: Teoretiske bureaukrater i jakkessæt eller uniform? Lige skidt! (Ver. 18-04-2007)”. (2007).
- blogindlæg: ”Artikel IX: Et tilbageblik”. (2008).
- blogindlæg: ”Artikel VII: Projektkontrollens seks bud”. (2008).
- ”Det nye, permanente departementschefstyre”. *Politiken* 5–6 (2013).
- blogindlæg: ”Om den arrogante afvikling af god forvaltningsevne og -etik”. (2013).
- blogindlæg: ”Den offentlige sektors ødelæggelse ... og retablering?” (2015).
- blogindlæg: ”Efter, at Finansministeriet deklarerede 'Fred i Vor Tid'”. (2015).

——— blogindlæg: ”Om Departementschefsstyret, som opdateret efter to år”. (2015).

D. Forsvarsreform

——— ”Forsvarsforliget af 1984 : tilblivelse og konsekvenser”. *Dansk udenrigspolitisk årbog* 40–82 (1984).

——— ”Problemet i dansk forsvarspolitik” i *Sikkerhed og Nedrustning* (Det Sikkerheds- og Nedrustningspolitiske Udvalg, 1984).

——— ”En teknologisk fikseret og militært naiv og uholdbar model : om et dansk territorielt »defensivt« forsvaret”. *Information* (1986).

——— ”Hellige køer i forsvaret”. *Weekendavisen* (1987).

——— ”Rationaliser forsvaret : mulighederne for rationaliseringer, effektiviseringer og af-bureautisering i det danske fredstids-militær”. *Information* (1987).

——— ”Studie- og udviklingsvirksomhed” i FKOM betænkning bilag 24 (Forsvarsministeriet, 1989).

——— ”Et forsvar for særinteresser”. *Weekendavisen* (1990).

——— ”Udviklingen i Europa og forsvarsplanerne”. *Information* (1990).

——— ”Vi kunne være draget afsted med kejserens nye klæder”. *Militært tidsskrift* 119, 101–109 (1990).

——— ”Forsvaret af Danmark og den nye tid”. *Berlingske tidende* (1992).

——— ”Fremtidens forsvar”. *Samvirke* 67, 56–60 (1994).

——— ”De danske væbnede styrker i fremtiden – en skitse fra sidelinien”. *Militært Tidsskrift* Jun, (2003).

——— & Stenstrup, M. ”Slapt forsvar”. *Jyllandsposten* 4–5 (2003).

Clemmesen, M. H. ”Dansk forsvar - på vej fra fortiden?” *Udenrigs* 58, 33–45 (2003).

——— ”En kommentar vrdr. et oplæg til forsvarsreform”. *Militært tidsskrift* 133, 221–227 (2004).

——— ”Regeringens forsvarsforslag er halvfødt og uforløst”. *Information* 3 (2004).

——— ”Tanker om en tænketank”. *Information* 2 (2004).

——— blogindlæg: ”Artikel II: Hæren i kamp, resten forvalter videre”. (2007).

——— blogindlæg: ”Artikel VI: Tænk, hvis Forsvarskommissionen følte ansvar”. (2008).

——— ”Tænk, hvis Forsvarskommissionen følte ansvar”. *Weekendavisen* 6 (2008).

——— blogindlæg: ”Artikel XVI: Rødder til værnepligtjenestens afskaffelse – og konsekvenserne”. (2012).

——— blogindlæg: ”Artikel XV: Lidt ’uvidenskabeligt’ om danske interesser og valg vedrørende landets militære styrkers fremtid”. (2012).

E. Militære operationer og doktrin

Clemmesen, M. H. ”Opklaring og sikring. Et par betragtninger”. *Militært Tidsskrift* 103, 408–413 (1974).

——— ”En Økommando?” *Militært tidsskrift* Årg. 108, 27–37 (1980).

——— ”Landsdelenes relative betydning”. *Militært tidsskrift* 108, 227–250 (1980).

- ”Behov for flere og bedre uddannede værnepligtige”. *Vendsyssel tidende* (1982).
- ”Om principperne for krigsføring og vort forsvar”. *Militært tidsskrift* 113, 203–211 (1984).
- ”Om en af vore seriøse beskæftigelser: operativ planlægning til bunds eller bureaukratiske korthuse med frasefyld”. *Militært tidsskrift* 114, 112–115 (1985).
- ”Om hærens mobiliseringsberedskab”. *Militært tidsskrift* 115, 129–133 (1986).
- ”Egne forhold”. *Militært tidsskrift* 116, 209–214 (1987).
- ”Kampene ved Maleme i maj 1941 - og nogle tanker på grundlag af deres forløb”. *Militært tidsskrift* 116, 180–192 (1987).
- ”Krigsrisiko, varsel og forsvarsberedskab”. *Militært tidsskrift* 117, 145–155 (1988).
- ”De landbaserede sømålsmissilbatterier operativ rolle og samvirkebehov”. *Dansk artilleri-tidsskrift* 75, 140–145 (1989).
- ”Storm fra havet”. *Militært tidsskrift* 137, 391–399 (2008).
- blogindlæg: ”De halvhjertede veje til nederlag i Helmand og ødelæggelsen af Danmark”. (2009).

F. 1980'erne og 1990'ernes krige

- ”Den brændte afghanske jord”. *Weekendavisen* (1987).
- ”En krig uden elegance”. *Weekendavisen* (1987).
- ”Vietnams vej - fra underhund til Indokinas overhund”. *Weekend-avisen* (1988).
- ”Alle præsidenternes mænd”. *Weekendavisen* (1991).
- ”Et lille land langt borte”. *Weekendavisen* (1991).
- ”Hyldevarer fra ammunitionsmagasinerne”. *Weekendavisen* (1991).
- Ufer, N. & Clemmesen, M. H. ”Saddam manglede en Rommel. Godt professionelt håndværk”. *Weekendavisen* (1991).
- Westphal, A. & Clemmesen, M. H. ”Lynkrig er USAs chance : dansk militærekspert tror, USA kan vinde en krig mod Saddam Hussein”. *Politiken* (1991).
- Westphal, A. & Clemmesen, M. H. ”USA-strategi passer Saddam godt : militærekspert: Irak for godt forberedt”. *Politiken* (1991).
- Ytzen, F. & Clemmesen, M. H. ”En krig kan ikke vindes i luften”. *Information* (1991).
- Clemmesen, M. H. ”De bekvemme, håbet og kortsynet”. *Weekendavisen* (1992).
- ”Den nye verden og danskerne”. *Det udenrigs politiske magasin* 47, 18–22 (1992).
- ”Efterkoldkrigstidens danske forsvarspolitik”. *Dansk udenrigspolitisk årbog* 41–55 (1992).
- ”Flugten ind i 1993 - eller 1913”. *Weekendavisen* (1992).
- ”Med blå hjelm i den næppe nye fagre verden”. *Kontakt* 45, 11–13 (1992).
- ”Ved den serbiske sejr”. *Weekendavisen* (1992).
- ”Det bekvemme nonsens”. *Weekendavisen* (1993).
- ”En streg i mudderet”. *Weekendavisen* (1993).

- ”Forvirret og halvhjertet”. *Weekendavisen* (1993).
 - ”Gensynet med München”. *Weekendavisen* (1993).
 - ”Neutralitetens uendelige lethed”. *Weekendavisen* (1993).
 - ”Til sikring af et luftkastel”. *Weekendavisen* (1993).
 - ”Nederlaget”. *Weekendavisen* (1994).
 - ”Ved den sidste skillevej”. *Weekendavisen* (1994).
 - ”Vesten kan ikke være neutral”. *Weekendavisen* (1994).
- Krause-Kjær, N. & Clemmesen, M. H. ”Verdens sidste chance”. *Jyllands-posten* (1994).

G. Danmarks krige i Irak og Afghanistan, strategi oprørsbekæmpelse

- Clemmesen, M. H. ”After 11th September”. *Baltic Defence Review* 6, 73–75 (2001).
- ”Ideal med tilbagevirkende kraft”. *Weekendavisen* 6 (2006).
 - ”Tiltrædelsesforedrag ved Kungliga Krigsvetenskapsakademien: Det modne demokrati og krigen. Fra 1. Verdenskrig til Afghanistan”. [Draft paper dated March 19, 2008]. in (Internet ressource www.clemmesen.org/articles/Det_modne_demokrati_og_krigen.pdf, 2008).
 - ”Det modne demokrati under langvarige, begrænsede fjernkrige”. *Militært tidsskrift* 137, 216–225 (2008).
 - blogindlæg: ”Afghanistan-Pakistan: Towards likely disastrous defeat – the just prize for opportunities lost and half hearted effort”. (2009).
 - blogindlæg: ”Artikel XIII: Afghanistan-Pakistan: Mod et velfortjent skæbnesvangert nederlag – efter en for sen og halvhjertet indsats”. (2009).
 - blogindlæg: ”Artikel XIV: Sagen om den forsinkede rømning af Armadillo: Endnu et eksempel på politisk-departmental-militær dialogforvrængning”. (2012).
 - blogindlæg: ”Artikel XVII: Irak-videoen og den egentlige skandale”. (2012).
 - blogindlæg: ”Artikel XIX: Er snæversyn, uvidenhed og arrogance et fællestreæk hos kun-jurister? (2013).

H. Historisk forskning, arkivalie-adgang og historikerstrid

- Clemmesen, M. H. ”Et afpuddet udvalg af sandheder? : om behov, motiv og grænser for militær hemmeligholdelse”. *Vandkunsten* 92–101, 187 (1989).
- *Danmark i Den Kolde Krig. En kommentar til DIIS' udredning*. (Forsvarsakademiet, Institut for Militærhistorie, 2005).
 - ”Koldkrigsudredningen og Danmark i den Kolde Krig” i *Forum for Forsvarsstudier* (Forsvarsakademiet, 2005).
- Clemmesen, M. H. & Nielsen, J. Debat. Fra uansvarlighedens overdrev. Kildekritik. 8–9 (2005).
- Clemmesen, M. H. ”Debat. Hvem siger undskyld?” s,-8 (2005).
- ”Den Kolde Krig i radikal optik”. 9 (2005).
 - ”Som set gennem tunnelen fra november 1983”. *Militært tidsskrift* 134, 443–468 (2005).
 - blogindlæg: ”Arkivlovens formål og dens undergravning i Statens Arkivers bevarings- og kassationsbestemmelser for Hærens myndigheder”. (2008).

- blogindlæg: ”Artikel VIII: Den beordrede ødelæggelse af centrale arkivalier til dansk koldkrigsmilitærhistorie (version 26_03_08)”. (2008).
- blogindlæg: ”Rigsarkivarens foreløbige reaktion – fra Statens Arkivers hjemmeside”. (2008).
- blogindlæg: ”Vi skal kunne skrive historien om andet end hensigten”. (2008).
- blogindlæg: ”Om at være nævnt af PET-kommissionen”. (2009).
- blogindlæg: ”Statens Forsvarshistoriske Museums fremtid: Kritisk, forskningsbaseret folkeoplysning eller konkurrent til oplevelser i Lalandia”. (2012).
- blogindlæg: ”I forlængelse af en analytisk levnedbeskrivelse og kommentar til BJ-JD-sagen – med Bent Jensens reaktion efter læsning af artiklen”. (2013).

I. Den Kolde Krig: Dansk forsvar, NATO, atomvåben og nedrustning

Clemmesen, M. H. Danmarks sikkerhedspolitik og det nye udvalg. *Information* (1980).

- ”Hvorfor ikke et dansk militærforsvar? *Information* (1980).
- ”NATO opruster ikke - man omrunder : majors tankeeksperiment om følgerne af ensidig dansk nedrustning”. *Information* (1980).
- ”Når krigen kommer”. *Information* (1980).
- ”Udviklingshjælpen er ikke et alternativ til forsvaret”. *Information* (1980).
- Albrechtsen, S., Clemmesen, M. H., *Debat om dansk forsvar*. (Forsvarskommandoen, 1981).

Clemmesen, M. H. ”Fantomfri dansk politik på kernevåbenområdet er nødvendig : Norden som kernevåbenfri zone vil ingen beskyttende virkning få i en kernevåbenkrig og vil øge spændingen i Europa. *Information* (1981).

- ”Øberg og hans myter om vor sikkerhed”. *Information* (1981).
- i Olesen, K. *et al.* ”Sikkerhed og nedrustning.” *Ny politik* 12, 7–20 (1981).
- ”Kernevåben - derfor!” *Information* (1982).

Bilgrav-Nielsen, J. *et al.* ”Veje til fred : enquete”. *På vej* 5, 11–15 (1983).

Brauch, H. G. & Clemmesen, M. H. in *Slaget om missilerne* 143–188, 249 (1983).

Clemmesen, M. H. ”Det er troværdigheden af de amerikanske garantier, der er det afgørende”. *Liberal* 983, 16–22 (1983).

——— ”Fredsbælgelsen og sikkerhedspolitikken - forslag til en alternativ politik : enighed om smukke og rigtige mål, men det kniber med formulering af en alternativ sikkerhedspolitik”. *Information* (1983).

——— ”NATO har i urimelig grad overladt initiativet til Sovjetunionen : nødvendigt at forstå Vesttysklands historiske og strategiske placering som frontlinjestat, før man diskuterer opstillingen af de 572 krydsmissiler”. *Information* (1983).

Boserup, A. & Clemmesen, M. H. ”Et militært spor i en ny østpolitik” i *Øst-Vest forholdet* 140–157 (1984).

Clemmesen, M. H. ”NATO's strategi: Uden ønsketænkning og uden fordrejning”. *Information* (1984).

——— ”Forstærkningsspørgsmålet - som set i et frit svævende troldspejl”. *Information* (1985).

- ”Sovjetunionen og stræderne - myten og det mere sandsynlige”. *Krig & fred* 1, 17–20 (1985).
- *Om defensivt forsvar*. (Det sikkerheds- og nedrustningspolitiske Udvalg, 1986).
- ”Bevar forsvaret, glem den 9. april!” *Weekendavisen* (1986).
- ”Defensivt forsvar fortjener glemsel”. *Weekendavisen* (1986).
- ”Flyvepladsbeskyttelse eller et fælles forsvar af Slesvig-Holsten? : Socialdemokratiets nye forsvarsideer”. *Weekendavisen* (1986).
- ”Danmarks vej mod neutralitet”. *Weekendavisen* (1987).
- ”Fortsat krige? Tanker i forlængelse af Freuds »Warum krieg«”. *Slagmark* 17–28 (1987).
- ”Musens kompleks”. *Weekendavisen* (1987).
- ”Opgivenhed baseret på myter”. *Weekendavisen* (1987).
- ”Fjenden hedder også kaos”. *Weekendavisen* (1988).
- ”NATO - danskernes sikkerhedspolitiske folkekirke”. *Det udenrigs politiske magasin* 43, 1–7 (1988).
- *Styrkeforholdet mellem Øst og Vest*. (Det sikkerheds- og nedrustningspolitiske Udvalg, 1988).
- ”Borgere i alle lande: Befri Jer!” *Det udenrigs politiske magasin* 44, 8–12 (1989).
- ”Forsvandt truslen?” *Weekendavisen* (1989).
- ”Hvad sker der, hvis bjørne lænker sig? : centrale indlæg fra den sovjetiske debat om »defensivt forsvar«”. *Det udenrigs politiske magasin* 44, 76–80 (1989).
- ”Hvis freden bryder ud”. *Militært tidsskrift* 118, 73–78 (1989).
- ”Intet alternativ til NATO”. *Kristeligt dagblad* (1989).
- ”Nedrustning nu”. *Weekendavisen* (1989).
- ”Det nye Europa og defensivt forsvar”. *Information* (1990).
- ”Forsvaret af Danmark i det nye Europa og grænsen for nedbygning - præmisserne og krigsstrukturen”. *Militært tidsskrift* 119, 157–164 (1990).
- ”Forsvaret i en ny tid”. *Kristeligt dagblad* (1990).
- ”Tyskland som bufferzone?” *Weekendavisen* (1990).
- ”Verden set fra blindtarmen”. *Berlingske tidende* (1990).
- ”Effektivitet eller militært Babelstårn?” *Weekendavisen* (1991).
- ”Exit Ondskabens Imperium”. *Weekendavisen* (1991).
- ”Spredte kernevåben - og svage viljer”. *Weekendavisen* (1992).
- ”Adaptation and activism” i (eds. Due-Nielsen, C. & Petersen, N.) 93–121 (DJØF Publishing, Copenhagen, 1995).
- Nielsen, T. T., Svenningsen, S. R., Tinning, M. & Clemmesen, M. H. ”An operational map of the Polish coastal front 1970”. *Geoforum perspektiv* 48–60 (2016).

J. Baltikum: Strategi, NATO-integration og forholdet til Rusland

- Clemmesen, M. H. ”Sikkerhedspolitik i Baltikum”. *Det udenrigs politiske magasin* 46, 36–42 (1990).
- ”Baserne i Baltikum”. *Weekendavisen* (1992).

- ”Åbn NATO mod øst”. *Nato nyt* 1992, 4–6 (1992).
- ”Refleksioner fra en rejse i Nordkaukasus”. *Weekendavisen* Ill. (1993).
- ”Som esterne også tatarerne”. *Weekendavisen* (1993).
- Rose, F. & Clemmesen, M. H. ”Rusland skjuler ny våbenproduktion. Militæret går bag regeringens ryg”. *Jyllands-posten* (1993).
- Clemmesen, M. H. ”Situationen i Estlands og Letlands væbnede styrker : på vej fra bunden i andet og første gear”. *Militært tidsskrift* 123, 196–204 (1994).
- Faurby, I. & Clemmesen, M. H. ”En oprører i diplomatiet”. *Politiken* (1994).
- Magnusson, M.-L., Faurby, I. & Clemmesen, M. H. *Tatarstan, Basjkortostan og Udmurtien : en landebeskrivelse*. (Det Sikkerheds- og Nedrustningspolitiske Udvalg, 1994).
- Hedegaard, L. & Clemmesen, M. H. ”Velfungerende samfund og integration med Europa er balternes bedste forsvar”. *Nord revy* 1995, 11–14 (1995).
- Heine, T., Clemmesen, M. H. & Lejins, A. ”Huller i baltisk forsvar”. *Jyllands-posten* (1997).
- Libak, A. & Clemmesen, M. H. ”Baltisk ingenmandsland”. *Weekendavisen* (1997).
- Clemmesen, M. H. ”BALTDEFCOL - det baltiske forsvarsakademi fra ide til praktiske forberedelser”. *Militært tidsskrift* 127, 221–229 (1998).
- ”Integration of New Alliance Members: The Intellectual-Cultural Dimension”. *Defense Analysis* 15, 261–272 (1999).
- ”NATO interoperability and the Baltic Defence College”. *Baltic Defence Review* 1, 1–7 (1999).
- ”Before implementation of the Membership Action Plan: Baltic States’ Defence development until the present”. *Baltic Defence Review* 2, 35–42 (1999).
- ”De baltiske forsvars nye hjernevugge”. *Udenrigs* 54, 1–8 (1999).
- ”Security and defence cooperation--a step towards a Baltic framework”. *Nato’s Nations and Partners for Peace* Special issue 1999, (1999).
- Larsen, J. & Clemmesen, M. H. ”Baltikum ruster sig til NATO”. 6 (1999).
- Clemmesen, M. H. ”Supporting States Advice and Defence Development”. *Baltic Defence Review* 4, 7–12 (2000).
- ”Territorial Defence in Baltic Defence College”. *Baltic Defence Review* 3, 83–86 (2000).
- ”Baltic States and different territorial defence models - a discussion”. *Baltic Defence Review* 4, 115–121 (2000).
- ”Maritime and Territorial Defence-Some Early Thoughts”. *Baltic Defence Review* 5, 104–107 (2001).
- ”The Colonel’s Course-a Shortcut to Defense Development”. *Baltic Defence Review* 5, 7–11 (2001).
- Clemmesen, M. H. & Kvaernø, O. Debate: NATO Enlargement-With or Without a Baltic Dimension?” *Baltic Defence Review* 5, 44–55 (2001).
- Clemmesen, M. H. ”Baltikum på vej ind i NATO - observationer fra Tartu”. *Militært tidsskrift* 131, 296–307 (2002).
- ”Nato lite”. *Weekendavisen* 9 (2003).

- “The Background and Development of the Baltic Defence College Higher Command Studies Course ‘Leadership of Transformation’”. *Baltic Defence Review* 11, 13–18 (2004).
- “At the 5th Staff Course Graduation of the Baltic Defence College: The College Now and in the Future”. *Baltic Defence Review* 11, 8–10 (2004).
- blogindlæg: “11/6/07: Putin’s Russia: The Regressed Cuckoo in the European Nest”. (2007).
- blogindlæg: “29/4/07: The real roots of the Tallinn mayhem”. (2007).
- blogindlæg: “The Baltic States towards the end of the second two decades of independence”. (2009).
- ”Vores Estland : om de mange elementer, der er baggrund for udviklingen af det estiske ‘mirakel’”. *Folkevirke* 68, 3–7 (2013).
- ”Krim: 2014: Genstart af Europas historie”. *Berlingske* (23.3 2014).
- blogindlæg: ”To Protect the Baltic States against Russia”. (2015).
- ”En militær krise truer i Østersøen”. *Berlingske* (18.5 2016).
- blogindlæg: “With the Leukemia of Lies in the Blood”. (2016).

K. Bidrag om politiske og kulturelle emner

- Clemmesen, M. H., blogindlæg: “Made blind and stupid by a fundamentalist belief in the market”. (2011).
- blogindlæg: “After the wealth emigrated”. (2011).
- blogindlæg: “When the wealth and our future was allowed to emigrate”. (2011).
- ”Døden for Danmark foran Det Hvide Hus”. *Politiken* (22.2 2012).
- blogindlæg: ”Dansk konservatismes intellektuelle anæmi, landets problem”. (2012).
- blogindlæg: ”Regeringens manipulation af grundlaget for dansk forsvarsudvikling”. (2012).
- blogindlæg: ”Americans, Minions, Small War Defeats and the Deliberate Withering of Strategic Brain and Options”. (2013).
- blogindlæg: ”Fra værdier til sund konservativ politik”. (2013).
- blogindlæg: ”History doesn’t repeat itself, but it does rhyme.’ (Mark Twain)”. (2013).
- blogindlæg: ”Dress-rehearsing the destruction of NATO? (2014).
- blogindlæg: “The Acute Worries of a 20th Century Historian”. (2014).
- blogindlæg: ”After another Islamist Act of Terror: Paris 7-1-2015”. (2015).
- blogindlæg: ”Efter drabet på den samlende fortælling”. (2015).
- blogindlæg: “Martin van Creveld: Pussycats. Why the Rest Keeps Beating the West—and What Can Be Done About It”. (2016).
- blogindlæg: “Sorry that I have to worry you even more”. (2016).
- blogindlæg: “The Path to West-European Military Auto-Emasculation ... and now what? (2016).

Bilag 3 – Michael Hesselholt Clemmesens Curriculum Vitae

2013-: Redaktør for “Fra Krig og Fred”, det primære danske fagfællebedømte militærhistoriske tidsskrift

2009-: Præsident for den danske afdeling af den Internationale Militærhistoriske Kommission

2005-2016: Seniorforsker og underviser ved Institut for Militærhistorie og Krigsteori ved Forsvarsakademiet. Hovedprojekt: Nordeuropæisk strategihistorie 1900-1941. Væsentligste bidrag det seneste årti:

- *Den lange vej mod 9. april. Historien om de fyrre år før den tyske operation mod Norge og Danmark i 1940* (Odense, 2010).
- *Det lille land før den Store Krig. De danske farvande, stormagtsstrategier, efterretninger og forsvarsforberedelser omkring kriserne 1911-13.* (Odense, 2012).
- *Northern European Overture to War, 1939-1941.* Redigeret sammen med Marcus S. Faulkner, King's College, London. (Leiden, 2013).
- *Bondefanget til borgerkrigen.* Med Bernadette Preben-Hansen. (Odense 2015).

1998-2004: Chef for Baltic Defence College. Pensioneret fra aktiv tjeneste som Brigadegeneral i slutningen af 2004

1994-1998: Forsvarsattaché til Estland, Letland og Litauen

1991-1994: Faggrubeleder Strategi og studieleder for generalstabskurset (VUT II) ved Forsvarsakademiet

1989-1990: Leder af Værnsfælles Operativ Uddannelse (VOU) ved Forsvarsakademiet. Medlem af Forsvarskommissionen af 1988

1984-1988: Operativ tjeneste i kamptropperne

1982-1984: Underviser i militærhistorie ved Hærens Officersskole. Medlem af Sikkerheds- og Nedrustningspolitisk Udvalgs (SNU) formandskab.

1981: Cand.phil. i Historie ved Københavns Universitet

1979-1981: Tjeneste ved Forsvarsstabens Langtidsplanlægningsgruppe

1969-1979: Operativ tjeneste ved Gardehusarregimentet, herunder

- Udsendt et år som militærobservatør ved i Kashmir (UNMOGIP)
- Stabsofficer logistik, Østre Landsdelskommando
- Historiestudier ved Københavns Universitet fra 1974
- Generalstabskursus 1978-1979

1964-1968: Tjeneste i Forsvaret, uddannet på Hærens Officersskole

Gift med Grete Clemmesen, to døtre. Bosat i København.

*Redigeret af Niels Bo Poulsen og Jeppe Plenge Trautner
Institut for Militærhistorie og Krigsteori
Forsvarsakademiet 2016*